

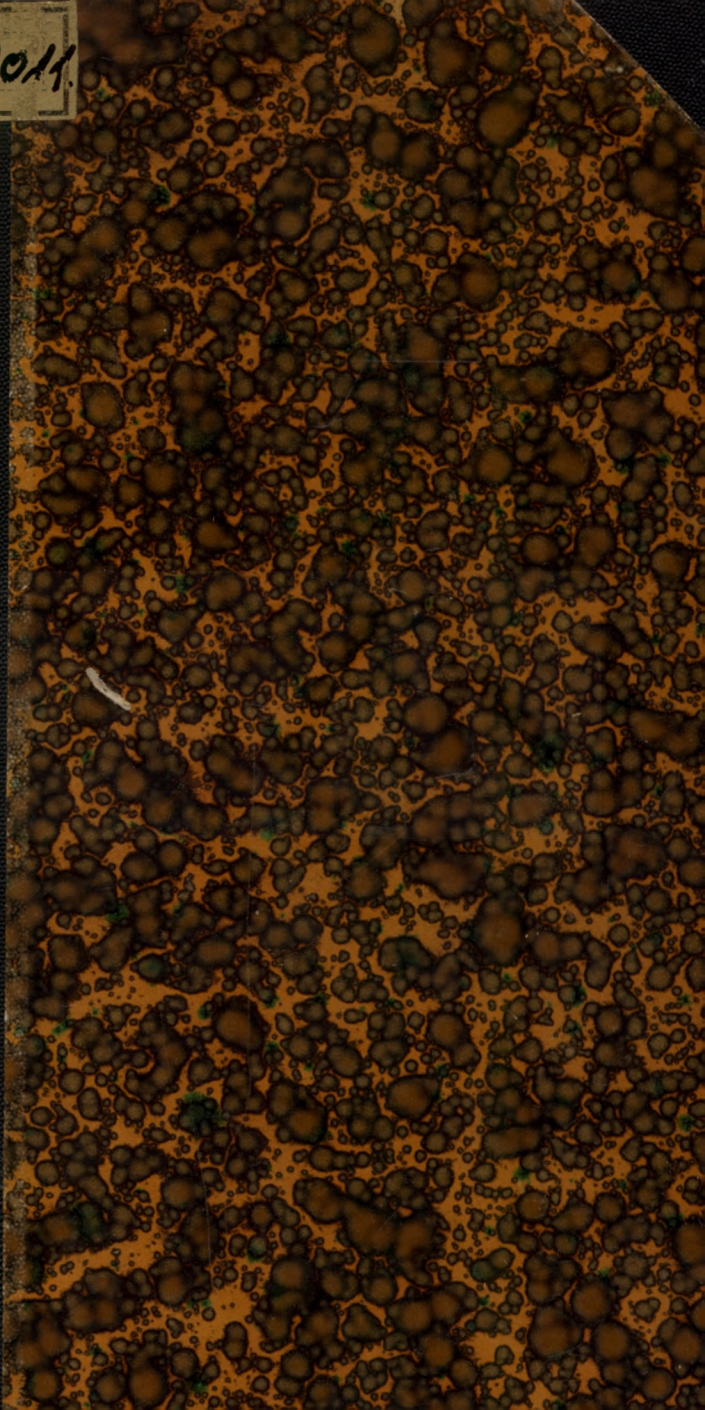
Virágalmi

A

Egyvetkőzés

N.M

102011

OSZAK

A

FEGYVERKOVÁCS.

REGÉNY.

IRTA

VIRAGHALMI FERENCZ.

1850. MÁJUS
KÖNYVTÁRSÁG
PESTEN
KÖNYVTÁRSÁG

OSZK

Centralna Biblioteka i Archiwum

Wojewódzki Urząd
Kulturalny
ul. ...
...
...

A

FEGYVERKOVÁCS.

REGÉNY.

IRTA

VIRÁGHALMI FERENCZ.

A szerző tulajdona.

Thaly Kálmán barátomnak.

cs. le'küld

Virágalmi

GYÖRÖTT.

NYOMATTA SAUERVEIN GÉZA.

1859.

PEGYVERKOVACS

1871

OSZK

Handwritten text, possibly a signature or name, partially obscured by other stamps.

1920:11

M. N. MUZEUM AKONYV-TARA
II. Nyomt. Művelő Társaság
1910 évi 83. sz.

Dr. KOVÁCS PÁL
URNAK

tisztelete jeléül

a szerző.

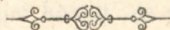
Országos Tudományos Könyvtár

Isztelek jelszám

1081958 R

TARTALOM.

I. A végzetes sarkantyú taréj	1. lap.
II. Aczél János uram	6. —
III. A huszár	10. —
IV. A kihívás	14. —
V. A titkos házasok	19. —
VI. Dubois marquis	28. —
VII. A viadal	34. —
VIII. Két bárány egy farkasveremben	57. —
IX. A temetés	65. —
X. Az ítélet	71. —
XI. A férjes özvegy	86. —
XII. Haragos Eliás uram	99. —
XIII. Dobainé asszonyom felfedezései	127. —
XIV. Váratlan vendégek	148. —
XV. Vizontlátás	161. —
XVI. A negyedik vasárnap	175. —

I.

A végzetes sarkantyu-taréj.

Az 1684-ik évet irták. Győr falai alatt lotharingi Károly herczeg Buda ostromára vonuló tábora hemzsegett. A gyönyörű tavaszi napfény a hosszú sorban gúlyákba rakott, nehézkes de tisztára csiszolt löfegyverekben s a földbe szúrt rézszeg veretes lándzsák aczélában tört meg . . . A tavaszi szellő harczi vihar tépte lobogók rongyai között játszadozott, melyeknek minden repedése, minden foszlánya egyesek vagy ezerek harczi dicsőségéről beszélt, kiknek, tudja Isten, — hányadszor zöldült már ki sirjaik felett a gyepek — mig e zászlók alatt most új nemzedék tombol harczi és dicsőség-szomjú! . . .

A vászon és galy-sátrak közötti utcákon sürgött, forgott a tenger nép — szólt a nehézkes német tárogatózene — és sirt a szárazfa a cigány fekete ujjai között és zengett a rozsdás húru czimbalom, melyeknek a frissbei átmeneténél elkurjantá magát a csak imént is elmélázó sárga csizmás huszár, gyors kettőzéssel ütve össze bokáit, melyeken tenyérnyi aczél-sarkantyu pengett.

Jaj volt az elől hátul, czombon és karon megvasalt, térden fölül csizmázott s könyökig drótkeztyűzött eques teutonicusnak, ki — épen nem tánczvigalmi öltönyében — az ábránd és szilaj kedv e bűvös körébe jutott . . . Mig a cigány égbe meredt szemekkel s keserves képpel játszotta a lassút, addig ott hagyák állni a jövevényt, ki búsult maga sem tudva — miért? . . . De ha a klárinétos hosszú lélekzetzvétel után átugrott a csárdásba, akkor hárman is neki estek a vas-colossusnak s elkezdék őt forgatni annyira, hogy midőn, egészen kimerülve, ott hagyák, még akkor is forgott és tántorgott, mintha a nagy vigság és mulatságnak miatta megrészegült volna.

A fürge huszárcsoporttól néhány lépésnyire felgyürközött, kissé kormos karu és képü bőrkötényes gyerkőcz állott. Lehetett mintegy tizenkét éves, ámbár nyulánk de erős termete s izmos karjai többet gyaníttatának. Arczvonásainak rendkívüli finom metszése, a magas tiszta homlok, a gyönyörűen gyűrűzött selyemfényű gesztenye-barna haj, s a büszke villámot szóró szemek, melyek e pillanatban feszült érdekekkel függtek a vígadó csoportozaton — mindez merev ellentétet képezett a gyerkőcz szennyes és megviselt öltözetével, mely azonnal elárulta a k o v á c s i n a s t.

Jó ideig nyugodtan gyönyörködött a fiu a multságban — kezeit bőrköténye derekon felüli részébe dugva — a nélkül, hogy bárki háborgatta, avagy csak észre is vette volna. Most azonban a körüllevő sátrak egyikéből sajátságos alak bontakozott ki. Közép nagyságú, elhízott testü mintegy 45 éves férfi volt, — magyar dolmányban s német lovagcsizmában, oldalán rézveretes bőrtasakú széles karddal, melynek markolatát könyökig érő sárga keztyüs balkeze szorítá, míg jobb kezét az ilynemü buroktól úgy iparkodott megszabadítani, hogy annak egyik ujját fogai közé szorítva, elkezdé kifelé rángatni belőle kezét . . . E működése közben vette őt észre a csoport.

— Oho! itt a fekmáiszter! — kiálták többen s öt hat kulacscsal fegyverzett kar nyult ki a tömegből az érkező felé, kinek arcza, melynek biborán a borszerelem hajnala pirongott — elárulá a forró vágyat, mint szeretne most ugyanannyi torokkal birni a hány kulacsot lát.

Azonban megmarkolván a legközelebbit, miután annak tartalmán tetemesen könnyített volna, felemelé magasra s az e jelle ösztönszerűleg támadt csendben elkeзде valódi prágai magyarsággal szónokolni.

Ebből láthatjuk, hogy a vivómester ur, — névre Skrzipecz Wenceslaw — egyszersmind költő is volt, és pedig hatásos, mert előadását iszonyu kaczaj követte, s a vig czimborák harsány „vivat“-ok között emelték fel Bohemia nagy férfiainak e Magyarországra szakadt sarját — s vállaikon körülhordozva megkinálák őt vala — s valamennyi kulacs tartalmával. De minél üresebb s könnyebbek lőnek az említett faedények, annál telibb s nehezebb lőn Skrzipecz ur, sulyjának további növekedését pedig nem akarván bevárni az őt vivő huszárok, szétránták alóla összetett vál-

laikat s a fekmaiszter s poeta egy személyben gyönyörűsége-
a gyepre cseppent, minek egyéb káros következménye nem lön,
minthogy a sok csiszolástól erősen megkopott sarkantyúja a má-
sikba akadván, töben ketté törött, mit a jó ember észre sem vesz
vala, ha feltámpázkodásakor keztyütlen jobb kezével a hegyesre
köszörült taréjba nem markol, s hirtelen szájához nem kapja
sértett tenyerét, melynek kérégében erősen ott ült a tuskés
taréj! . . .

Nem szolgálna az olvasó épülésére ide írni ama czifra áldást,
mely a vivómester dühtől szederjes ajakin felcsattant; csak annyit
jegyzünk meg, miként hallatára a legmérgeesebb bajuszú huszárok
is két lépést hátráltak az elébbeni ünnepély tárgyától, ki a seb-
okozó taréjt a magáénak ismerve összeharapta ajkait, s a felfo-
kozott dühtől vérben forgó szemekkel tekintett körül a tömegben.

Mindenki gyanította e perczben, hogy valami történni fog,
de hogy mi, azt nem tudta senki.

A gladiator pillanati végre a kovácsinason akadtak meg.
Arczán a düh kifejezését a kárörömé váltotta fel; csak néhány
lépést kelle tennie s az őt mozdulatlanul beváró fiu előtt állott.
A törött sarkantyu darabot ennek szemei elébe tartva s vigyorgó
arczát is odatolva rekedt hangon kezde ordítani:

— Hej! . . . látolsz ezd sorgándju! . . . látosz tiste (talán
tüstint) eldernek — neged megdzsinálomsz muszájsz!! he! hal-
lottálsz?!

A fiu arcza komorabb lön, s a nélkül, hogy éles szemeit
levenné a cseh arczáról, melyből mint gőzkéményből dölt a bor-
göz — biztos, kemény hangon viszonzá:

— Én nem vagyok sarkantyufoltozója kendnek, hanem fegy-
verkovács és az se a kendé! . . .

— Mit mondolsz — milljon djabli — te nem vagyolsz kofács
— te nem az enyimet sorgándjúnak megcsinálsz akarolsz!? — s
ezzel megfogá a fiu fülét, de ugyanazon pillanatban erőtlenül
hanyatlott le keze, mert a fiu jobb ökle mint villám-pöröly sujtott
le reája.

Az erős fájdalom kijózanítá a sarkantyúvesztett vitézt, de
csak azért, hogy dühét a legmagasb fokra csigázza. A mint
elsenyvedt jobb kezének ismét hasznát veheté, kirántá kardját s
a még mindig mozdulatlanul álló fiura rohant. Többen siettek

megakadályozni, de már késő volt . . . Egy mozdulat a fiu részéről, gyors miként az égen átczikázó villám, melynek irányát ugyanazon pillanatban, melyben láttuk elfeledjük — ily mozdulat mondom — s a kard a fiu kezében villogott, míg a tajtékozó vivőmester hatalmas mellökés következtében őt lépésnyire tántorodott vissza.

A huszárcsoport bámulva nézte e csaknem hihetlen jelenetet Skrzypeczet még senki sem birta legyőzni s e fiu, e gyermek fegyvertelenül maga, megfosztja a rettegett verekedőt saját fegyverétől. Ez nem lehet más, gondolá nagyobb részök, mint boszorkányság.

Azonban nem sok idő maradt a gondolkodásra, mert a fiu, miután néhány lépéssel közelebb jött a meglepett tömeghez, csaknem parancsoló hangon szólalt fel:

— E szemtelen ember engem — magyar nemest — megsértett az által, hogy szennyes kezeit reám merte tenni, e sértést csak saját vérével moshatja le. Adjanak kegyelmetek neki egy kardot, hadd védelmezze magát! . . .

De a cseh sem a beszéd végét, sem azt, hogy valaki megkínálja őt fegyverrel meg nem várta, hanem a legközelebb állónak kardját kikapva hüvelyéből a merész fiura rohant.

Meg van a magyar embernek, még a legdurvábbikának is azon lovagias tulajdona, hogy mindig a gyengébbnek szereti pártját fogni — így történt itt is, hogy a huszárok nagy része azonnal kivont karddal a gyermek oldalához állott, azt szükség esetében védelmezendők.

A fiunak azonban e védelemre nem volt szüksége, mert a megtámadás után néhány perczczel Skrzypeczet arcát már vér borította el, és kardja markolatban eltörve suhogva röpült el a huszárok fejei fölött.

Igy ni! — mondá a fiu nyugodtan — ezt megjeleltem, hogy egész életemben, bár hol találkozom is vele megismerhessem . . . Itt kardja, adják neki kegyelmetek vissza. Azt pedig, melyet eltörtem, hozza be tulajdonosa a városba A c z é l J á n o s fegyverkovács mesterhez, majd akad ott a ki megcsinálja! . . — s ezzel sebes léptekkel a város kapuja felé távozott.

Skrzypeczet a fájdalom még nem engedte szóhoz jutni.

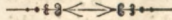
Megmosták arczát s ime homlokán ép a két szeme között négy ujnyi hosszú seb látongott.

Sátorába vitték őt, hol valami tábori-orvosféle ember szurkos fonállal bevarta a hasadást, nehogy a derék gladiator lelke azon kiszökjék.

Másnap reggel azonban a huszárok hasztalan keresték az ő regement fekmaiszterjokat, eltűnt lovastól fegyverestől, minde-
nestől, csupán a végzetes sarkantyú taréjt találták meg a tegnapi küzdgyepen.

Reményilem, hogy velünk együtt a szives olvasó is reá fog ismerni Skrzypecz urra, bár hol találkozunk is vele történetünk folyamán, mert a derék kovácsinas által homlokára festett Kain-bélyeg aligha fog eltűnni onnan valaha.

De most kövessük másik hőünket, ki mint mondtuk siető léptekkel távozott a városkapu felé.

II.

Aczél János uram.

Miután fiatal hősünk a mostani fehérvári kapun át a városba ért, jónak látták az illetők delet harangozni.

A harangszóra fiatalunk megállott s miután főveg hiányában annak levételét feleslegesnek találta, egyszerűen keresztet vetett, s kormos ujjait egymásba rakva, imádkozott.

Ki néhány percz előtt ez elszántan vakmerő gyermeket látandotta, alig tehetendé fel felőle e buzgó vallásosságot.

Pedig Endrefi Menyhért daczára korán kifejlett rendkívüli erejének s ügyességének a fegyvergyártás és forgatás mesteriségében, erényes és vallásos gyermek volt, mit mutat az is, hogy a tizparancsolat többi pontjain kívül kiválólag tiszteletben tartá a negyediket: tisztelvén nevelő és tanító mesterében, Aczél János uramban az ő apját és anyját.

Mennyire érdemelte meg e tiszteletet Aczél János uram kitünik abból is, hogy ez eredetileg vad és szilaj gyermekből Istenfélő — minden becsületes embert tisztelő s mellette elszánt bátor fiut tudott nevelni.

De ismerkedjünk meg kissé közelebbről az érdeemes fegyverkovácscsal.

Korunkban, — hol a fegyverek gyártása kiszoritotta azoknak vasmarkok számárai kovácsolását — hol a harci bátorságot, erőt a hadművészeté váltotta fel — hol inkább ügyes sakkmozdulatokban, mint személyes vagy tömeges erő mérkőzésekben dől jobbra vagy balra a háboru koczkája — Aczél János uramhoz hasonló egyéniséget hiába keresnénk.

Civilisált legujabb jelenünknek ily emberekre többé szüksége nincs.

Gépekre, combinatiókra, s sokszor gyávaság szülte cselvetésekre alapitjuk a had sikerét. . . . Hiába! más kor, más emberek, más szellem! . . . Talán a festendő kor emberei is így

gondolkodtak, ha néhány századdal előbbre lapoztak a történet könyvében. S nem lesz-e néhány század mulva a jelenkor még az athleták kora az akkor támadó nemzedék szemében!?

De vissza! . . . Hagyjuk, ne szellőztessük a jövő titoktelyes fátyolát, mit az idők vihara úgy is fel fog lebbenteni, ha bár mi, mint tényezők nem járulunk is hozzá.

Elmondván Menyhértünk a maga imádságát, a kapu torkolatától balra kanyarodott s egy a bástya délnyugati sarkában épült alacsony házikó felé irányzá kettőzött lépteit.

Kinek pillanata Győr városának még csak husz év előtti multjába is vissza tud hatni, emlékezni fog azon házikóra, mely közvetlenül az akkori kármelita bástya falához volt épülve s melynek a torony utczára néző arczfalán agg szőlőtő lombjainak árnyában két sötét ablak tátongott örök sziporkákat szórva, mint Aethna s Vezuv üregei.

E házikóban még husz év előtt is D. kis kovács lakott.

Történetünk korában pedig Aczél János uram kovácsolá ugyanezen házban, — melynek falán az 1680-ki esztendőt még magam is láttam gyermekkoromban színes kavicscsal ékesen kirakva — a fegyverek minden rangú nemeit.

Igaz, hogy e ház is eltűnt már, s a helyén támadt egyenetelt téren csak numidiai oroszlánt, s nagyító üvegen át szép csecsebecséket lehet már csak koronkint látni; hanem azért nem kevésbé marad igaz az, hogy Aczél János uram ezen házikó ajtajában várta szeretett, de azért még is fegyven tartott inasát Menyhértet, a mint ezt hiteles emberek feljegyezték.

Aczél János uram csaknem öles ember volt s mellette egyenes, mint a koronczói nádszál. Lehetett negyven egész negyvenöt éves. Karjait, melyeken az izmok mint viola-szín aczél ruganyok dagadtak ki, mellén keresztbe fonta. Magas, tiszta homloka — talán az erős tüztől, melynek folyton szemben állott, — kissé kopasz volt, de feje többi részét sűrűen gyűrűzött hajazat borítá; — fekete szemöldei alatt egy pár fekete szem villogott, melyért valamely divatszerű arszlán ezeres váltót írta alá; — szabályosan görbült orra alatt pedig oly hatalmas bajusz árnyalta a tiszta metszetü ajkakat, hogy hófehér fogai csak midőn nevetett villámlottak elő, mint midőn napsugár hatol át komor setét felhők árnyából.

Midőn kedvenczét haza felé jönni látá, homlokáról eloszlott a ború s a kis ajtón félig befordulva kiáltá: Sára tálalj!

Ezalatt Menyhért ott termett mesterénél.

— Hol voltál, rosz fiu? . . . már negyed órája várlak itt!
— szólítá meg a hazatértet.

— A táborban voltam, a huszárok táborában.

— De mi bajod fiu? . . füled vérzik!

— Az én fülem? . . — szólta a gyermek elpirulva . . . —
no ha már meglátta mester uram, tehát tudja is meg, hogy miért vérzik.

S ezzel elbeszélte a fiu mi vele a táborban történt.

— Hm! . . fiu — mond a mester komolyan — ki keresi a veszedelmet, elvész benne, ha először nem, másodsor, ha ekkor sem, harmadszor! . .

— De kerestem-e én a veszedelmet? . . . — válaszolt hévvel a fiu — nem az a potrohós kereste-e azt? . . Van-e joga bárkinek is, ha ezerszer huszárdolmányt s német lovagcsizmát visel is, kényszeríteni engemet, hogy fegyverkovács létemre az ő részegségében eltörött sarkantyúját forraszszam össze s ha én tenni nem akarom, mert nem kötelességem, az én füleimbe, mint számtalanszor mondád: nemes Endrefi Menyhért füleibe kapaszkodni. Nem kötelességem-e magamat a bitor erőszak ellenében védeni s a sértést a mint tudom visszatörölni? . . .

— Jó jó! . . — mond a mester titkolt gyönyörrel legeltetvén szemeit az áthevült gyermekek, — de nem kell felkeresnünk az alkalmat, hol megsértessünk!

— Igaza van e részben mester uramnak s ezentúl ígérem, hogy óvakodni fogok! . . .

— Ugy, gyermekem, most jer, mert az ebéd asztalon van.

*

Hogy a fegyverkovács e szelid elnéző viseletét a gyermek irányában s Menyhért kegyelettel határos tiszteletét a mester irányában magunknak megmagyarázhassuk, szükség, hogy történetünk jelen pontjától egy évtizeddel vissza felé menjünk.

Aczél János uram ezelőtt tiz évvel Endrefi Andor dandárában mint önkénytes nemes szolgált.

A dandárnok csakhamar megszerette az elszánt jellemű s

tisztán honfias irányu embert, ki mind a mellett, hogy mint fegyverkovács lépett a hadseregbe, mégis birt nemével, nem a tudálékosságnak, hanem a tanultságnak, s gyakran, nem okoskodó, hanem alapos természeti eszével nagy segítségére volt a vezérnek. Azon felül nemes családból eredett; — mi e korban még sokat határozott — e tulajdonainál fogva tehát jónak látta Endrefi dandárnok kedvencz emberét lovashadnagyi rangra emelni.

Ki volt boldogabb Aczél János hadnagy uramnál; de ki volt egyszersmind szerencsétlenebb, midőn Endrefi dandárnok néhány héttel neje halála után maga is a seprő fekete halál hátlójába kerülván, maga elé hivatván őt, s Menyhértet gondviselése alá bízván, ily szavakkal búcsuzott:

A halál kiterjeszté fölém árnyékló szárnyait; érzem hivem, hogy nekem e földön maradásom többé nincs; te szeretté, becsültél engemet ez óráig, nem jutalmazhatlak meg egyébbel, mint bizalmammal, s azzal hogy egyetlen magzatomat becsületes jó szived ápolására bizzam. Nem hagyok számára vagyont; mert a mi volt, nincs többé, a harc zsákmányává esett. E nemesi levél egyedüli hagyományom . . . János barátom, őrizd meg fiam számára, nem azért, hogy büszke legyen arra, mit úgy sem ő szerzett, hanem hogy e levélnél fogva, ne lehessen idővel más keze lába. Te is barátom, tedd félre a kardot — s nyulj ismét mesterségedhez, ez táplálni fog téged, s melletted fiamat. Ne neveld Menyhértet nagyravágyóvá, hanem oly becsületes, szerény és mégis annyira nemes emberré, mint voltál eddig s vagy ma is. Oktasd őt mesterségedben; mert ki tudja, mi idők következnek e hazára! . . . Te okos, értelmes, eszélyes ember vagy! . . . légy szigorú, hol kell, s engedékeny hol jónak látod . . . Isten veled s e honnal! . . . — S az egykor hős Endrefi, ki száz alakban látta a csaták öldöklő angyalát — most mint a tagjai vesztett koldus büszhödt ágya szalmáján lehelte ki nemes lelkét.

Aczél soká, hosszasan állott a meghült tetem felett — aztán könyvelt szemeit éghez emelve — az oly erős férfi remegő ajakkal mondá a kis Menyhértet a siránkozó dajka karjaiból kiemelve:

Isten! te látod lelkemet, miként ezen gyermeket, úgy akarom nevelni, hogy apjához méltó legyen — s ezen akaratom szerint segits — vagy büntess. Amen.

III.

A huszár.

A fennebb elősorolt események óta két év mult el.

Az 1686-iki év június 9-ikét irták. Győr jámbor lakóinak legnagyobb része a vár falaira gyülekezett fokozott kíváncsisággal kémlelve az átvonuló tizennégyezernyi magyar haderőt, melyet fényes kíséretű magyar urak vezérlettek.

Az előcsapatot Pálffy Miklós és Károly dandárai alkották. A sereg zömét Esterházy Pál a nádor, Esterházy Miklós és Zsigmond, Battyáni Ádám, Nádasdy Tamás és Draskovics Miklós jól szerelt és begyakorolt s mellette harczedzett csapatai tették. A hátsapatot, mely többnyire lovasságból állott Petneházy Dániel vezényelte.

A részvét e jól fegyelmezett sereg iránt annál nagyobb volt, mert mindenki tudta, mily fontos feladat megoldása várokozik reá. Lotharingi Károly herczeg ugyanis a bécsi haditanácsban szerencsésen keresztülvitte ama határozatot, hogy Buda ostrom alá vétessék. Nehéz, dobogó szivvel várta a rég sanyart haza e nehéz feladat megoldását.

De hagyjuk a derék vitézeket a város keleti oldalán táborba szállni, s tekintsünk be kissé Aczél János uram műhelyébe, vagy is ne oda, mert ott most pihen a fuvó s nyugszik a kalapács, hanem a melletti egyszerű agg butorzatu szobácskába, hol saját-ságos jelenetnek leendünk tanui.

A nagy, négyszegű tölgyasztal mellett Sára asszony, a mester életpárja áll, az előtte levő henger alaku vörös posztóból készült rőfnyi hosszú zsákba rakosgatván gondosan gyöngyölgetett fehérneműt, s koronkint egy egy arcza szomorubarázdáin legördülő könyüt nyomva szét, csak amugy keze fejével, s bánatos pillantásokat vetve az ablak felé, hol Menyhért állott, ki, merően tekintve az ablak fogantyúi közé illesztett háromszögű tükördarabba, fagyúval vegyített gyertyahamv segélyével igyekezett az alig mohódzó bajusznak határozottabb árnyalatot adni.

Menyhérttel, mióta őt utószor láttuk, nagy változás történt. A kormos, felgyürt ujjú inget, sűrűn zsinórzott zöld dolmány váltotta fel, mely feszesen simult karcsu derekához; a czifrán sujtásolt vörös nadrág magas sarku, nyalka, sárga színű csizmákba volt bujtatva, melyeken tenyéryi taréju tündöklő aczél-sarkantyú pengett. Oldalán vörös bagaria szijról csüngött a fényesre csiszolt aczél hüvelyű kard, saját kezeinek munkája. A közeli ágyon pedig hevert a fekete süveg, ékitve ügyesen oda-tűzött fekete sastollal, mely utóbbi, mint atyjától reá maradt ereklyét, az ifju Menyhért oda nem adta volna ezereket érő gyémántos boglárért. E felszerelésből nem lesz nehéz kitalálnunk, hogy Menyhérthuszárrá lön, vagy azzá szándékozik lenni.

Sára asszony kész vala munkájával s gondosan bekapcsolá a nyeregzsák száját.

Menyhért is elvégezte mütételét, mely által arczának harciasb kinézést vala kölcsönzendő s nemével a büszkeségnek fordult Sára asszony felé.

— Nos, anyám, mit mond kegyelmed ehez a bajuszhoz?! . . . Sára asszony könyüi s nehéz szive daczára kénytelen vala elmosolyodni megpillantván az ifju orra alatt a hamis vendéget.

— Nem illik a még neked, Menyhért, — jobb is volna, ha megvárnád, míg igazán megnő; aztán ládd: gonosz egy mester-ség az a háboru, nem gyermek való oda, habár akkora s oly erős legyen is mint te; Istenfélő gyermeknek otthon a helye; ráérsz táborni járni akkor is, ha már emberré nőtted ki magad. Nem is hiszem, hogy Petneházy Dániel uram befogadjon, aztán milyen szégyen lesz, ha visszautasitnak s le kell hogy vetközzed azt a czifra dolmányt s ismét a műhelybe állj . . . okoskodott rábeszélőleg Sára asszony, ki erősebben csüngött a fiún, mintha saját édes gyermeke lett volna. De szavai most az egyszer, nem idézték elő a kívánt hatást, mert Menyhért kigyult arczczal válaszolt:

— Nem fogad be Petneházy uram?! . . . Hát azért volt-e atyámnak testi, lelki barátja, hogy annak egyetlen fiát leszorítsa azon pályáról, melyen hirt, dicsőséget, előmenetelt szerezhet magának; azután ha ő nem, ott van Pálffy, Esterházy s akár-melyik azon fényes urak közül, kik ma sergeik élén ide érkeztek, nem fog azok egyike is oly elfogult lenni, hogy egy izmos

kart, hogy bátor elszánt lelket ne fogadjon el a haza védelmére, csupán azért, mert azt egy bajszatlan, tizenöt éves fiu ajánlja fel . . . Hát aztán — tevé tréfásan hozzá — nincs-e segítve már a bajszon is? . . . ne féljen kegyelmed, anyókám, hogy kardom oly közel eressze bajszomhoz a törököt, hogy azt szép szerivel letörölhesse orrom alul!

— Jól van jól, fiam, csak többet bizz még is Istenben, mint saját erődben, mert tudod, hogy a sz. irás szerint, a hetvenkedő Goliát is . . .

Sára asszony nem fejezhette be bibliai citatumát, mert e pillanatban toppant a szobába Aczél János uram, izmos vállain kissé elviselt, de tiszta fehér köpenyt czipelve.

— Hadd most azt a Goliátot, Sára, . . . itt a köpönyeg kimosva s megszáradva, a mint illik. Apádé volt, Menyhért, megböcsüld utolsó foszlányáig. — S ezzel a fiu vállaira teríté a köpenyt. . . . — Hm, éppen jó . . . Apádon is így állt, mintha magát látnám, mikor a csikorgó hidegben így vállára csapta, ni így hord te is, lásdd már a ráncza is erre szokta, hogy megáll; de, asszony siess, adjenni, hogy aztán a táborba mehessünk.

Mig Sára asszony terítéshez s ebéd felhordáshoz látott, addig Aczél János uram jobbnál jobb tanácsokat osztogatott kedves gyámfiának, kit most már, látván mily erélylyel szándokoltatik a háboru vitele, maga sem iparkodott visszatartani a táborhozi csatlakozástól.

Elég erős, izmos vagy, értesz nem csak a kard készítéshez, hanem annak forgatásához is, légy hü, vitéz és becsületos, mi leszesz is, tudom, mert lelked erős, szived nemes és bátor. Bizzál Istenben, de Isten után önmagadban is; az embernek saját erejébeni bizása, még nem elbizakodás. Apád szelleme büszke megnyugvással fog tekinteni reád a magasból, ha az ő nyomdokain jársz! De itt az étel, jer üljünk ebédhez, aztán menjünk.

Rövid ima után étkezéshez ültek, mely komoly beszélgetés között csakhamar be lön fejezve.

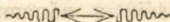
Ebéd után, Andor a mesterinas — Menyhértnek, mióta ez legénynyé szabadult, utóda, a kisdéd ólból a műhely ajtaja elé vezette a harczy paripát, mely nyugtalanul tombolva, szikrákat vágott patkójával az idomtalan kövezetből.

Sára asszony Menyhért nyakába borulva zokogott keservesen, míg Aczél János egy óriás vasas láda fiókjából pergament levelet vön ki.

— No, most már legyen elég a siralom, Sára, . . . hisz nem viszik még a temetőbe, hogy úgy megsiratod; ha Isten akarja néhány hónap múlva, legalább is mint hadnagy kopogtat be hozzánk! . . . Menyhért fiam, itt nemes leveled, rejtsd el jól, dolmányod zsebébe, ennek még nagy hasznát veheted! . . . s az öreg elvoná erőszakkal a fiut Sára öleléseiből, s felgombolva annak dolmányát, szorgosan rejté szive fölé a szerinte oly nagy kincset, a n e m e s l e v e l e t.

Menyhért megcsókolá nevelőanyja kezét s arczáját s néma megindulással vetette magát nyergébe. Az utca lakói kíváncsi részvétellel csoportultak házaik ajtaiban, s őszinte szerencse kívánatokkal halmozák a távozót, kit mindnyájan szerettek. Aczél János uram gyalog ballagott az ifju huszár mellett.

Sára asszony pedig ott állt, sokáig, könyözött szemeivel még akkor is utánna merengve kedvenczének, mikor az már rég eltűnt a fehérvári kapu öblözetében. Azután befordult házába, mely úgy tetszett neki, mintha legkedvesbb halottját vitték volna belőle a temetőbe.

IV.

A kihívás.

Szerfelett csalódnánk, ha azt hinnők, miként Petneházy Dániel uramat Aczél János és Menyhértünk valamely fényes sátor árnyában hüselve lették meg.

Kipányvázott lovak s élczeskedő, vidor harcosok közepette ott állt egy fenékre állított husz akós hordó, a melyen lábait kedélyesen lógázva s sarkantyúival annak dongáiba mindenféle ákom-bákomot reszelve ült vala a derék lovas vezér.

Petneházy Dániel uram negyven s ötven közötti sugár természetű, még sugárabb fekete bajuszszal ellátott férfiú vala.

Az asszonyok szépnek, barátai legjobb bajtársnak s mellette, ha kellett, vig czimborának, cselédei tréfás, kegyes urnak, katonái vitéznek, az ellenség pedig ellenállhatlannak nevezték őt.

Azt, hogy az asszonyok szépnek tartják őt, soha sem mondta neki senki, de azt, hogy jó szívvvel látják, szivesen mulatnak vele annak idejében, valamint történetünk korában is még, eléggé tapasztalta.

Rendkívüli szerencséje a nőnemnél példabeszéddé vált; s nem tudjuk, ha e rendkívüli szerencse miatti óvakodás a nők részéről, vagy saját bőséges tapasztalati okozták-e, hogy e derék férfiú mindeddig nőtlen maradt Beszélték ugyan némely régiebb — az utókornak kronikákúl megmaradt tisztos agg szüzek, hogy Dániel ur mérgében nem házasodott meg, mert egy gyönyörűséges szép hajadont, kinek lelki s testi bájai őt ledérsége daczára már évek óta fogva tartják vala s kit már már ugy tekintett, mint aráját, bizonyos Endrefi Andor néhány heti ismeretség alatt kezeiről elcsapott és saját nejevé tett Dániel ur, e reá nézve nagy kudarcz után eltűnt, s csak két év mulva jött ismét elő — a midőn is Endrefi Andor testi lelki barájjává lön s az maradott ez utóbbinak, kit már neje megelőzött volt — haláláig!

Ezeket szükséges volt némileg előre tudnunk, mielőtt Petneházy urammal közelebb megismerkednénk.

Menyhértet, mint minden ujat, kíváncsian megbámulta a tábor, s csak ügyes lovaglásának s nemes katonai tartásának köszönhető, hogy a vén huszárok — kik a mostaniaknál e részben egy cseppet sem voltak jobbak — szúrós élceikkel kissé meg nem kinozák.

Azonban már alig volt néhány lépésnyire a dandárnok ühelyétől, midőn a tábor egyik oldal utcáján utat törve magának sebes vágatva fiatal, mint látszék főbb rangú, vasas tiszttal közeledett, ki mindenfelé tekintgetve, csak akkor vette észre, hogy Menyhértet csaknem kiüté nyergéből, midőn ez harsány hangon reá dörgött:

— Ha lóra ül kegyelmed, hát a magáén s ne a másén járjon! . . .

— Fogd be a szádat, ficzkó! . . . kiáltá a vasas tiszta magyar kiejtéssel, mert különben a sok szó könnyen torkodra forrhat.

— Azt hiszem, nem azé lenne az utolsó szó, ki közülünk magát nagyobb urnak tartja — mert itt a király táborában minden nemes egyenlő, ha ugyan az kegyelmed is — hanem azé, kinek keményebb bíró csüng az oldalán! . . . válaszolt Menyhért, mindinkább neki hevülve, daczára Aczél János uram figyelmeztetéseinek, ki őt folytonosan rángatta lábánál.

Menyhért utolsó szavaira a vasas is neki hevült s körültekintve meglátta a gyülekező tömeg fejei fölött a hordaján ülő Petneházyt, kit az élénk szócsere épen e pillanatban tőn figyelmessé.

— Te mint látszik, vakmerő ficzkó — Petneházy dandárához tartozol, parancsolom tehát vezéred nevében, hogy kövess engem! . . .“

— A kegyelmed parancsára én még lovam fülét sem mozditom meg. Szabad magyar nemes vagyok, s azon csapatnál védem és nem szolgálom a hazát, hol nekem tetszik. Különben nekem még csak ezentúl szándékom Petneházy uram dandárához csatlakozni. Így tehát láthatja kegyelmed, hogy az ügyetlenségért, mit elkövetett s az általami rendreutasításért, csak önmagamtól kaphat s vehet elégtételt! . . .

A vasas főtiszt végig mérte a merész ficzkót, azután vallató-birói hangon kérdé: — Van e nemes leveled?! . . .

— Nem lenne kötelességem magam mellett bizonyítványokat felhozni oly ember irányában, kit én nem ismerek, de hogy lássa kegyelmed, miként az én dolgaim tisztán állanak, ám ha olvasni tud, nézze ezt! . . . s mig dolmányából hirtelen kivett ármálisát a vasas főtiszt szemei elé tolná, másik kezével az ugyanannak jobbjáról lekapott nehéz lovagkeztyűt arcához sujta, kiáltván: határozzon kegyelmed napot, helyet s órát, — hogy az a vakmerő ficzkó, kinek nem volt inyére, hogy egy idegen öt ügyetlenül elgázolja — igazolhassa magát! . . .

Ez utóbbi szavakat már Petneházy uram felé vágattában kiáltá Menyhért, mig a vasas szóltanul utánna meredve mormolá: Endreffy! . . . Endreffy! . . . miért éppen ez Endreffy!

*

Petneházy Dániel uram közelebb szemügyre kapván Menyhértet, mintha petardát sütöttek volna el hordója alatt, ugy pattant fel ülhelyéről, s bár semmikép sem egyezett meg dandárnoki méltóságával, mégis néhány lépést sebesen közeledett feléje, mielőtt azonban szóhoz juthatna, a fiatal levante lepattant lováról s katonásan tisztelegve kemény hangon mondá:

— Endreffy Menyhért kéri kegyelmedet, vitéz dandárnok ur, engedné meg neki zászlói alatt a hon védelmében részt venni, különben itt nemes levelem.

— Mi szükség itt kedves öcsém — kiálta kellemes kedélylyel a dandárnok — holt papirosra, midőn az ur Isten ugy arczodra irta ármálisodat. Nyujtsd jobbodat a katonának öcsém, s jöjj keblére atyád legjobb barátjának . . . Légy üdvöz — folytatá aztán forró ölelés után — zászlóim alatt, melyeknek babéraiba te is fonandsz, tudom, néhány örökzöld levelet. Ha csatában a katonát látod is bennem, de azonkívül tekints mindig, mint atyai barátodat! . . . De nini! ez Aczél János uram — mond ez utóbbit észrevéve — ha jól emlékszem neki adott át haldokló atyád, hogy neveljen fel! . . . Isten áldja meg kegyelmedet, hogy e hivatását oly szentül betöltötte, mert látom a fiu az lett, mi apja volt! . . .

A derék dandárnok még tovább folytatta volna, ha e pilla-

natban a vasas főtiszt, — kinek összeütközését Menyhérttel az elébb figyelemmel kísértük — oda nem ugrat s rövid üdvözet után lováról leszállva s elébbi vetélytársához fordulva meg nem szóllal:

— Ma esti 11 órakor; de megjegyzed öcsém, hogy te vagy a kihívó; — e papírra van írva a találkozás helye. Azonban ha heveségedet megbánva, nem jelennél meg — kész vagyok a nélkül, hogy megkövess, megbocsátani! . . .

— Köszönöm! . . . — felelt daczosan Menyhért — nincs szükségem senki bocsánatára. Ott leendek, ha élve nem, halva vitetem magamat oda, de szavam megtartom. Reménylem dandárnok uramnak sem lehet szava ellene. . . .

— Ha becsületbeli dolog, nincs.

— Jó — mond a német öltönyű lovag — pedig dandárnok uramnak tudnia kellene, miért vagyok oly hajlandó a békére! . .

— Tudom, lovag ur! ép azért akarom hogy a párbaj megtörténjék! . .

Petneházynak e nyilatkozatára a vasas ur lovára ült s továbbátatott.

— Tudod öcsém ki e lovag?

— Nem ismerem, bátyám! . . .

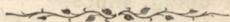
— Tehát ismerd meg. Ezelőtt 18 évvel egy nőt szerettem s csak két év után vettem észre, hogy e nő engem csak szível, de szerelemmel nem viseltetik irányomban, mig atyádhoz, néhány heti ismeretség után, szive egész vonzalmával ragaszkodott. Azonban e fiatal német lovag akkor még csaknem gyerkőcz, miként te, szinte mélyebben talált a szép hölgy szemeibe pillantani s meg is kérte kezét, de, mint tudhatod, visszautasított. . . Ekkor atyád életén akará megvásárlani boldogságát, s atyádat kihívta. A kihívó levél azonban nagybátyád Endreffy Boldizsár kezeibe került, s ez a nélkül, hogy tudositná öccsét, megjelent éjjel a holdvilágította vitéren, s ott is vezett. Becsületszavamat adtam a haldoklónak, hogy atyád éltében a dolgot fel nem fedezem, melynek mint nagybátyád segéde, egyedül én voltam tudója. Atyád menyegzője után elmentem felkeresni e lovagot, de nem leltem sehol, két év mulva megtértem, de akkor már atyádat nem leltem a seregnél . . . az élők között sem . . . nem is hallottam rólad is egyebet, mint hogy Aczél János uram gondviselése alá jutottál.

. . . E német lovag, gyermekkorra óta eszi a magyar kenyeret, mindig itt katonáskodott, — azt a néhány évet kivéve — kik közelebről ismerik mondják, hogy becsületes, vitéz ember, a pogányok elleni csatákban sok szép szolgálatot tőn, de egyszers- mind híres szerelmi kalandjairól is.

— És a neve kedves bátyám?

— A neve: Bernburg gróf, jelenlegi állása után egy császári vértés ezred parancsnoka.

— Jó, — mond Menyhért, — nem fogom elfeledni ő kegyelmét.

V.

A titkos házasok.

Történetünk korában — a nem régiben lerombolt — ugynevezett **v é r b á s t y a**, mint Győr egyik erősebb védpontja nevezetes szerepet játszott.

A **v é r b á s t y a** nevet, miként az történetileg tudva van, a térdig gázolható vérpatakoktól nyeré, melyek elfolytanak ezen erődnek a jancsárok általi makacs védelmében, midőn vitéz Pálffy Miklós csapatai 1598-ban mártius 22-én Győr városát csellemel visszafoglalák.

E bástya belszöge a körülötte épült apró házikókkal egyetemben szabálytalan s szűk négyszög-terét zárt körül, melynek közepét ez időben földtől, nehézkes faoszlopu kút foglalta el.

E térről a bástya tömör falaiba apró, erősen vasalt ajtók nyíltak, melyek különféle nagyságu bástya-boltokba vezettek.

E bástya-boltok a várvédelmi seregeknek — sőt szükség esetében a város lakóinak is — lakásul szolgáltak, azon fölül löpor és hadiszerek raktárául, sőt némelyike bormérő helyiségül s laczikonyhának is használtatott.

A bástya külszögletének keleti oldalán, mintegy két ölnyire a mély sánczárók fenekétől rézsút álló tömör falivezetben kised vasajtó vala alkalmazva, mely oly ügyesen volt elrejtve, hogy csak rendkívül gyakorlott s vizsga szem vehette észre. Ez ajtócska ostrom alkalmával az éjjeli czirkálók s kémek ki- és bebocsájtására szolgált.

A papiron — melyet Menyhért a német vértések ezredesétől átvön — e hely volt a sánczárókban kijelelve találkozó helyül a vivóknak.

* * *

Mig hőseink a kijelölt helyre megérkeznének; vessünk egy pillanatot Bernburg gróf mult és jelenébe, a mennyibe ezek történetünk folyamába bevágnak.

Mint már fennebb említők a gróf nevezetes volt szerelmes kalandjairól. A nők tudták igen is jól, mily könnyen köt s bont ismét fel szerelmi viszonyokat s mégis alig találkozott egy kettő, kinél a kalandhős szerelmi tervei hajótörést szenvedtek volna. Minduntalan vivott a nőkért, s melyik nő haragszik azért, ha érette valaki életét kockára teszi. Annyi azonban becsületére válhatik Bernburg grófnak, hogy a szerencsétlen Endreffy Boldizsár óta soha ellenét meg nem ölte, jóllehet, mint rendkívül ügyes verekedő, mindig ő volt a győztes.

Azonban e ledér, virágról virágra szálló lepke szive is végre komolyan a lépen akadt.

Felső Magyarország végvárai egyikében élt a roppant gazdagságu Zarándi gróf, hetven éves, fukar aggastyán — egyetlen leányával Gildával.

E leányka hat éves korában lön anyátlanná, s élte egész 17. éveig alig látott atyján s az öreg Bálint Domonkos rendü barátón s néhány agg nő- s férficselédén kívül — mást.

Bálint atya nevelője, oktatója s úgy szólván egyedüli barátja volt a szegény Gildának, ki jóllehet igen szerette atyját — de még sem érezte magát annak mogorva, örökké számokkal bibelődő társaságában jól.

Gilda szép volt, mint mennyből szállott Szeraph. Szépségének hire — bár alig láthatta őt egy két ilju ember a kert sötét fasorai között, vagy midőn betegeit ment a faluba Bálint atya kíséretében látogatni — elterjedt szélesen ez országban.

A szépség s a roppant kincs, mit Gilda, mint egyedüli örökös s utolsó sarja a Zarándi családnak öröklendő vala — mozgásba hozta a főaristokratia házasulandó tagjait. Meg is jelentek néhányan az öreg Zarándi várában, de Gildát nem láthaták, s ha mint kérők léptek fel, az öreg ur kereken kimondá, hogy ő leánya számára már választott férjet, de az egybekelést csak Gilda huszadik évnepjára halasztja. A kíváncsiságnak tehát még három évig kelle várnia, hogy megtudhassa, ki légyen a csodálatos öreg megválasztott veje.

E hozzáférhetlenség annyira fokozta a Gilda iránti kíváncsiságot, hogy a várkörnyékén minduntalan lehete különféle álmezbe bújt kalandorokat látni, kik égtek csak egy futó pillanatra is szemlélni a mesés tündért. De ez csak ritkának és ritkán sikerült.

Egy alkalommal Bernburg gróf vértés ezrede a vár környékén tanyázott, s a várkisasszony hire az ezredeshez is eljutott — képzelhetni, mennyire felfokozta őt ez új oly sok nehézséggel járó szerelmi kalandrai kilátás.

Az öreg grófhhoz már állásánál fogva sem volt nehéz bejutnia, de miként, s hol láthatja Gildát? — De Bernburg a gyors határozat embere volt. Minden előleges terv nélkül, egyedül a véletlenben bizva — bejelenteté magát a grófnál Eleinte meglepte őt a hideg, merev társalgás, de később ebbe is beletalálta magát s a véletlen, mely rendesen legjobban kezünkbe szokta adni a kiviendő terv fonalát, itt is segítségül jött.

Az ódon, kopott asztalok egyikén ócska sakk-tábla állott kissé megviselt alakjaival . . . Az öreg Zarándi társalgás közben sokszor pillantott e sakk-táblára, mit Bernburg észre vőn ugyan, de megkelle várnia a felhívást.

Az öreg Zarándinak pénze után egyedüli szenvedélye volt a sakkjáték, s a sakktáblán át vezetett a legközelebbi s legbiztosabb ut, melyen hozzá lehetne férközni . . . Most sem tagadhatta meg szenvedélyét, s mennyire tőle kitelt, nyájasan szólította fel Bernburgot:

— Játszik-e a gróf sakkot! . . .

— Óh! nekem szenvedélyem e játék! . . .

Zarándi arczán neme az örömsugárnak villant át s csaknem gyermeki virgonczsággal sietett rendbeállítani az asztalt s felhívni vendégét egy partiera.

Bernburg helyet vőn s míg alakjait rendezné, elkezde a sakkjáték felett értekezni:

— Ez első alkalommal is egy egészen új combinatiót szándékom a grófnak megmutatni, melyet nem régiben olvastam egy tudós szakember értekezésében óh! én nem úgy játszom a sakkot, mint bármely hétköznapi ember, én játékomat alaptörvényekre szeretem fektetni. Van sakkjátészó elég, ki azt sem tudja, hogy e játékot Attalus Pergamus királya találta fel, hogy a hosszú szas trojai ostromnál szórakoztassa a görögöket Csak tudatlan vagy roszakaratu emberek tulajdonítják e találmányt Palamedesnek De tessék a grófnak most már a játékra ügyelni!

Az öreg Zarándi nem ugyan rendkívüli hős a hatvannégy

koczkáu csatatéren, de volt Bernburgnak annyi tapintata, hogy mindjárt az első játékot elveszítse.

A nyertes gróf elégtelen dörzsölgeté kezeit s némi gnyorral mondá: Ugy látszik a gróf új combinatiói nem állják ki a sarat az én régi taktikám ellenében! . . .

— Valóban magamon kívül vagyok bámultomban e veszteség felett, de tessék a tétel, ha jól emlékszem tiz aranyban állapotunk meg.

Az öreg Zarándi mohón seperte a nyereséget bő dolmánya zsebébe.

Bernburg újra rendezéshez fogott s színleg lehangolva mondá: — Ha nőm megtudja, hogy e játékot elvesztettem, vigasztalhatlan lesz, mert eddig meggyőzhetlen sakkjátszónak ismert s igen büszke volt e tulajdonomra.

— A gróf nős? . . — kérdé Zarándi rábámulva.

— Igen gróf ur, pedig nőm a világ legszeretetreméltóbb hölgyeinek egyike; ki látta, ismeri, lehetetlen, hogy örök imádójává ne szegődjék.

— Hm, ezt nem tudtam . . . tessék húzni . . . Reményilem lehet szerencsém a gróft vendégül tisztelhetni asztalomnál?! . .

Bernburg némán hajtá meg magát. A gróf csengetett s a belépő öreg cselédnek mondá: — Adjad tudtára Gildának, hogy vendégünk leend.

Az öreg cseléd bámultában annyira eltátotta száját, hogy csaknem maga is kiesett rajta.

A mióta a grófnőt eltemették, vendég soha sem ült az asztalnál.

Mire az ebéd ideje eljött, Bernburg ötször lön vesztes; az öreg ur pediglen ötven aranyat sepervén tátongó zsebébe, annyira embere lön ellenfelének, hogy ha ez véletlenül nősnek nem vallotta volna magát, ő pedig leányát már másnak nem igéri vala — rögtön nejjévé teendné őt.

Midőn Zarándi vendégét az étterembe vezeté, Gilda s Bálint atya már ott várakoztanak.

Bármennyire lett légyen is az ifju ezredes forgott a nők körében, most az egyszer mégis annyira meglepte őt Gilda egyénisége, hogy a bók is, melylyel bemutatását kísérte — mondhatni — ügyetlenül esett ki. De mégis sietett magát összeszedni és

asztal felett Gildával szemben, ismét az ügyes, mulattató társalgó lön.

Gildának lelkében egészen új világ tárult fel eddig ismeretlen képekkel, — s régi környezetét is sokkal kellemesebb színezetben látta. Atyja kevésbé volt mogorva, Bálint atya vonzóbb mulattatóbb, a savanyu képű cselédek arczaira a vidámság, megelégedés látszott kiülni, még az aggszerű butorzat is kényelmesnek, a barátságatlan terem lakályosbnak tetszett. Ebéd után Zarándi meghívta leányát szobájába, hol vendégével a játékot folytatandó vala, talán azért, hogy lenne tanúja diadalainak.

Bernburg karját ajánlá odáig Gildának, ki midőn elfogadá azt, mint villanytelep érintésére rázkódott össze. Valami megfoghatlan kétérzet fogta el egész lényét s szívébe beköltözött egy új vendég, melybe sokszor jobb volna, ha elmaradna — a szerelem.

Bálint atya észrevette a futó pirt növendéke arczán, látta a lángoló pillanatot, melyet ez Bernburgra vetett, midőn karját kínálta — s bár erős ember — és lélek ismereténél fogva rögtön belátott az ifju pár lelkének mélyébe, mégis, fejét rázva mormogá: — mindezekből én nem értek semmit!

Bernburg ismét vesztes lön; de most már komolyan vesztett; akarva sem tudott volna nyerni; szívét, eszét egészen más tárgy foglalta el, mint e haszontalan kopott bábuk, melyeket már csakugy gondolom formára s mindig csak is az öreg gróf felszólítására rakosgatott ide s tova. Bernburg látogatásai s a sakkjáték naponkint ismételve lőnek, s a tetemes összeg, mit az ifju ezredes vesztett, mást bizonyosan zavarba hozandottak, vagy figyelőbbé teendettek volna, de mit bánta ő aranyait, mikor azoknak nyomoru fényén élete napját volt képes megvásárolni.

Bernburg sokat beszélt nejről Gilda előtt is, de Gilda tudta, hogy neki neje nincs, s hogy mindaz a szép, az a jó, mit róla mond — csak őtet illeti; mert hisz ők már találkoztak, csillagos éjeken a park sötét fasorai között, míg Zarándi mit sem gyanítva édeseket álmodott a megnyert sakk-partiekról és aranyairól.

Bernburg parancsot kapott ezredével a fősereghez csatlakozni. De nem birt megválni Gildától. Ez volt első igaz szereleme, mely egész lényét töltötte el annyira, hogy kész lett volna oda hagyni szolgálátát, ha ez által módot talál Gilda bir-

tokába juthatni . . . De nem látott maga előtt más utat, mint titkon megesküdni.

Bálint atya tudta a viszonyt, s némileg még örült neki, mi-dön kedvenczét boldognak látta. Nem volt nehéz dolog reá birni őt, hogy titkon eskesse meg őket.

Egy sötét éjjelen a várkápolna ablakai szokatlan fényben ra-gyogtak. Az oltáron hat vastag viasz-gyertya égett . . . Az oltár zsámolyán Gilda s Bernburg térdelve vették az egyházi áldást. Mellettök az öreg vadász s nője állottak, mint tanuk, kiknek hall-gatását Bernburg ezer aranyon vásárolta meg.

A szertartás után Bálint atya a kápolna jegyzőkönyvébe be-vezette az esketés napját, s kiállította az esketési bizonyítványt, mit a tanuk aláírtak.

Bernburg eltávozott ezredével az öreg gróf nagy búbána-tára, mert most ismét az öreg Bálinttal kelle sakkoznia ingyen, ki a mellett, hogy mindig feleselt holmi igaztalan huzásokért, még azt is megtette, hogy öt partie közül, legalább is négyet megnyert.

Hol, miként és mikor találkozott Bernburg nejével, nem állithatjuk bizonyosan, annyi azonban áll, hogy folytonos levele-zésben állottak Bálint atya által egymással, s hogy az öreg gróf az egésztől nem gyanított semmit.

Egy év mulva Gilda anya lett, anyja egy gyönyörű egézsé-ges leánykának, kit Bálint atya a vár kápolnájában Aranykának ke-resztelt. — Az öreg Zarándi gróf gyakran meglátogatta betegsége közben leányát, de arról, hogy nagyapóvá lön, a legtávolabb sejt-teme sem volt. A várnak annyi zege zuga volt, hogy a kis ven-déget bizton titkon tarthatá a dajka, ki mint Gilda szobalánya szerepelt. Nejét betegsége alatt titkon gyakran meglátogatta Bern-burg, sőt felgyógyulta után nyílt látogatást is tön a grófnál, mit ismét az öreg hallatlan örömeire ötven darab aranyja bánt meg.

Azonban a dolgok Zarándiéknál hirtelen más fordulatot vő-nek. A vidékre erős hadcsapatok vonattak össze s a mogorva vár is megnépesült az oda szállásolt tisztek s közkatonaságtól.

Az öreg Zarándit ez véghetetlenül boszontotta, úgy annyira, hogy Bálint atyát Gildával együtt éjjel titkon a várból utnak indi-totta Győrbe, hol a fennebb említett vérbástya közelében egy régi

házzal birt, kíséretül adván még odáig az öreg vadászt, ki mint tanu szerepelt az egybekelésnél.

Bernburg ut közben találkozott ifju nejével s utazása alatt kellő távolságban kísérte is.

Egy napon a társaság a kitört dühöngő vihar elől kénytelen volt egy elhagyott falucska rozszant korcsmájának egyetlen szobájába menekülni éjszakára. Bernburg is ide érkezett s az utasok már készültek rögtönzött nyughelyeiken nyugalomra dűlni, midűn hirtelen lódobogás és durva férfihangok riaszták őket fel.

Nehány percz mulva, a korcsmáros minden szabódása daczára, hogy egyetlen szobája már el van foglalva nő s férfi inasok által, felpattant az ajtó s azon magas, kemény de nemes vonásu mintegy 40 éves férfi lépett be, szűrke spanyol köpenybe burkoltan, melyről erősen csurgott a víz.

— Megfognak engedni kegyelmetek — mond az idegen az elébe lépő Bernburghoz — ha megosztom szállásukat, mert ez átkozott időben nem lehet, hogy künn töltssem az éjet. — S ezzel igenlő választ sem várva kikiáltá inasának, hordja be málháit.

Bernburg rögtön megalkudott a körülményekkel s nejéhez lépve kérte azt, tűrje nyugodtan ez alkalmatlanságot; mert az ellenszegülés jelenlegi helyzetűkben igen kellemetlen nyilatkozatokra adhatna alkalmat.

De Gilda reszketett mint nyárfalevél s halvány lőn mint a lilium. Végerejével magához karolta leánykáját s esengő hangon kérte férjét, tenne készületeket a rögtöni elutazásra. Bernburg nem tudta megmagyarázni magának neje félelmét s azért oka után tudakozódott.

— Nézd meg e férfi arczát s emlékezzél Dubois marquisra. Bernburg reá meredt az idegenre, kinek szemei bámulattal függtek most Gilda vonásain — s jéggé érzé fagyni a vért ereiben.

Ez idegen nem lehetett más, mint Dubois marquis, kit az öreg Zarándi férjűl szánt vala Gildának s kinek megküldött arczképét a gróf leányának ajándékozta volt, hogy, mint mondá, barátkozzék meg jövendő férje vonásaival.

Gilda lelkén sujtó villámkiñt czikázott át a gondolat, ha ez ember, ki szinte birja az öreg Bálint nem avatlan ecsetével készült arczképét, most reá ismerne! . . . S valóban nem kis ijedelmére ez kebeléből ezüst gömbölyded tokot vőn ki s azt fel-

nyitván, a benne rejlő kisedet arczképet elkezdé nagy szemtelenül Gilda vonásaival hasonlítani. Azután neme az ördögi boszús kárörömnek ült ki arczára s egy lépést közeledvén a meglepett párhoz gúnyosan mondá:

— Igen, mint sejtik kegyelmetek, én Dubois marquis vagyok, a bájos Zarándy Gildának jegyese, s ha úgy tetszik néhány hét múlva férje. Mint látom, itt az ölyv kiröpítette fészkeből a kis galambot, de lesz gondunk reá, hogy bántatlanul visszakerüljön. —

— Uram elég, e hölgy itt nőm, s ki azt sértegetni meri, Bernburg gróf kardjával számol. —

— Bernburg gróf! . . . s Zarándi Gilda az ő neje! . . . Ördög és pokol! . . .

Most tán a durva kifakadás hangjától felrezzentve — Gilda kebelén elkeзде a kis Aranyka sirni.

Hát ez mi? . . . ha ha! . . . már a kis sarj is megvan, még egyszer menykő és kárhozat, kegyelmetek gonoszúl bekötötték az öreg szemeit, hogy mind erről egy batkát sem tudott, s engem elkülde, menjek arámat vigasztalni, kit nagyobb biztosság végett Györbe kelle küldenie . . . Ez gonosz tréfa volt kegyelmedtől Bernburg gróf s ezért mi még találkozni fogunk, de előbb más végzendőim vannak. Isten kegyelmeddel szép nő s ne feledje, hogy sok gyászos özvegyből lőn ismét vig menyasszony! . . .

Ezzel kirontott, előparancsolá lovait, felrakatta málhait s a folyton dühöngő zivatarban elrobogott.

Az egész társaság néma ijedelemmel tekintgete egy darabig egymásra, végre Bernburg fogta fel a szót:

Eh! nincs itt egyébtől tartanunk, mint az öreg gróf haragjától, de az is meg fog törni a dolgok meg nem változtathatásán. E férfi boszuját nem rettegem, kardom meg fog tőle óvni. — Kegyelmeteket pedig, kik titkom részesei, nem érheti más, minthogy az öreg elbocsájtja, de azon esetre nálam örökös és becsületes kenyérre számíthatnak.

A gróf e nyilatkozata kissé megnyugtató ugyan a társaságot, csupán Bálint atya mormogá:

— Canis mater! . . . attól tartok, hogy e francia alattomos cselszövényekhez folyamodik, melyek finom hálóit csak akkor fogjuk észrevenni, midőn már bennakadtunk. —

— Hagyjuk az aggályokat, szent atyám, bizzuk ügyünket

Istenre, ki ha nem mi éreltünk is, de ez ártatlan kisedért meg fog védni bennünket. —

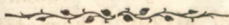
— Amen. Ugy legyen, — mondá Bálint s szenderre hajtá ősz fejét.

IV

*

A kora hajnal, tiszta felhőtlen égen mosolygott s utasainkat már utban lelte. Még az nap este el lön érve Győr s Gilda kis környezetével elhelyezé magát a régi házban a mint lehetett. Bernburg ezredéhez távozott, mely nem sokára Győrön keresztül vala Buda ostromára vonulandó.

E kitérés után, mely elkerülhetlenül szükséges volt történetünk további eseményeinek megértéséhez, vegyük fel elbeszélésünk fonalát, hol az megszakadt.

VI.

Dubois marquis.

Dubois marquisnak a titkos házaspárrali találkozása után volt annyi tapintata, hogy az öreg grófnak a titkot fel ne fedje.

Mert elég helyes nézete szerint e felfedezés által céljától — az öreg gróf vagyonának birtokába juthatni — vagy egészen elesett-, vagy legalább is igen messze elütetett volna.

Az öreg gróf első dühe csillapulta után, a dolgon többé nem változtathatván, hogy a botrányt kikerülje, bizonyosan jó képet csinált volna a gonosz tréfához s az egybekelés törvényességét elismer-
vén, Bernburgot nyilván vejének vallandotta, őt — Duboist — talán tetemes összeggel kívánván kárpótolni.

De ez a nemes marquisnak nem volt elegendő, neki minden-
esetre birni kelle Gildát s vele a Zarándy család egész vagyonát, melyhez szerződésileg jogot tartott. — Hogy e jog keletkeztéről magunknak helyes fogalmat szerezhessünk, szükségképen el kell beszélnünk egy episodot az öreg Zarándy gróf korábbi életéből.

*

Zarándy, neje halála után néhány hóval, Párisba utazott s a romlott tizenegyedik Lajos udvarában jelentékeny szerepet kezdte játszani, nemcsak a roppant fénynél fogva, mit háztartásában kifejtett, hanem, mint a terjeszkedési vágyáról ismert akkori francia cabinet, Magyarországot illető titkos politikájának eszköze. Hogy Zarándyt nem elvek vezették, jelleméből eléggé kitünik, mert lel-
két csupán rang- és kincsszomj tölték el, melyet a haza akkori zavart állapotában leginkább vélt kielégíteni. Azonban egy véletlen esemény titkos cselszövényei hálóját hirtelen kettémetszé s kényszeríté őt Párist odahagyni.

Dubois marquisnő negyven éve daczára egyike vala az udvar legszebb hölgyeinek s férje a cabinet nagy befolyásu tagja. Zarándy minden tekintetben méltó tagja akarván lenni a párisi

udvarnak, titkos szerelmi viszonyt kezdé szőni a szép marquisnővel, ki a koránsem szeretetre méltó Adonis hódolatát csupán azért fogadta el, mert Zarándy fősvénysége daczára, ott, hol szivszeszélyei kielégítéséről volt szó, rendkívül bőkezű tudott lenni.

Az éles szemü Dubois figyelmét e viszony koránsem kerülte ki, de ravasz eszélyességénél fogva hagyta azt fejlődni azon pontig, melyen saját előnyére aknázhassa ki. Egy napon nejeének, ki a tervbe szinte bele lőn avatva, meghagyta, hogy Zarándynak titkos találgát adjon. A nő megtevé s a ravasz marquis Zarándyt neje lábainál találta legforróbb szerelmi nyilatkozatai között meglepni. A marquis iszonyu dühbe jött s a meglepett Seladont rögtöni párbajra hívta ki; de Zarándy, mint minden fukar ember, gyáva volt, s késznek nyilatkozott a párbajon kívül bár mi nemü elégtételt adni a marquisnak. Dubois sokáig nem tágitott s csak nehezen látszott, hosszú önmagávali küzdés után elégtételül egy tervet ajánlani a grófnak.

— A grófnak egyetlen leánya van s arra néz minden vagyona? —

— Igen, marquis ur — mond a megszeppent Zarándy.

— Jó, tehát a gróf ezen egyetlen leányát Alfons fiannak adja husz éves korában nőül, addig pedig összes jövedelmének harmincz száztólíját fogja évenkint fiannak fizetni, vagy pedig meg fog velem e pillanatban vívni! . . . —

Zarándy agyában egy utógondolat villant meg — hogy hisz majd kijátsza ő a marquist — s beleegyezését adá.

A marquis titkárát hivatá, ki a szerződést feltette s aztán Zarándyval aláíratá.

Midőn Zarándy félig örvendve, hogy ezen áron is megszabadult, távozni készült, a marquis őt egész barátsággal egy ablak mélyedésbe voná.

— Ha a grófnak — sugá — eszébe jutna szerződésünket megbontani, vagy az évenkinti kamatokkal megkésni, akkor én a gróf hazája elleni cselszövényeit — kezeim között levő irományai nyomán — kormányá előtt azonnal felfedezendem s a gróf feje a vérpad zsámolyára fog gördülni. —

Zarándy meg volt semmitve, lelkében óriási bosszu vítt élethalál tusát a gyávaság ellenében, végre az első győzni látszott,

s a távozni készülő marquist karjainál megragadva, habzó ajakkal orditá: uram, én megvívok önnel.

A marquis ellökte őt magától s a megvetés sujtó pillanatával viszonzá: „Dubois marquis becsületes vasát nem fogja egy honáruló vérével megfertőztetni!..

A marquis eltűnt s Zarándy egyedül maradt a teremben, melynek küszöbét bűnös szenvedélye csábító reményeivel lépte át, s honnan most, mint erkölcsileg s vagyoniilag tönkre tett koldus kénytelen kilépni.

Másnap Zarándy az udvart s Párist — senkitől sem búcsúzva — odahagyta. Távozásának okát a Dubois páron s a titkáron kívül nem tudta senki.

*

Az ifju Dubois, kivel történetünk folyamán keresztül már találkoztunk, — most azon tervben állapodott meg, hogy Bernburgot s leányát Aranykát el kell láb alól tenni. Az özvegy egy ideig gyászolni fog, de azután meg fog hajolni a körülmények előtt — s ha csupán csak atyja kényszerítésére is, de mindenestre nejjévé leend.

Lássuk, minő eszközökhöz folyamodott e terv kivitelére.

Azon napon, melyen Menyhértnek Bernburggali összeütközése történt, Gilda levelet vőn atyjától, hogy másnapra két vendégszobát rendezzen el a győri házban, miután ő és Dubois marquis, — Gilda jegyese — Györré meg fognak érkezni.

Gildát e levél csaknem kétségbeejté s a teendők fölötti tanácskozás végett Bálint atyát elküldé, keresse fel a táborban Bernburgot. Ez a haditanácsban ült, honnét esti kilencz óra előtt alig vala szabadulandó. Bálint elhatározta őt bevárni.

A nap már lehanyatlott, a tábortüzek kigyultak s a fővezéri sátor lámpákkal világított meg. E körülmény oda mutatott, hogy a tanácskozmány hosszan be fog nyulni az éjbe. Bálint e készüléteket aggálylyal nézte, lelkében a vésznek ezer meg ezer rémképei ütötték fel fejöket. Bernburgot kihivatni, a lehetlenséggel volt határos, az örök nem is ereszték őt közel a sátorhoz. Nyugtalanul, arczáról hideg verejtek cseppeket törölgetve figyelt minden neszre, mely a tanácskozmány színhelyéről jött, midőn hirtelen fiatal huszár termett mellette és megszólítá őt:

— Nem tisztelendő Bálint atyát tisztelhetem-e kegyelmed személyében?

— Igen, én vagyok vitéz uram! — felelt ez szinte megijedve a megszólításra.

— No ha kegyelmed az, tehát vegye e levelet — szép asszony kezéből jö, folytatá a vitéz lassu sóhajjal.

Bálint reá ismert Gilda kézvonásaira s feltörvén a levelet félhangon olvasni kezdé:

— Szent atyám! Atyám és a marquis megérkeztek. Alig tudtam kis Aranykámát a vérbástyai csaplárosnéhoz küldeni, hogy atyám előtt rejtve legyen. Mondja meg tisztelendő atyám Bernburgnak, hogy esti 10 órakor a vérbástya sánczárka felöli vas ajtónál megfogok jelenni s ott neki átfogom adni gyermekünket, hogy biztosságba helyezze; a marquis, mint látszik, atyámat miről sem tudósította, s ép ezért, nem tudom a nyomasztó sejtelmet leküzdeni, hogy szerencsétlenség fenyeget bennünket. Atyámmal holnap vissza kell utaznom Oromköre — s így férjem s gyermekemtől válnom kell. Ha fel nem találta még Bernburgot, siessen kegyelmed felkeresni, mert kétségbeesném, ha nem beszélhetnék vele. Isten kegyelmeddel. Gilda. —

E levél olvastára a szegény Bálint atya csaknem kövé vált s mintegy eleven kérdőjel meredt a huszárra. Nem jutott hirtelen egyéb eszébe, mint e szavakat intézni az ifju levélhordóhoz:

— Hol vette, kegyelmed vitéz uram, e levelet?! . . .

De az ifju huszár annyira el volt saját gondolattal foglalva, hogy a megszólítás értelmére csak nehezen eszmélt s a feleletet maga is kérdésbe foglalá.

— Mondja meg kegyelmed szent atyám, az a nő, ki e levelet nekem átadta a vérbástyatérieni sétáltomban, — hogy az Isten szerelméért keressem fel kegyelmedet vele a táborban, — az a nő — mondom mint e levélből fenhangon olvasá kegyelmed — Bernburgnak a német vértések ezredesének valóságos neje? . . .

— Hát miért ne volna az, — felelt buzgósággal a jó szerzetes — hisz magam ezen kezeimmal kötöttem őket össze az örök Frigyre, s ugyan ezen kezeimmal kereszteltem meg egy évre rá ujszülött kis leányukat. —

— Tehát azt a szép nőt és gyermekét veszély fenyegeti nemde?! . . .

— Hogy ne uram — felelt még nagyobb hévvel Bálint — hisz a házasság titkos volt, s most a nő atyja elhozta a leányának szánt francia völegényt, hogy az egybekelést végrehajtsa. Óh! de Istenem, én itt elfecsegem az időt, a helyett, hogy cselekvéshez látnék. —

S az öreg barát csuklájából irószert vön ki — s egy közeli tábortűz világánál kitörlé a levél czimét s Bernburgnak czimezte azt, azután a zárul használt viaszt lehelletével s hüvelykeivel meglágyitván, újra beragasztá a levelet, pecsétül a viaszra nyomván az olvasóján függő Mária képü érmet. Ez meglevén ismét a huszárhoz fordult, s esengő hangon mondá: „Vitéz uram! nem tudná kegyelmed e levelet oda a nagy sátorba beadni Bernburg ezredesnek?! . . .

— Én nem tehetem ezt, szent atyám — mond az ifju fejét rázva — de ez örök valamelyike megteendi. — Ezzel elfordult s a zajongó harczosok tömege között eltűnt a barát szemei elől a város felé vevén utját.

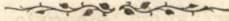
A fiatal huszár lelkében, ki nem volt más, mint Endreffy Menyhért, egészen új világ támadott. Szívében egy húr pendült meg, melynek hangját még nem hallotta soha, s melynek rezgése lázasan hatott egész lényére. Elméje egy óra óta egyképpel foglalkozott, mely oly erővel véste magát az ifju képzeletébe, mint ha maradandó álmként akarná végig kísérni őt egész életén. S mi idézte e forradalmat elő az ifju bel-világában? Nehány szóval megmondjuk.

Midőn Menyhért nyugtalanságtól üzetve estve felé a várost járta, a vérbástya-térre vetődött. . . . A sötét Zarándy-ház ón karikás ablakait megaranyozták a nap rézsut sugarai s ő pillanatit önkénytelenül e látványon feledte. Egyszerre azonban a földszinti ablakok egyike megnyílik s parányi hófehér kéz kezdte feléje integetni. Menyhért csak hosszab habozás után közeledett az ablakhoz s ott a bucsuzó nap glóriájában megpillantá Gilda gyönyörű arcját. — Az ifju, mint ki a menny kapuján tekint be a választottak boldogságába, néma áhitattól ihletve bámult a páratlan szépségű vonásokra, míg Gilda halk hangon közelebb szólítá őt.

— Vitéz ur! az Isten szerelmére kérem kegyelmedet, vigye e levelet a táborba, ott fogja kegyelmed találni a vezéri tábor

körül, vagy a vasasok tanyáján Bálint Domonkos barátot — adja át neki e levelet, — de kérem késedelem nélkül, mert e levéltől egy gyermek élete s egy anya boldogsága függ.

Menyhért nem tudott felelni, a szó keblébe szorult — s néma bók között átvevén a levelet a táborba vitte azt, hol mint láttuk lelkiismeretesen kézbesíté Bálint atyának.

VII.

A viadal.

Elhagyók Menyhértet, midőn Gilda levelének átadása után a város felé vette útját.

Midőn a fehérvári kaput elhagyta, ismét balra kanyarult s Aczél János uram háza felé tartott. — Az éj már lebecsájtá sötét szárnyait a város fölé, az utcza néptelen, a házak ajtai s ablaktáblái zárva valának. A békés lakosok ily mozgalmas, háborus időben tanácsosnak tartották magukat házuk falai közt a sok idegen zsoldos netaláni garázdaságai ellenében biztosítani.

Menyhért tehát észrevétlen lopódzott Aczél János bezárt ablaktáblájához, melynek repedésén kiömlő mécsvilág még a lakók ébrenlétére mutatott. . . Sára asszony sárgult levelü könyvének mogyoró nagyságu sorait morzsolgatta, egy egy könyüt törülvén ki koronkint kisirt szemeiből, mig vele szemben a nagy tölgyasztalra dülleszkedve az érdemes fegyver-kovács foglalt helyet, mint látszott mélyen elmerülve gondolataiba.

Azalatt mig a fiatal huszárgyermek serdültebb korának boldog tanyáját, mint madár elhagyott fészket kémlelte, s lelkén átvonultak a zsenge kor aprólékos és mégis oly édes emlékei, az ábrándos álmok, melyek az ifju lelkét betöltik, — megkondukt a szomszéd Karmél-egyház harangja nyugvóra intendő a város lakóit.

— Már kilencz óra! — mondá a szobában Aczél János felkelve ülhelyéről s lopva az ablak bezárt táblájára pillantva, melynek repedésén, mintha valami fehér köpeny sarka kandikált volna befelé. — Itt van — gondolá és ágyán fekvő süvege után nyult.

— Egy kis dolgom van még a városban — mond aztán a reabámuló Sárához, — nyugodjál le békén feleség, s hadd el a sok sirást. Néhány óra mulva itt leszek ismét.

— De hova megy kegyelmed ily későn, még valami baja talál esni! — veté közbe a megijedt asszony.

— Semmi bajom öregem — itt lesz oldalamon legjobb védelmezőm, — felelt a kovács széles kardjára mutatva, melyet ép most csatolt fel s minden további szó szaporítás nélkül az udvar felőli ajtón kilépett. Az utczára érve a háztól néhány lépésnyire álló Menyhérthez csatlakozott. Szótlanul haladtak végig a déli bástyafal mellett elnyuló keskeny sikátoron, melynek kanyarulatánál hirtelen nehéz léptek döbörgését hallották. Nem akarván észrevétni egy nyitott bástyabolt sötét üregébe vonultak.

Azonban nem kis meglepetésükre azt vették észre, hogy a léptek egyenesen rejthelyök felé tartanak s a boltnyílás szürke világában három alak sötét körrajzát pillanták meg.

Aczél János megfogá Menyhért köpenyét s nesztelenül hátrább vonta őt. Most a három alakhoz egy negyedik is érkezett, kire ezek várakozni látszottak, mert néhány perczig szó és nesz nélkül állottak elfoglalt helyeiken, míg a negyedik rövid fütty által akarta kikémlelni jelenlétüket.

A jelre ezek közelebb léptek s egyikök szerfelett ros magyarsággal mondá: — Mindhárman itt vagyunk uram.

E hangra Menyhért a rejtekben megragadta Aczél János karját s fülébe sugta, — ez ember hangját én ismerem, bár mit tervezzenek, ha meg nem gátolhatjuk is, de a gazokat felfedezük mindenesetre.

— Pszt, — sugá Aczél János.

A legutóbb érkezett férfi most halkán kezdé parancsait osztogatni:

— Mindhárman a vérbástya sánczárkában fogtok elrejtőzni, azon hely közelében — hol egy támoszlop oldalában a vasajtó van alkalmazva. Tíz óra előtt szükségtelen oda mennetek. Tizenegy óra tájban két egyén fog e helyre érkezni, hogy vivjanak. A vivók egyike Bernburg gróf, kit mindnyájan ismeretek — a másik egy újdonsült, hetyke gyerkőcz-huszár. Világos, hogy a gróf, e gyerkőcz ellenfelét vagy megöli, vagy súlyosan megsebesíti; de a grófnak nem szabad élve távozni e helyről. Értettetek? Dijatok száz-száz arany. Tanuktól ne tartsatok, mert a vivók azok nélkül fognak megjelenni. Vegyétek ezt előlegül, a többit Bernburg temetése után.

Ha Aczél János vasmarkai meg nem ragadják Menyhért

karjait, úgy e fiu oda rohan, hogy a gyalázatos cselszövőt keresztüldöfje, de egyszersmind magát is a legnagyobb veszedelemnek tegye ki. Aczél János hidegen fontoló s e mellett a körülményeket láng pillanattal átismerő férfit volt.

Itt semmit sem volt szabad elhamarkodni. Engedni kellett szövödni a csel fonalait, hogy biztosabban keresztül lehessen vágni. A derék fegyverkovács csak annyit birt megérteni az idegen szavaiból, hogy Bernburg ennek utjában áll — s hogy e párbaj köpenye alatt szeretné őt eltenni láb alól; hisz hányszor esik meg, hogy a vivók mindketteje a téren marad . . . Legelső gondolata tehát az volt, felkeresni a grófot s figyelmeztetvén a vetett gaz cselre — reábirni, hogy más helyet tűzzön ki találkozásul; de mielőtt ott a párbaj megtörténék, közös erővel megrohanni s leálcázni a bérencz orgyilkosokat s azoknak ismeretlen bérlőjét.

Noha e gondolatok villámsebességgel szülemlettek Aczél János uram agyában — még is, mire tervével készen lön, a derék éji madarak kiröpültek az oduból.

Aczél János uram magával ragadva Menyhértet szinte a szabadba sietett s nesztelen sebes léptekkel az orvadarakkal ellenkező irányban a fehérvári kapu felé tartott, melyen rövid kérdősködés után, mint a táborhoz tartózkodók, kibocsájtattak.

— E gázságot meg kell gátolnunk kerüljön bár mibe, — mond a fegyverkovács az idáig meg nem szakasztott csendet megtörve, midőn a szabadba értek. — Halld tervemet, Menyhért, te a gaz czimborák által kitűzött helyre mégysz, nehogy bármiben általuk megelőztessünk, magam pedig a vértések tanyáján felkeresem Bernburgot, s felfedek neki mindent, talán sikerül reá birni őt, hogy a kitűzött határidő előtt félórával megjelenjék velem a kérdéses helyen, hol két oldalról megtámadva az orgyilkos csapatot, hihető, hogy élve kézre kerithetjük őket, hogy vallomásuk nyomán alávaló gazdájukat, mint ki a császári hadsereg egyik tekintélyes tisztjének élete után törekszik — haditörvényszék elé állithassuk.

— Nem, nem — mond Menyhért, mintegy felocsudva álmából — ez embernek nem szabad haditörvényszék elébe kerülni, mert ott bizonyosan árulójává lehetne kettőnk közül annak, ki a párbaj után fennmarad, pedig bármelyikünk legyen is az, most

mindkettőnknek nagy szükségünk van életünkre, szabadságunkra. Okát később majd lesz alkalmam megmondani. Most kérem kegyelmedet siessen felkeresni a grófot — s mondja meg neki, hogy Endreffy Menyhért kész elállani a párbajtól, de mindenesetre kéri a grófot az okvetlen megjelenésre.

— Te elakarsz állni a párbajtól? — kérdé csodálkozó hangon Aczél János, figyelmesen vizsgálván — mennyire az éji homály engedé — kedvencze arczát — Te, Menyhért, a párbajtól elállni?! . . .

— Igen, atyám, ez határozatom — ha a gróf beleegyezik.

— De hisz a gróf maga ajánlotta ezt s te azt felelted, ha élve nem jelenhetsz meg, halva viteted magadat a küzdhelyre.

— Igen azt mondtam. De most máskint állnak a dolgok; mielőtt megvihatnánk e harmadiknak, ki a gróf élete után leselkedik, kell meghalni, mert míg ez ember él, egy ártatlan család boldogsága folytonosan fenyegetve van. De most siessen kegyelmed atyám, az égre kérem, mert az óra igen közel jár a tizhez.

A két egyén a tábor és városfalak között maradt üres téren elvált egymástól s míg Aczél János a tábor felé sietett, addig Menyhért csaknem rohanó léptekkel iparkodott a sánczárokná nyíló vasajtónál elfoglalni állomását.

Ez árok csak ostrom esetében bocsájtatott tele a Dunából beszolgáló zsilipeken által vízzel, de történetünk korában, hol a városnak az ostromtól nem volt mit tartania, nem csak tökéletesen száraz volt, hanem le is volt kaszálvá a benne termő bujasás, s a már megszáradt takarmány pedig szépen boglyákba rakva.

E boglyák egyike az említettük vasajtótól néhány lépésnyire lévén felrakva, igen jó rejthelyül szolgált Menyhértnek, kinek gondolat-menetét figyelemmel kell kísérnünk, ha tiszta fogalmat akarunk szerezni magunknak e különben oly makacsan következetes és bátor jellemű fiúnak — a párbajtól való elállásrai készségéről.

Remélem, még nem feledte el a szives olvasó Menyhértünk azon érzelmeit, melyek lelkét Gilda látására, szavának az ijedség és aggály daczára oly édes varázsu csengésére — s a levél tartalmának hallatára áthatották. . . Ha nem is volt ez érzélem még a szerelem maga, de mindenesetre a szerelem boldog-

ságának sejtése. Gilda képe — körülfolyna a búcsúzó napsugár biborától, — a szemek, melyek oly kéréleg függtek rajta, a reszkető kéz érintése, midőn a levelet átvevé, mindez együtt véve oly öszhangzatos varázst gyakorolt egész lényére, hogy bár — miután megtudta, hogy e magasztos eszménykép Bernburgnak neje — vas lelke egész erejével iparkodott abból kibontakozni, még is ép ez erőködés által fonta magát inkább és inkább a veszélyes hálózatba.

Oh! mint gyűlölte ő most e Bernburgot! Mint adta volna oda vérének, életének felét örömet — ha ez ember Gildával semmi viszonyban nem lett volna. De ő látta, tapasztalta Gildának irántai szerelmét — elképzelte a keserű könyűket, melyeket halála esetére utánna hullatna, el a rágódó gyilkos bút, mely tanyát ütne szívében s elhervasztaná idő előtt a gyönyörű virágot. Szerelmem, gyűlölet, féltés, élet halál tusát vívtak egyetemben a józan ész ellen, mely nyugodt szilárdsággal kiállított védveit sokszor látta már a vakon rohanó szenvedélyek ártól szétromboltatni. . . Végre a hosszas küzdelemnek még is lőn eredménye — s sziv és ész egyiránt diadalmasan kelt ki a harczból.

Menyhért, mielőtt Aczél Jánossal a levélnek átadása után találkozott volna, következő tervben állapodott meg.

Ha Bernburg a levelet megkapja, tíz óraker bizonyosan meg fog jelenni a kitűzött helyen, átveendő nejétől a veszedelemben forgó leánykát. Ha nem kapja a levelet meg — vajjon nem kötelessége-e neki, miután a véletlen őt a titokba avatta — a vésszes helyzetben közbenjáróúll fellépni, s ha Bernburg nem akarva a párbajtól elállni — elhullana — megmenteni az özvegy számára legalább gyermekét? Gilda határozottan nyilvánítá aggodalmát s a marquistóli félelmét, s ha most hasztalanul jelennék meg — talán veszte volna minden. Abban állapodott meg tehát Menyhért, hogy mindenesetre elmegy és pedig Aczél János uram kíséretében a tíz órai légyottra, s szükség esetében Bernburg személyét játsza Gilda előtt, ki idegennek semmi esetre sem adná oda gyermekét. Ha aztán Bernburg tizenegykor csakugyan eljő a párbajra — mielőtt vívnának, felfedez neki mindent, átadja a leánykát s késznek nyilatkozik a párbajról az anya és gyermeke érdekében vagy végkép lemondani, vagy pedig azt más alkalmasb időre elhalasztani.

Épp közlendő vala tervét gyámtyjával, midőn a közelgő léptek őket a bástya-bolt üregébe kényszeríték lépni. A rejtekben hallottak, tervének — ha nem is másíták azt meg egészen — de mindenesetre más irányt adtak. Nem akarjuk e változtatást itt hosszasan taglalni, miután az eredményből hamarabb ki okosodhatunk; — csupán annyit jegyzünk meg előlegesen, hogy a véletlen, mint mindenütt, ugy itt is nagy szerepet játszott.

* * *

Az ég holdtalan volt, a csillagokat komor felhők takarák el fekete palástjukkal, mintha nem érdemelnék az emberek, hogy szemléljék a hatalmas teremtőnek ragyogó világmillióit ott fenn a magasban. A földre sűrű sötétség nehezedett, talán a bünt akará barna szárnyaival elfedni, vagy azt, hogy ne lássák a gonoszok az éj fátyolán keresztül azt az égő pirt, melynek ki kell arczukra ülnie, midőn a gázság széles ösvényén egymásba ütköznek; pedig jobb volna, ha látnák, felismernék egymást, legalább nappal megundorodnának egymástól . . .

A sánczárookban mély csend uralkodott, csak olykor csicssergett egy egy álmos prücsök; nem tetszett neki végig dalolni a komor éjjel, inkább végig aludta azt.

A tábor zaja is, csupán mint távol tenger-hullámok egyhangu moraja hatott el idáig, s inkább növelte mint zavarta a közeli csendet.

Menyhért a vasajtó előtti falnak támaszkodott két tenyerébe szorítván homlokát, melyben lángoltak és forrongtak a gondolatok, e mellett szive koronkint oly hangosan kezdte dobogni, hogy dobogását közel léptek dőbörgésének vélte.

De most még sem csalódott . . . csakugyan sebes léptekkel közeledett valaki; ez Bernburg — gondolá — hála Istennek még is megkapta a levelet, tiz óra nem lehet messze már, elvonulok félre, hogy észre ne vegyen, de ha segélyre leend szüksége, védni fogom őt.

E gondolatok közepette Menyhértnek a sötétséghez már hozzászokott szemei, alig néhány lépésnyire felfedezék az ismeretlent, kinek lépteire figyelmessé lön.

— Itt vagy? . . . — kérdé halkán a jött.

— Itt — felelt ösztönszerű sejtéstől megkapatva Menyhért, hogy itt valakinek megkelle jelenni, kinek ő most szerepét szük-

séges, hogy elvállalja. A szóló nem Bernburg volt, hangjáról egyszerre felismerte azon idegent, ki néhány perczczel előbb a bástyaboltban a haramiáknak parancsait osztogató. Menyhértnek gyors esze hamar átpillantá helyzetét s rögtön megalkudott a körülményekkel.

— Hol vagy? lépj közelebb! . . . — susogá ismét a jött sebes lélekzeteket véve, mi arra mutatott, hogy igen siethetett.

Menyhért egy lépést közeledett, kivont kardját szorgosan tarkargatva, köpenyével.

— Van-e ötven aranyra szükséged? . . .

— Hogy az ördögbe ne volna — felel Menyhért határozottan s kissé rekedtté változtatván hangját, — csupán azt akarom tudni, hogy mi történjék ez ötven aranyért?! . . .

— Csekélység. Itt e kötélhágcsó, vedd. Kapcsait erősítsd meg a fejed fölötti vasajtó téglapárkányába, azután várakozzál . . . Tíz óraker ez ajtó meg fog nyilni s azon egy nő fog megjelenni. E nő Bernburg néven fog megszólítani . . . De te nem felelsz . . . hanem ujjadat ajkadra illeszted . . . érted? . . .

— Ezt azért fogom tenni, hogy a nő azt higgye, miként valaki hallgatódzik! . . . Igen, kegyelmes uram, értem. De hát ha az, kit kegyelmed említett, szinte meg fog jelenni?

— Ne tarts tőle — felelt mintegy gúnykaczaját elfojtva az idegen — nem tud az arról egy árva szót sem, hogy neki tíz óraker itt kellene lennie.

— Tehát nem kapta meg a levelet — gondolá Menyhért nemével az önszemrehányásnak. Az idegen azalatt folytató:

— A nő ruhákba göngyölgetett csomagot fog átadni . . . átveszed szó nélkül, s ott az ároknak táborfelőli sarkánál átfogod nekem adni! . . .

— S ezért kegyelmed nekem ötven aranyat fizet?

— kérdé mohón Menyhért.

— Ötven aranyat s még ezen saját erszényemet ráadom — felelt ez markában halkan csörtetve az aranyakat.

— Jó, áll a szerződés, — mond Menyhért — most távozzék kegyelmed, mert az idő közel.

Az idegen sietve távozott s Menyhért iparkodott a kötélhágcsó horgait megerősíteni, mi neki némi fáradság után sikerült is.

Alig helyezte el azonban magát elébbi leshelyén mikor ismét léptek kötékek le figyelmét.

Kissé bizonytalan léptü, nehézkes alak közeledett most, fejét jobbra balra forgatva, mi arra mutatott, hogy kémel valakit, azután ismét a falon hordozva meg szemeit — fogai között mormolni kezdé:

— Hm! a vasajtó itt volna, de hol a marquis? . . azt gondoltam én késtem el . . . s ő nincs itt. Ha ezt tudom nem szököm meg oly hamar a jó czimboráktól! . . .

Tovább nem beszélhetett, mert a szót valami vasmarok torkába fojtá vissza, lábain pedig olyasmit érzett mintha rúdazó doronggal akarnák elütni mindkettőt alóla, minek csakugyan azon hatása is lőn, hogy ingatag állásáról lemondva, a szűrő sás-tarlóban végig terült.

— Egy hang — sugá fülébe Menyhért — s a halál fia vagy.

De e hang ki se is jöhetett volna, mert az ifju a legyőzött éji madárnak mellére térdelve, mig baljával folyton szoritva tartá annak torkát, addig jobb kezével kihuzta süvegéből kendőjét s azzal erősen betömé ellenfele száját.

Ez iszonyuan kezdett orrlyukain trombitálni, de Menyhért ismét hozzá hajolt mondva: — Ha szuszszantani mersz is, megöllek! . . . E szavakra, mintha befagyott volna a harsogó műszer ugy megszűnt az orrzene.

Most az ifju hirtelen ügyes mozdulattal hasra fordítá elterült martalékát s megragadva kezeit a csuklóban — nyakkendőjét csavará le nyakáról s azzal erősen megkötözé a most minden erejével rugdosót és kapálózt.

Még lábai voltak szabadon csupán, ezeket is megkelle kötnie. Szerecséjére a szénaboglya mellett, valami elvetett szalmakötél hevert, melybe már jöttekor belebotlott, ezt kereste egyik kezével, mig a másikkal a lábakat szoritá le. A köté megvan, s percz mulva a lábak is megkötözve.

Ezután szénából két golyócskát készített hamarjában ujjai között, bedugá vele foglya füleit, hogy pedig ne is láthasson semmit, fejét is becsavarta saját köpenyével, s a csaknem élettelennek látszó testet közvetlen a boglya aljában helyezte el.

— Így ni — mond sajátszerű munkáját bevégezvén Menyhért — ez nem háborgat, s reménylem, hogy az Isten az ítélet

napján e nehéz önmehtagadást, hogy e két gazembert egymásután itt meg nem öltem — erényül fogja szegény bűnös lelkemnek beszámítani! . . . Istenem ez első napom, hogy egyhangu műhelyemből a világba kiléptem, s márig is mennyi gátsággal kell találkoznom. De hála neked istenem, hogy adtál egyenes szívet, s erőt e karokba, hogy büntető eszközöd lehessenek e földön . . . Hm! hm! megakarják ölni az apát, meg gyermekét . . De hátha — folytatá forró fejéhez kapva, hova a Berburggali párbaj gondolata furta be ismét magát — hátha én lennék az ártatlan gyermek árvaságának okozója?! . . . Nem, nem, az nem lehet, nem fog megtörténni.

*

Menyhért még néhány perczig járt izgatottan fel s alá, midőn távol órakongás s a bástyákon felállított örök kiáltása figyelemzteté őt, hogy a cselekvés órája itt van.

Megállt s merően szegzé szemeit a sötétlő várajtóra.

A keleti láthatár kormos felhőin egy-egy néma villám czikázott végig — minden zaj — minden dörgés nélkül — a bástyafalra rajzolva pillanatra — a karcsu ifju alakjának árnyékát.

— Ha ez áruló villámfénynél felismer s nem bizza rám gyermekét! — gondolá Menyhért megijedve az alkalmatlan időben jött természeti tüneménytől.

Nem okoskodhatott tovább — mert az ajtó — halk nyikorgás után, melyet hihetőleg a kulcs fordítása okozott, megnyílt s a nyílásban női alak jelent meg. Gilda volt.

Menyhért mint nyárlevél reszketett az izgatottságtól.

Gilda kémlőleg hajolt ki az ajtó nyíláson s remegő hangon sutlogá :

— Bernburg! . . .

— Itt vagyok! — felelt Menyhért roskadozó térdekkel közeledve a kötélhágcsóhoz.

— Nem látok senkit — hol vagy? . . . jöjj közelebb hozzám; vagy nem hoztál-e kötélhágcsót magaddal?! . . .

Menyhért felelet helyett a hágcsó közepéig lépett fel s kezét nyújtá a nő felé.

Gilda megragadta a kezét s dobogó szívéhez szorítá.

E szorítás az ifju vérének mind szívére kergette, mely e pil-

lanatban szétrepesztéssel fenyegeté keblét; a szorongó érzés könyeket csalt szemeibe.

— Férjem — rebegé a szerencsétlen nő — bizonyos vagy-e, hogy nem követett senki? — Hogy nem kémkednek utánnad. . . Oh Istenem! mi elvagyunk adva — elárulva. Atyám elhozta a marquist, ki mint atyám viseletéből látom — nem fedezett fel neki semmit — ép azért félek tőle — cselszövényeitől — azért hívalak soraimmal ez egyedüli helyre, hol találkozunk lehete. . . s a nő szavait görcsös fuldoklás szakasztá félbe.

— Bátorság! bátorság! az Isten nem hagy el bennünket — mondá Menyhért minden erejét összeszedve.

— Te voltál az, ki most beszélt?! . . kiáltá ijedten a nő. . . . Igen igen, te voltál — folytatá nyugodtabban — hisz tudom jól — ki is beszélt volna itt más?! . . Istenem, még megőrülök! . . . Már hangodat sem vagyok képes felismerni.

Azután kezét homlokára szoritá, mintha zilált gondolatait akarná együtt tartani.

— Oh! nekem oly sok mondanivalóm van — folytatá ismét, de Istenem, azt sem tudom, hol kezdjem? . . .

— Az idő rövid — mormolá Menyhért, ki restelt volna ily úton mások titkainak részesévé lenni; — siessünk asszonyom, siessünk! . . .

— De mért vagy ma oly hideg? . . . Miért nem hívsz most is, mint egyébkor Gildának? . . . kérdé a nő fájdalmas hangon. — Neheztelsz reám valamiért? . . .

— Sietnünk kell, Gilda, az idő sürget!

— Jó, én engedelmeskedem neked, hön szeretett férjem! . . engedelmeskedem mindig és mindenben! Itt van mindennünk, egyetlen kincsünk — gyermekünk, . . vedd és vidd magaddal . . . nálam nincs biztosságban többé . . . körülöttünk valami gyalázatos ármányt koholnak . . . és zokogva nyujtá át a most feljebb lépett Menyhértnek a finom fehér takaróba burkolt alvó leánykát.

Menyhért szó nélkül szoritá balkarjába a gyermeket.

— Engedd még egyszer szivemhez szoritnom! — rimázkodék a szegény anya, kinek kebeléből, midőn gyermekét elszakítá onnét, heves zokogás tört ki — engedd azt, férjem, szerelmem! . . . Ah erősebbnek hittem szivemet! de valami magyarázhatlan

aggály azt mondja nekem, hogy nem fogom látni Aranykámát, tán soha!

A könyár elfojtá szavait s néhány percznyi szünet lön.

Midőn kezeit arczáról elvonta, ismét megvillant keleten, s a villám fénye, mely megvilágítá egy másodperczre a fájdalom-ban is oly égien szép arcot, a keserü könyük kristályában tört meg, miket a szerencsétlen üldözött anya egyetlen gyermekeért hullatott.

Menyhért összerázkodott az arcz láttára, mintha a villám idegein rohant volna végig.

De e pillanatban zavart férfihangok üték meg füleiket.

— Jönek, válnunk kell — susogta hévvel Menyhért. . . Isten veled Gilda! gyermeked bátorságban van, ne tarts semmitől! Isten veled!

A nő ajkaihoz voná Menyhért kezét s lángcsókot nyomott reá.

— Szeretlek a sírig! . . . nyögé fuldokolva.

Azután betevé az ajtót s eltűnt.

*

Menyhért balkarával gyöngéden magához szorítva terhét s ujolag kivont kardját jobbjába markolva figyelmesen ügyelt a közeledő neszre. De e nesz a szomszéd boglyánál megszűnt s az éj csendét ismét nem zavarta semmi.

Menyhért a legkínosabb zavarban volt; a gyermeket nem a legügyesebben tartá karján s a mód, melylyel a kisedet ringatni kezdé, nagyon is elárulá, hogy, mily szokatlan munkával foglalkozik; s még is e pillanatban csupán az egyetlen aggály foglalta el lelkét, hogy a kis leányt fel találja ébreszteni.

A megkötözött haramia a boglya oldalában most mozogni kezdé, mintha már komolyan megunta volna a tréfát, de Menyhért, annélkül, hogy szemeit az alvó leánykáról levennie, megkereste kardja hegyével a nyugtalan ur oldalát s a csend azonnal helyre állott.

Menyhért meg se merte csókolni a gyermeket.

Pedig oly vonzó volt a kis arcz — oly hófehér és rózsaszín! még a sötétben is világitott, mint az angyaloké.

Az ifju az angyalarcz fölé hajolt, érzé annak melegét, s a gyengéd tiszta lehetet saját arczára ömle ni; bámulta a mély ál-

mot, a tökéletes nyugodalmat, minőt csak Isten küldhet ártatlan gyermekeknek s mely inkább hosszú boldog mosolygáshoz hasonlít az álmok országából.

— Mily nyugodtan alszik e gyermek — mormolá Menyhért önmagában — míg anyja honn a kétségbeesés könyeit sirja — s atyja életveszélyben forog! . . .

S az egyszerű fegyverkovácslegény lelkében a rég ott szendegő gondolatok s eszmék alakot nyertek, s rendes okoskodásokká kezdék magukat kinőni, melyekbe ez egyellen napi tapasztalatok után is már bele kezdé szövödni az élet keserőségének tudata.

— Mily nyugodtan alszik! ismétlé. — Minő parányi gondolatok születhetnek e kiseded halántékok alatt? Mily boldogságróli álmok készíthetik mosolyra e bájos kis ajkakat. S még is e gondolatok ez álmok a lélekben fogamzanak, mely e piczinyke lényben lakik, — s e lényből válik majd egykor a nő, mely teremtvé van, hogy elbűvölje a kemény férfi sziveket, hogy szeressen és . . . tevé hozzá fájdalmasan . . . hogy — szenvedjen . . . mint anyád . . . szegény ártatlan gyermek! — S az ifju eltakará arczával a gyermeket, mintha márig is védnie kellene a szenvedések ellen.

Birtatok-e már egy szalagdarabkát, egy száraz virágot, mit lelketek eszményképe hordott kebelén? — S ha birtatok, emlékeztek-e vissza, mint illettétek ajkaitokkal csendes, lesetlen óráitokban? Mint szorítottatok sziveitekhez a haszontalan kis rongyot, vagy elszáradt kórót, mit más, mint értéktelen, hasztalan valamit lökött volna el magától — míg nektek az által, kitől azt kaptatok, vagy ki után leltétek, megbecsülhetlen kincsetekké vált! . . . Ha ily visszaemlékezésitek vannak, lehet fogalmatok, mily érzelem lángolhatott a nemes ifju szívében, midőn Gildának legdrágább kincsét rejtheté kebelére — mit maga az anya adott át neki, hogy védelmezze meg az emberek ármányai ellen! . . .

S ámbár ő ugy lopta e biralmat a szerencsétlen nőtől, még is hallatlanul jól esett az szívének.

Megesküdött önmagának, hogy bár mit hozzon is a jövő — ő e reábizott kincset megfogja őrizni s egykor visszaviendi anyjának, mondván:

— Asszonyom, midőn e gyermeket karjaimba fektetted, nem

tudtad, kire biztad szived vérét, nem akartalak megnyugtató csalódásodból felriasztani, — igaz, e miatt sokat küzdöttél azóta a bizonytalanság maró kigyói ellen; de ime visszahoztam, mit egykor ártatlan szived megcsalt bizalmától kényszerítve elloptam, nézz e gyermekre s ítélj felettem, mint sáfarkodtam legnagyobb kincseddel.

— Aztán — folytatá tovább lángoló agya képeinek füzését, ismét közelebb hajolva a leányka arcához — mily boldogító érzés lesz gyengédség és hű ápolás által lassankint megnyerni e kedves kis teremtség egész szeretetét, ellesni ajkairól az első öntudatos mosolyt, az első örömezzet-szülte gagyogást, — mily könnyű volna egy egész életet ily gyermek boldogságának szentelni! . . .

S a jámbor, nemes szívű ifju egészen bele képzelte magát a dajka, aztán a tanító és apa szerepébe. Nem jutott eszébe, hogy előtte néhány percz mulva kétséges kimenetű párbaj áll, azután pedig a hadipálya s hogy a dajkálási szerep nem neki van szánva; de eszébe jutott hirtelen azon rejtélyes egyén, ki amott, fenn a sáncz sarkán a gyermek átvételére vár.

Mint a babonás ember, midőn kísértettől remeg, úgy tekintett Menyhért az idegen által kijelelt pont felé — s ime a sáncz fölötti sötét szürke ég derengő fátyolán csakugyan ott mozgott fel s alá a fekete árny! . . .

— Várhatsz te ott akár az ítélet napig gonosz szelleme a pokolnak, de ez ártatlan lelket csak az én életem árán kaparíthatod undok körmeid közé! . . . mormolá összeszorított fogai között Menyhért s kivont kardjával oda fenyegetett, mintha elakarná onnét riasztani a sötét árnyat.

De lelke elé — mely oly boldognak érezte magát néhány percz előtt ábrándos álmaiban, melyeket a gyakorlati élet ugy nevezett józan emberei szánakozólag mosolyogtak volna meg — még amannál is kísértetiebb árny tolult, mely édes álmainak alakjait irgalmatlanul tépte szét.

— Hah — mondá, mintegy erőszakosan rázva magát vissza a való életbe — mily gyermekes képzelmegek, mily bohó gondolatok — hisz e gyermek Bernburgé — át kell neki adnom törvényes tulajdonát s én? . . . ismét egyedül fogok állni a világ-

ban s nem látandom őt soha — nem is fogja megtudni, hogy gyermekét én mentettem meg! . . .

Oh! de tudni fogom én s e tudat boldogítani fog legnagyobb szerencsétlenségemben is!

Menyhért ismét elgondolkozott — nem ügyelt maga körül semmire, nem hallott egyebet, mint a karján alvó gyermek nyugodt, egyenletes lélekzetét; oh! de e csekélyke hang, mint angyalszárnyak lebegése ringatá ismét át lelkét az álmodozás éde- nébe! . . .

Erős, biztos léptek riaszták fel merengéséből.

Igy csak oly ember közeledhetik, kinek szive, lelke helyén van.

— Nevelő atyám lehet — vagy Bernburg . . . gondolá; de nem mozdult helyéből.

A léptek elhangzottak, s a boglyától néhány lépésnyire valaki megállott.

Keleten ismét megvillant s a villám fénye most erősebb s hosszabban tartó volt.

A fény egy férfiú szép, de jelenben gondúlta vonásait világitá meg . . . azután még sötétebb lett s a büszke nyulánk férfialaknak csak körrajzát leheté kivenni.

Bernburg volt.

— Ez nem tud semmiről — mormolá Menyhért — mert máskint Aczél János vele lenne.

— Ki van itt? . . . kiáltá Bernburg.

— Én — Endreffy Menyhért — volt a válasz, — de bár inkább a föld tulsó felén lennék.

A felelet második felét nem hallotta Bernburg. Sebes léptekkel sietett a helyre, honnét a hang jött.

— Ha itt van kegyelmed — mond Bernburg — megbecsülve a bátor fiut — tehát a dologra, igen kevés időm van, mit ez ügynek szánhatok . . . Támadjon, vagy védje kegyelmed magát, a mint tetszik, reménylem az első vérrel megelégszik! . . .

Menyhértet hirtelen oly hideg vér fogta el, hogy a helyett, hogy a felszólításnak engedne — nyugodtan kezdé ringatni karjain a gyermeket, mely az erősebb hangra kissé nyugtalankodni kezdé.

A leánya elcsendesült s Menyhért egy lépéssel közelebb lépett Bernburghoz.

— Mielőtt összemérnök fegyvereinket, a grófnak meg kell hallgatnia engemet! . . .

— Ugy? . . . felel némi gúnnyal a gróf — mint látom, nem igen nagy barátjai vagyunk a sötétbeni vivásnak! . . .

— De hallgasson meg az Istenért! . . .

— Most nem hallgatok semmire, reggel kínáltam a békét, nem kellett; most nekem nem kell, egy kis leczke ily vakmerő ficzkónak nem fog ártani! . . .

— De csak egyetlen szót hallgasson meg a gróf! . . .

— Egyetlen egy szó is sértés lehet! . . . Előre! . . .

— Nem! . . . becsületemre mondom — nem akarom sérteni kegyelmedet! . . . de nem folytathatta tovább Menyhért, mert a támadó gróf vágásai oly sűrűn kezdének hullani, hogy csak rendkívüli ügyességével volt képes azokat felfogni.

— Ügyeljen kegyelmed! . . . kiáltá ismét a legnagyobb izgatottságban Menyhért.

De a gróf azt gondolta, hogy ez csak gúny s még tüze-
sebben támadá meg ellenfelét, s a vágások oly sűrűn hullottak is-
mét, hogy a kardok aczél szikrái csaknem folytonosan megvilá-
gíták a küzdtert.

Menyhért eleinte erősen helyére szegzetten védelmezte ma-
gát — de később lassankint a fal felé kezdte hátrálni s valahány-
szor a gróf vágását jobbra vagy balra terelte, mindannyiszor oda
kiáltott:

— De hallgasson kegyelmed csak egy szót meg! . . .

— A gróf mindannyiszor uj vágással felelt, iszonyuan sér-
tette őt, hogy a fiu nem akar védő helyzetéből tágitni.

Még egyetlen egy vágást sem tett feléje, pedig elég alkalma
volt reá.

A fokonzint hátrálásban Menyhért végre egészen a falhoz
ért. Most már a vér neki is fejébe kezdte tolni.

— Hallgasson meg kegyelmed utoljára mondom! . . . ki-
áltá most már csak nem dühösen.

— Nem, soha! . . . volt az uj vágástól kísért felelet.

— De nem látja kegyelmed, hogy már egészen a falnál
vagyok s hátrább nem mehetek! . . . mond Menyhért szinte sirán-
kozó hangon, mely hangot a gróf semmikép sem tudott megma-
gyarázni, azért még nagyobb tüzzel támadott kiáltván! . . .

— Annál jobb! . . .

— Ördög szállta-e meg ez embert! — orditá csak nem a fiu, kinek türelme — valamint karja ruganyossága is fogyni kezd az örökös védelemben, — hát okvetlenül be kell, hogy üssem a gróf koponyáját — hogy saját gyermekének gyilkosává ne váljék?

E szavak, mint menykőütés dörögtek Bernburg füleibe. A kard kihullott kezéből.

— Az én gyermekem, az én Aranykám itt van, itt kegyelmed karján?! . . .

Menyhért felelet helyett lekezdé csavarni a köpenyt, melyet hirtelen, mintegy védő burokul tekert a viadal kezdetén balkarja és féltett kincse körül, s mely burokról azt vélte Bernburg, hogy az ifju azt mintegy paizsul akarja baloldala fedezésére használni.

A gróf ereiben jéggé meredt a vér, midőn a minden irányban intézett dühös vágásokra gondolt. — Egy szurás a köpenyen át és . . . itt a gróf újra összeborzadt — ő saját, egyetlen gyermeke gyilkosává leendett.

— Menyhért — ha jól emlékszem öcsém nevedre — te heves bolond vagy, de becsületes, a legbecsületesebb a világon, ha valaki el akarná hitetni velem, hogy a gyalázatos Dubois marquis-val czimborálsz, azt a valakit én megölném! . . .

— Köszönöm a jó véleményt — fujá ki magából lihegve Menyhért, — de e jó véleményt kevesebb fáradságon is megszerezhetne volna magának a gróf, ha nem mindketten vagyunk a heves bo . . . bocsánat — a heves emberek!

— Jó, jó! csak mond ki, öcsém, a heves bolondok. De most add ide leányomat! —

S a gróf gyermeke után nyult.

De Menyhért visszalöké kezét s még mindig nemével a hevélynek mondá:

— Bizony még fölkelte kegyelmed a gyermeket s ez azután sirásával nyakunkra hozza a haramiákat!

— Minő haramiákat?

— Azokat, kik itt valahol közelben vagynak elrejtve s kiknek nincs egyéb szándokuk, mint a gróft, ha a párbajban el nem esett, megölni!

— S honnét tudod mindezeket öcsém!

— Attól ki ott fenn figyel a sáncz fokon, — felel Menyhért.

a mozdulatlanul álló árnyra mutatva — az fogadta az orgyilkosokat, az fogadott meg engem is — hogy e gyermeket számára lopjam el; — és ismét gyengéden betakará köpenye csucsával a gyermeket, nehogy valami szentelen szunyog felcsipje álmából. — Igen ugyan az, kit a gróf marquis — nem tudom kinek — czimezett, az fogadott meg engem ötven aranyért, hogy a leánykát lopjam el, s így láthatja a gróf, hogy azt, ki engemet a marquis-vali czimborálásról vádolandott, ártatlanul ölte volna meg.

— A marquis fogadott meg téged! . . . mond a gróf ijedten hátrálva egy lépést Menyhért elöl . . . ő fogadott meg?! . . .

— Igen ő — itt ezen helyen . . . csak hogy személyemet e jó madaréval cserélte fel, ki itt a boglya lábában nem tudom él-e még vagy már meghalt; — s kardja hegyét a mozdulatlan fekvő haramia oldalához érteté.

Ez olyan formán kezdte ficzánkolni, mint a selyembogárban, midőn a pajkos gyerek hegyestollal bökődve próbálgatja, ha él-e még.

— Ah kezdem érteni a dolgot — mond Bernburg — a sötétben az ifju kezét keresve, hogy megszorithassa — te nemes, derék fiu vagy, de mond, hol vetted e gyermeket? . . .

— A grófnő maga adta nekem által — felelt határozott s némi büszke hangon Menyhért.

— Maga a grófnő! . . . bámult Bernburg — az én nőm, Gilda? . . . És te láttad őt — és beszéltél vele, hol? . . . mikor?

— Én láttam őt — a mennyire a sötétben látni lehet; beszéltem vele a mennyit lehetett, annélkül hogy felismerjen, és pedig mind ez itt történt e helyen ezelőtt alig egy órával!

— És ő maga adta neked a gyermeket?!

— Ő maga; mert azt hitte, hogy édes atyjának adja át! . . .

— Nem értek az egészből semmit, az ég szerelmére kérlek világosíts fel.

Menyhért elmondott mindent a mit tudott. A gróf nyakába borult a nemes fiunak — homlokán csokolá őt; azután mint böszült vad rohant a bástyafokon még folyton mozdulatlanul álló árnyalak felé.

Ez alatt Menyhértet sajátos gondolat lepte meg. Ő neki

mindenesetre védnie kell Bernburgot, mert a megkötözöttön kívül a marquisnak még két bérencze rejlődött a vidéken, s így három lesz egy ellen. A sötétben ez egynek könnyen mestereivé lehetnek! . . .

De mit csináljon a gyermekkel?.. hol maradt Aczél János?

Oh! ha az itt volna, mily könnyen elbánnának a haramia néppel!

Fontolgatásra azonban most nem maradt idő. Itt tenni, határozni kell és pedig rögtön.

A szénaboglya ellenkező oldalában hamarjában fülkét vájt — négy öt akkora nagyságut, mint mekkora a bepólyázott gyermek volt, e fülkébe tette bé a kis Aranykát, gondosan szemére s arczára huzván a finom lepelt, nehogy a lecsüggő szénaszálak a kis arcot csiklandozzák, azután a fülke nyílását ritkán befedé szénával, hogy ne is láthassák az üreget, mellette pedig a lélegzésre szükséges levegő is behathasson.

Azután még egyszer megkerülte a boglyát, s még egyszer megcsiklandozta kardja hegyével foglyának bordáit, s miután ezt meggyőződte arról, hogy folytonos felügyelet alatt van, ő is Bernburg után sietett.

Midőn a bástyafokot elérte, a sötétszürke ég által képezett háttéren csupán egy alakot pillantott meg, de egyszerre felismerte Bernburg alakját. Hova lehetett a másik!?

— Tervét meghiusulva látván — elfutott — gondolá Menyhért! . . .

Pedig nem úgy volt.

Dubois álláspontjáról hallotta a harcz zaját — de a hangok után nem tudta magát tájékozni. Midőn a zaj megszűnt s a párbeszédet hallá — de nem érté, még nagyobb zavarba jött. Az pedig éppen titok maradt előtte, hogy, kit a gyermek elrablását szándokló alakos szerepre bérelt, mért nem jött eddig el a gyermekkel, holott több izben úgy tetszett neki, mintha a terv sikerülne, mert női hangokat vélt hallani, azok pedig e helyen más-tól nem jöhettek, mint Gildától.

E bizonytalanságnak véget vetendő ép azon pillanatban hagyta el álláspontját, hogy czimboráit felkeresse, midőn Bernburg boszút lihegve feléje iramodott.

Bernburg megmászva a sánczot — a helyet üresen találta, de néhány percz mulva hozzá csatlakozott Menyhért.

— Elröpült a madár?! . . . kérdé az utóbb érkezett.

— El, de mint hallom visszatér. — S csakugyan több férfi siető léptei hangzának.

— Oh! jönnek — mond Menyhért, mint egy örvendve, — megfogjuk jelelni őket — hogy nappal is rájuk ismerhessünk!

— S te komolyan akarsz mellettem harczolni? . . .

— A gróf mellett egy kicsit — leánykája mellett pedig testtel, lélekkel.

— Menyhért! . . . mond Bernburg ellágyult hangon — megragadva az ifju kezét, ezt soha sem fogom elfeledni. . . . Köztem és közötted mai naptól fogva élet — halálrai szövetség létezik. — S a gróf ismét keblére voná az ifjut s homlokára nyomta a testvéri csókot.

— Testvér, ha meg nem halok — legyen mindenünk közös . . . ha pedig meghalnék! . . .

— Nem fog kegyelmed meghalni! — szakítá félbe Menyhért.

— De ha mégis meghalnék?! . . . ismétlé Bernburg.

— No — s ha csakugyan meghalna kegyelmed, — mit Isten ne adjon — akkor — esküszöm az élő Istenre — hogy gyermekének atyja és védője leszek! . . .

Néhány perczig átkarolva tarták egymást — s a csak rövid idő előtti ellenségek egymásért élni halni kész barátokká lettek.

Ez alatt Dubois marquis — kit, ugy hiszem, már elég rég felismertek olvasóim, meglelte két bérenczét s maga után intve őket a vasajtó felé vezeté csapatát, az ott történtek felől bizonyosságot szerzendő magának.

Uj szövetségeseink tehát igen csalódtak, midőn maguk felé vélelk közeledni a lépéseket s e csalódást a bástya mély árkában vizshang idézte elő.

Csak akkor vevék észre a valót — midőn a boglya mellett meglelt s kötelékeitől megszabadult haramia iszonyu káromkodását hallották.

— Hol a gyermek?! kiáltá most ijedten Bernburg.

— Utánam! . . . volt Menyhért felelete — ki már ekkor esett inkább mint sietett az árokba vissza, megkapatva azon aggasztó eszmétől, hogy a gyermeket felfedezhetik.

Bernburg nyomban követte őt.

Néhány pillanat múlva megkezdődött a kemény harc. —
Kettő három ellen.

Dubois nem volt látható sehol.

A bérenczek dühösen védék magukat; mert ily két kard irányában részükről nem is álmodhattak támadásról.

A boglya mellől most egy lövés dördült meg. A bérenczek rémülve kerestek menedéket a sötétben. . . . Menyhért a hely felé ugrott, honnét a lövés jött. Egy elsziető alakot vön észre.

— Ohó! ily szárazan nem távozol gaz orgyilkos! . . . ordítá fülébe s a most futásnak eredett marquis fejének jobb felén végig lefelé suhinta kardjával s aztán megállva utánna ordított: megismerlek még az ítélet napján is! . . .

De ezt az elsziető csak balfülével hallotta talán, mert jobb füle lenn hevert a fűben.

Menyhért két ugrással ismét a küzdhelyen termett.

— Hol van a gróf?! . . . kiáltá most ijedten körültekintve s nem látva sehol Bernburgot.

— Itt vagyok, Menyhért! — mond a gróf gyengülő hangon.

— Szent Isten, kegyelmed meg van sebesülve?! . . .

— A golyó baloldalamba furódott! . . .

Menyhért a gróf mellé térdelt s annak oldalán kereste a sebhelyet.

E pillanatban a feltámadt erősebb szél szétszaggatá az ég sötét lepleit s a csillagok derengő világa gyenge fényt vetett a gróf halvány arczára.

Menyhért összeborzadt a halvány vonások láttára.

Azután felugrott, kivevé az alvó gyermeket a fülkéből — letépte a finom fátyol takarót arczáról s azzal tömte be a vérző sebet.

— Hasztalan! testvér! de Isten áldjon meg érte! nekem meg kell halnom! . . .

— Nem, nem, — mond Menyhért csak nem könyek között — felkapva a kis leányt s atyja elé tartva: — nézze kegyelmed — e gyermekért kell, hogy éljen.

A gróf kinyujtá mindinkább gyengülő karjait gyermeke után s azt szívéhez szorítá, melyben már ott ült az ón darab képében a halál.

— Menyhért! . . mentsd meg e gyermeket s boszulj meg engem!

— Esküszöm az élő Istenre, hogy az ő segítségével megmentem e gyermeket, — s hogy a gazok, kik haláloz okai voltak e kéz fegyvere által fognak elveszni! —

Bernburg végerejével szorítá meg az oda nyújtott kezét.

Azután mennyire lehetett felegyenesedve csókot nyomott alvó gyermeke homlokára.

A gyermek sirni kezdett, a csók, melybe atyja élete utolsó szikráját lehellé, felébreszté.

— Isten veled Gilda! . . . gyermekem! . . . Menyhért! . . . susogá csók közben, . . . s az egykor oly deli, bátor és büszke gróf hátrahanyatlott az örök álmra.

Menyhért felemelte a síró gyermeket s két karával feltartá azt a csillagok felé — könnyű szemekkel imádkozván:

— Isten! ki ez árvát e két kar ápolására biztad, válaszd ugyan ezen két kart boszud eszközéül is.

Menyhért féltérdre ereszkedve betakarta a gróf saját köpenyével annak holt-testét, e műtétel között egy forró könyecseppet hullatott a merev arcra, mely halványságában hasonlított valamely fehér márvány szoborhoz.

Mily ellentétes érzelmek ostromolják gyakran az emberi szívet. — Kit egy órával ezelőtt halálra gyűlöltünk, megsiratjuk mint testvért, midőn már az étellel kiküzdött — s ha feltámadna, talán újból elkezdenők gyűlölni őt.

Menyhért lelkében mély keserűség foglalt helyet; szemeit a halott arczáról önkénytelen a vasajtó felé emelé fel. Képzete oda teremtette Gildát siri halovány arczán az örült fájdalom kifejezésével, kísérteties fényű szemei a meggyilkolt férj tetemén tévedeztek s reszketeg karjait kinyujtva szederjes ajkai azt látszottak rebegni: adjátok vissza legalább gyermekemet!

Az ifju arczára hideg verejték cseppek ültek. Erős lelke egész erejével kelle küzdenie, hogy lázas képzete e szivrepszto képeitől szabaduljon. S ámbár sikerült annyi erőt venni magán, hogy elfordulva elkezdje a tetemet szénával befedni, nehogy valamely hivatlan kalandor — mielőtt innét elvitethetné — reábukkanjon, de e testi foglalkozás sem volt képes lelkéből a szenvedő nő fájdalmas arczát kitörölni.

Ha ő most ez élettelen tetembe saját élete minden jövő boldogságán, vagy akár magán az életen vissza-vásárolhatná az elröp- pent isteni szikrát, mely dobogásba hozta e hallgatag szívet, mely ez erekben keringtette a merevvé fagyott vért! . . ha vissza ve- zethetné a most nyomorult özvegy elébe a gyermekét karjain hozó férjet, s ez a feltámadt — halott keblére borulva annak vál- lain keresztül mosolyogná a megmentő felé háláját, — e mo- solyért, mint áldozata jutalmáért, szívesen oda adná e perc- ben életét! . .

A gyermek ismét sirni kezdett. E sirás úgy hangzott az ifju füleibe, mint túlvilági intő szózat, mely figyelmezteti, hogy néki élni s cselekedni kell.

Felfogá tehát ismét a gyermeket s végpillanatot vetve a szé- nahalmazra, mely a gróf tetemét földé, sebesen a tábor felé vette utját a történetekről Petneháznak jelentést teendő.

*

Petneházy Dániel dandárnok a párbaj kimenetére nézve ér- dekelve levén, nem követte a tábor példáját, mely hamvadó tábor- tüzei körül álomban gyűjtött erőt a holnapi nap fáradalmaira, ha- nem eszméivel foglalkozva ült saját tüze mellett, kardja hegyé- vel piszkálgatva a perczegő fűzfa parázst.

— Ilyen az élet — gondolá, vagy is inkább mormolá a de- rék dandárnok — mint e szikra, mely ragyogó fényben pattanik fel, mintha legalább is századokig akarna egy egy világot fényé- vel elárasztani s a jövő pillanatban nem marad belőle egyéb, mint parányi kis hamu foszlány, melyet a legkisebb lehel is elvisz s megsemmisit. —

— Ugy van, dandárnok uram, — mondá a mögötte meg- állapodott Menyhért — az élet csak szikra, mely elpattan és sen- mivé lesz! . . .

A dandárnok visszafordult, s bár csalhatlan kifejezésével az örömmek, még is komolyan nyujtá kezét a megérkezettnek.

— Nos fiu — szólta halkán — mi történt közöttetek?

— Ő nincs többé. Az ő élete szikrája is szétpattant, mint e fűzparázsé, de nem én öltem meg! . . .

— Hát ki ölte meg — kérdé Petneházy, kíváncsian tekint- vén a fiu lázasan kigyult arczára, melyen a parázstűz fényét visz- szaverő köny gördült alá.

— Ki ölte meg? . . . nevét nem tudom, de tudok róla sok egyebet, miről reá lehet ismerni, a többek között azt is, hogy jobb füle mai naptól fogva hiányzik. — Válaszolt Menyhért s a dandárnok intésére a néhány hasáb fából rögtönzött ülhelyre csendesen leereszkedék s óvatosan takará be köpenyével az édesen szunyadó kisdedet

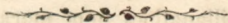
Petneházy még nem vette észre a kis védenczet s azt, hogy Menyhért balkarját oly szorgosan takargatja köpenyével, valamely a viadalban kapott gyenge sebnek tulajdonítá, miért is nemével az aggálynak kérdé:

— S neked nem esett bajod, öcsém?

— Semmi testi bajom. Az pedig, hogy e néhány óra tiz évvel idősebbé érlelte lelkemet — reám nézve inkább szerencsének, mint bajnak tekinthető.

— Már a hogy vesszük, édes öcsém, a következés fogja azt megmutatni. . . . De térj elbeszélésekre, az idő éjszélre jár s a sereg reggeli négy órakor Komárom felé indul.

Hagyjuk őket kissé magukra, mig Menyhért az általunk már ugy is ismerteket elmondja s tekintsünk Aczél János uram után, kit akkor vesztenk el szemeink elöl, midőn Menyhérttől elválva a tábor felé vette útját Bernburg ezredest felkeresendő.

VIII.

Két bárány egy farkasveremben.

Igen csalódik, a ki azt hiszi, miként a régibb kor emberei táborjáratuk alkalmával kevésbé voltak a legparányibb kicsiségekre is, melyek a sereget veszélylyel fenyegethették, felügyelők; — sőt folytonos háborúskodásaik folytán igen is megtanultak óvakodókká lenni, s meg volt minden hadtestnek a maga titkos rendőrsége, mely a táborhoz tartozó kétes jellemű egyéneket szintugy, mint az abba érkező idegeneket folytonos kém szemmel tartotta.

Minél nagyobb hivatással birt valamely sereg, annál nagyobb szükséggé fejlődött az annak bel- és külbiztosságairai felügyelet.

Ez okból nem maradhatott észrevétlen Bálint atyának a fővezéri sátor körüli ügyelgése sem, midőn abban éppen fontos haditanácskozmány tartatott.

A jó szerzetes az átczimzett levéllel még szóltanul bámult a levél kézbesítését megtagadó Menyhért után, midőn egy súlyos kéz érintésére kénytelen vala vissza fordulni.

Előtte zömök alak állott vértés-altiszti öltönyben, a sűrű bozontos szemöldök között mély sebforradással arczán, ha ugyan merész költői elszántsággal e tuskésborz fő előrészét arcznak szabad nevezni.

Bálint atya az agg korba erősen benyuló életében sok csodálatost láthatott ugyan már, még is nemével az undorral határos iszonynak meredt a torzalakra.

De hirtelen felvillant agyában a gondolat, hogy e vasas Bernburg ezredéhez tartozhatik s azon esetben jobb levélpostára nem is akadhatott volna; gyorsan határozott tehát s nem is várván a megszólítást kérdé a vitézt:

— Kegyelmed Bernburg ezredéhez tartozik?

— Igen.

— Akkor siessen kegyelmed e levelet ezredésének tüstint

kézbesíteni, kitől — a levél fontossága nyomán — bizonyos jutalomra számíthat.

A vasas átvette a levelet, megtekinté a czimet, s borzasztó magyarsággal — melylyel azonban e helyütt nincs szándékunk a szives olvasó türelmét igénybe venni — mondá:

— Jól van, szent atya — de nekem nem szabad altiszt letemre a vezéri sátorba lépni, ha csak oda nem rendelnek, hanem át fogom adni e levelet valamely főtisztnek, ki azt az ezredes urnak rögtön kézbesíteni fogja. —

Bálint atya csaknem beleszeretett örömeiben a vállalkozó vitézbe, főleg miután ez még azt is hozzá tévé, hogy csak várakozzék e helyen, majd ő a választ is meghozza.

A vasas, — kiből olvasóim aligha fel nem ismerték már a szemöldei közt létező sebforradásról Skribecz Venczezlav uramat, a hajdani huszárvivómestert, kivel történetünk kezdetén a Menyhértteli összezörrenés alkalmával találkoztak — a levéllel kezében az itt ott elszórva álló lombsátrak egyike felé vette útját.

E sátortól — melyből pohárcsengés rekedt szóváltással vegyülten hangzott kifelé — néhány lépésnyire magas, sötét köpenybe burkolt alak állott, ki észrevevén a közeledőt, azonnal élébe sietett.

— Nos? mondá ez utóbbi sutlogó hangon — meg van?! . . .

— Meg van, nagyságos uram, itt van — válaszolt Skribecz — a barát pedig ugyan azon helyen várakozik, hol a levelet átadta.

— Jól van, ember vagy Venczel, fogd ez erszényt s figyelj arra, mit mondok: a barátnak reggelig nem szabad a táborból távoznia; kilencz órakor pedig legyetek a kitűzött helyen cimboráiddal együtt s ott a teendőt, mit e levél tartalma fog meghatározni, közlendem veletek.

— Értem, nagyságos uram! . . . válaszolt Skribecz morzsolgatván idomtalan ujjai között a kapott erszényt, hogy annak tartalmáról meggyőződjek.

A köpenyes férfi — ki nem volt egyéb, mint Dubois marquis — ezzel hirtelen eltávozott, Skribecz pedig a lombsátorba lépett, melyből nem sokára néhány fegyveres kíséretében lépett ismét elő. —

A négy tagból álló fegyveres csapat Skribecz vezetése alatt azon pont felé vette útját, hol Bálint atya várakozott a feleletre.

A szegény szerzetes igen meg volt lepette, midőn hirtelen fegyveresektől látta magát körülvétetve, kiknek vezetője Skribecz hozzája lépván, fülébe sugá: ne üssön zajt, szent atya, hanem kövessen nyugodtan bennünket, mert különben mindent elronthat; különben, mi most kegyelmeddel történik, az ezredes ur akarata.

Bálint atya, békés hivatásánál fogva a türés embere, gépileg haladott a fegyveresek között, el nem tudva gondolni, mi célja lehet Bernburgnak e sajátságos bánásmóddal, nem is gyanitva, hogy ez utóbbinak semmi tudomása sincs a dologról, mert a levél átadása után több főtisztet látott a fővezéri sátorba be s kijárni, az iratot tehát ezek akármelyike is átadhatta Bernburgnak, kit azután ez teendőivel megbizott.

Néhány száz lépésnyi ide s tova kanyargás után, egy pincze alaku földalatti gunyhó nyílásánál állottak meg, melynek tetje ágakból fonva s földdel vala behányva. A tetőből négy deszkadarabból összeszögelt alacsony kürtő emelkedett, a gunyhó belsejébe pedig néhány a földbe vágott meredek lépcső vezetett le.

E lépcsőkön kísérté le Skribecz Bálintot, meghagyván neki, hogy csendesén viselje magát s ne kísértse meg az eltávozást, mit a künn felállított őr ugy is lehetlenné tenne.

Azután Skribecz elkezde csiholni s a szikrát fogott taplónál kéngyertyáját meggyujtva, azzal egy cserépdarabból rögtönzött mécs zsiros kanóczát éleszté lángra s basilisk szemével végig mérve a szóltanul rábámuló szerzetest — eltávozott.

Bálint atya a földgunyhó belsejét körülfutó szinte földből vágott padkán foglalt helyet s könyökeit térdére illesztve, fejét tenyerébe hajtá s elkezde helyzete sajátságosága felett elmélkedni.

Jó darab ideig foglalkozhatott már gondolataival, midőn a bejáratnál támadt zaj felriasztá őt.

A lépcsőzeten erős, izmos férfit vonszoltak lefelé, kinek karjai erős kötelekkel valának hátra kötve.

A férfit nyomban egy főtiszt és néhány közvitéz követte a gyalogságból. A főtiszt észrevevén a barátot, haragosan kiálta az ajtónál őrködő katonára:

— Mit keres itt e barát?

— Bernburg ezredes ur parancsára van itt!

— Az más — mond a főtszt — s ezzel az öt követő közvitézek egyikéhez fordult: te itt maradsz s gondod lesz rá, hogy e két ember együtt ne beszélhessen. Ha valamelyik felnyitná száját, tömd be azt kendőddel, azonfelül kezedben a fegyver, használd, ha kell.

— Igen is értem. —

A három ellentétes egyéniség egyedül maradt. Néma csend állott be, melyet csak a mécses perczegése, a künn járó örnek léptei s az erős küzdelmes lélegzetvétel szakasztott meg, mely utóbbi igen is elárulá a lelki harczot, mely a megkötözött férfi keblében dühöngött.

Az ör a föld-padkán foglalt helyet, a fogoly pedig hátat fordítva a mécsvilágnak a bámuló szerzetesre függeszté tekintetét. Ajkai néha görcsösen rángatóztak a szólási vágytól felizgatva, de még is le kelle küzdenie e vágyat, hihetőleg nem akarván helyzetét még kellemelenebbé tenni.

A már csaknem negyed óráig tartott csendet legelőször is az ör zavarta meg:

— Kegyelmed, Aczél János uram, itt igen csiklandós dologba keverte magát! . . .

Aczél János, kit a megszólítás nyomán a fogolyban felismerünk, hirtelen hátra fordult s a katonára bámult, anélkül azonban, hogy egy hangot is eresztene ki ajkain.

— Miattam szólhat kegyelmed — folytatá az ör észrevevén, hogy Aczél János a megszólítást csupa cselvetésnek gondolta — csak halkán beszéljen, nehogy a künn álló ör meghallhassa. Hogy pedig nagyobb bizodalma legyen kegyelmednek hozzám, megmondom, hogy én Bodor Andris vagyok, ki Endreffy uram dandárában szolgált akkoron, mikor Aczél János uram is ott hadnagyoskodott.

Aczél Jánosnak alig lehetett mással annyira megoldani nyelvét, mint azzal, ha valaki az ő hadnagyságán kezdte meg a társalgást, mert ezen egykori hivatalára ő mindig büszke volt s lehetett is, mert ez képezte életének, ugy szólván, legfényesebb korszakát. Az emlékeztetés ezen időre tehát most is megoldotta nyelvét s mély, de halk hangon mondá az örnek:

— Most ismerlek Andris, emlékezem reád. —

Andris, — ki negyven s ötven közötti éveivel már igen is

beillett volna Andrásnak — mint arcvonásairól itélni lehetett, szerfelett megörült annak, hogy egykori hadnagya reá ismert csaknem husz év után, az egykori igénytelen közvitézre, s felállva ülhelyéről csendesesen a felvezető lépcsőzethez lopózkodt s a künn járó örnek mondá, miként nagyobb biztosság okáért jó volna a deszka ajtót becsukni. Ez megtörténvén, megoldá Aczél János kötelekeit, mondván:

— Huzza ki kegyelmed az egyik karját, de a másikon hagyja rajt a kötelet, hogy ha valaki jönni találna azonnal visszadughassa kegyelmed szabad kezét; — s a szerzeteshez fordulva folytatá: — Szent atyám, tudom el nem árul bennünket!

— Isten őrizzen meg attól fiam, hogy irgalmas szivednek én legyek árulója — sietett viszonzni Bálint atya őszinte kenettel és halkán közeledve az őrhöz, mintha inkább ő is segíteni akarna.

Aczél János kinyujtá felszabadult karjait, melyekbe erős zsibbadás állott a kemény megkötözés miatt, azután Andrishoz fordulva kérdé: — De hát mond meg nekem Andris, mi ördögért s mi okból hoztak engem ide? . .

— Hát — felelt a kérdett akadozva — hát Aczél János uram, kérem nek tartják kegyelmedet.

E szóra Aczél és a szerzetes is elsáppadtak. Mindkettő igen jól tudta az efféle gyanúnak horderejét s hogy mily könnyű volt amaz időben ily gyanuba keveredni, midőn csakugyan elég példa mutatkozott, hogy magyar ember is eladta magát a töröknek, hogy jó pénzért kikémelje a porta hatalmának megtörésére indult seregek állását s így a hazaárulás egyik legocsmányabb nemét kövesse el. — Tudták azt is, mily nehéz kikeverni magát a vádból, mert a táborban igen sok volt az olyan ember, kinek érdekében feküdt, hogy az általa kémnek bélyegzett egyénre, csakugyan reá is süljön a tény, hogy így felfedezési díját annál biztosabban megkaphassa.

Ha ingerült volt már előbb is Aczél János, most ez indulat a legfőbb fokot érte el, s csak pillanat előtt is halásáppadt arca lángvörössé lőn, míg szemeiből a boszu szikrái löveltek kifelé.

— S ki mert engem — mint . . . mint — ajkain alig tudott e végzetes szó kijönni — kémet feljelenteni! kiáltá önfeledten.

— Csenedesebben, jó uram, mert ha az ör meghall, . . . veszve

vagyunk mindketten. Figyeljen kegyelmed reám; van-e valami nagy ur ismerőse a táborban? . . .

— Van — felelt hirtelen eszmétől megkapatva Aczél — van egy, a ki életével jót áll érettem, Petneházy Dániel dandárnok. Jaj csak volna valaki, kit hozzá lehetne küldeni, mielőtt a dolog hire elterjedne, mert ez alávaló gyanu maga is halálos szégyent hoz fejemre!

— Éjfél előtt nem tudósíthatjuk, mert engem csak akkor váltanak itt fel, addig tehát türjünk jó uram, s legyünk most már csendesen, nehogy elárultassunk.

Aczél a szerzetes mellett foglalt helyet s csak néha kockázatolt suttogva egy egy kérdést. Az idő ólomszárnyakon haladt s éjfélig elég alkalmat engedett az elmélkedésekre. Végre felválták Bodor Andrist, a ki sietett Petneházy dandárnokot felkeresni, kit, mint emlékezni fogunk, éjfél tájban Menyhérttel a tábornüz mellett beszélgetve hagytunk el.

A hír vételére mindketten egyszerre pattantak fel ülhelyökről s Petneházy rögtön sietett magának a dologról biztos tudomást szerezni, míg Menyhért a tűznél maradva Bodor Andristól körülményesebben tudakozódott.

Már erősen elmúlt éjfél, mire sükerült Petneházynek — saját maga jótállása mellett — Aczél János elbocsájtását kieszközölhetni, s a derék fegyver-kovács nem örült annyira szabadságának, mint inkább azon körülménynek, hogy az ocsmány gyanu, mely őtet terhelte, a hatalmas s tántorithatlan hazafiságáról ismert dandárnok szavára nem csak szétoszlott, sőt a városiak előtt titok is maradandott, miután a sereg hajnalban távozandó vala, az első napsugár pedig s a tán vele felpillantó első kíváncsi szem is őt már kovácsműhelyében fogja találni.

Petneházy önmaga volt a szabadulás hirnöke.

Midőn a rögtönzött farkasverembe lépett, melyben a galád ármány két ártatlan áldozata tépelődött aggály és bizonytalanság között sorsa felett, nem kevésbé megvolt lepetve a szerzetes jelenléte által, kit első pillanatra gyóntató atyának vélt, ki Aczélt, mint elítélendő rabot, az örök utra vala elkészítendő.

Aczél János üdvözlése után tehát s miután ez utóbbit békóitól felszabadítá, Bálint atyához fordult s keverékével a gunyor és udvariasságnak szólt:

— Elmehet szent atyám, e férfinak nincs többé vigasztalásaira szüksége! . . .

— Tehát szabad vagyok én is? . . . kiáltá örömtől megkapva Bálint atya.

— Hisz, remélem, csak nem fogolykép ült tisztelendő uram e bűzhödött békalyukban? . . .

— Azt magam sem tudnám hirtelen meghatározni, annyi bizonyos, hogy fegyveresek kísérték ide, mint mondák, Bernburg ezredes parancsára. . . .

S az öreg szerzetes elmondá röviden elzáratásának történetét.

Petneházy egyet törölt hatalmas bajuszán — s Bálintot figyelmesebben szemügyre véve — kérdé:

— S tudta-e kegyelmed a Bernburghoz küldött levél tartalmát?

— Tudtam igen is — válaszolt Bálint — de a levél nem tartalmazott semmi olyast, miért engem, vagy bárkit is, jogosan el lehetne zárni. A levél Bernburg nejétől jött, ki azt egy fiatal huszár által küldötte utánnam a táborba. —

Petneházy eleget tudott. Menyhért elbeszélése után azonnal sejditette, hogy a szerzetes is ugyanazon egy kéz által szőtt ármány hálójába került s minden tétova nélkül megfogván Bálint kezét kivezette a börtönből s megszabadított rabjaival tábori tanyájára sietett, hol Menyhért feszült várakozásban ülve ringatta térdein a kis Aranykát, szorgosan begyöngyölgetve azt köpenyébe, nehogy a fel felpislanó tűz világa, vagy a hűvesülni kezdő hajnali lég felébressze boldog álmából.

Menyhértnek ifju volta s csak néhány órai életbe lépése daczára volt annyi gyengéd tapintata, hogy legalább egyelőre iparkodjék eltitkolni Gilda s hozzá tartozója, Bálint atya előtt a valót; azért a mint a három férfi közeledtét észrevevé, az alvó kis leánykát gyengéden a földre helyezé maga mellé, hova már előlegesen némi széna hulladékot gyűjtött össze, s felkelve ülhegyéről az érkezők elé sietett, és Aczél Jánossal némán szorítván kezét, néhány szóra félre kéré a dandárnokot.

— Bátyám — mond magyar bizalmassággal szólítva meg Petneházyt — e barátnak nem szabad arról tudni, hogy Bernburg meghalt s hogy Gilda gyermeke kezeink között van. Kíméljük meg a szegény nőt egy előre a való tudásától, míg a

kétség aggasztó kínai fokunkint meg nem érlelik lelkét a legszomorúbb való elviselésére is. Azután e szerencsétlen gyermek nagyobb biztosságban lesz Aczél Jánosné asszonyom felügyelete alatt, mint saját édes anyja emlőin, hol könnyen utolérhetik őt a gaz marquis ármányai.

— Igazad van öcsém — mond Petneházy, megszorítva a derék fiu kezét, — az asszonynak nem szabad semmit is a valóról gyanítani — s ezzel Bálinthoz lépve, ennek szinte megragadá kezét s szívélyesen megszorítva azt, szolt:

— Szent atyám, én kegyelmedet Bernburg ezredes nevében szabadon bocsájtom, térjen kegyelmed nyugodtan haza, a város kapuján e jelszóra: B u d a, befogják bocsájtani. Siessen kegyelmed minél előbb, mert ha a seregnek riadót fujnak, a tábor megelevenedik s kellemetlenségnek lehet kitéve. --

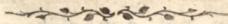
Midőn e szavakat végzé, egy kis huszárcsapat jelenté magát, hogy őrjáratából visszatért s Petneházy e csapattal kísérteté a szerzetest a táboron keresztül a város kapujáig, hol azonnal bebocsájtaték.

Néhány pillanat mulva Aczél János uram is ugyanazon kapu felé indult, karján emelve a kis Aranykát, hogy Sára asszonynak elvesztett kegyencze helyett ez ártatlan csemetét hozza kárpótlásul.

Petneházy és Menyhért a kapuig kísérek őt, hol Menyhért szeretett gyámatyjától érzékenyen vön búcsut bizonytalan, tán igen is hosszú időre, míg a dandárnok kezét szorított a szinte könnyükig érzékenyült fegyverkovácscsal apai szívére kötvé a cse-csemőt, valamint azt is, hogy a Zarándy-ház körül történendőket szemmel tartsa s őt szükség esetében a történekről a budai táborban tudósítsa.

Ezekután elváltak. Aczél János mögött ismét be záródott a kapu, Petneházy s Menyhért pedig magukhoz vevén néhány fegyverest elindultak Bernburg hült tetemét felkeresendők, hogy azt a táborba szállítva az esetről a fővezérségnél jelentést tegyenek s a meggyilkolt gróf eltemetéséről gondoskodjanak.

Midőn azonban a helyre értek, hol Menyhért a holttestet betakarva hagyta, nem kis bámulatukra üresen lelték a helyet.

IX.

A temetés.

A fennebbi czikkeken elősorolt események nagyobbára igénybe vették az éj még hátralevő részét is, úgy hogy mire Petneházy és kísérete hosszabb idei hasztalan fürkésznet után a táborba ért, már közel vala a hajnal.

De e hajnal, mely a kormos felhőktől bevont égbolt keleti részén, csak mint sötét szürke pereme a gyászöltönynek mutatkozott, még sokáig küzde az éj szárnyaival, mintha időt akarna engedni az ármány és gonoszságnak, hogy fekete tetteik áruló nyomait a nap világa elől elfödhessek.

Mindennek daczára azonban a tábor mozogni kezdett. A lovasok tanyáján a trombitások, ez örökké mámoros kakasai a seregnek, az éjen át megrekedt hangszer hangját lehelletük belefúvása által iparkodtak életre olvasztani, közbe közbe a legsajátosabb hangnyikkanásokat csalva ki belőle.

A gyalogoknál a megereszkedett dobbört feszíték ki a dobosok, mely szokott recsegése helyett csak pufogó hangokat adott a pálczák érintésére.

Az ébredő tábori élet e jelei közé még belevegyült a szomszéd város kakasainak vontatott kukorikolása is, mely inkább esőt, mint a hajnal közeledtét látszott hirdetni.

Végre megzendült a riadó, felharsantak a trombiták, megperdültek a dobok s a sereget, mint egyetlen embert, talpra ugraszták.

Az itt ott még izzó parázs szétkotratott s a reáhányt atomszalma s a pillanat alatt szétrombolt galysátrak romjai fellobbantak óriás tüznyelveiket öltögetve az ég felé, mintha égő kinjokban egy üditő cseppért esdenének az ég felhőiből, melyek azonban kipirult arczczal utasíták vissza a kérelmet.

A pattogó máglyákból felszálló füst, alul a tűz fényétől, feljebb pedig a hajnal derengő szürkületétől világítva tömérdek a

vörösből felfelé mindinkább a szürkébe áthajló egyenes oszlopokat képezett, s fenn a magasban mintegy boltozattá olvadva össze, tündérvilágításban ragyogó góth egyházat látszott a tábor fölé varázsolni.

E füstoszlopok között lassankint csillogó fegyverü hosszú hadsorok kezdettek alakulni, melyek előtt a rendező parancsnokok lovagoltak fel s alá.

Ha e látvány már magában is meglepő volt, nem csak az idegen szemlélőre, hanem azokra is, kik naponkint szemlélhetik a tábor hasonló jeleneteit, a meglepetés mégis legnagyobb fokát érte el akkor, midőn a már tökéletesen felállított seregnek a reggeli imára jel adatott.

A tizennégyezernyi nép födetlen fölvel térdre borult s a támadt néma csendben szivható hangokon játszák el a zenekar a reggeli imát.

A legdurvább harczos lelkében is fel kell ilyenkor támadni a gondolatnak, hogy ki előtt most csupán a vezényszóra meghajolt, hatalmasabb mind e büszke hangya tömegnél, mely öldöklő fegyvereivel kezében jár védeni vagy tiporni a jogot, mit ama hatalmas ur kiosztott teremtményeinek.

A zene elhangzott s helyette kemény parancsszavak rázák meg a leget.

A sorok hadoszlopokká alakultak s Petneházy dandára — mely e napon az előcsapatot vala alkotandó — megindult. Menyhértet a derék dandárnok nyargoncznak rendelte maga mellé.

Az ifju bús volt és szerfelett komor. Lelkére az eléggé szomorító való tudatán kívül még a sejtelmek egész láncolata nehezült. Hátha az ármányos Dubois a történt orgyilkolás vádját egészen az ő nyakába hárítja, mi rangja, ügyessége s a kihívás körülményeinél fogva, nem csaknem lehetlen, sőt igen valószínű.

Petneházy fejében is megfordultak már a gondolatok, de nem merte közleni azokat védenczével csupa gyengédségből, nehogy az ártatlanul szenvedő fiuban a rettegető sejtelen egy uj kigyóját korbácsolja fel.

Már jó egy óráig haladhattak szótlantul a Böny felé vezető uton, midőn Eszterházy nádor nyargonczainak egyike Petneházyhoz előre lovagolt a fővezér parancsával: hogy Endreffy Menyhért rögtön jelenjék meg a nádor előtt.

Menyhért arczán pillanatnyi halványság mutatkozott, de az éj fáradalmi okozta kimerültség daczára rögtön visszatértek oda az élet rózsái s az ifju nyugodt elhatározottsággal fordult a nyargonczhoz :

— Endreffy Menyhért én vagyok, legyen szives kegyelmed, engem a nádor ő kegyelmessége elé vezetni!

— Helyesen van öcsém, — mond a dandárnok — negyed óra mulva magam is beszélek a nádorral!

— Ha késő nem lesz! — mormogá a nyargoncz.

Menyhért kezét szorítva Petneházyval követé a sürgető nyargonczt, és ép azon pillanatban érkezett a nádor elé, midőn Petneházy előőrseit egy portyázó török csapat megtámadta.

E körülményt azonnal jelenték a nádornak, ki maga is a támadás helyszínére akarván sietni, Menyhértet átadá a hadbíráknak, kik őt erős fegyveres kíséret mellett visszaküldék Györré, a hamarjában összeállított haditörvénszék tagjaival maguk is utánna sietvén.

* * *

A Bernburg féle vértesezred ezalatt még mindig Győr alatti tábor helyén időzött és pedig kétféle okból, először: mert a hátsereget képezvén csak nyolcz óra tájban kelle indulnia, másodszor pedig, mert a tábor közelében feltalált ezredesük holt testét kelle eltemetniök.

Hogy megmagyarázhassuk magunknak, miként tűnt el az orozva meggyilkolt ezredes teste a sánczárokból, szükségkép ismét vissza kell térnünk Dubois marquishoz.

Ez a jó ur, nem tudni miféle érdekből, mielőtt Magyarországot boldogitná jelenlétével, szükségesnek látta magát Bécsben a magyarországi seregekhez szóló ezredesi patenssel ellátni, melyben még az is világosan meg volt írva, hogy az első megürülendő efféle hely a marquis által töltsék be.

E patensével sietett is magát a marquis minél hamarabb a nádornál bemutatni, ki a bécsi ajánlatra nem késett a számfeletti ezredést szivesen fogadni s addig is, mint táborokari segédet alkalmazni.

Dé Dubois, minél hamarabb szeretvén tetteleges állomást foglalni, szükségesnek látta Bernburg halálát napfényre hozni; e cél-

ból összeszedvén czimboráit, felkereste a hullát s a vértések tanyája közelében oly helyre fekteté, hol a legelső mozgalomnál fel kelle azt lelteni, maga pedig, hogy szükség esetében azonnal kéznél lehessen, a sereg indulásakor a nádor oldalához csatlakozott.

Itt rendkívüli ravaszságával sikerült neki menetközben elhittetni környezetével, miként a seregben és a körül oly egyének léteznek, kik a törököktől nagy pénzszegeken vannak bérelve a célból, hogy a magyar sereg legtanultabb s vitézebb főbjeit orozva gyilkolják meg, hogy az ellenség azután annál könnyebben bánhasson el a jó vezéreitől megfosztott sereggel. A nádor maga is hitelt adott a gyanunak s e gyanu bizonyossággá vált, midőn Bernburg meggyilkoltatását hírül hozák.

Mindnyájan iszonyu boszút esküdtek a tettesek fejére.

Dubois sietett elmondani Bernburg kalandját Menyhérttel s ez utóbbi általi kihívását, melyet az ezredes el is fogadott.

A fiut — szerinte — a táborban nem ismerte senki s csak tegnap szegődött Petneházy dandarához, — ő is esetlegesen tudta meg, hogy Endreffy Menyhértnek nevezik.

Ez előadás után ki sem kételkedett, hogy a nevezett ifju a bérelt orgyilkosok egyike; ez okból rendeltetett meg elfogatása.

Dubois marquis pedig patensénél fogva a megürült ezredparancsnoksággal lőn megkínálva s Bernburg eltemetésével valamint a Menyhért felett ítélő törvényszék elnökségével is ő lőn megbizva.

Az ezred tisztjei a zöld ágakból s néhány fegyverből rögtönzött ravatal körül állottak, szomoruan tekintve a halottaiban is szép és nemes arczra, midőn Dubois marquis közéjük lovagolt.

A tisztjek alig látszottak észre venni jövetelét, mindegyikök inkább le volt a gyászos esemény miatt foglalva, semhogy az újonnan érkezettet észrevették volna.

Dubois tehát kénytelennek látta lováról leszállani s szinte a ravatal elé lépni.

A halott megpillantására önkénytelenül összerázkódott; talán e megátalkodott szivben is felébredett koronkint a kis bíró! . . . Vagy sebének fájdalma okozta az ideges borzadást, mert a fekete selyem kendő alul, melylyel jobb fülének helye át vala kötve, vércseppek kezdének szivárogni.

Néhány percznyi küzdés után végre erőt vőn magán s büszkén tekintve maga körül parancsoló hangon kérdé:

— Melyik kegyelmetek közül a segédtsízt?

Izmos, magas férfi lépett elő, mondván:

— Én volnék, ha nincs ellenére kegyelmednek. Tán valami megbizással jött az ezredhez? . . .

— Igen, egy csekély megbizással, például, hogy ezen-tul az én parancsaimat kövesse az ezred! . . . Tessék, olvassa kegyelmed fel ez iratot az ezred tisztjeinek, azután a közvi-tézeknek is — s átnyujtá a p á t e n s t, melyen az illető üres hely már az ezred nevével vala kitöltve, az egész pedig a nádor által ellenjegyezve.

A segédtsízt elébb az aláírást tekinté meg, azután savanyu képpel olvasá fel az iratot a körülálló tisztikarnak, mely utóbbi azonban egyetlen egy éljennel sem üdvözölte parancsnokát.

Az elhunytérti bánat, vagy az ujbari bizalmatlanság okozta-e ezt, meghatározni nem lehet, annyi azonban áll, hogy a marquis e körülményről nem is látszott tudomást venni s hideg egyked-vűséggel osztá parancsait a temetésre vonatkozólag.

Midőn a gyászmenet a város déli részén fekvő temetőcske felé vonult, az országuton kelle áthaladnia.

Az országuton terhelt utihintó várakozott, míg a menet át-vonul. — A hintó oldalán, kopott szineiben is felismerhető volt a Zarándy grófok czimere, — mely nem kerülte el Dubois figyelmét.

Miért e rögtöni távozás? neki ezt tudnia kell. A hintó mellé vágtatott. Benn az öreg Zarándy ült, jobbján Gilda haloványan mint fehér márványszobor a hintó párnáira dölve. Elöttök Bálint atya aggályos arczczal, kulcsolt kezekkel, mintha imádkoznék.

— Ah a gróf már ily korán utaz? kérdé sima udvariassággal Dubois!

— Igen, az éjjel sürgős levelet kaptam, melynek tartalmá-nál fogva honnlétem okvetlenül szükséges.

— S én nem is lehettem oly szerencsés a gróftól s a szép kisaszszonytól elbúcsúztatni! . . .

Gilda boszus pillanatot vetett a marquisra, mire ez gúny-mosolylyal felelt.

— Remélem, a marquis követni fog bennünket nem sokára — folytatá Zarándy beszéd közben kíváncsi szemekkel futván vé-

gig Dubois harcziás öltözetén — ha fontosabb teendői nem tartoztatják! . . .

— Hogy mikor követhetem kegyelmeteket, nem bírom meghatározni, miután ez órától fogva ez előttünk elhaladó vértés ezred tulajdonos parancsnoka vagyok.

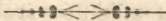
— Kegyelmed? kiáltá bámulva Zarándy — s mi lön Bernburgból? . . .

— Halott, kinek most vonul el előttünk temetési menete, látja a gróf ott a ravatalon! . . . Az éjszaka megölte őt párbajban egy gyerkőcz huszár! —

A gróf bámulva tekintett a szólóra, mig Gilda merev pillanatait darabig a koporsóra szegezve egyetlen hang nélkül dőlt eszméletlenül a hintó párnáira vissza, melyekről a marquis beszédének kezdetén felemelkedett.

Ez alatt átvonult az egész ezred az országuton s a marquis szives kézszorítással búcsuzva el a gróftól, ezrede után vágatott.

A hintó pedig tova robogott egy megtört szívet — egy istenhez segélyért kiáltó kebelt, s egy keserű önvádtól zilált lelket ragadva magával.

X.

Az ítélet.

Alig hullott az utolsó göröngy Bernburg koporsójára, alig emelkedett felette ama kis domb, mely az emberek földi emlékeit az örökkévalósághoz köti, már is egybeültek a törvény emberei, hogy ítéletet tartsanak Menyhért felett, ki mint a párviadal színe alatti orgyilkossággal vádolt egyén állott a törvényt-ülő urak előtt.

Az ifjunak — az éjjeli küzdelmes virrasztástól kissé halovány arczán az ártatlanság büszke nemes tudata ült.

A bírák, főleg ily elfogultak, hozhatnak ugyan felette ítéletet akár halálosat is, de csak tévedésből vagy roszakaratból, jogosan nem soha — gondolá magában — s ha talán éretlen heveskedése a boldogult gróf irányában némi bünhődést érdemelt is ki, azt nem ezen ítélő törvényszéktől várható, mely előtt jelenleg áll. Azon felül bizott Petneházyban, ki tudott mindent, s kinek tekintélye őt minden kellemetlen következtéstől megmentheti.

Menyhért szentül hitte, hogy pártfogóját a törvényt-ülő urak között fogja lelni, de mily nagy volt bámulata, midőn egészen idegen arczokkal találkozott; még is leküzdte magában e némi keserőséggel vegyült indulatot, — e keserűség azonban nem jelen nem levő pártfogója, hanem inkább saját sorsa ellen támadt lelkében, mely őt az élet küzdterére lépése óta folytonosan üldözni látszik — s nyugottan hordozá végig pillanatit a bírákon; közöttük ült az elnöki széken Dubois marquis ezredes a végzetes fekete kendővel jobb fülén.

Menyhért nem ismerte Duboist, hisz nem látta őt soha; de ama végzetes fekete kendő s az önkénytelen undorral határos borzadály, mely a marquis megpillantására lelkét megrázkodtatá, mintegy éreztetni látszék vele, hogy most legnagyobb ellensége körmei közé jutott.

Ha beléptekor ártatlansága tudatában remélt mindent, ugy most alig látta maga előtt a reménynek csak egy kis szikráját is.

De nem veszté el nemes nyugalmát, mely önkénytelen tiszteletet parancsolt irányában biráinak, kiknek gondolkodóbb része már is azon meggyőződésben élt, hogy ez ifju vagy ártatlan, vagy kora évei daczára megrögzött gonosztevő.

Unalmas és némileg talán boszantó dolog is volna olvasóim némelyikére egy régibb kori haditörvényszék aprólékos sőt néha nevetséges bevezető eljárását festeni; azért csak a főbb mozzanatokot szándokom kiemelni, melyek alapján az ifju felett ítélet mondatott, minő? . . . megtudjuk elég korán.

A hadbirák egyike, miután vádolt más nyelven nem értett, magyarul tévé fel kérdéseit, melyekre az elnök szigoru meghagyása nyomán, csupán a kérdésre vonatkozólag s a lehető legrövidebben kelle felelnie.

— Ismerte kegyelmed előbb már Bernburg grófot, mielőtt az összezörrenés nyomán kihivta őt?

— Nem ismertem s nem is láttam soha. —

— Volt-e a ki kegyelmedet az ismeretlen irányában bármienemű okból gyűlölségre ingerelte?

— Nem volt senki, mert a szegény grófot még csak névről vagy hirből sem ismertem.

— Miért mondta kegyelmed „szegény grófot“ miért sajnálja kegyelmed most, miután bosszúból ölte meg őt? . . .

— Én kihivtam őt az igaz s első heveségemben, ha sikerül meg is öltem volna a bántalomért. De a körülmények változtak; a gróf vivás közben kibékült velem, de csak azért, hogy utóbb a leggyalázatosabb ármánynak essék áldozatul.

— S ki volt ez ármány szövője? . . . kérdé a hadbiró.

— Csak röviden kérem — kiálta közbe az elnök bizonytalan zavart hangejtéssel — azt kérdje hadbiró ur e ficzkótól, hogy mennyit kapott a török kémtől, hogy az orgyilkolást végrehajtsa? . . .

Menyhértnek arczába tolult a vér s szemeiből a legirtózatossabb boszú és düh villámai löveltek az elnökre, ki nem birva e sújtó pillanatokot kiállani, zavartan fordult a rögtönzött sátor nyílásánál álló őrhöz, mondván:

— Jöjjön a tanu!

— Hah! — kiáltá most a fokozott dühtől sáppadtan Menyhért, — még olyan gazember is akadt, ki e gyalázatos vádra mint

tanu szerepeljen? szeretném őt látni, nincs-e az akasztófa homlokára sűtve!

— Csendesen ficzkó! — kiáltá az elnök.

— Megkövesse kegyelmed magát még akkor is, midőn mint bírám ül előttem, és magyar nemes embert szólítson becsületesen, nehogy hasonló pénzzel fizessenek vissza!

— Tehát valóban nemes emberek volnánk? . . . kérdé gúnyosan a marquis.

Menyhért szó nélkül nyult kebelébe s mérgesen veté nemes levelét az asztalra.

A marquis szinlett nyugodtsággal nyult utánna s tartalmát egy pillanattal végig futva szétrepegeté azt, fokozatosan emelkedő hangon kiáltván a bámuló Menyhértnek:

— A hazaáruló magyart megszokták előbb fosztani nemességétől, mielőtt a hóhér pallosa alá kerülne! . . .

A borzasztóan sértett ifju szótlantul, mint hideg márványszobor, állott a hyena előtt, mely darabonkint marczangolta szívét, s midőn gondolatait kissé rendezni képes volt, azt hitte, miként mindez, mi a halál hideg verejtékét sajtolta homlokára, nem egyéb egy borzasztó álomnál, melyből most kezd ébredezni.

Pedig mindez való, iszonyatos való volt!

A marquis most a tanut bevezető örnek megparancsolá, hogy a levél rongyait szedje össze s vesse künn a tűzre, csupán a királyi pecsétet szakítá le s tette maga elé az asztalra.

Midőn az ör a levél rongyaival Menyhérthez közel a sátorból kimenőben volt, hogy a kapott parancsot teljesítse, a fogoly, kinek kezei s lábai szabadok voltak a bilincsektől, mint a gondolat mellette termett s kiragadva kezéből a levél foszlányait, azokat villámgyorsasággal rejté dolmánya alá, azután összeszorított öklökkel és vérben forgó szemekkel hátrálva egy lépést, felkiáltott:

— Ki hozzám közeledik a célból, hogy e rongyoktól megfosszon, esküszöm az élő Istenre — életével lakol.

— Jól van jól, ficzkó, tartsd meg rongyaidat, hogy ha a vesztőhelyig, vagy azontúl a paradicsomig valami hidvámom kellene keresztül menned, legalább kimutathasd, miként nemes ember vagy s nem fizetsz, — mondá elfojtott gúnyos kacajjal az elnök, s egyszersmind intett a hadbírónak, hogy a tanút hallgassa ki.

Menyhért megvetéssel felelt az ocsmány gúnyra; a fiuban

ingerültsége daczára is több volt az önbecsérzet, semhogy átlátván a dolog miben létét, még több szót vesztegetett volna; elhatározta magában, semmi kérdésre sem felelni többé.

A tanu Skrzipecz Wencéslaw uram személyében lépett elő.

Menyhért reá pillantott s a két szemöld közötti homloksebről azonnal reá ismert emberére, kit a néhány év előtti összezörrenés alkalmával megjelelt vala, azután undorral határos megvetéssel fordult el a szörnyetegtől.

A tanúnak hosszas és tétovázó előadása következőkben öszpontosult:

— Ezredesem parancsára — ki tiz órára rendelt a sáncz-árokba — nem akarván elkésni, félórával hamarabb jelentem meg. Rendeltetésem célját nem tudtam, csak midőn a kijelelt helyhez közeli szénaboglya mellett várakoztam néhány perczig, hallék lépteket közeledni s vevém észre, hogy a közeledőt már valaki várja és pedig közel hozzám. Nem sokat vehettem ki suttogásukból, csupán annyit, hogy az érkezett ötven aranyat ígért az ott várakozónak bizonyos tény végrehajtására.

— Igaz-e ez? — kérdé az elnök a vádlottat.

Ez, annélkül hogy reá tekintene, bicczen te fejével; — sokkal több igazságszeretet lakott az ifjuban, semhogy tényeket eltagadna, ámbár a tény valódi állását megmagyarázni semmi kedve sem volt.

A tanu folytatá:

— Midőn az ajánlatot tevő ismeretlen távozott, a találka helyére léptem, hogy magamnak bizonyosságot szerezzek, de izmos karok által megragadgatva szemeim beköttek s füleim bedugattak és pedig ugyan ezen ármányos ficzkó által, kiről bizonyos, miként nem csak az ellenséggel, de az ördöggel is czimborál.

— Igaz-e, mit a tanu vádlott ellenében felhozott? — kérdé ismét az elnök.

Menyhért sem szóval sem intéssel nem igenlé a kérdést, nem akarván helyben hagyni a vád elejét, nehogy megczáfolni kénytelenitessék annak utolját.

— Semmi felelet? . . . — kérdé tettetett ingerültséggel a marquis. Menyhért nem mozdult.

— Jó. Látják uraim, hogy a tényt nem tagadja. A vádlott

makacsul hallgat, mi pedig a törvény értelmében a hallgatást igenlésnek vesszük. Tovább, halljuk a tanút! . . .

— Azután — folytatá Skrzipecz — mintegy félóráig fekettem kényszer helyzetemben, mely idő alatt vádolt azzal iparkodott tudomra adni jelenlétét, hogy kardja hegyével érintgeté oldalamat.

— Igaz ez? . . .

Menyhért biczczentett fejével igenlésül.

A tanu folytatá:

— Mintegy félóra mulva néhány perczig tartó lábdöbörgést s kardvasak csörrenését hallám, azután ismét csend lön. Most ezredesem érkezett két ismeretlennel a küzdőterre, engem megletek s feloldottak kötelekeimtől; alig valék azonban szabad, midőn újból megtámadtatánk, a támadók élén e ficzko állott, ki nem férközhétvén kardjával az ezredeshez, kivoná pisztolyát s reá süté.

— Hazudol, semmire való! . . . orditá magán kívül Menyhért.

— Kész vagyok esküt reá tenni! — mondá nyugodtságot szinelve a bensőleg remegő haramia — s a hadbíró felszólítására csakugyan meg is esküdött.

— Kik voltak megvesztegetőid? — kérdé utoljára az elnök Menyhértet.

Felelet helyett az ifju felmutatott az égre s ünnepélyes hangon mondá:

— Az ott fenn, ki megengedte gyenge karjaimnak, hogy megjeleljem a gaz ármány szövöit, meg is fog védelmezni a bitor önkény irányában, s megfogja engedni, hogy a büntető pallost az ő szent karja helyett, egykor én forgathassam meg felettük! S most nincs többé egyetlen szóm is, tegyen a törvényszék velem, mit jónak lát! . . .

Megkezdődött a szavazás, melynek eredménye folytán Menyhért golyó általi rögtön-halálra ítéltetett.

Az emberi kebel és sziv felkutathatlan, titokteljes aknáiban neme a csodaszerű ösztönnek lakik, mely előre sejtí a vést akkor is, midőn életünk napja a legvidámabban mosolyog felettünk; de a mely másrészt kétségbeesnünk nem enged akkor is, midőn életünk háborgó tengerén reményeink szétzúzott hajójából nem uszkál egyetlen roncsolt deszkaszál is, melybe kapaszkodhatnánk; mely, midőn kebelünkből a remény utolsó szikrája is kihamvadott,

hogy meghidegült üszkein a kétségbeesés üsse fel sötét tanyáját, kiüzi onnét e gyilkoló vendéget, s az elfoglalt romokon diadalmasan tüzi ki vezérszélóját, mely a biztos menekülés révpártja felé lobog.

De ez érzés csak tiszta, bűnmentes kebelben lakozhatik; mert hol a szívnek multjából kárhozatos emlékek fenyegetőznek vissza a jelenbe, ott megszűnik élni e hitszerű ösztön, e rendíthetetlen bizalom, hogy Isten az ő igazait el nem hagyja.

Menyhért felett ki volt mondva a halálos ítélet, eltörve s lábaihoz vetve a bírói pálcza. Ő nem remélt, de hitt. Leküzdötte magában a boszús felindulást, melyet a bitor jogtalanság minden kebelben felkorbácsol — s nyugodt, csaknem vidám arcczal haladt hóhérai között a veszthely felé.

Mi lesz az, mi őt elleneinek körmei közül a bizonyos halál torkából kirántja? . .

Nem tudta, nem is gyanította; de hitte szentül minden utóokoskodás nélkül; mert hisz a hit megszűnik az lenni, mihelyt hitünk tárgya okoskodásokkal vagy tényekkel bebizonyítható.

Közvetlen kíséretéül egy szárny lovasság s tizenkét gyalog karabélyos adatott. A gyalogok előtte, a lovasok utánna haladtak. Az ezred táborhelyén maradt arczba felállítva. Még néhány lépésnyire lehettek a veszthelytől, midőn Dubois Menyhért mellé lovagolt s miután biztos volt, hogy sem a porkoláb, sem a környezet meg nem érti őt, e szavakat intézé az elítélthez:

— Ha becsületedre fogadod, hogy Gilda gyermekének holletét felfeded előttem: hatalmannál fogva megkegyelmezek életednek s szabaddá teszek.

— Aha — gondolá Menyhért — tehát innét fuj a szél — s mellette tagadólag rázta fejét.

Az ő helyzetében száz közül kilenczvenkilencz elfogadta volna az ajánlatot, ha mindjárt azon utógondolattal is, hogy hisz csak egyszer a haláltól szabaduljon meg, könnyü lesz azután a marquist tévutra vezetni.

De Menyhért csalás és hazugság árán még életet sem akart vásárolni, s nem is ezen uton hitte megmentését.

A marquist boszusan harapott ajkaiba, azután félrelovagolt ismét, fogai között mormogva:

— Vessz hát el makacs kölyök, reá akadok én a porontyra nélküléd is!

E pillanatban a kijelelt helyre érkezett a menet s a hadbíró újból felolvasá az ítéletet.

A porkoláb a szokásos forma szerint háromszor kegyelmet kért, de mindannyiszor: — Istennél a kegyelem — volt a felelet.

E szavak szent viszhangot költöttek az elítélt ifju vallásos kebelében, melyben csakugyan nem az emberek, hanem Isten hatalmas kegyelmére alapult hit élt.

Már bekötött szemmel térdelt a fiu a gyepen, hallá a recsegést, midőn a karabélyok sárkányai felvonattak, a lassu dőörgést a gyepen, melyet a halkan közeledő karabélyosok léptei okoztak.

Csak egy véghetlen parányi percz van még hátra, csak annyi idő, mely szükséges arra, hogy az ujjak egy rántására a sárkány a serpenyő aczélához ütődve fellobbantsa annak tartalmát s kiröpitse a halálos ónt a bizalmában, hitében most is nyugodtan verő szívbe.

Mily rövid időköz s az elítélt kebelében mégis él a hit erősebben fokozottabban, mint ezelőtt, mert bensejének csodaszerű ösztöne erős tápanyaggal látja el azt.

A végrehajtást vezénylő hadnagy már felemelé kardját, hogy azzal lábszárához legyintve jelt adjon a már czélzó karabélyosoknak, midőn iszonyu „Allah“ ordítás rázkodtatá meg a leget.

Mint midőn valamely pusztító sáska felleg iszonyu zugással ront le a hegyoromról a vést nem sejtő völgyre, úgy rohant a mostani nádorváros helyén akkoriban épült majorságok közül elő egy feles számu portyázó spahi csapat, mely hihetőleg az elvonuló sereg hátrészének megtámadására volt ide rendelve.

A karabélyosok rémulésükben nem az elítéltre, hanem a rohanó ellenre süték el fegyvereiket és a fedezetül rendelt vasasok példájára a felállított ezred felé iramodtak. A spahik követék őket nyomban s a meglepett vasasokkal kemény harczba keveredtek.

A támadt zavarban sikerült Menyhértnek kötelékeitől megszabadítani magát s lerántani a kendőt szemeiről.

Egyedül állott a körülötte kavargó porfellelgen, melyben alig látott öt lépésnyire.

Csak az „Allah“ kiáltás s a harcz tomboló zaja gyanittatak vele a valót.

Felemelé a kötelékektől még dagadt kezeit, és szemeit, melyekben a hálaköny gyémántja csillogott, a szürke felhőktől borított ég felé, de e felhők már szakadozni kezdenek s foslányaik közül kimosolygott az égnek egy gyönyörűen kék darabja, mint Isten biztató pillantása, ki a benne hívőket el nem hagyja soha.

Áhítatos felmagasztaltságából közel lódobogás ragadta ki őt. A hang iránya felé szegzé szemeit s im a porfellegből Dubois marquis fényesen szerelt paripája bontakozott ki, gazdátlanul szakadozott kantárszárakkal, a nyereg veres takaróján sötét nedves vérfoltok mutatkoztak, melyekbe beletapadt az országot felvert pora.

A lovat megragadni s a véres nyeregbe vetni magát — Menyhértnél pillanat szüleménye volt.

Érzé átnedvesülni öltönyét ellensége véréből s a hideg érintés borzadályt idézett elé egész rendszerén.

De a percz sürgetős volt, az alkalmat a menekülésre nem volt szabad elszalasztania, mert ha most ismét ellenei kezébe kerül, van-e hatalom, a mely megmenti őt, miután a napnál világosabban bebizonyítható, hogy az ellennel czimborált, miután ezek ugy siettek megszabadítására.

Összeszedte tehát a szakadozott kantárszárakat s megsarkantyúzva a szilajult paripát, födetlen fővel, zilált, légben repülő fűrtökkel s kigyult arczczal vágatott a ménfői hegyfok irányában.

Mindez korán sem került félannyi időbe, mint leírására igényeltetelt s ezen idő alatt már a megtámadott vasas ezred kemény veszteség után kénytelen volt a tulnyomó erőnek s a vakmerő vitéz rohanásnak engedni és sebes hátrálásban keresni menedéket.

A spahik nem messzire üldözték a menekvőket, hanem mintegy negyed mértföldnyiről visszafordulva a város felé vették irányukat.

Céljuk volt a vést nem sejtő várost megrohanni s kirabolni.

Ha a kapuőrök, megsejditvén a veszedelmet, akár eszélyességből akár félelemből nem sietnek annyira a hidak felvonásával s a kapuk bezárásával, ugy Győr városa alig feledendette egy hamar a kontyos atyafiak e kora reggeli látogatását.

Miután tehát a spahik meggyőződtek, hogy bár igen jeles

lovaikkal sem ugrathatják át sem a mély árkot, sem pediglen a magas bástyafalakat, dühös fenyegetőzések között visszafordultak s mérgükben a városon kívüli majorokat felgyujtották egytől egyig.

A város megrémült lakói a bástya falairól nézték a veszedelmet s vagyonuk pusztulását, de a minden pillanatban visszatérhető ellenségtől tartván, nem mertek tüzoltó készleteikkel a vész színhelyére kimenni.

* * *

Kövessük Menyhértet, ki, miként említettük, egyenesen a ménfői hegyfok felé vette útját, mely már akkoriban is nemes fajú borággal diszlett s telve volt szétszórt gunyhókkal, sőt itt amott nagyobb külsinnal épült s több kényelemre számított kéjlakocskákkal is, melyeket a szorgalmas győri polgárok építettek volt ide maguknak, hogy ünnep és vasárnapokon legyen nekik a hét fáradalmi után hova mulatni menniök.

Aczél János uramnak a derék fegyverkovácsnak is volt itt bár egyszerű de csinos présháza, melynek hátulso szobácskájában vén vinczellérje lakott, ki a meglehetősen terjedelmű szállónek gondját viselte.

E helyre tartott Menyhért, ezt hitte egyelőre legbiztosabb menedéknek. Az öreg vinczellér gunyhója előtt állott oda bámulva összekulcsolt kezekkel a Győr alatti veszedelemre, midőn Menyhért lovának robogása bámulatából felriasztá őt.

Az öreg elképedett, midőn a lovagban felismerte Menyhértet, poros huszár öltönyében, zilált hajával s a nyeregről reá ragadt vérfoltokkal öltönyén.

Menyhért lepattant lováról s az öreget szó nélkül maga előtt tolvá a vonakodó lovat az alacsony ajtón keresztül behúzta a présházba, a betett ajtóra belül szorgosan reá tolvá a fazárat.

Az öreg csak bámult, nem volt képes szóhoz jutni, mit is tudott volna ő most a maga egyszerűségében kérdeni?

— Menjen kend István — szólt Menyhért — tapossa kend az ajtó előtt egyenesre a földet, a hol a ló felvágta, azután pedig seperje szépen fel az utat és ház elejét, nehogy valaki nyomra akadjon.

Az öreg annál is inkább engedelmeskedett, minthogy nem értett az egész dologból semmit — csupán egy gondolata volt, hogy mily szép huszár lenne ez a Menyhért, ha meg volna fé-

sülve és kalpagot tenne fejére, és hogy milyen nagy és fényes szerszámu paripája van.

Mig az öreg egyengette és söpörgette a felvágott utat, addig Menyhért leszerszámolta s nyergelte a lovat, s szerszámot s nyerget elrejtve a padlás szénája közé, enni vetett a lónak.

— Hol van Erzsikeládájának kulcsa? . . . kérdé Menyhért a visszatérő öreget.

A vinczellér levette a mestergerendáról a kért kulcsot s átadta Menyhértnek anélkül, hogy egyetlen kérdést koczkáztatna.

— Ugy hiszem sem kend, sem pediglen Erzsike nem fognak haragudni, ha e ládából felöltözöm, mert lássa kend nekem életbe járó dologban kell a városba bé mennem, azt pedig más-kép nem tehetem, mint asszonyi ruhában.

Az öreg ebből sem értett semmit, hanem hagyta Menyhértet Erzsike rokolyái között válogatni.

— Ugy, most menjen és üljön kend ki az ajtóba s bár ki kérdezze kendet bármiről is, kend nem látott és nem hallott semmit. . . .

— Igen is — szólalt meg végre az öreg — én nem láttam és nem is hallottam semmit is. — S ezzel fogta magát és kiült a gúnyhó előtti sárpadra.

Menyhért pedig megmosakodott, elővette az öregnek rozsdás borotva kését s leborotválta azt a barna kis selyempehely vonalt orra alatt, melyet még tegnap ilyenkor úgy szeretett volna bajuszszá átídomitni; felhuzta Erzsike piros csizmáit, magára öltötte a vörös peremű világoskék rokolyát, mely rövid volt ugyan kissé neki, no de a hegybeliek úgy hordozták; belebujt az ezüstcsatos kékosztó ujjasba s felkötötte fejére a nagy pártás sárga kendőt, ez utolsó által tökéletes hegybeli leánynya alakítva át magát.

Most egy avult kék előkötőből tekercset csavart magának, azt beletevén egy üres füleskosárba felmászott ismét a padlásra.

Ott megtöltötte a kosarat a polyva közül kiszedett tavali pogácsa almákkal s a ház külső padlásajtójához támasztott hágcson leszállt a kertbe.

Itt felvette fejére a kosarat, melynek egyensúlyzásához nem sokat értett ugyan, de egy kis kéztámasztékkal még is

csak boldogult. Megkerülvén a sarkot István bátyó előtt termett, ennek szerencsés jó reggelt kívánva kérdé:

— Nem látott kend István bátyám egy lovas embert erre jöni?

— Lovas embert? . . . hát elment az eszed hugom, hol járna itt a hegyen lovas ember? . . .

— Hát nekem ugy rémlett, mintha láttam volna.

— Álmodtad te azt hugom — mond az öreg merően nézve a kérdőre, kit ugy látszott igen jól ismert arczáról, de kilétéről nem tudott magával tisztába jönni.

Menyhért látva — hogy az öreg sem ismer reá, Isten oltalmába ajánlá őt — s a város felé vette utját.

Az öreg pedig csaknem déli harangszóig várakozott a padon az átöltözött Menyhértre, végre hátha valami baj van gondolá — belépett a házba s nem győzött eléggé bánulni, midőn azt üresen találta.

*

A törökök által felgyújtott majorságok végkép leégtek. A laza zsupfedeleknek, a könnyü fából összerótt gerendázatnak nem sok idő kelle, hogy a reggeli szellő által is táplált elemtől felémésztessek.

Azonközben a vasasok is megtértek egy könnyü huszár ezredtől támogatva; — ezek oltalma alatt iparkodtak azután a kirohanó lakosok a tűz elől menteni, mit lehet, de semmi vagy csak igen kevés sikerrel.

A város védelmére egy gyalog zászlóalj néhány ágyu és tüzérrrel rendeltetett vissza, nehogy a portyázó vakmerő ellenség által véletlenül meglepessék.

Már délfelé járt az idő, mire a női áruhába rejlözött Menyhért a város kapujához érkezett. A felingerült kedélyek lassankint csillapulni kezdének s mint minden ily vészes időben az emberek a baj elmulta után, csak hamar feledék azt s napi foglalkozásaik után láttak.

Igy történt, hogy az almaárus porleány áruit is, mint ily időben ritkaságot, a vész színhelyéről hazatérő háziasszonyok gyorsan kezdék vásárolgatni.

Menyhért azonban, minden csalogatás daczára, nem igen akart a toronyutezából távozni s a vásárolni szándékló asszonyha-

don, mintegy erőszakkal törve magának utat, végre nagy küzdelmek után, melyek közben igen kelle ügyelnie, hogy el ne árulja magát — Aczél János háza elé érkezett.

A házban néma csend uralkodott. A műhely ajtaja, — melynek sötét üregéből minden pöröly zendülésre kiugró szikrákat úgy megszokta már az utca lakossága látni — zárva volt, csupán a műhely ablakának deszka táblája volt mintegy arasznyira nyitva.

E nyiláson kiállott be Menyhért hogy: szép almát vegyenek! Semmi felelet. Menyhért egy darab ideig hallgatózott, úgy tetszett neki, mint ha valami kised nyöszörgését hallaná.

Hm — hol lehetnek ezek — gondolá — hisz innét a legkisebb zaj is végig hangzik a házon; tán az udvaron lesznek, vagy az ólban. Épen az udvar felé akart kerülni, midőn a Kármelzárda mellőli sikátorból egy városi dobos lépett ki a kikiáltó kíséretében s a sarkon megállva hangos dobpergéssel hívta össze a népet.

Az ajtók az első dobszóra mindenfelül feltárultak s a kíváncsi tömeg csakhamar körülözönlötte a kikiáltót.

Menyhért is önkénytelen megállt nem tudni kíváncsiságból-e vagy ösztönből hallani akarva a hirdetést, míg szemeivel folyton a kised házikó ablakit s ajtaját kémelte gondolván: ha honn vannak, a dobszóra bizonyosan életjelt adnak.

A dobpergés megszűnt, a tömeg kíváncsi figyelemmel függött a kikiáltó ajakin, ki fontos hivatala tudatában, méltóságos állást véve, komoly arcot vága s nehányszori torokreszelés után hirdetni kezdi:

— Dubois gróf vértés ezredes és Győr városa s környékének ideiglenes parancsnoka adja tudtára mindazoknak, kiket illet vagy nem illet, hogy bizonyos a törökkeli czimborálás és e czimboraság következtébeni orgyilkolással vádolt s halálra ítélt egyén, névre Endreffy Menyhért önkénytes huszár a Petneházyféle dandárból leendő kivégeztetése pillanatában gaz török czimborái által megszabadítván, most hihetőleg újabb ármányok koholása végett áruhában bujdosik. Ki fenn nevezett egyént akár élve akár halva az ezredes gróf ur kezébe szolgáltatja, száz darab arany jutalomra számíthat. Annál is inkább felhivatnak pedig Győr városának hűséges lakosai a szökevény erélyes nyomozására; mert

a városnak e reggel folytán történt kárainak is nevezett egyén az okozója, miután a kósza rabló ellenséget ő csalta a város alá.

A hirdetést követő rövid dobszó után éles női hang kiáltá az oszló tömeg között:

— Szép pogácsa almát vegyenek!

Néhány pillanat múlva elkelt az alma s a nép apró csoportokra oszlott a hirdetés tartalma felett vitatkozva.

A vitatkozók közül sokan ismerték Menyhértet, de csupán „a kovácsék Menyusa“ név alatt; az pedig, hogy a hirdetés ép őt illeti, nem is gyanította senki.

A fiu oly nyugodtan árulta almáját, mintha csak egy elszaladt csikó kihirdetését hallgatta volna végig; pedig bensejében tombolt a lelkiharcz, küzdött a bosszu érzetével a józan ész, mely künyugalmat, ha nem érezni is, de színlelni parancsolt.

Nevét megbecstelenítve, pelengérré szegezve látta, azon nevet, melyet ősei századokon át mocsok nélkül őriztek meg s melyre büszkék voltak nemcsak maguk, de a haza is. Számüzve volt az emberi társadalomból, bujdosóvá téve, mert a száz arany vérpénz a jókat is megtántorithatja.

Igazolja magát? . . Oh de hol és hogyan, hisz a galád, undok vád után a véletlen körülmények, melyek őt a bizonyos halálból kiragadták — csak a felhozott hazug vádat igazolták.

Az ifju kebelből véghetlen nehéz sohaj emelkedett, a sóhajt lehetlen volt Istennek meg nem hallgatnia.

Menyhért az udvaron át lépett most Aczél János házába, melynek külsejéről hasztalanul iparkodott ellesni, ha van-e honvalaki.

Semmi életjel. Belépett a konyhába, ez üres; a tüzhely hideg volt; pedig már dél nem messze járhatott.

A konyhába nyíló szoba ajtaja nem volt bezárva csak betámasztva. Oda lépett s a nyíláson kémelt.

Ne kívánjátok, hogy leirjam az iszonyu érzést, mely a fiu úgy is eléggé sanyart szívét megragadta a borzasztó látványra, mely előtte feltárult.

A szoba padlózatán, a nagy tölgyasztal lábainál Aczél János merevült holt teste hevert elterülve, mellette Sára asszony térdeire rogyva alétlan támasztá fejét az asztal párkányának; a félig felbontott ágy lábában pedig a kis Aranyka feküdt, kibontakozva

pólyaiból s mosolygó gögicseléssel játszadozva parányi kövér lábcskáival.

Mily boldog volt e gyermek arany tudatlanságában nem sejtve maga körül a szívek hánykodó küzdelmeit, nem sejtve a halált, mely pusztító karával a legnemesebb kebel verését fagyasztá meg.

Menyhértnek pillanatoknál hosszabb idő kelle, hogy első fájdalmas kábultából felocsúdva zavart eszméit rendezhesse.

Első dolga volt nevelő atyja tetemére borulni; hideg volt az és merev, a szemek megtörve, üvegülten félig csukodva meredtek a semmibe, a halánték, az ütér, a szív nem adta többé jeleit az életnek.

— Itt nincs segítség — mormolá Menyhért a holthoz hasonló halavány arczczal és Sára asszony felé fordult, kinek kebeléből nehéz fohász emelkedett e perczben.

— Hála istennek! ez él — kiáltá félhangon, s izmos karjaiba ragadva az asszonyt a bontatlan ágyra fekteté.

Sára asszony a bámulatnak ijedelemmel határos kifejezésével függeszté szemeit az iljura, kinek fejről az emelés közben lehullott a pártá, s nemével a kétkedésnek mondá :

— Te vagy az Menyhért? . .

— Én vagyok igen, kedves anyám! . . . de mondja, az Isten szerelmeért, mi történt itt? . . .

Sára asszonyt, felelet helyett görcsös fuldoklás fogta el, s csak mintegy negyed óra múlva volt képes e szavakat kinyögni :

— Midőn gyászos elítéltetésed hírért meghallá, megüté a guta! . . . s az asszony uj ájulásba dőlt.

— Oh sok ez, igen sok — én Istenem! egy huszonnégyszázötvenöt órára! zokogta az ilju s könnyűi záporkint omoltak le halavány arczain.

A mily rohanó volt a fergeteg, miután jótékony könyzárporban tört utat magának vészes tartalma — oly hamar csillapult az, a tartós nyugodt fájdalomnak engedve helyet.

Menyhért vele született lángeszénél fogva hirtelen átgondolta helyzetét s határozott.

A még mindig játszadozó gyermeket, a mint tudta, becsavargatta felbomlott pólyaiba, azután elővette a kosarat, melyben almáit árulta, abba egy vánkost tön s erre helyezte a csecsemőt, a kosarat a gyermek ritka szövetű kendőjével kötve körül.

A kis angyal uj fekhelyén néhány percz alatt elszunyadott. Most letérdelt a férfit teteme mellé, kihez őt ez életben a legerősebb lánczok kötötték s hosszú, fájdalmas csókot nyomott a hideg márvány homlokra, midőn pedig felkelt, újból könyázott szemeit felemelé — mondván: Te, kinek szelleme már fenn trónol a Mindenható zsámolyánál, esküszöm neked, hogy reád soha érdemellen nem leendek!

Ezzel még egyszer körültekintett a szobában, s meglátva a kis bögrét, mely a piczi gyermek tejes ételét tartalmazta, magához vevé azt s fejére téve a kosarat az alvó csecsemővel eltávozott, az ajtó küszöbén az épen hazatérő kovácsinással s legénnyel találkozáván, kik azonban semmikép sem ismertek áruhájában Menyhértre.

Az ifju ismét a ménfői hegyi gunyhóba tért vissza, hol Erzsikét, ennek nem kis bámulatára rögtön, ideiglenes dajkává avatta.

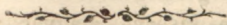
A háztól sem Istvánnak sem leányának nem volt szabad távozniok, a szükségeseket ő hordta oda nekik néhány napig.

Harmadnapra ismét befordult a városba, a midőn sikerült neki egy jó óra hosszat beszélgetni Sára asszonynyal s őt mindenről, sőt jövő terveiről is felvilágosítani.

A jó asszony elméjét, ha nem zavarták is meg végkép a gyászos események, de annyira eltoompíták, hogy csak a Menyhért iránti nagy szeretet kölcsönze neki annyi erőt, hogy gyámfia elbeszélését s a jövőre alapított terveit némileg megérthesse.

E találkozásnak eredménye lön, hogy néhai Aczél János fegyverkovács háza a toronyutczában áruba bocsájtatván a legelső ígérőnek eladatott; Sára asszony pedig — hir szerint — szőlőhegyi gunyhójába költözött.

A kik azonban később itt utánna tudakozódtak, azon választ nyerék István bátyától, hogy ő bizony nem tudja merre költözött az öreg, mert a szöllőt neki adta haszonbérbe, azt ígérve, hogy vagy maga jö el, vagy valakit elküld annak idejében a haszonbérért.

XI.

A férjes özvegy.

A fentebb elősorolt események óta tizennégy év gördült le az idő kerekén.

Mily változásokat szül gyakran egyetlen pillanat is az ember életében, hát még annyi év, mely képes nemzedékeket söpörni el a földszinéről s teremteni ujakat, lerombolni egész államokat, hogy ezek szervezetének romjain más elvü, irányu és törvényü nép tüzze fel a hatalom lobogóját. Az idők folyama lelépteti a büszkén szereplő kor hőseit, hogy meghajlott fővel, koldusbotra támaszkodva bámulhassák a tán porból emelkedett utódot, ki lábbal tapodja a homlokukról tépett borostyánt, hogy annak elszáradt rongyolt foszlányai még sirkövéket se diszithessék egykor.

Az idő kiragadja a zsarnok vérázott markaiból az elnyomás fegyverét, hogy a védtelen és eltapodott népjog számára szabaddít eszközül köszörülje azt ki, s adja azok kezébe, kik Istentől hivatvák kimutatni az ígéret földére vezető kalauz felleget.

Az idő meggyújtja a felvilágosulás szövétnekét, melyet az ármány sötét szellemei féltékeny ravaszsággal rejtegettek a kutató emberi elme előtt — hogy megvilágítsa az utat, mely a földi s ezentúli boldogsághoz vezet.

Az idő ront, hogy alkothasson, s alkot, hogy újból ront-hasson.

A lefolyt tizennégy év nagy változásokat szült honunkban is. A Buda tornyain csillámló félhold eltűnt onnét, s a hazánkat másfél századon keresztül pusztító zsarnok hatalmat megörlötte az idők vas foga, hogy silány forgácshulladékait elsöpörje az álmaiból felrázott bosszu fergetege kísérve magyar aczélok villámától s a harc dörgő menyköveitől.

Szavojai Jenőnek — ki nem csak mint államférfi, hanem mint ember is nagy volt — hadvezéri lángelméje az új élet-

erőre kapott ozmán hatalmat 1696-ban Zentánál végkép megtörte, mit három évvel később a karloviczi béke követelt 1699-ben.

A seregek nagy része széteszlott, a magyar felkelő sereg haza bocsájtatott.

A nemzet rég sajtó szíveről nehéz kő gördült le, lehullottak a rabbillincsek milliók kezeiről. A földműves vigan fityörészve barázdálgatá a vérázott hon földjét, mely pihent és kövér voltánál fogva gazdag aratást ígért, mit nem kellend a telhetlen basák hombáraiba szállítani.

A bortermő hegyek oldalaiban ujra fehérlettek a kapások hosszú fehér sorai, hisz az idei szüret áldását nem fogják ismét vallásukat megvető jancsárok vad tivornyak között fölemészteni.

Az erdők rejtekeikből előszállongtak a különféle nyájak illatos réteket barangolva be vidám csengetyü szóval s őrizve vidor ifju hajadonok s dévaj pásztorfiuk által, hisz hol vannak már a baromorzó kósza tatárok, kik elhajtották a nyáját a török sereg számára s ellopták az alig fejlődő szüz pásztorlánykát undok, kéjelgő vén basák számára.

A főur bizton ült várában, az apró nemes és a pór nyugodtan látott munkája után kiseded laka körül.

Itt felcsattant az öröm zaja; a nő, a gyermek sereg egy jövevény felé rohant üdvözölve a hazatérő férjet, apát. A fáradt ember leült a tisztára zsúrolt lóczára örömkönyös szemekkel vizsgálva sorra távozta óta oly nagyra, delire nőtt gyermekeit, kik szedik róla a fegyvert, tarisznját s bort, ételt raknak elébe; de az öröm, a boldogság nem engedi, hogy hozzá nyuljon a megtért; előbb lelkének, szívének kell betelni a viszontlátás édével, mielőtt figyelmét a test szükségeire fordítná.

Most a neszre a szomszédasszony is átsompolyog — ő nem várja férjét, azt már rég elnyelte a harc, neki egyetlen fia volt — az is tizenkét év előtt ment el Belgrád alá, pedig alig volt tizenhat éves akkor; nem hallott a szegény özvegy azóta semmit is róla, tán ott porlad az ismét pogány kézre került vár falai alatt kívül a hazán, szenteletlen földben. Szegény özvegy! nem magad vagy, kinek hasonló sors facsart keserves könyüket szemeiből... Ezeren várják haza kedveseiket hasztalan, remény nélkül

Kérdezné megérkezett szomszédját — ha nem tud-e fiáról;

— de ugy is kilátja arczából — hogy ha tudna valamit, rég megmondta volna.

Elsompolyog tehát nesztelenül az öröm tanyájáról, hogy ott-hon titokban ejtthesse az utolsó könyűt reményeinek sirjára.

De nini! — az ő háza előtt még egy fényes lovas állapodik meg . . . bizony leszáll, hogy kinyissa sövénykapúit s bevezethesse lovát az udvarkára, mely tiszta volt mint a szoba, hisz nem járt egy árva tehenkénél egyéb végig rajta, baromfit pedig ekkor tájban nem igen mert tartani a szegény magyar, mert hisz erre leginkább fájt török uraimék foga.

Ugyan mit akarhat ez az uri lovas? talán szállást keres? jaj nekem! sietek, nehogy azt gondolja, hogy elrejtöztem előre — s az özvegy sietett üdvözölni vendégét, nehéz szive daczára mosolyt erőltetve ajkaira, a vendég pedig az asszony nyakába rohant — fuldokló örömközt kiáltván; — Anyám kedves anyám! . . .

Az egyszerű szegény nemes fiu kapitányságig küzdötte fel magát a tizenkét évi távollét alatt s a már alig remélő anyának meghozta szive örömét s a rég nélkülözött jólétet.

Ily és hasonló jelenetek ismételték egymást szerte a hazában naponkint, míg a hazaszáguldó harcosok mindegyike fellelte házi tűzhelyét.

A béke örömjaja hangozott mindenfelől. Az egyházak harangjainak zenéje ma ünnepélyesen hívta a feldiszített egyházak kebelébe a hiveket, hogy hálát zengjenek a béke hatalmas urának; holnap szomorú kongása szólítandja őket a gyászmisére, hogy az elhullt honszabadítók tulvilági üdvéért imát rebegjenek s megadják az utolsó tiszteletet s emlékükre hullassák a fájdalom utolsó könyvét.

Azután nyugodjanak békében a holtak s örvendjenek a békének az élők.

Oh! de volt-e e honnak valaha békéje, volt-e egyetlen zavartalan örömnappa?

Midőn lecsillapult a külfergeteg dühe, midőn lesimultak a sa nyart hon arczán a vihar szántotta barázdák, nem támadott-e a még sajjó kebelben mindannyiszor egy-egy szörny, mely a szív első örömdobbanását mérges gyilokkal némitá el? . . .

Dölyfős nagyok, cselszövő udvaroncok rágódtak a csak

most kivirult béke fáján, melynek illatos árnyában kezdé pihenni a szegény nemzet a másfél százados harc z fádalmait.

A rend és béke halála az ármánynak, neki zavar kell, harc és ömlő vér, nemzetek meleg életeréből ömlő, hogy a gyalázatos hydrafők serege teleszivhassa magát . . .

A jó király a néppel együtt örvendett a béke áldásinak ; de nézhette-e jó szemmel a kancsal irigység , hogy a király és népének szive egy tárgyért, egyszerre dobogjon ? . . .

Ugy szeretete volna az agg király élete hátra levő napjait — nyugodt boldogságban eltölteni ; de a sima kegyenczek irtóztak e nyugalomtól s az ujszülött béke korányán már elvetették a jövő polgár háboru magvát ; hogy ha külellenség nem dül a hazán, legalább ez önmaga marczangolja eszeveszett dühvel saját belsejét.

Hisz a belbetegség hamarabb hoz halált, mint a külbaj.

De a bekövetkezendő tények még nem vágván elbeszélésünk jelenébe, hagyjuk azok feljegyzését történetünk későbbi szakára s keressük fel ismerősinket, kiket tizennégy év előtt nem a legörvendetesebb körülmények között hagytunk el ; — cikkünk e bevezetése ugy is némi rövid rajzául szolgálván az 1700-ik évrnek, melyben az elbeszélendő események kifejlődtenek volt.

* * *

Tekintsünk kissé Oromköre az öreg Zarándy gróf lakhelyére.

Minő lényeges változáson ment e hely keresztül , a mióta a sakkozó Bernburggal itt találkozánk. Az ódon várkastély egyik része az akkori század legujabb izlése szerint tizennegyedik Lajos francziás modorában lön kiépítve, mely ugy illett ugyan a vár többi részeihez, mint midőn valaki szép-apja öltözetéhez unokájának legujabb divatu selyemmellényét veszi fel ; mind a mellett a vár mogorva külsejének, habár öszhangzás nélküli, de mindenestre vidámabb szinezetet kölcsönzött.

Ez egytellen uj szárnyon kívül — mely azonban szinte lehetett már tiz esztendő — az épületek maradtak ugy a mint voltak, csupán a hatszögü óriás sarktorony hegyes teteje volt újból fedve s ellátva iszonyu nagyságu nyikorgó szélkakassal.

Nem ok nélkül tevők, hogy Oromkö e két részét különösen felemlitők , miután azok lakóival közelebb ismeretségbe kell lépünk , nem azért, mintha nem láttuk volna még őket az életben, de, mert tizennégy év alatt kissé tán megfeledkeztünk róluk.

A francia izlésű épületszárnyban lakott, vagy is inkább töltött évenként néhány napot vagy hetet Dubois marquis, az öreg Zarándy veje.

A hatszögű torony ódon szobáiban Gilda — csaknem tizen-négyszáz év óta Dubois marquisnő — élt, ha életnek szabad nevezni azt, midőn egy nő feldult élete boldogságának romjain kesereg tizen-négyszáz éven át egyetlen magzata felett, nem fogadva el a vigaszt idő és emberektől s nem engedve behegedni a sebet, melynek folytonos vérzése nemével a kéjes fájdalomnak tölti el lelkét.

De miként lőn Gilda az utált, a rettegett marquis nejévé?..

Történnék az emberi társadalomban dolgok, melyeket a tömeg egyelőre a csodákkal hisz határosoknak, pedig, ha a titok leplét lerántjuk róluk, oly egyszerűek, annyira a természet napi rendéből kiindultaknak látszanak, hogy alig képzelhetjük magunknak, miként azok máskint is történhettek volna.

A ki az öreg Zarándynak viszonyát a marquishoz ismeri, a ki Gildának nemes, anyagi szivéről s atyja iránti tiszteletéről meg van győződve, annak alig szükséges a következő sorokat olvasni, melyek e mesés házasságot tárgyalandják.

Midőn az öreg Zarándy — Bernburg temetkezési menetével találkozva — észrevette leánya ájulását, egyelőre nem tudta magának e jelenet okát megfejteni. Az ő leánya nem tartozott az ájulozók közé, e mostani kórállapotát tehát valami rendkívüli körülménynek kelle előidézni.

A legközelebbi faluban megállt, hogy folyton eszméletlen leányának segélyt nyújtson.

Az éji lelki tusa, a sziv szorongó hánykodása, a gyermekeérti aggodalom s utoljára még a borzasztó bizonyosság az imádott férj haláláról; mindezek együtt véve megtörék a szerencsétlen nő sokáig ellentálló ideg rendszerét, s a legközelebbi állomáson már az idegláz nyilvános jelei kezdének mutatkozni.

Az apa észrevette a kórjeleket, melyek — hogy az igazság mellett megmaradjunk — nem hogy meg nem döbbsenték lelkét, sőt inkább nemét az ördögi reménynek éleszték fel abban.

Ha e leány most meghalna, ő mentve volna Duboistól . . . hisz ez csupán leánya keze által juthat vagyónához . . . azonkívül nincs ürügy, mely alatt őt kényszerithetné annak átadására.

Ha árulójává lenne is a marquis — ha előállana a vész-

teljes papirokkal, mit nyerhetne a fejedelemtől, mint külföldi, egyebet egy rendjelnél? . . .

Tudta ő, hogy a marquisnak nem rendjel, hanem pénz, vagyon kell. A leány halálának esetére tehát könnyű volna a vagyon negyedével, legrosszabb esetben harmadával kielégíteni őt.

Az öreg Zarándy elégtelenen dörzsölé kezeit, s ha tudott volna, lelke bizonyosan örvendett volna előre a pillanatnak, midőn a vészthozó irományokat visszavásárolhatja.

Midőn Oromköre érkeztek, Gilda betegsége egész erővel tört ki. Lázás rohamaiban szüntelen férjét gyermekét emlegette. Az öreg gróf mindannyiszor eleven kérdőjelkint tekintett az orvoskint is szereplő Bálint atyára, ki végtére is jónak látta felfedezni mindent, hogy mire Gilda felgyógyul, atyjának kibékült arczával találkozzék.

Az öreg gróf iszonyu dühbe jött, ökleivel fenyegette a szerzetest, hogy irtózatosszút áll rajta, ha Dubois tudomást szerez a dologról.

— A marquis rég tud már mindent — válaszolt resignációval Bálint — s nem tudom, a boldogult Bernburg halála nem az ő műve-e? . . .

— Hah! veszve vagyok! a marquis tud mindent, de egyszerűsmind azt is hiszi, hogy én voltam nem csak tudója, de előmozdítója is e titkos házasságnak, mely az ő kijátszására terveztetett. Oh! ő bosszút fog állani, irtózatosszút! . . . fuldoklá megragadva Bálint atya vállait: — Ember — te kit szent férfinak gúnyol a világ — mit fogsz mondani ahoz, ha e leány apját — meggondolatlan tetted által — a hóhér becstelen bárdja alálökted? . . Van-e imádságod reá, mely megmentsen a gyalázattól?! . . Oh! ha van — folytatá csak nem sirva, kulcsolt kezekkel a vén bűnös — mond el az ég szerelmére kérlek, ha nem az én kedvemért, e leány kedvéért, hogy ne legyen megbélyegezve egész életén át, mint a vérpadon kivégzett honáruló leánya! . .

A „honáruló“ szóra Bálint atya ereiben jéggé fagyott a vér. Az öreg Zarándy honáruló? . . . Nem, nem lehet — ez ember tébolyodott, hagymázban beszél — gondolá s megragadva a kar-székébe hanyatlott gróf kezét, szorgosan kezdé annak ütérét vizsgálni.

E pillanatban feltáruult az ajtó s azon Dubois marquis lépett be.

Az öreg gróf halálra ijedten pattant fel ülhelyéről, Bálint atya két lépést hátrált.

A marquis nem vette, vagy nem akarta észrevenni a hatást, mit megjelenése okozott s szokott udvariassággal hajtá meg magát a gróf előtt, ki remegve nyujtá neki jéghideg kezét üdvözlötül.

— Tudok mindent — mond a marquis, kinálás nélkül foglalva el egy üres karszéket — s azért kérem, ne feszegessük a multat, hanem beszéljünk a jövőről . . .

Bálint atya nesz nélkül távozott, az öreg gróf aggályosan tekintett utánna, ő félt a marquisval egyedül maradni, ki hideg nyugodtsággal folytatá:

— Gilda ismét szabad, mert özvegy . . . A sors itt a gróf kezére játszott, mert a legválságosabb pillanatban veszté el párbajban leánya titkos férjét s így kegyelmed nincs gátolva, hogy szavát beváltsa. Nem kívánom, hogy ezt rögtön tegye, leányának a lépést tiszta öntudattal és saját akaratából kell tennie, azért megvárom, míg teljesen felgyógyul . . . Ha Buda kezeinkbe került, — mi néhány hétig vagy hónapig is eltarthat — rögtön visszatérendek s akkor remélem, már mindent rendben fogok lelni . . .

— Isten kegyelmeddel gróf ur! — végzé a marquis elhagyva ülhelyét s megragadva újból a gróf reszkető kezeit — alig hiszem, hogy kételkedhessék erős elhatározottságomban, miután az ország szivéből annak határára nem resteltem a fáradtságos utat, hogy a gróftól kötelmeire figyelmeztessen! . . . Isten kegyelmeddel! . . .

— Még te mered az Isten szent nevét fertelmes nyelvedre venni orgyilkos — mormogá Zarándy a távozó után fenyegetőzve ökleivel — hogy pusztítson el a pogány s faljanak fel az erdők vadai, mielőtt visszatérhetnél . . . Szegény leányom — folytatá magában Zarándy, nemétől a hamis sajnálatnak megkapatva — s ily szörnyeteg nejjévé kellene-e neked lenned, nem nem soha! . . . Inkább felmegyek magam a királyhoz, bűnvallomást teszek; hisz az öreg király jó és kegyes, ő meg fog bocsájtani a megtérőnek, s akkor nyomoru marquis kinevetem fenyegetéseidet, s szolgálaimmal dobatlak ki váramból . . . — s az öreg elégülten járt fel s alá, kezeit dörzsölve, látta képzetében a lefőzött marquis-t, midőn vén szolgája lépett be kis papir-tekercset nyujtva

át. A gróf átfutotta tartalmát, elvetette magától az iratot, s karosszékebe dőlt ismét vissza, arcját két tenyerébe rejtve.

— Nem, nem lehet — mormogá — nincs ut a menekülésre! . . .

A papirszeleten e szavak állottak: Ha eszébe jutna a grófnak, engem kijátszani akarni, emlékezzék N é m e t u j h e l y r e ! . .

Gilda lassankint felüdült. A nyomorult apa elmondá, miért ígérte kezét Dubois marquisnak, s leányától várta az életet vagy a halált . . .

— Jó — mond Gilda — legyen kezem, vagyonom a marquisé; ha mielőtt neki nyújtanám, megesküszik, hogy soha egyéb igényei nem lesznek, s lakásomban, melyet magam választandok magamnak, nem háborgat!

Igy lőn Gilda Dubois marquisnő s vette lakását a hatszögű torony nem legkényelmesebb beljében, melybe egy futó pillanatot vetnünk talán nem lesz fölösleges.

Zarándy Gilda, Bernburg gróf özvegye s Dubois marquis jelenlegi neje magas egyenes támlás karosszéken ült, mely, valamint a kisdud de magas boltívekbe hajló kápolnaszerű terem többi butorzata is, sötét ébenfából vala faragott.

A nőt és egész környezetét mély gyász fedezte.

Ruházata, a zárdai szigoruságig egyszerű, tökéletes összhangzatban állott lakásának szigoru egyszerűségével.

A hatszögű terem hat fallapját a párkányzatig sötét táblázat fődé minden ék, minden aranyozás nélkül, csupán minden lap közepére egy gömbölyded festvény volt alkalmazva, mely sötét elviselt színeivel ó testamentomi jeleneteket ábrázolt.

A termet két keskeny de magas ólomkarikás üvegzettel borított ablak világítá, mely két ablak között egyszerű oltár állott. De ez oltár is be vala gyászszal vonva, mintha ép most szolgáltak volna hallottas misét rajta.

Ez oltárral szemben Bernburg életnagyságu arczképe függött, melyet Bálint atya csupán emlékezetből elég élethiven festett.

A gróf vértess ezredesi öltönyében vala ábrázolva.

Az egész környezete Gildának arra látszék kiszámított lenni, hogy a fájdalmat, a gyászt, mely szívében honol, a kultárgyakra

is átvigye, melyek körülötte léteznek; ámbár a kereszténység szelleme gyászunk s fájdalomunkban több megnyugvást, mint látványosságot igényel.

Hej! de mily ritkán van alkalmunk az özvegyeket hasonlókért megrónunk! . . .

Azonfölül kimentí Gildát azon körülmény is, hogy ő csak kényszerítve a legborzasztóbb körülmények által nyujtá Duboisnak, kit utált és gyűlölt — kezét; ezen első férjeérti gyász kimutatása tehát arra is szolgált, hogy Duboist nejétől folyton távol tartsa.

Csaknem tizennégy év mult el, a mióta Gildát a világ Dubois marquis nejének nevezte; mindamellet alig ismerte férjét. Soha sem tudta elhatározni magát, hogy reá tekintsen, avagy szavait meghallgassa.

Dubois minden lehetőt elkövetett, hogy nejéhez közeledhessék, de ez mindannyiszor a marquis irásban is letett esküjét vevé elő, hogy nejéhez soha sem közeledik.

E körülmény, valamint Gildának gyász és fájdalom daczára is ellenállhatlan szépsége, felizgaták a marquis véré, mely szívére toluva, elhité vele, hogy a szerelem szövétneke vetett abban lobbot . . . Csak egyetlen egyszer hallgatná meg őt, — gondolá — lehetlen volna eskümtől fel nem oldania.

Annyira bizott ékesszólásában — mikép szentül hitte, hogy győztesen fogna a harczból megtérni — ha csak félórai alkalom adatnék is, — hogy a vágyóképzete szülte virágosszavak tárházát Gilda előtt megnyithassa.

De Gilda hajthatlan volt kétségbeestében s még vigasztalódní sem akart.

Egész életét magányban tölté s e magány volt egyedül az, mi neki jól esett. Egyellen barátja, egyetlen megbizottja sem volt; — még Bálint atya sem részesült második férjhezmenete óta egyéb bizalmában, minthogy vétkeit, tévedéseit neki gyónta meg.

Gilda büszke a szenvedések elviselésére, s ép e szenvedések által aczélozott nő is volt. Egyetlen érzelem élt még érintetlenül megmerevült szívében: az anyai szeretet.

Nem szeretett e nő semmi egyebet a világon, mint leánya emlékét, oh! de ezt azután egész megmaradt szenvedélyével karolta át.

Bernburg emléke, már csak nemével a szentek tiszteletének birt kebelében; míg, ha leányára gondolt, a bizonytalan álmok és remények, melyek előtte a jövő fátyol-függönyén játszadoztak, új erőt nyujtottak lelkének.

Mindenki tudja, mily hatást gyakorol reánk a környezet, melyben élünk, s az életmód, melyhez szoknunk kell. Gilda folytonosan egyedül volt két idősb női cseléddel, kik inkább társalkodónők szerepét vitték volna, ha ez abban állana, hogy beszélniök nem szabad, annál kevésbé pedig vidám arcot ölteni. E szomorú, néma alakok környezetében éveken át Gilda kedélye és elméje elveszté minden rugékonyságát, s a szegény nő élete hasonlított egy folyton tartó nyugtalan fájdalmas álomhoz, melyből csak a halál a felébredés.

De Gilda nem óhajtott meghalni. Ha Aranykáját halottnak tudná, a vágy tán rég elvonta volna őt utánna, de míg kétkedett, míg az élők közt hitte őt, jobb volt neki itt a földön, hol gyermekét képzelte.

Most is a magas, merev karszékben ülve merően bámult maga elé, bágyadt gondolattal átszelve a világ minden sarkát, ha nem látja-e valahol őt, ki egyedül személyesített nála mindent — leányát, midőn a vártorony órája hetet kondult s Bálint atya lépett be, ki néma üdvözlés után az oltár melletti székről magára szedte mise öltönyeit, mialatt a szolgálattelvőnek egyike meggyújtá a feszület melletti két sárga viaszgyertyát.

Bálint atya naponkint gyászmisét mondott Bernburgért, mit Gilda az oltársámolyain térdelve s csaknem a porig hajtva megbánatos fejét — hallgata végig.

Midőn a jó öreg szerzetes, kit az idő és gond szinte igen megviselt volt, elvégezte tisztét és levetkőzött, Gilda reá fordítá kérdő pillanatait, mi azt jelentette: semmi hír ö róla? . . .

A jó öreg tizennégy év óta, mindig ugyanazon egyféle tagadó főrázással felelt.

Ilyenkor aztán Gilda visszaült karszékébe s szomorúan, mint a bánat megtestesült márványszobra hajtva le fejét — ábrándos álmait folytatá; Bálint atya pedig szomorú, nehéz sohajjal távozott.

Igy történt ma is; midőn távozta után egy negyedórával az agg nők egyike levelet hozott Gildának.

A nő rátekintett a czimre s azonnal felismerte a marquis

írását, kinek leveleit már számtalanszor küldé vissza. Most is elutasítólag intett kezével. De a cseléd a czimen aluli e néhány szóra mutatott: *Leány ügyében.*

Gilda görcsösen kapott a levél után s feltörve olvasá:

— Asszonyom! Elveszett gyermekének csaknem bizonyos nyomára akadtam. Elmegyek s meg sem is jövök, míg fel nem leltem. De mielőtt távoznám, engedje hogy elbúcsuzzam s áldását vegyem vállalatom végrehajtására. Kéri kegyedet asszonyom, férje Dubois.

A síri halavány arcot pillanatra a bosszuság pirja futotta át, azután csaknem halhatóan mormolá: a gaz hazug, mintha meg nem ölte volna már, ha hollétét tudná . . . Ezzel megvetően dobá a nyujtott tányérra a levelet s határozottan mondá e szót: Nem.

A cseléd távozott e válaszszal.

Pedig Dubois marquisnak most az egyszer komoly szándéka volt az elveszett gyermek felkeresésére indulni, ha nem is azért, hogy azt törvényes örökébe visszahelyezze.

Gonosz agyában sajátságos terv főtt. Eleinte azt hitte, hogy a marquisnő s Bálint tudják a gyermek hollétét s csak az ő gyanújának elaltatására tetteték az elveszett keresését . . . De hosszas fürkészés és kémkedés után meggyőződött, hogy ebbeli gyanúja alaptalan s hogy az anya és gyóntatója ép annyit tudnak mint ő . . . Eltökélte tehát magát ő is a keresésre. Ha oly szerencsés lenne, a leányt anyja karjai közé vezetni, ez határtalan örömeiben megbocsájtana neki s fel is oldaná tán esküjétől . . . Azután? . . . nem halt-e már meg elég gazdag örökös, mielőtt az örökséget elverhette volna.

Az mindenesetre igen boszontotta a marquist, hogy neje most is visszautasította, de tervével nem hagyott fel, s használni akarván a beállott országos békét, másnap kora hajnalban utnak indult egyetlen cselédétől kísérve, ki nem volt egyéb mint a szemöldei között megjelelt derék Skrzypecz Venczeslaw, ki urával egyetemben rögtön a béke megkötése után elhagyta a katonai szolgálatot.

Néhány nappal később, hogy a derék pár hazulról távozott, Gilda rendes szokása szerint támlás székében ülve, hallgatta a

szent zsolyosmákat, melyeket Sára asszony — kit már évek előtt fogadott magához Bálint atya különös ajánlatára — olvasott fel fekete bőrkötésű könyvéből, a mint ő ezt naponkint a reggeli után tenni szokta.

Hallgatta-e Gilda az ihletes, áhitatos szavakat, vagy lelke most is kedvese után barangolt, meghatározni nem lehet . . .

Még egy zsolyosma volt hátra, melyet Gilda mindig elszokott fenn szóval Sára asszony után mondani:

„Könyörülj rajtam Istenem, a te nagy könyörületesség szerint! . . .“

A szegény nő ajkai önkénytelenül utánmormolák a szavakat.

Sára asszony kezeiben reszketni kezdett a könyv, szeméit elhomályíták a beléjük toلولó könyűk, keble emelkedni kezdett, valami küzdött ott, mi nem tudott, nem birt felszínre vergődni.

Asszonya nem vette észre e küzdelmet.

Végre az öreg cseléd megragadta urnője jéghideg kezét, melyre egy forró könyecsepp hullott. Ez égető csepp felrázta álmadó helyzetéből az urnőt, s cselédjére kényszeríté tekinteni.

— Nagyságos asszonyom! — rebegé ez reszketeg ajakkal — Nekem egy fiam van — csak nevelt fiam igaz — de e fiu mindenem az életben. Ez életnek mindenét, kivéve egyetlen fiamat, odaadnám, ha oly boldog anyává tehetnélek, mint minő én vagyok.

Gilda szótlánul bámult Sárára egy ideig, azután egykedvűen kérdé:

— Szükséged van valamire Sára? . . .

— Óh! nekem nincs szükségem egyébire, mint asszonyom bizalmára! . . .

— Sára, téged is megvesztegettek, hogy engem megcsalj? Nem akarok hallani semmit és senkiről!

— Gyermekeeről sem, nagyságos asszonyom?

Gilda felpattant ülhelyéről — s csaknem természet feletti erővel ragadta fel magával az előtte térdelő Sárát is, s megragadva ennek vállait parányi állászó kezeivel merően szemébe tekintett — hosszas szünet után mondván:

— Sára, ugy áldjon meg az, ki hosszú kinszenvedésemnek tanúja volt, ugy legyen szerencsés egyetlen fiad, kit imént

említés, ezen és a más világon, a mint nekem igazat mondasz ; . . szólj, tudsz-e valamit gyermekemről ? , . .

— Tudok asszonyom ! úgy áldjon meg a mindenható, a mint tudom, hogy leányod él és egészséges, a mint tudom, hogy jelenleg hol tartózkodik.

— Sára te nem hazudhatsz — mond Gilda lázasan kipirult arcczal és fénylő szemekkel — te nem hazudhatsz ennek színe előtt — s a feszületre mutatott — ki megverne érette hetediziglen, ha az annyi szenvedésen átment anya szívét kába hazugsággal tudnád megcsalni . . . De jer, szólj — mond, hol van gyermekem ? . . . s szenvedélyesen fogta meg Sára kezét, hogy vezesse őt.

A néhány percz előtt még megtört nő felegyenesedett — mint a vihar utáni első napsugárra a lekonyult lilium. Ismét a büszke, szép, délczeg termet lőn, mint ifjusága éveiben.

— Lassan, nagyságos asszonyom, gyermeke innét messze van, hetek kellenének, míg oda érnék, de majd elhozzák azt ide . . . addig legyen nyugodt, szerezzen erőt, hogy szíve elbirja az örömet, mit gyermeke látása okozni fog.

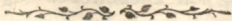
— Óh ! tehát még sem láthatom őt mindjárt ! — mond szomoruan dülve ismét karszékére, — Sára, te engem ámitottál mégis, ámitottál egy szép álommal, hogy megmulasd e szívnek, mily édes volna az öröm, ha a következő pillanatban a való szét nem tiporná azt. Nem átkozlak Sára, hogy megcsaltál, talán e csalást jó szíved sugallotta, de nem jól tettél, mert a börtön sötéte nehezebben esik a fogolynak, ha csak pillanatra is megláthatta a ragyogó napsugárt. . . . Olvasd tovább a zsolyosmát Sára !..

— Asszonyom, e bizonyítéknak sem hiszesz — folytatá érzékenyülten a nő elébbi kétkedésétől Sára — s egy kék szalagocskára fűzött parányi ezüst arcképtokot vont ki kebeléből s nyujtott át Gildának.

Gilda kezeibe ragadta a kis arcképtokot s megpillantván rajta a kisdud elefántsontra festett szőke fürtü angyalt, elsikoltá magát :

— Hah, Istenem, ez Aranykám arcképe, mit ama végzetes éjen akasztottam nyakába ! . . . s szívéhez szoritva a kis tokot az oltár zsámolyára omlott s a feszületre szegzett szemekkel s reszkető ajakkal rebegé :

— Könyörültél rajtam Istenem, a te nagy irgalmasságod szerint !

XII.

Haragos Eliás uram.

Némi szolgálatot vélünk tehetni az olvasónak, ha mellőzve a tisztes és jólelkű Sára asszonynak, legjobb akarata mellett is, kissé homályos és téveteg elbeszélési modorát, s eddig követelt rendszerünkhöz hivek maradvá, a lehető legrövidebben adjuk elő mindazt, mit a jó öreg gyakori nehéz fohászok s könytörölgetések között mondott el a szorongó, áhítatos kíváncscsal figyelő Gildának.

*

Ős Buda vára ozman szomszédainktóli visszafoglaltatása után rendkívüli szomorú arcot mutatott, hasonlólag az évtizedeken át sötét, életlő börtönben sinlődő rabhoz, kinek mogorva, szenvedésdült arczáról a szabadság ragyogó napsugára sem képes letörölni a megszokott lelki ború jellegét.

A várépületek vakolatlan sötét falain, undorító szeméthalmaztól megrekedt utczáin meglátszott a mostohán bitorló gazda hanyagsága, míg a közel hegyek balzsamos légfuvallata, s a méltóságában nyugodtan ömlő Duna hűvös szellője még sokáig vala kénytelen küzdeni a vár fölő nehezkedő büzhödt sárgás barna párákkal.

Kevés jó keresztény óhajtotta a várbarani lakást; csak kiket kényszerű kenyérkereset üzött, s az oda vezényelt őrség ütötték fel benne tanyájukat.

A mostani bécsi kapu közelében állott akkortáiban egy keskeny egyemeletes rozzant cserépfedelű épület, sérelmes tetővel s ajtó és ablakkeretek nélkül. Ez utóbbi kellékektől hihetőleg a legközelebb lefolyt ostrom fosztá meg a falaiban is repedezett házikót, melyet talán épen romlott állapota végett egész késő őszig nem bérelt ki senki.

A szomszédok babonás félelemmel viseltettek e ház iránt, melyben emberi lakó hiányában baglyok és denevérek ütötték fel háborítlanul tanyájukat, nyugalmas nyári éjeken kísérteties vijjon-

gásukkal rémitve a szomszéd lakókat. Egy késő őszi nap reggelén azonban e háznak is megjelent az ő bérlője, alacsony púpos, jobb lábára sánta s balszemén fekete kötő szalaggal ellátott emberke, kit arcza bizonytalan — de szabályos — vonásáról ítélve, lehetett husz, de negyven évesnek is tartani.

Az apró emberke különféle munkások kíséretében jött, kik azonnal egész erélylyel hozzá fogtanak a ház lakhatóvá tételéhez.

A szomszédok félelmes kíváncsisággal bámulták a kis vakmerő emberkét, ki elég bátorsággal birt a kísértetes házat lakásul választani, melyben véleményök szerint a vár védelmében elesett vérengző basák és bégek lelkei üzik éjjeli játékaikat.

A ház azonban alig két hét leforgása alatt oly csinos és lakályossá lön, hogy a szomszédok gyanusítgató szavai közé az irigység hangjai is kezdének keveredni s hosszas tanakodás után mindnyájan abban egyeztek meg, miként az új szomszéd nem lehet más, mint valami bübájos mesterember, ki az ördöggel czimborál, a kinek segítségével alkalmasint valamely nagy kincset fedezett fel az elhagyott házban, melyet a törökök végső szorongattatásukban ott elrejtettek vala.

De bámulatuk akkor érte el legnagyobb fokát, midőn egy reggelen a hajnali harangszó után hangos kovácsolás köté le figyelmüket, mely egyenesen a rejtélyes szomszéd házából halatszott; fokozott kíváncscsal kezdének a ház felé kémelni, melynek egyik földszinti ablakából sűrűen hulló vassziporkák világíták meg minden ütésre a keskeny utca hajnali homályát. A feljövő nap első sugarai egy a földszin és első emelet ablakai közé illesztett fekete vastáblára estenek, melyen két egymással keresztbe fekvő kard alatt az egyetlen irástudó szomszéd e szavakat olvasá :

„Haragos Eliás, fegyverkovács.“

— No hiszen fél is valaki Haragos Eliás uramnak az ő haragjától — jegyzé meg saját élcze felett jót kaczagva az irástudó szatócs szomszéd — ha haragja épen akkora, mint ő maga . . .

— Csendesebben komám, — mondá a körülállók egyike, két lépésnyire visszafelé huzván a merész szatócsot, — nem jó nekünk ezen emberrel tréfálnunk, mert ha önmaga nem is, de kísértetes czimborái által mindnyájunkban kárt okozhat. Alig mondá ki ez utóbbi szavait a figyelmeztető, midőn az első emeleti ablakok

egyike megnyilt s annál tisztán öltözött agg nő jelent meg, karján gyönyörű szőke gyermeket tartva, melynek aranyló apró fűrtökötől övezett finom orczáin még ott ült a hajnali álom meleg pirja. A vidor gyermekecske a felnyitott ablakszárny üvegén megtörő napsugár csilláma után nyújtá ki apró gömbölyű kezecskéit, gyönyörben uszó szemeit játszian legeltetve a rezgő fényen.

A ház e két uj lakóját — miután ezek csak legközelebbi estén költöztek ide — még nem láthatták a kíváncsi szomszédok, s a mint egy részről az ártatlan angyalgyermek látása feledteté velök egy időre a fegyverkovács rejtélyes egyénisége feletti tanácskozást: ugy másrészt az első hatás csillapultával ez ujdón jelenet uj meg uj találgatásra adott alkalmat.

E találgatások még, Isten tudja, meddig nem huzódnak, ha az irástudó szatócsot a boltja előtt mutatkozó vásárlók haza nem szólítják s a gyűlés elnöke példáját követve szinte meg nem öszlik, dolgai után látandó.

Alig oszlott szét a kíváncsi tömeg, midőn Haragos Eliás uram is letevő pörölyét s a nyikorgó csavarlépcsőn nehéz sántitva felmászott az első emeletbe.

A mint az egyszerű tisztasággal butorzott szobába lépett, a kis gyermek elébe futott s a leguggoló kormos férfiúnak nyaka körül fűzé piczinyded karjait, ki szeliden karolva át a gyermeket felemelé, hasonlítva a kormos képű Vulkánhoz midőn Amort keblére szoritja.

Eliás uram arcza a gyermek láttára felmosolyodott, mint sötét éj után a regg napsugára, mely a szoba bútorain játszadozott.

— Jó reggelt kedves anyám, jó reggelt édes gyermekem — mond a fegyverkovács nyájas hangon s arczon csókolva a hizelgő gyermeket — kora zörgésemmel nem zavartalak fel édes álmatokból?

Az öreg asszony elfordult s egy könyüt törölt ki arczából, mely észrevétlenül gördült annak barázdái közé, azután ismét Eliás felé fordulva mondá:

— Adjon az ég neked is jó reggelt, kedves fiam, — dehogy zavartál álomban, rég ébren valék, midőn a műhelybe távoztál; csak kalapácsod ütései juttaták eszembe a régi jó idöket, midőn

. . — de nem tudá az asszony tovább folytatni, mert hangos zokogása visszafojtá keblébe szavait.

Haragos uram, kinek arczán szinte helyet vőn a megindultság, a gyermekkel karján a siró asszonyhoz közeledett s megfogva annak a dologtól kérges kezét, ajkaihoz emelé azt, szelid, vigasztaló hangon mondván :

— Ne búsulj, kedves anyám; Isten, ki a veszélyek legnagyobbikából kimentett, ezentúl is örködni fog felettünk, e kis angyal és egy harmadik felett, s nem fogja megvonni tőlünk az anyyira keserített sziv vigasztalását is! . .

— Igazad van, kedves fiam, s én vétkezem a jó Isten ellen, ha a helyett, hogy szent végzésein megnyugodnám, minduntalan felkorbácsolom keblemben a fájdalom gyilkoló kigyóit; de gyenge, gyámoltalan asszony vagyok, s az Isten, megfogja bocsátani, ha gyengeségem annyiszor erőt vesz lelkem akaratán. Igazad van, ő meg fog vigasztalni, s nem adta-e márig is ezen kis angyalát, kinek minden mosolyára egy egy elhervadt örömvirág kezd szivemben éledezni. Óh mily nagy, mily tágas az emberi sziv, melyet a legnagyobb fájdalom sem képes annyira betölteni, hogy időnkint egy egy parányi öröm bele ne lopózhatnék. — S az öreg asszony átvevé a mosolygó gyermeket s oda szorítá erős viharokkal küzdött szivéhez. — Hogy hívnak engem? kérdé azután ismét megeredt könyüin átmosolyogva, s a kis parányi teremtés nyaka körül fűződve csintalan oldalpillanattal a mellettök álló kovácsra, fülébe sugá:

— Anyám, kedves anyám! . . .

— Hát ezt a fekete bácsit?

— Apám, kedves apám -- igazítá ki mosolygó ajkait csókra nyujtva Eliás uramnak.

— Hát téged, kis angyalkám, hogy hívnak? . . . kérdé ez utóbbi.

— Aranyka, mond vidáman a kedves leányka, mintegy örvendve a felett, hogy menyinyit tud ő már -- s ujjongó örömmel csapta össze kis kezecskéit.

Még talán tovább is tartott volna a kis családi jelenet, ha azt az utca-ajtóni hangos koczogás meg nem zavarja.

Eliás ur felnyitá az ablakot s azon pillanatig kémelve a

zörgető vendéget — ismét befordult s ezen szavakkal: Ur Isten, ki lehet ez? . . . leballagott a hágcson.

Haragos Eliás uram — kissé vontatva nyitotta fel az ajtót, melyen — a kis ember nem csekély bámulatára — köpenye alatt fényes lovag öltözetet hordó férfiú lépett be.

Már hogy a belépő fényes öltönyét, vagy annak személyét bámulta-e meg emberünk, egyelőre meghatározunk nem lehet; annyi azonban bizonyos, miként a pillanatra elhalványult arcznak bibor vörössé változása, valamely nem mindennapi belérzület támadását tolmácsolá. Ehez járult még az is, hogy az ajtó kilincsét folyton kezében tartva, mintha csupa e helyen s rögtön akarná végezni teendőit vendégével, — egészen más hangon, — mint a minőn őt előbb a kis leánykával enyelegni hallók — kérdé:

— Miben állhatok kegyelmednek szolgálatára?! . . .

— Kend légyen — válaszolá szinte kérdőleg a büszke ur — Haragos Eliás fegyverkovács?! . . .

— Igen, szolgálatára kegyelmednek nagyságos uram — mond a kis ember halvány ajkakkal — én vagyok Haragos Eliás a fegyverkovács, talán valami jó kardra volna kegyelmednek szüksége?

— Arra is, egyébre is — felelt a vendég belebb lépve — de mint látszik, kend csak mint koldussal a küszöbön akar értekezni velem — zárja be ajtaját, azután mutassa az utat, mert itt oly sötét van, mint valamely békalyukban.

Eliás uram úgy cselekedett, miként vendége kívánta, bezárta az ajtót s a műhelybe vezeté az uri idegent, ki azonban még ezt a helyet sem találta elég tisztességesnek becses személye számára s a gazdához fordulva neheztelőleg kérdé:

— Hát nincs-e tisztességesebb lakása kendnek — mint ez a cyclopsbarlang — hova becsületes vendégeit vezetné? . . .

— Nagyságos uram, hozzám csak mint fegyverkovácshoz járnak az emberek s nem mint vendégek, hanem mint megrendelők; fogadhatom-e hát alkalmasabb helyen őket, mint műhelyemben, hol leginkább helyemen vagyok; azonfölül, ha kegyelmednek valamely megrendelésen kívül még egyéb dolga is volna velem, akkor úgy hiszem jobb helyen vagyunk itt, mint oda fenn, mert nem mindig jó asszonyfülnek hallani azt, mit férfiak egymás között végeznek.

— Ugy, hát oda fenn asszonyszemélyek laknak? kérdé az idegen háromlábu gömbölyü széken foglalva helyet.

— Csak asszonyszemély — egy, és nem több — az is az én öreg anyám, nagyságos uram, de az asszony nem tesz kivételt, nyelv és füldolgaiban, ha anyja is az embernek.

— Hm, mondá a vendég leeresztkedő mosolylyal, — kendnek már sok keserü tapasztalatai lehettek az asszonyok körül, hogy annyira ovakodó irányukban?

— A mennyi volt, épen elég arra, nagyságos uram, hogy ne óhajtsak belöle magamnak többet! . . .

— Talán már felesége is volt kendnek? . . . Vagy van most is? . . .

— Csak úgy vagyok biz én a feleségemmel, mint a törökök Buda várával, most is a magukénak tartják, pedig hát semmi közük már hozzá!

— Hát talán megszökött kegyelmed felesége — folytatá a párbeszédet — mindig leeresztkedöbbé válva a nagy ur.

— Azaz, hogy kölcsönösen szöktünk meg egymástól; neki az én termetem — meg az egyetlen szemem, melynek társát egy belepattanó tüzes aczéldarab sütötte vakká — nem tetszett; én pedig azzal nem tudtam megbarátkozni, hogy egyetlen szemem ablakán keresztül is megpillantottam, miként az én gyönyörü feleségem tiszerte nagyobb hajlandósággal viseltetik a nyulánk Spahik, mint a görbe Haragos Eliás irányában.

— Ha ha . . . — kaczagott fel a vendég — hát féltettük a menyecskét, talán szép volt? . . .

— Már azt leginkább megmondhatnák a török urak, kik se-regesen esengtek utánna Szeged városában.

— Hát onnét jött ide kend? . . .

— Onnét, nagyságos uram; mert hát feleségemet nem mer-tem rendre utasítani, nehogy panaszt emelve a basa előtt, ez tal-paim egyenességét is jónak lássa kissé görbére faragtatni; a dol-got pedig, a miként az körülöttem történt, nem nézhetvén el tovább, eladtam titkon mindenemet s öreg anyámmal s a pénzzel ide szöktem Budára, hol török uraimék keze nem képes utolérni.

— Hát az asszony? . . . kérdé a vendég némi kíváncscsal.

— Hm, azt gondolhatja nagyságod, hogy nekem nem igen lett volna könnyü a saját magam eredeti alakjában távoznom, mi-

után mindenütt reám ismertek volna; azt tettem tehát, hogy felöltöztem cigány asszonynak s hajnalban a török táborba lopóztam, hol szebbnél szebb dolgokat jövendöltem a vitéz uraknak Buda ismétli visszavételéről, midőn egy fiatal, csinos Spahi kíséretében megpillantom az én gyönyörű kis életpáromat, szép török ficzkónak átöltözve, — úgy hogy ha én ekkor véletlenül csakugyan asszonynya válnék, megteszem azt a bolondot, hogy felcserélt szerepeltől újból belészeretek.

A vendég ismét hangosan kaczagott fel, s nógató a kis kovácsot, hogy mondja el, mi történt azután.

— Nem tudom, mi történt tovább feleségemmel, mert iparkodtam a táborból szabadulni, hogy anyámat, kit előre küldöttem, utolérhessem. Egy heti szüntelen kóborlás és bujdosás után végre Budára értem, hol e rozzant házat vásároltam pénzemen, s felütöttem műhelyemet, hogy mesterségem után megélhessek . . . De most tessék nagyságodnak megmondani, minek köszönhetem e rendkívüli szerencsét, s mivel lehetek szolgálatára?

A vendég kardjára támaszkodva néhány pillanatig gondolkozni látszik, azután felemelkedve ülő helyzetéből Eliás elébe lépett s merően tekintve szeme közé, mondá:

— Akar kend száz aranyra szert tenni?

— Akár kétszázra is — felelt ravasz mosolylyal a kérdett.

— Jó, legyen hát kétszáz — mondá az idegen ur, — de feleljen kend előbb kérdéseimre.

— Készen állok a feleletekre nagyságos uram.

— Hol tanulta kend mesterségét?

— Ezelőtt tiz évvel szabadultam fel Győrben Aczél János fegyverkovácsnál, — volt a határozott felelet.

Az idegen arcza e név hallatára elhalványodott s néhány percnyi szünetre volt szüksége, hogy kérdéseit folytathassa.

— Voltak-e ezen embernek gyermekei?

— Magának nem voltak — csupán egy árva fiut tartott örökben, ha jól emlékszem bizonyos Endreffy Menyhértet.

— Hány éves volt e gyermek, mikor kend onnan eljött?

— Lehetett hat, de megért tizet is . . .

— S azóta nem látta kend soha? . . .

— Láttam, mintegy négy év előtt, midőn még mint legény vándoroltam s egy hetet Aczél János uramnál is töltöttem. Ott is

maradtam volna a jó mesternél, de a már akkor kamaszszá nőtt Menyhért miatt nem maradhattam, mert ez szemefénye levén a mesternek s mesterné asszonyomnak, büntelenül követett el rajtam mindenféle csint, mire nyomorék külsöm adott neki alkalmat. Megis jegyeztem magamnak a ficzkót s hiszem, hogy megérem azt az időt, midőn megboszulhatom rajta magamat — s a kis ember elkezdte öklével fenyegetni, mintha boszúja tárgyát maga előtt látná állani.

— Megismerné-e kend azt a ficzkót, ha véletlenül találkoz-
nék vele ?

— Ha megismerném-e ? . . . Meg én, a földnek tulsó olda-
lán is, ha véletlenül ott találkoznom vele, ott se feledkezném
meg, minő adósságom van lerovandóm irányában.

— Annál jobb — mond az idegen, nem nyomhatva el e
körülmény fölötti örömét — tehát nekünk, kenddel némileg kö-
zös ellenségünk van. Én is ép ezen fiut keresem, ki sem több,
sem kevesebb mint török kém s az én mostoha kis leányomnak
elrablója; . . . a gaz áruló bizonyosan felakarja titkon nevelni
az ártatlan gyermeket, hogy azután gazdag díjért valamely elő-
kelő török hárem számára eladhassa.

— Oh! mily istentelen gazság — mond a kis kovács őszinte
haraggal rázván meg borzas fejét — mily gyalázatos ármány!
— s nincs-e Isten, ki megboszúlja magát a galádon, ki ártatlan
gyermek rovására üzi a merész, nyereszkeskedő játékot az ég igaz-
sága s az emberek törvénye ellenében ? ! . .

— Oh! az Isten bosszuló karja nem pihen örökké — vála-
szola tettetett kedélylyel az idegen — csak eszközre vár, mely
alkalmasnak mutatkozzék czélja kivitelére. Im a véletlen épen
kendben találtatta fel általam az eszközt, mely segédül legyen a
szökevény puhatólásában. Pedig csak a véletlen vezetett kendhez;
csak képzelme annak, hogy az egyenlő mesterségű emberek or-
szágszerte ismervén egymást, kend is, mint fegyverkovács, isme-
retével birhat a gyermek elrablójának, ki hihetőleg, egyéb fog-
lalkozás hiányában, mely kenyeret adna neki, most is e mes-
terséget folytatja valahol titkon, eldugva az ország valamelyik sar-
kában. S megvallom, hogy azt is feltettem a ficzkó ravaszságá-
tól, hogy épen az ország szívében, Budán képzelte magát legbiz-
tosabbnak egyidőre, s itt ütötte fel műhelyét; azért is kerestem

fel kendet Haragos Eliás uram, ha nem a kend neve alá rejtőzött-e a kalandor, de ime csalódtam egy részről, annál többet nyervén azonban más részről, midőn kendben a bünös feltalálhatására hatalmas segédeszközre találtam, mert kendet nem csupán a kétszáz arany, hanem magán bosszúja is vezeti a kutatásban!

— Ámbár szegény vagyok, — mond a kovács ujra feltűzelve magát — s nekem jól esnék ama háromszáz arany, mit nagyságod ígért, még is meghiheti, hogy saját bosszúm még inkább sarkal a bünös felhajhászásában, mintha egyszer mindenkorra 400-at ígért volna nagyságod s felét előre lefizetve, írásban kötelezte volna magát a másik felét azonnal lefizetni, amint Endreffy Menyhértet hatalmába keritettem! . . .

— Ördög és pokol! — kiáltá az idegen nagyot dobbantva lábával, — kend ördögösebb ficzko sem mint véltem; no, de ilyen kell nékem . . . legyen a négyszáz arany — fele előre fizetve . . . holnap megkapja kend a pénzt is az írást is; de ne feledkezzék kend meg, hogy — ha még eddig nem tudta — Dubois marquisval van dolga, kit büntetlenül még soha meg nem csalt senki!

— Annál kevésbé fogja Haragos Eliás megcsalni, — mondá alázatos mosolylyal a kis kovács, mély bókkal bocsájtva ki távozó vendégét az ajtón.

A mint a vendég eltávozott, Eliás uram bezárta szorgosan az utcaajtót s a műhelyben elkezdte dolgozni oly szorgalommal és lármával, mintha legalább is hatodmagával üzné a fegyverkovácsolás nemes mesterségét. A szomszédok újból összedugták fejüket, nem került el figyelmüket az előkelő idegen látogatása a rejtélyes kovács műhelyében; ki lehetett, mit akarhatott?! . . .

Még javában tanácskoztak egymás között, midőn figyelmüket más tárgy kezdé igénybe venni.

A szűk utca csavarulatából magános lovas robaja hallatszott; — mindnyájan kíváncsian tekintettek arra, midőn nem kis bámulatukra az elébbinél — ki azonfelül csak gyalog volt — sokkal fényesebb lovagot pillantottak meg az akkori könnyü magyar lovasság festői öltözetében.

A polgárok nemével az önkénytelen tiszteletnek húzódtak a fal mellé s leemelék a főur előtt fövegeiket.

Ez nem a nagyok göggszülte, sokszor a megvetésnél is jobban sértő, leereszkedésével viszonzá üdvözlétüket, hanem a lé-

lekben is nemes magyarnak szivélyességével, mit hasztalan keresünk a föld bármely nemzetének nagyai között, a magyaron kívül.

A fényes lovag valamit kémlelni látszott a házak falain, s megpillantva Haragos Eliás uram czimerét, eléggülten biczczentve fejével — s leszállva lováról azt kantáránál fogva a műhely ablakvasához kötözé, mely működése közben vehette őt hihetőleg észre a mester, mert a kovácsolás egyszerre megszűnt s a kis pupos ember kezeit dörzsölve s hamisan mosolyogva jelent meg a felnyitott utca-ajtóban, vendégét üdvözlendő.

Ha ki szorgalmasan vizsgálandotta e pillanatban a belépő uri vendég komoly, méltóságos arcját, lehetlen leendett annak azonnal észre nem vennie ama benső erőlködést, mibe a jó főurnak e méltóságos szerep fenntartása került.

A mester az emeletbe vezette vendégét, ki alig érkezett meg az idegen tanúktól ment helyre, azonnal egy karos tölgyfaszékbe veté magát s elkezdé csaknem tüdeje szakadtáig kacagni:

— Kontár hozzád, kedves öcsém — kiáltá görcsös nevetés között — a nagy Germánia valamennyi csepüevő művészeinek országuknál is nagyobb serege az alakoskodásban. Mond meg nekem, a sánta ördög melyik púpos unokáját vetted magadnak előképül, hogy ily átkozott alakot ölts magadra, miben saját édes anyád, ha maga öltöztetne is fel, sem ismerne reád egy negyedóra mulva. Aztán a név Haragos Eliás! . . . Ha! ha! ha! . . . No hisz ne is csodálkozzék kend Haragos Eliás uram, hogy eddig Endreffy Menyhért öcsém képében meg nem öleltem; mert nem hihetem, hogy öcsém, csupán azért, hogy kendhez hasonlítson, félőlet elvágasson hosszúságából, s azt hátába s mellébe toldassa, s egyik szemét kitolassa üregéből, hogy fekete szemkötőt hordhasson annak helyén, épen ugy a mint kend szokta!

S a kedélyes jövevény újból jóízűt kaczagott, nem is ügyelve a szobában levő öreg asszony és kis leánykára, mely utóbbi megijedve az idegen harsogó nevetésétől reszketve simult amannak kebelére, mig félelme végre sirásban tört magának utat.

— Hát ez minő kis kintorna itt? — kérdé nevetését félbeszakítva s a siró leányka felé fordulva a lovag — ah! ismerem

már, ez a mi kis árvánk: no ne sirj kedves kis gyermekem, nézd a bácsi már nem csinál oly nagy zajt, mitől megijedhettél — s a kis leányka a nyájasan ejtett szavakra, az öreg asszony kebléről félig felemelte fejét s csillogó könnyűin keresztül, mint az engesztelődés angyala, mosolygott rózsás arczával a lovag felé.

— Terengette gyönyörű gyermeke te, ha szegény anyád most láthatna, oda adná e pillanatért életének minden hátra levő örömét — folytatá az idegen szeliden a kis leány felé hajolva s megcsókolva annak márványfehér homlokocskáját, melyen a hatalmas bajusznak érintésére; tán a villanyos csiklandástól, könnyű rángatózás vonult át.

Mig a lovag a kis Aranykával enyelgett, azalatt a mi kis püpos fegyverkovácsunk külalakja lényeges változáson ment keresztül. Sánta, a térdcsuklónál befelé hajló lába, kiegyenesedett s szabályos formáját felvette; a felső öltöny levetése által eltűnt hátáról a púp, s midőn a szemköteléket is leoldozta, a szabaddá lett arcz szabályos szép vonásaiban azonnal reá lehetete ismerni Endreffy Menyhéltre.

Midőn az idegen lovag visszafordult, pillanatig bámulva tekintett az átváltozott alakra — azután feltárá karjait s némán, szó nélkül zárta keblére a derék fiut, ki hogy a sors látogatta anyának megtartsa gyermekét a gonosz ármány ellenében, kész volt, a magyar természetével homlok egyenest ellenkező szerepet is magára vállalni.

Olvasóim, úgy hiszem, felismerték már az idegen lovagban Petneházy Dániel uramat, kit Menyhért tudositott hollétéről, s ki a török elleni táborból fontos parancsok vétele végett Budára rendeltetvén, sietett kedvenczét felkeresni.

Sokan kérdik talán olvasóim közül, hogy miért kelle Menyhértnek litokban lappangani, holott Petneházy a nagy tekintélyű hatalmas pártfogó a fiu ártatlansága mellett mint biteles tanu fel léphetett volna.

Csalódnak azok, kik hiszik, miként a derék dandárnok bizonyosága itt elegendő leendett Dubois marquis gázságának irányában, ki azonfölül, hogy a legsikamlósabb cselvetők egyike volt, még befolyásánál fogva is, melyet nem tudni, mi okból, az udvarnál gyakorolt, igen is tudta ellensúlyozni Petneházy tekintélyét. Azonfölül a külszin, a kósza törökcsapat véletlen tá-

madása, annyira Menyhért ellen tanuskodott, hogy az ezen eseményszülte s még folytonosan tartó ingerültsége mellett a kedélyeknek — most az igazság nyílt sisakával ez ügyben fellépni nem lett volna tanácsos; már csak azért sem, mert ha Menyhért maga igazolása végett a törvény elébe lépni kénytelen, ez bizonyos elzárását vonná maga után, s akkor a gondviselése s védelme szárnyai alá bizott kis lény menthetlenül a marquis ármányainak hálójába kerülne. Érti kelle tehát hagyni a dolgot, mig vagy a véletlen vagy az örök igazság sokszor késedelmező, de soha végkép el nem maradó karja a leplet a titokról le nem rántja s a csomó bonyolulatót fel nem oldja.

Mennyire tevékeny a gonosz marquis a gyermek feltalálásában, eléggé láttuk előbbi látogatásából, mit az ujonnan megtelepült fegyverkovácsnál csupán azért tön, hogy kikémelje, ha nem Endreffy Menyhért-e az, s ha nem: — ugy ezen embert is, mint amavval rokon mesterséget üzöt, annak felkutatására zsoldjába bérelje.

Menyhért remekül játszta szerepét, s a marquis legcsekélyebb árnyalata nélkül a gyanunak távozott, sőt rendkívül örvendett azon, hogy nem csak a bérenczet, de közös ellenséget is lelt Haragos Eliás uramban Menyhért ellenében.

A dandárnok csaknem újból sirásra fakasztotta a kis Aranykát harsány nevetésével, midőn neki Menyhért elbeszélte Dubois látogatását.

— No most az egyszer saját hálójába került a mérges pók! . . . Csak jól forgasd magad ezentúl is, kedves öcsém, . . . s ha mégis ügyességed daczára igen megszorulna a kapczád, akkor ill a berek nád a kert, menekülj egyenesen hozzám a táborba, ott majd találunk módot a menekülésre a legvégső szükségben is.

Még mintegy negyedórát késett a dandárnok Menyhértnél különbféle tárgyacról értekezve; mialatt Menyhért ismét Haragos Eliássá változtalta át magát, hogy vendégét fölvelt alakjában kísérhesse ismét az utczára.

A folytonos kíváncsiságtól zaklatott szomszédok még mindig az utcán ácsorogtak, hogy távozni láthassák a kis púpos ember fényes vendégét; kit e naptól fogva különös tisztelettel köszöntöttek, s az volt legboldogabb, ki néhány szót cserélhetett vele.

Dubois marquis néhány nap mulva ismét meglátogatta Hara-

gos Eliás uramat s meghozván az ígért négyszáz aranyak felét, még két darab damaszk kardot is parancsolt nála, ha egyébért nem is, csak hogy alkalma legyen neki több ízben beszélhatni a fegyverkovács műhelyébe tudakozódás végett.

De daczára annak, hogy Eliás ur mindenfelé küldözött leveleket mestertársaihoz, elmúlt a tél, el a következő tavasz és nyár, ősz s ismét a tél és így év év után, de Menyhértről nem jött tudósítás sehonnan.

A marquis felkutattatá a derék Skrzypecz Wenczeslaw és ennek czimborái által az egész ország minden zugát, sőt a szomszéd tartományok széleit is, de természetesen hasztalan. Végre megunva a kutatást és keresést — mintegy ráerőszakolta magára a hitet, hogy az ország e zavaros állapotában Menyhért a gyermekkel együtt vagy elveszett, vagy pedig mi legvalószínűbb, a törökökhöz menekülve csakugyan — mint Eliás uramnak hazudá — eladá a gyermeket, s maga a szultán szolgálatába lépett; s így nem leend mit tartania attól, hogy Bernburg leánya valaha anyja örökét elfoglalva őt a szép birtokból kiszorítsa.

Dubois részt vett — mint nyugtalan, tette vágyó s mellette koránsem gyáva ember — csaknem mindazon csatákban, melyeket az akkori kor hősei Lotharingi Károly, Savoyai Jenő s Bathiányi Ádám a török ellen vívtanak, s személyes bátorsága, valamint sergének gyakran igen is ügyes rendezése miatt tábornokságig vitte.

Az 1699-ki Karloviczi béke után a marquis felhagyott a szolgálattal s csak néhány napra jelenve meg koronkint Oromkőn, nője jószágán, ideje legnagyobb részét Bécsben töltötte, hol, mint tudjuk, ez időben magyarhon jövőjét illetőleg igen is a nemzet életébe vágó dolgok forraltattak.

Mennyiben vett részt mindezekben a marquis, egyelőre meghatározni nem tudjuk, reméljük azonban, hogy történetünk folyamában lesz alkalmunk e tárgyra visszatérni.

Tehát hagyjuk a marquis-t most, megelégedve azzal mit egyelőre róla elmondánk, s forduljunk vissza ismét történetünk egyéb személyeihez, kiket néhány sorral felljebb elhagyánk.

Talán érdekelni fog valakit, tisztelt olvasóim közül meg tudni azt, hogy miként jutott Sára asszony Gilda szolgálatába.

Elmondjuk röviden.

Már tizedik éve mult, hogy Haragos Eliás uram — okunk van őt még mindig e néven nevezni — Budán üzte mesterségét, rendkívüli megelégedésükre mindazoknak, kiknek e háborús időkben jó kardra vala szükségük, és saját maga nem csekély hasznára, mert a maga nemében páratlan aczélaít drága pénzért vásárolták meg még olyanok is, kiknek fitogtatásból csüngött oldalukon.

Haragos Eliás uram nevét csaknem minden fegyverképes ember ismerte széles ez országban; s ha tavaszonkint egyik vagy másik táborállásra rándult, hogy télen által készített fegyvereit maga adja át a megrendelőknek, nagy tisztelettel fogadták a tisztek főbbjei is, de kiváltképen Petneházy dandárnok viseltetett kitűnő szivességgel a kis púpos és sánta kovács irányában, mit ez azután azzal iparkodott meghálálni, hogy csakis és csupán azon táborhelyeket tisztelte meg látogatásával, melyeknél, vagy melyek felett a derék dandárnok parancsnokolt.

Ilyenkor azután megtették neki azon szivességet, hogy lovat adtak alája s tiz tizenöt huszár kíséretében elbocsájták, hogy próbáljon ő is valamit a török ellen.

Első alkalommal a portyázó Spahik, a kikre bukkant, nagyot kaczagtak a kis ember láttára, de csakhamar más oldalról kezdék felfogni a dolgot, midőn az edzett kar villámgyorsaságu fegyverével találkoztak, melynek ellenében a legelszántabb bátorság s legnagyobb erővel páruult ügyességnek is meg kelle törnie.

Az ellen valami búhájos szellemet képzelt benne, mely magát azért vette ily idomtalan, nyomorék burokkal körül, hogy ellenét annál vakmerőbbé téve, bizonyos vesztébe csalhassa.

Rémitette őket még azon körülmény is, hogy mindazok, kik keze által hulltanak el, mindnyájan keresztalaku halálos homlokseb következtében vándoroltak Mahomed paradicsomába.

Ha az ellenség Haragos Eliás uramat valami nem mindennapi szellemnek tekintette, saját felei meg szentül elhitték felőle, hogy valamely hadakozó szentnek erekléjét hordja magánál, mely vágását oly biztossá s magát sérthetlenné teszi, vagy ép ellenkezőleg, hogy az ördöggel kötött szövetséget, kinek lekötelezte magát minden esztendőben bizonyos számu pogányt poklokra küldeni.

A kis ember ilyféle támadásai rendszeren annyi katonai tapintatot árultak el s oly szerencsésen sikerültek, hogy a tisztek legnagyobb része, valahányszor nehány napi otléte után távozni ké-

szült a táborból, csaknem könyörögve esengett neki, maradna közöttök, hisz itt is felüthetné mozgó kovácműhelyét, mellette meg mennyi szép szolgálatot tehetne bátorsága s ügyessége által a hazának.

De a kis kovács megköszönte a szivességet, reávetette magát korántsem harczias kinézésü lovára s elkoczogott rajta szép csendesen Buda felé.

Budán való lakásának tizedik évében történt, hogy midőn illetén táborjáratából megtérne, nem kis bámulatára épen háza ajtajában Bálint atyával találkozott.

A jó szerzetes már igen is elaggott, de látszott rajta, hogy inkább a bú, mint az idő barázdálta úgy fel a homlokot s hinté be a tél havával a néhány szál haját, mely szomoruan, mint tarvidék elszáradt korói, lengett a kopasz fön.

— Kihez szándékozik itt, szent atyám? — kérdé Eliás uram leszállva lováról, míg a szerzetes végig bámulta őt.

— Ha nem csalódom, — mond ez végre — kegyelmed legyen Haragos Eliás uram a fegyverkovács; azon esetben épen kegyelmed az, kit keresek és a kinek ezen levél szóll, — s a szerzetes átnyújtá a levelet, melyet kámzsája egyik zsebéből vön elő.

A fegyverkovács hármas kocczantására megnyilt az ajtó és Sára asszony kémkedve dugta ki fejét a nyíláson. A mint azonban Eliást megpillantotta, feltárta azt s keblére zárta a már hetek óta nem látott kedvenczet, ki őszinte szeretettel csókolta meg az öreg asszony kezét és homlokát.

A szerzetes láttára Sára asszony nagy kérdő szemeket vetett fiára, ki azonban szeliden megfogva a szóllan szerzetes kezét, bevezette azt műhelyébe mondván:

— Tessék belépni, szent atyám, mindjárt meglátjuk mit tartalmaz e levél.

Mig a két férfiú a műhelybe lépve annak ajtaját betette, addig Sára mennyire vén tagjai engedék, felsietett az emeletbe, hogy megvigye az örömhirt — miként Eliás megérkezett — annak, ki nem kevesebb vágygyal várta őt haza, mint Sára anyó.

A levél, melyet Bálint atya Eliás mesternek hozott, nem volt egyéb, mint Dubois marquisnak rendes tudakozó irata, melyet az

időközönként Menyhért és a kis Aranyka ügyében küldeni szokott volt Haragos Eliáshoz.

Máskor az efféle levelet Skrzipecz Wenczeslaw szokta ide hordani, de a marquis most az egyszer megakartá kimélni hű szolgáját a fáradságos uttól, miután Bálint atyának ugy is Budára kelle jönnie saját szerzetének ügyében.

A jó szerzetes nem is gyanította a levél tartalmát, miután Dubois marquis — mint ugy is elgondolhatjuk — egyáltalán nem szándékozott beavatni titkába oly jellemű férfit, mint minőnek Bálintot ismerte.

Miután Eliás mester végig olvasta a levelet, azt gondosan összehajtogatá ismét, s kezei között forgatva azt — bizalmas hangon szólítá meg a szerzetest :

— Szent atyám! . . . ismeri-e e levél tartalmát? . . .

— Nem ismerem fiam — mond a jámbor ember fáradtan támaszkodva botjára, mert az egész utat Oromkötől Budáig gyalog tette meg — nem is akarok mások titkainak erőszakos tudója lenni. Mert lássa kegyelmed a titok olyan teher, melyet az ember a más válláról a magáéra rak, a nélkül, hogy amannak vállain könnyített volna.

— S mért gondolja, szent atyám, hogy e levél titkot tartalmaz?

— Onnét, édes fiam, hogy a marquis becsületszavamat vette, hogy e levelet kegyelmeden kívül másnak megsem is mutatom; sőt, hogy a személyben se tévedhessek, leírta kegyelmedet nekem tetőtől talpig, a miként itt áll, innét volt, hogy első látásra azonnal ráismertem kegyelmedre.

— S azt nem mondá a jó marquis — kérdé Eliás mester — hogy vigyázzon kegyelmed magára, mert bennem igen furfangos emberre fog találni?

Bálint atya reátekintett a félszemű kis emberkére, kinek egyetlen szemében annyi őszinte jó akarat sugárzott e pillanatban, hogy a szerzetes kötelességének látta el nem palástolni, mit a marquis mondott, azért rövid köhécselés után felelé:

— Fiam! a marquis mondott ilyesmit — de én mindeddig nem találok az okot, hogy szavainak hitelt adjak.

— Tehát kegyelmed oly kevésre becsüli a marquist, hogy nem minden szavának ad hitelt?

— A becsülés vagy nem becsülés — viszonzá Bálint nyugodtan — nem olyas valami, mit az emberre valaki irányában reá lehetne erőszakolni, ezt tényeknek kell az ember keblében támasztani, mert ezek nélkül mindkettő nem egyéb vak indulatnál! . . .

— Ugy van — szent atyám — mond Eliás felkelve ülhelyéről . . . de mielőtt a beszélgetést folytatnók — s a levélre választ adhatnék, engedje, hogy lovamat istállójába vezethessem, s a mester kimenne az utcára, eloldá az ablakvastól paripáját s megkerülve a házsorok egy részét közvetlen a bástya melletti szűk sikátorba vezeté azt, melyre háza kis udvarkájának kapuja nyílt. Ezt a nála levő kulccsal felnyitván az udvarra tért s miután lovát a tiszta kis ólban elhelyezte, ismét műhelyébe sietett Bálint atyához.

Ezalatt lejött Sára asszony is, talán némi kis kíváncsiságtól is üzetve, de leginkább azért, hogy megtudakolja, ha nincs-e a két fáradt utasnak valamire szüksége.

Eliás mester meghivta Bálintot rövidke kis estebédre, mit a szerzetes némi vonakodás után elfogadott, mire Sára elsietett vacsora után látandó.

Az öreg asszony távozta után Eliás gondosan bezárta a műhely vas ablaktábláit s miután a nap már lenyugodott meggyújtotta a mécsest; azután oda lépve Bálint atyához megragadta annak kezét s őszinte örömmel mondá:

— Üdvözlöm kegyelmedet szegény hajlokomban! . .

A szerzetes reá bámult a kis emberre, nem tudván magának megmagyarázni az ujabbi szívélyes indulatot.

— Nincs semmi kétségem abban — folytatá Eliás folyvást a magáéban tartva Bálint kezét — miként, mit szent atyámnak felfedni szándékom, teljes helyeslését nyerendi meg!

— Fiam — felele a folyton bámuló szerzetes — nem akarok titkod részese lenni, ha e titok tudása lelkiismeretemet bán-taná! —

— Nem fogja bántani, szent atyám, sőt úgy hiszem, hogy e titok felfedése a kétséges aggály egy nehéz követ fogja legördíteni szívéből, mely azt már tiz év óta nyomja, miként bizonyos tudomásom van róla.

A szerzetes bámulata nőttön nőtt.

— Az isteni végzés — folytatá ihlettel s csaknem egy lábnyival magasabbra egyenesedve törpe helyzetéből — gyakran időt enged a gyalázatos ármánynak, hogy hosszú évek során át fűzze átkozatos hálóját, de másrészt ugyanakkor megválasztja azt, ki figyelemmel kísérje a mérges pók működését, ki megszabadítsa a veszedelmes hálóból a kellő időben azokat, kik bele kerültenek, mielőtt az ármányos pók halálos mérge megölhetné őket. Ily szabadító eszközül választott Isten engemet is szent atyám, hogy az ártatlanul szenvedőket a veszélytől megmentsem s megbuktassam a bűnt, mely ellenök halálos fegyverét már kifente!

— Nem értelek, édes fiam — mond Bálint atya felkelve székéről.

— Meg fog érteni mindjárt; de menjünk fel lakásomba a vacsora is kész lesz már eddig.

S a neki hevült Eliás mester felvezeté az őt önkénytelen bámulattal követő vendéget az emeletbe.

Eliás mester vendégével együtt felhaladva a szűk, sötét lépcsőzeten felnyitá a szoba ajtaját s a szerzetest előre belépni készítet. Bálint atya néhány lépést tön előre, de ugyanannyit hátrált, midőn fiatal, mintegy tizenkét éves leányka lépett elébök s meghajtva magát egész illemmel előtte, hangos örömsikoltással Eliás keblére repült.

— Atyám! Isten hozott kedves atyám! . . .

Bálint atya, mintha rég elmúlt boldog idők álma huzódnék végig emlékezetén, helyére szegzetten, néma magába szállással nézte e jelenetet.

E hang, ez arc, e termet, e mozdulatok! — mindezeket ő nem először hallja, látja életében. Lelkében felmerült egy messze a jelen mögött álló kép, midőn hasonló aranyfürtü gyermek simult kebelére, ostromolva őt ártatlan csevegése és kérdéseivel.

Eszébe jutott a gyermek Gilda tiszta szívének egész boldogságával.

S minő ellentét a múlt és jelen között! . . . S a jószívű szerzetes kebeléből mély fohász küzdötte fel magát . . .

Most a mester megfogá a leányka kezét s Bálint atya elé vezetve azt e szavakkal mutatá be:

— Leányom Aranyka!

— E jó tisztelendő atya pedig — folytatá Aranykához fordulva — Isten után legjobb barátunk e földön!

Aranyka Bálint atyára szegezve szelid okos kék szemeit, megfogá annak kezét s tisztelettel csókolta meg. Az öreg szerzetesnek arczán az öröm és fájdalom sajátságos kinyomata mutatkozott; ajkára mosoly ült, míg szemében könnyük csillogtak, szeliden megfogá két tenyerével az aranyfürtös angyalfőt s forró szeretetteljes csókot nyomott a márványfehér, okos homlokra.

— Isten sok boldogságot adjon életedben, kedves leányom! . . . rebegé könnyelt szemeit éghez emelve, mire Eliás mester is megindultan rebegé az „Amen“-t.

Ez érzékeny jelenetnek Sára asszony belépte vetett véget, ki párologó tálat helyezvén a már terített asztalra, vendégét vacsorához szállítá.

A vacsora rövid volt, de izletes. Sára asszony nem legutolsó szakácsnének tartá magát.

Étkezés után, mely alatt leginkább a háboru jelenlegi állása körül forgott a beszéd — Aranyka Sára asszonynyal egyetemben jó éjt kívánva — hálókamrácskájokba távoztak, míg a két férfiú egy kancsó budai bor mellett tovább füzte beszélgetését, mely még mindig a török elleni háborut tárgyalta, midőn Eliás mester néhány percz múlva körültekinte, ha végkép egyedül maradtak-e — felkelt s bereteszelte az ajtót.

— Most térjünk a dologra, szent atyám — mond ez utóbbi s levetve felső öltönyét, melylyel egyetemben a púp is eltűnt háttárol, leoldá a fekete szemkötőt is arczáról s Bálint atya elébe állva egész nagyságában kiegyenesedvén, kérdé:

— Látott-e engemet valaha, szent atyám?

A szerzetes ez átalakulásra némi zavarba jött, annál is inkább, mert felette ismerősöknek tetsző vonásokra emlékezett ugyan, de nem tudott hirtelen számot adni magának: hol és mikor látta azokat először, vagy utószor. — Rövid habozás után tehát felkelt ülhelyéről s egész bizalommal téve kezét a mester vállára, mondá:

— Öcsém, ne csigázd magasbra e talány titkát s ne tedd öreg emlékezetemet további próbára, a nélkül is annyi rendkívüli dolgot láttam és hallottam ma már, hogy alig várom a megfejtést.

— Jó — tehát foglaljon helyet, szent atyám; . . . emléke-

zik-e azon estvére, midőn a Győr alatti táborban — a távasszal mult tiz éve — Bernburg ezredesnek szálló levelet adott át kegyelmednek egy ifju huszár?

— Emlékszem — mond Bálint merőn tekintve a kérdőre.

— E huszár én voltam — Endreffy Menyhért!

Bálint agg és fáradt tagjainak daczára, mint tizenhat éves ifju pattant fel ühlyéről s megragadva a szálló kezeit, egész bensőséggel mondá:

— Igen igen te vagy az, hogyis nem tudtalak egyszerre felismerni . . . de miután csakugyan te vagy, Endreffy Menyhért, neked tudnod kell Gilda elveszett leányáról!

— Csendesen szent atyám — igen én tudok mindent, többet, mint mennyit kegyelmed eddig gyanit. De ülünk le csendesen, nyugodtan, nehogy az alvó nőket felzavarjuk . . . így ni, s most hallgasson engem, szent atyám, végig.

S Menyhért elbeszélte neki mindazt, mit mi úgy is tudunk már, de miről a szerzetesnek semmi, vagy legfeljebb igen csekély tudomása volt.

— Midőn Aranyka elérte hatodik évét — folytatá a többi között — beláttam, miként e gyermeknek nem csak anyagi, hanem lelki fejlődéséről is kell gondoskodnom, hogy ha egykor sikerülend a leányt anyjának átadnom, ez minden tekintetben méltónak találja őt leányának nevezhetni.

De e szellemi neveltetéséről ismét csak magamnak kelle és lehet gondoskodnom; nem biztam és bizhattam senkiben, mert a gyermek érdekében folytonosan féltem és rettegtem Dubois marquis kémeitől. Azonban saját tudományom nem terjedt annyira, hogy abból másnak is juttassak. Mit tettem tehát? . . . Titkon, kéz alatt megszereztem mindazon könyveket, melyekből annyi szépet és hasznost lehet tanulnom, hogy e tanulmányom folytán egy fejlődő ártatlan lélek nemes érzelmeire hathassak, hogy a vallásos erkölcsiség szilárd talpkövének lerakása után, erre építhessem mindazt — mit a művelteknek látszani akarók közül is ezeren nélkülöznek ugyan — de a mi széppé becsessé teszi előttünk az életet, értem a sorsunk vagy is inkább fogékonyságunkhoz mért tudományt. A kis Aranyka annyi szeretetet, vonzalmat tanusított e tudományok iránt, hogy életem legszebb órái közé számíthatom azokat, melyeket e gyengéd lény lelkének mű-

velésében töltöttem el. A fokonzintű fejlődés látása, fáradságom sikere (ha ugyan annak lehet nevezni, mit oly szívesen tesz az ember) kettős szorgalomra buzdítanak s nem sokára ott álltam tanítványommal, hogy utmutatás nélkül is tudott magának a kezébe adott könyvekből szellemi kincseket gyűjteni. A komolyabb tanulmányok után átvezettem őt a költészet virágos mezéjére, hol nem győzött bámulni a szebbnél szebb virágokon, melyek fogékony lelkére oly édes benyomást tettek. Megszereztem neki Gyöngyösi Istvánunk „Murányi Venusát“ — a „Rózsa koszorút“ — „Kemény Jánost“ — Cupido csalárdságait“ s a legujabban megjelent „Magyar Nympha Palinodiáját“ — ez utóbbi két művet azonban csak későbbben fogom vele megismertetni, néhány év múlva, midőn érettebb korra jutand. Aranyka e nemzeti költőnk iránt oly kegyelettel határos tisztelettel viseltetik, minőt a férfiú csak érdemelhet, ki úgy szólván magyar nemzeti költészetünk első teremője.

Azonban míg én lelkét iparkodtam magasabb irányban kifejleszteni a kedves gyermeknek, addig másrészt nevelő anyám mindent elkövetett, hogy őt egyszersmind házias nővé is nevelje. Megtanítá őt mindazon munkákra, melyeket saját háza körül végezni a legmagasabb urhölgynek sem szégyen, sőt kötelesség. Ekként Aranyka — ha a sors utóbbi működéseinkben meg nem zavar, azzá leend, minőnek minden nőt lenni óhajtanék. . . . Csak egy van, mit nem ismer, és ez, mit az emberek az élet gyakorlati oldalának neveznek, mit csak az emberi társadalmi közvetlen érintkezés által lehet megszerezni. Hogy e tulajdonnal is fel nem ruházhattam, nem az én hibám; a szegény gyermek sorsa, körülményei okozák e hiányt. De ez nem ejt kétségbe; anyja oldala mellett mind megfogja szerezhetni e fogékony gyermek ama kellékeket, miket a magas finom kör, melyben élend, igényelhet tőle.

Menyhért mindezt, mit mi itt kivonatban elmondtunk, oly lelkesedett ékes szózással adta elő, s oly benső, szeretetteljes hangon ejté ki mindig Aranyka s Gilda nevét, hogy a szerzetesnek, bámulata daczára is feltámadott lelkében a gondolat, miként lehetlen, hogy ez embert, csupán emberbaráti szeretet, vagy a haldokló Bernburg utolsó kérelme lelkesithette tíz éven keresztül e szakadatlan s harcziás természetével ellenkező nevelési mun-

kára. De mi lehetett a valódi ok? . . . Bármint törte is Bálint atya fejét, ezt kimagyarázni nem volt képes. . . Kérdést kockázatlanul e kényes tárgy fölött nem feküdt természetében, megsértette volna véle a jó fiut.

— De hát mit szándékozik kegyelmed ezentúl tenni? — kérde az elbeszélés utáni szünetet megtörve Bálint atya.

— Mit? . . . felelé Menyhért nyugodt önérzettel — folytatom a munkát, melyet megkezdtem. Kegyelmed pedig, szent atyám, működni fog honn, a szegény anya körül. Nem kell elvenni tőle a reményt, hogy leányát még fellelheti, de biztatni sem kell nagyon, nehogy gyanut fogjon idő előtt, miként kegyelmetek tudják elveszett gyermeke hollétét, mert ekkor az anyai sziv heveskedése elronthatna mindent, a marquis kémszemei felfedezhetnének bennünket s akkor a gaz ármány bizonyosan diadalmaszkodnék felettünk. Ha még néhány évi szenvedésen vásárolja is meg a szegény asszony a viszonzáthatás örömét, e szenvedést annak idejében leánya biztos bírásának tudatában el fogja feledni. . . . Látom a kérdést kegyelmed arczán, szent atyám: — hogy hát mért nem adom vissza leányát mindjárt az anyának? . . . A felelet erre az, hogy terveim még nem értek meg. A leány jelenleg még saját anyja kebelén sem lenne biztos, a marquis fekete lelke képes mindenre; ő nem lenne oly botor, hogy gazdag vagyonából egy éretlen gyermek által kihagyja magát forgattatni. . . . A szép gyermek egy reggelen halva találtnék. Az anya kétségbeesve; a marquis fényes temetést rendezne s könnyű szemekkel kísérné mostoha leányát örök nyughelyére, honnét ez nem térend vissza többé örökségét követelendő! . . .

Bálint atya összerázkodott s halvány ajakkal rebegé:

— Most már végkép értem kegyelmedet! . . .

— Annál jobb — mond Menyhért — Gildát tehát kegyelmedre bizom — Aranyka sorsa az én kezemben nyugszik s remélem az Isten jobb kezekbe nem is adhatta volna. . . De még egyet, mielőtt nyugodni mennénk, nem volna-e jó a grófnő mellé valami biztos cselédet rendelni — kit meg nem vesztegethetne a marquis — például az én nevelő anyámat, Sára asszonyt? . . .

— Igazad van öcsém — kiálta örvendve Bálint megragadva az ifju kezét — de reá fog-e állni az öreg?

— Az az én dolgom — felele Menyhért — s minthogy már csaknem éjfélre járt az idő, s mindketten fáradtak valának az uttól — nyugodni tértek.

Mire az öreg szerzetes nehéz álmából, melybe hosszas uti fáradalmi után merült, felocsúdott, Menyhért már elöadta a tervet Sára asszonynak, miszerint Gilda ápolására Oromköre költözzék.

A szegény agg nőnek nehezen esett az elhatározás. De még is bele egyezett; mert Menyhért oly élénk színekben festé ennek szükségességét, oly szivrehatólag kérte Sára asszonyt, hogy kérelmét lehetlen volt megtagadnia, bármily nehéz leendett is kedvenceitől megválni, kiken lelke egész erejével csüggött. Csak abban lelte legnagyobb vigasztalását, hogy hisz ezen áldozatot is épen ő érettök hozza.

Sára asszony nem tartozott a mindennapi lelkek közé. Fia-tal korában ugyan igen is egyszerű nevelésben részesült, mint az akkori időben általán a kisebb nemesi osztály hajadonai, de ez egyszerű nevelés korán sem zárta ki a lélek és szívnemesbi-tését, sőt épen ellenkezőleg előmozdítá azt. Lelke nem törpült önzővé, szívében nem ütött tanyát az üres hiuság. Többet tudott élni másoknak, mint önmagának, s akkor érezte magát legboldogabbnak, midőn a szenvedés könnyűit felszároghatá. Bár sokszor találkozott hálátlansággal, de ez nem riasztotta őt vissza, nem külről várta a jutalmat, feltalálta azt ön keblében. Boldogult férje, Aczél János mellett pedig e jó tulajdonaiban csak szilárdult, mert hisz ennek élete is szakadatlan láncolata volt az önfeláldozásnak. Vannak emberek, kik nem magukért, hanem másoknak születnek, kiket a gondviselés csak azért látszott erős lélekkel, csüggedhellen szívvél felruházni, hogy támaszai legyenek a gyengéknek, ápolói a gyámoltalanoknak, kik nem látszanak ismerni ama törvényt, hogy szeressük felebarátunkat, miként önmagunkat s ha ismerik is, megszegőivé válnak ezen törvénynek az által, hogy kevésbé szeretik önmagukat, mint másokat. Ilyen ember volt a megboldogult Aczél János, ilyen hitvese Sára asszony. Ez utóbbinak szent meggyőződése volt, miként ő csupán Menyhért és Aranyka kedvenceiért él, hogy neki e két lény ápolásán kívül más szerep nem is juthatna a világon. Ne csodáljuk tehát, ha az első pillanatra nem tudott megbarátkozni az elválás

eszméjével, de miután Menyhért elébe terjesztette, hogy ezt az ő és leginkább Aranyka érdekében tennie kell, megbékült az eszmével s mire Bálint atya felöltözve kilépett hálókamrájából, képes volt ez utóbbit megérett elhatározásával meglepni.

A derék szerzetes rendkívül örvendett e körülménynek s megígérte, hogy a mint Oromköre visszatérend, rögtön megteendő a szükséges lépéseket s reábirandja Gildát, hogy Sára asszonyt, mint igen vallásos és kegyeletes nőt ápoló- s társalgónőül fogadja magához.

Azt alig szükség mondanunk, hogy Menyhért ismét Haragos Eliás képében kívánt Bálintnak jó reggelt, ki a csodálatos alak láttára kénytelen volt elmosolyodni s nem állhatta meg, hogy el ne mondja:

— Még is csak nagy mester kegyelmed, Haragos Eliás uram! . . . De im egyet elfeledtem tegnap estve kérdezni: ismeri-e kegyelmedet a kis Aranyka valódi alakjában s kinek tartja, valódi atyjának-e? mert hisz ugy czimezé kegyelmedet. . .

— Szent atyám — felele Menyhért — engem a gyermek csak így ismer púposan, sántán s vakon. Nem tart ugyan valódi atyjának, mert annak idejében elmondók neki, miként ő születlen, árva, kit ugy fogadtunk magunkhoz, de azért nem szeret kevésbbé, mint szeretné valódi atyját. . . Elmondók neki azt is, miként nem bizonyos, ha anyja meghalt-e s hogy nem valószínűtlen, hogy egykor még feltalálандhatja őt. . . Ez utóbbi nyilatkozatunk véghellen örömmel tölté el a szegény lányka szívet s az eszme, hogy édes anyját még egykor fellelendi, annyira foglalkodtatja őt gyakran, hogy lelkében felállítja annak képét s édes csevegés között mondja el minő szemei, fürtei, homloka s ajkai vannak az ő anyjának. . . Csak nevét tudnám legalább! . . . sóhajtja ilyenkor; de nem merjük neki még csak gyanitásképp is megmondani, mert ez által titkunk egy része már el lenne árulva. . . Oh! pedig e titkot ugy kell rejtenünk, miként szikla rejti a gyémántot a kincssóvár emberi szemek előtt. — Menyhért nem folytathatta tovább, mert az ajtó felnyilt s azon Aranyka lépett be.

Minden szem a gyönyörű leánykára fordult, ki szemérmes bókkal üdvözölve Bálint atyát megcsókolá annak kezét, mit ez csak vonakodva s csak is Menyhért nógató integetésére engedett

meg — azután Menyhértnek mondott jó reggelt, megérintve bibor ajkaival annak homlokát.

— Mit álmodtál kedves leányom? — kezdé a beszédet Bálint atya más kérdés hiányában s talán azért is, hogy mielőtt hallhassa a gyermek hangját, mely látásával egyetemben oly boldog időket varázsolt vissza lelkében.

— Anyámról álmodtam — felelt tiszta ezüst hangján a leánya — de még soha sem láttam őt oly szomoruan, mint ez éjen. Sötét, mogorva szobában ült nagy támlás karos széken. Öltönye egészen fekete volt s arcza oly halvány, mintha halott lett volna. De szemeiből könnyük peregtek alá s ajkai e szavakat susogák: Hol vagy leányom, miért nem jössz anyádhoz?!. . . Nekem úgy tetszett, hogy messze, igen messze vagyok tőle, de mégis látám, hallám szavait és sietni akarék hozzá, de egy fényes öltönyű ur megfogta kezemet, visszarántott s azt kiáltá fülemben: neked nem szabad anyádhoz menned. . . Ezzel ott hagyott. Körülöttem sötét lön s én nem láthattam többé anyámat; . . . ekkor sirni kezdettem s ime jöttél te kedves Sára anyó s biztattál, hogy ne sirjak, majd te elmégysz, felkeresed az én anyámat s azután elvezetsz hozzá! . . . Óh! Istenem, ha ez nem volna pusztá álom! — fejezé be Aranyka Sára asszony kebelére hajlva fejét, hogy könnyűit elrejthesse.

— Édes leányom — mond Bálint ellágyult hangon — az álmok Istentől jönnek. Van azokban, ha nem is mindig, de gyakran igen sok, mi teljesedésbe megy, mit lelkünk öntudatlanul sejt. Lásd, Sára anyónak csakugyan szándoka elmenni, hogy felkeresse anyádat. . .

— Ah! ugy hát kegyelmed, tisztelendő atyám, bizonyosan jó hirt hozott, hogy még él szegény anyám, talán tudja vagy gyanyitja hollétét. Oh! engedjétek meg, hogy én is elmehessek felkeresni őt, ketten hamarabb felfogjuk lelni, az én szivem bizonyosan nyomára fog vezetni bennünket! esdekelt Aranyka összetett kezekkel, fordulva hol egyikhez, hol másikhoz.

— Az nem lehet gyermekem, hogy te is elmenj, ki fogna akkor háztartásunkról gondoskodni? — veté ellen Menyhért — s te még gyermek és gyenge vagy, neked nem szabad kimenned a nagy világba, mely annyi vésszel fenyeget. S ha te elmennél is Sára anyóval, nem csak, hogy nem használhatnál neki semmit, sőt in-

kább akadályára lennél, — hogy miért? . . . megfogod tudni, mikor annak ideje is eljő.

Aranyka rég megszokta már a mester szavain megnyugodni, nem vak félelemből, hanem ama meggyőződésből, hogy ez mindig csak javára boldogságára törekszik. Menyhért szavai most sem hibázták el hatásukat a felindult leánykára, ki nyugodt önmegtagadással mondá:

— Jól van kedves atyám, miután akarod, jónak látod, hogy maradjak hon, megteszem zugolódás nélkül, csak imádkozni fogok naponkint, hogy szerencsés eredménnyel vezérelje Isten Sára anyó lépéseit. Nemde kegyelmed is kísérni fogja őt, tiszteendő atyám?

— Igen, kedves leányom — ott leendek én is folyton, hol Sára anyó!

— Ah mily jól van, most már remélek tökéletesen, mert Isten egy szent férfia is csatlakozik ügyünkhez. Most már hiszem, hogy beteljesedik álmam, mely szerint Sára anyó anyám kebelére fog egykoron vezetni. S mikor szándékoznak kegyelmeitek indulni? — kérde a leányka nemével az öntudatlan sürgetésnek.

— Én még ma, még délelőtt édes leányom; Sára anyó pedig néhány hét múlva, midőn levél által tudósítandom, hogy itt az indulás ideje.

Aranyka ezen is megnyugodott; a késedelemért, mely reményét néhány héttel tovább toltta, kárpótolta őt azon öröm, hogy a kedvelt Sára anyóval töltheti legalább még ezen időt.

Most felhordatott az egyszerű reggeli, mely után Bálint és Menyhért félrevonultak, tervöket még egyszer végig vizsgálódók; azután megírta Menyhért a szokott választ a marquis leveleire, hogy Endreffynek s a kis Aranykának mindeddig semmi nyoma, s hogy leghihetőbb, miként mindketten Törökországban léteznek . . .

A szerzetes egészen más érzelmekkel lépett ki e házból, mint minőkkel annak küszöbén áthaladott. Bámulta a gondviselést, mely oly csodásan teremt szabadító eszközt ott is, hol a remény utolsó csillaga is letűnt már Szegény Gilda, lelked hosszú, szenvedésteljes éjszakája után, minő örvendetes hajnalra fogsz ébredni, elfogja-e szived birni ez örömet, nem jársz-e ugy,

mint a hosszú, sötét börtönben sinlő rab, ki élete minden mult és leendő örömét odaadná egyetlen napsugárért, mely börtöne szük ablakán örök éjjelének sötétébe lopná magát, s midőn óhaja teljesül, midőn megpillantja a ragyogó világot, szemeinek világát veszi el örökre, menthellenül . . . Oh! én féltetek Gilda, hogy a hirtelen öröm megrepeszti kétségbeesett szivedet, hogy lelked, mely képes volt a szenvedéseket hosszú évek során át eltűrni, meg fog törni a viszonzlás örömének sulyja alatt . . De nem, nem, ez nem fog megtörténni, úgy fogunk bánni vele, mint kinek hályogot vettek le szeméről, csak lassankint szoktatják a világossághoz . . . először a reményt nyújtjuk, miután levettük lelkéről a kétségbeesés hályogát, azután e reményt fokozzuk annyira, hogy mikor eljő az idő, hogy bizonyossággá, hogy hitté változtathassuk át, ne legyen veszélyes az átmenet az egyikből a másikba. De mikor fog ezen idő elérkezni, vagy elérkezik-e valaha?! . . . El — folytatá gondolatait egész bizalommal Bálint — mert az isteni gondviselés nem szokott féluton megállapodni.

S az öreg szerzetes megnyugodva végzé be dolgait s Menyhérttől s hozzá tartozóitól még egyszer elbucúzva gyalog, miként jött, visszatért Oromköre.

Bálintnak nem a legkönnyebb feladat volt Gilda előtt megjelenni s oly arczot ölteni, hogy az örökös remény és kétségbeeséssel küzdő nő éles, fürkésző pillanatai fel ne fedezzék rajta, miként utjában valami rendkívüli történt vele. A szerencsétlen grófnő a nélkül is a legnagyobb türelmetlenséggel várta már őt, mint egyedüli földi vigasztalóját nyomorában.

Hogy a felfedezés, melyet Budán tön, feltünő változást okozott a szerzetes már szinte reménytelen kedélyében s hogy e változás jellege az arczra is kiült, azon alig lehet bár kinek is kételkedni.

Gilda rögtön is észrevette ezt, s az első üdvözlés után nyugtalanul vágyó lelke egész hevével kezdé Bálintot kérdéseivel ostromolni.

Bálint atya ártatlan hazugsággal tágitott szorult helyzetén s elmondá a grófnőnek, miként a szokatlan változás, mit arczán észrevett, onnan magyarázható leginkább, hogy Budán létekor sikerült neki végre egy agg, vallásos nőt lelmi, ki már lemondott a világ hiu örömeiről s kész Gilda magányát mint ápoló- és társalkodónő megszítani.

A grófnő egy ideig kétkedni látszott, de végre is elgondolta, mi oka lehetne szent életü gyóntatójának ellagadni előtte valamit s e tárgyban megnyugodva, nem csak hogy beleegyezett Sára asszony fellogadásába, sőt sürgette annak minél előbbi eljövételét, szabadulni szeretvén mielőbb jelenlegi környezetétől, melyen meglátszott, mennyire nehezére esik magányát megosztani s a külvilág zajáról bár csak időre is lemondani.

Igy jutott Sára asszony a fenebbi események után néhány hét múlva a grófnő körébe s maradt ott azon időpontig, melyben őt elhagytuk, midőn a szerencsétlen anyának gyermeke felőli felfedezéseit teszi.

XIII.

Dobainé asszonyom felfedezései.

De térjünk vissza Haragos Eliás uramhoz Budára s tekintsünk végig az eseményeken, melyek a fegyverkovács házában előadták magukat azon négy év alatt, melyet Sára anyó kedvenceitől távol Oromkőn töltött.

Az öreg asszony eltávoztával Eliás uram házában, különösen annak belső rendtartásában, nagy ür támadott, melyet a még úgy szólván gyermek Aranyka nem vala képes betölteni, bár a kedves leányka minden igyekezetét reá fordította is. Ezt eleve tudta és látta a mester, azért jónak látta valami oly cselédről gondoskodni, ki nem csak ügyes és szorgalmas, hanem egyszersmind hű és biztos is legyen. Természetes, hogy ilyet találni, nem volt a legkönnyebb feladatok egyike, pedig sietni kelle, hogy Sára anyó távozta után annak helyét azonnal betölthesse.

Azonban a véletlen itt is segélyére jött a kovácsnak. Egy reggelen, midőn éppen nehéz mellvas kijavításán működnek a mester, s kevés perczre megpihenve nehéz munkájában az izzadságot törölgetné homlokáról, egy vén asszonyt pillanta meg műhelyében, ki, mint látszék, már hosszabb ideje állhatott az ajtó közelében. Szólt is az öreg midőn belépett, de szava, bár nem tartozott a leggyengébbek közé, a nagy zörömpölésnek közepette nem hatott el a kovács füléig.

Alig szünt azonban meg a zaj, az öreg anyó nyelvének kerekéi azonnal megindultak.

— Isten áldása legyen kegyelmeden, mester uram!

— Hasonlóképen — felelé Eliás — mi jó hozta kendet hozzám anyó? . . .

— Hát bizon, hogy előrül kezdjem, nem egyéb, mester uram, mint az, hogy van nekem egy kilencz esztendő unokám, az a Jancsi gyerek, a ki itt künn ül az utcaajtó küszöbén, mert hát nem mert a gyüge kölyök bejönni, félt a nagy kalapács zörgés-

től, meg ezektől a pattogó szikráktól, mik nekem is csaknem kipörkölték a szememet. . . hát ez a kölyök mondom erőnek erejével fegyverkovács akar lenni, mert hát az a bolondos öregapja, Isten nyugossa meg, a ki Aczél János uramnak a győri fegyverkovácsnak volt a ménfői hegyben vinczellérje, s a ki ezt a gyereket nevelte, mert hát a gyerek szülei, Erzsi a vinczellér leánya, meg az én fiam Dobai András, az Isten nyugasztalja meg őket, még nem volt a gyerek három esztendő, már elhaltak mind a ketten, s ekkor a gyerek rám maradt, de én szegény özvegy napszámos asszony voltam, meg nem is birtam a vásott kölyökkel, hát az öreg apja István gazda a vinczellér vette magához, ez aztán mondom a régi gazdájának a mesterségével úgy telebeszélte a gyerek fejét, hogy ez egyebet nem tett, mint fából, nádból kardot, puskát faragott, s a mikor aztán az őszőn az öreg is meghalt s a gyerek megint csak rám maradt, nem hagyott a kölyök békét, hogy vigyem őtet akár hová, és adjam kovácsinasnak. Én hát be is vittem aztán Győrbe, hanem ott, Aczél János uram halála óta, nem lakik afféle mesterember; de mivel a gyerek nem maradt, hát, hogy engem halóföldemben ne átkozzon, hogy nem hagytam azzá lenni, a mivé akart, eladtam kis vityillómat tizenhét forintért s aztán evvel a sommával megindultam a gyerekekkel gyalog Budára, mert hallottam Győrben, hogy itt egy igen híres fegyverkovács lakik, gondolván, hogy ez majd befogadja a gyereket inasnak, magam pedig hát elszegődöm valahova dajkának ugyanott, hogy mégis közelében legyenek a gyerekek, mert hát lássa mester uram, annak sincs senkie kivülem, aztán bizon nekem is a gyerek egyetlen vérem, a többi mind elhalt már mellőlem, Isten nyugossa meg őket . . . no! gyere be már te ördög pozdorjája, — kiáltá egy lélekzettel kifelé Dobainé asszonyom — hadd lásson meg mester uram, megbírod-e nyomni a fujtatót?

De Jancsit — ki igen is jól hallotta, hogy öreg anyja most azon férfival beszél, ki képzeletében a legelső ember helyét foglalta el széles e világon — nem volt egy könnyű befelé mozditani; neme a szent borzadálylyal határos tiszteletnek tartotta őt a küszöbhez szegezve. Ezt látva az öreg anyó kilépett a műhelyből s a fiu mellényének gomblyukába akasztva, mint valamely gamót, száraz ujját, elkezdé azt vonszolni befelé.

Ez alatt Eliásnak ideje maradt gondolkodni ez újabbi saját-szerű találkozás fölött s hirtelen elhatározta magát felfogadni a fiút, sőt öreganyját is szolgálatába venni, kit úgy is a gondviselés küldött neki e pillanatban. Kilépett tehát ő is, és nyájasan mondá a fiúnak: — no jöjj be fiam, nem illik férfigyerekhez oly bárgyunak lenni?

A mint azonban Jancsi a mester torzalakját megpillantotta, elsikoltotta magát s öreganyja mögé rejtőzött. Ő nem ilyennek képzelt magának egy „fegyverkovácsot“. Nem is ilyennek festette neki nagyatyja Aczél Jánost a vaskaru, athléta termetű férfit . . . Az ő eszményképe, melyet a nagyapó elbeszéléseiből teremtett magának, e valóságos fegyverkovácstól úgy különbözött, mint ég a földtől . . . Ő a mesterséget azonosította a mesterrel, a szépek az ő gyermeki képzeletében csak szép lehetett kezelője. Neki egy pillanat kellett csak Haragos Eliás uramra s az ő illúziói szét valának dülva. Ő nem akart többé fegyverkovácscsá lenni.

A mester azonnal keresztül látott a gyermek lelkén. Más gyermeket s más körülmények között elhagyott volna menni; de e fiút nem leheté eleresztenie, mert nagyanyjára, ki a fiu nélkül nem maradandott, okvetlenül szüksége volt. Megfogá tehát Jancsi kezét s leguggolva előtte megsimogató arczát, természetes, zengzetes hangján szólva:

— Te megijedtél tőlem, de ne félj, mert lásd én a mily rút, ép ellenkezőleg oly jó vagyok s a bátor és szorgalmas gyermekeket szeretem, — s a még kissé mindig vonakodó fiút bevezeté a műhelybe.

A mester szelid szavai s a műhely titkainak megpillantása, az a sok bűvös szerszám, mellyel a fényes kardok, tarajos sisakok, domboru mellvértek készülnek; az izzó parázs, melyből fehérré tüzesült vasdarabok fénylettek elő, s végre az óriás fujtató az ő természetes méltóságával — megtevék hatásukat, s Jancsi — feledve a mester torz külsejét — álmainak tündér mennyországában képzelte magát. A mester azonnal észrevette a hatást, odavezette őt a fuvó emeltyűjéhez s reá helyezvén a fiu lábát, mondá:

— No, szorítsd fiam, hadd lássuk, birsz-e vele?

— De birok ám! — kiáltá a fiu érezve, mily könnyen en-

ged a rud lába nyomásának, s a mint a fuvó szállására a parázs-
ból perczegő szikrák löveltek elő, örömmel csapá össze kezeit s
a mesterhez fordulva mondá:

— Oh! tartson meg engem, mester uram, jó és szorgalmas
tanítványa leszek!

— Jól van fiam — mond Eliás — én megtartlak s remélem,
hogy nem lesz okom megbánni, — nagyanyód is nálam marad-
hat, ha nem bánja! . . .

— Ugyan én-e?! — mond a vén anyó bámulva — ugyan
mire lennék én jó mester uram házában?!

— Tesz kend a mit tehet a ház körül, — megfeji a tehe-
net, gondoskodik a konyhárol és felügyel a házra s leányomra,
midőn én itthon nem vagyok! — felelt a mester nyugodtan.

— Oh Uram, én Istenem! megteszek én mindent, csak e
mellett a rosz kölyök-unokám mellett maradhassak, hiszen, hála
Istenemnek, az én csontjaim, vénségem daczára, még elég erő-
sek, elbirják a munkát.

— Annál jobb, — szolt közbe a mester attól tartva, hogy
ha az öreg megereszteni találja nyelvét, az nem hamar álland
meg ismét; de még egy kérdésem van kendhez: ismerte-e a
boldogult Aczél János feleségét? . . .

— Nem én, lelkem adta mester uram, sohasem láttam ez
életben, pedig hát mondják, hogy ugyan derék egy szelid asz-
szony volt.

— No nem tesz semmit, ha nem ismerte is kend, én min-
denesetre megtartom kendet, várakozzék kend, mig asszonyaim-
mal beszélek.

Mig Eliás oda fenn időzött, és Sára anyót, ki másnap már
elutazandó vala, mindenről értesíté, azalatt Dobainé asszonyom
a műhelyben két öklét Jancsi szemei elé tartva ennek hatalmas
beszédet tartott, hogy ha jól nem viseli és meg nem becsüli magát
ezen arany helyen, akkor ezen ő két öklével tolja ki mindkét
szemét, hogy soha ne láthassa azt a gyönyörű parázs-tüzet,
melynek az imént oly nagyon megörült volt. A nagyanyó nem
volt ugyan kegyetlen unokája iránt, de igen ragaszkodott a szentírás
ama szavaihoz: a ki szereti gyermekét, megfenyíti azt. A meg-
fenyítést aztán ő egészen betüszterinti értelemben vette és sohasem
alkalmazta azt áttett értelemben; minek az az eredménye volt,

hogy unokája engedelmeskedett ugyan neki, midőn az engedel- messég neki is előnyére volt, de máskor nem igen félt a csontos öklöktől, mert azoknak érintkezése hatásával még nem volt sze- rencséje megismerkedetni. Most is egész nyugodtan mondá tehát a gyermek:

— Ne féljen, öreganyám, olyan jó leszek mint az angya- lok mennyországban, mert én itt valóságos mennyországomban érzem magamat! . .

— No, ugy is legyen, adta kölyke . . . merrrt . . .

Dobainé nem folytathatta tovább, mert a mester ismét a műhelybe lépett Sára anyótol kísérve.

Ez utóbbi némi tartózkodással lépett be s figyelmes szem- mel vizsgálta végig Dobainét, de miután ő sem emlékezett, hogy ez asszonyt valahol látta volna, egész nyíltsággal közeledett hozzá, mondván:

— Jöjjön kend, — a mi dolgunk asszonyi dolog, — nem tartozik a műhelybe, majd elvégezzük oda fenn; — és Sára anyó kezénél fogva felvezette Dobainét az emeletbe.

Jancsi pedig ott maradt a mesternél s annyira kezelte vagyis lábbalta inkább a fujtatás mesterségét, hogy fél óra mulva mint zápor omlott homlokáról az izzadság; de ő nem gondolt avval, mert ez életben soha még boldogabb nem volt, mint e napon.

Másnap hajnalban elköltözött Sára anyó s helyét Dobainé asszonyom foglalta el a konyhán s a ház körül, de nem a szí- vekben, mert ott nem volt őt pótolni képes senki.

* * *

Sokszor megtörténik az életben az, hogy igénytelen, aláren- delt egyének magán szenvedélyei, vagy hibái a magasan felettük álló lények sorsára, jövőjére befolyást gyakorolnak s az esemé- nyek és tervek kiszámított menetének egy véletlen, nem várt lö- késsel egészen más irányt adnak.

Igy történt a fegyerkovács házában is.

Haragos Eliás uram terveiből eddigelé csak annyit tudunk, hogy Aranykát mindaddig titkon akarta tartani, míg a marquist bármi módon ártalmatlanná nem tette, s míg ez időpont meg nem érkezelt, addig folyton a remény habár halvány csillámával is táp- lálni a súlyos sebekben vonagló anyai szívet, nehogy ez, meg-

unva az élethalál tusát, a reménytelen kétségbeesés áldozataul essék. Ezt Bálint atyávali értekezése után, miként azt már fellejebb eléggé bőven elmondók, úgy vélte elérhetőnek Eliás mester, ha a szenvedő nő mellé rendelvén az értelmes és a tervbe eléggé beavatott Sára asszonyt, ezt úgy utasítja, hogy figyelemmel kísérve urnője lelki állapotának minden mozzanatait — midőn a kétségbeesés legsötétebb válpontját érte el, ez óvakodva vessen egy parányi reményszikrát a lélek fekete éjébe, mely ennek vezércsillagul szolgáljon a halál téveteg tömkelegéből. Mennyire sikerült Sára anyónak hűnek maradni szerepéhez, láttuk azon jelenetnél, midőn Gildát — Menyhért utasítására — bizonyossá tevő rég siratott gyermeke életben lételéről. Mi birta emez eredeti tervétől elütő határozatra Menyhértet, midőn még a marquis nem csak hogy ártalmatlanná nem volt téve, sőt ellenkezőleg hatalmas, dicsősége és az udvarnáli befolyásának tetőpontján állott — elmondjuk, mennyire a tárgy engedi röviden.

Tudjuk azt, hogy Menyhértet Aranyka is csupán csak mint Haragos Eliás uramat ismerte; mert ez csupán egyszer vetette le előtte álcáját, t. i. Petneházy Dániel uram első látogatásakor Budán, de akkor a leányka még alig volt két éves s nem birt oly maradandó benyomásu tudatával a körülötte történő dolgoknak, hogy azokra későbbben visszabirt volna emlékezni. Ha e leálcázás csak egyetlen évvel történik későbbben, Aranyka lelkében bizonyosan állandosította volna magát az eszme, hogy nevelő atyját egykor más alakban is szemlélte. De így csakhamar szétmosódtak a látott képek az emlékezet még ködszerű tábláján, nyomot sem hagyva maguk után.

Menyhért tehát Aranyka szemei előtt nem volt más mint a külsőre rút, sánta, púpos és vak fegyverkovács; oh! de bensőleg, lelkileg máskint állott a dolog. Menyhért lelki tulajdonai, erélye, tudománya, a szelid atyai türelem, az ernyedetlen kitartás a leányka nevelésében s az imádással határos szeretet, melyet szakadatlanul tanusita irányában, csak hasonérzelmeket költhettek Aranyka szívében nevelő atyja iránt. Feltűnt ugyan a leánykának, hogy a mióta tizennegyedik évét meghaladta, nevelő atyja őt nem szorítja oly hévvel kebelére, mint ezelőtt szokta volt — hanem megelégszik, ha őt egyszerűen homlokon csókolhatja. Természetes, hogy az ártatlan leányka ezt kérdés nélkül meg nem

álta, de megnyugtatta őt Menyhért ama nyilatkozata: miként a fejlődő szüznek nem csak idegen férfiak, de még saját nevelő atya irányában is külsőleg tartózkodóbbnak kell lenni, bár lelke azért mindig nyitva állhat azok előtt, kik bizalmát kiérdemlik.

Bár mily nehezen esett is eleinte a nevelő atyján határtalan tisztelettel és szeretettel csüggő leánykának e visszatartóztatás, de mert ő mondta: hogy úgy kívánja — meg lőn; sőt később Aranyka ez által ama meggyőződést szerezte, miként táplálhatjuk kebelünkben valaki irányában a legszebb és legszentebb érzelmeket a nélkül, hogy azok akár bensőségek, akár értékek-ből vesztenének, ha külső jelek által nem nyilvánítjuk is.

Aranyka tehát mire tizenhatodik évébe lépett, bár szivileg igen közel de külsőleg még is jól nevelt hajadonhoz illő távolban állott Menyhérthez.

De a dolgok, mint szakaszunk elején említők, egy látszólag igen is csekély jelentőségű lény által, hirtelen más állást vőnek.

Tudjuk és láttuk, miként fogadta meg Eliás uram Dobainé aszszonyomat, Jancsi unokájával egyetemben, ez utóbbit mint kovácsinast, amazt pedig, hogy Sára anyó helyét töltse be.

Dobainé már negyedik éve zsörtölődött a házban a mester és Aranyka teljes megelégedésére, mert a mellett, hogy örökös hadilábon állott a sok sertés, csirke, a házitehén s más mindennemű majorság ellenében, mert hite szerint ezek mindent készakarva tesznek ő ellene, — ezen berzes természete csupán csak a nevezett állatokra s helylyel-közel unokájára — Jancsi gyerekekre terjedt ki — mig ifju urnője s a mester irányában csupa hódolat és szolgálat-készség vala. E mellett a házat soha sem hagyta el egyébkor, mint vasárnaponkint reggel a midőn korai misére volt menendő. De minden jó tulajdona mellett volt neki két hibácskája, melyet nem hogy legyőzni akart volna magában, hanem keblén melengeté azokat, mint gyenge anya vásott gyermekeit! . . .

E két hiba egyike volt a minden agg nővel kisebb nagyobb mértékben közös — kíváncsiság; a másika pedig, hogy — h e g y b e l i a s z s z o n y - léte miatt szivesen vizsgálta a csillagos eget valamely ártatlan messzeles palaczk fenekén keresztül, s éppen ezért, ha Jancsi gyerek a mesternek borért ment a szomszéd csapszékbe, mind annyiszor nagyanyja részére is kelle bőrköté-

nye alatt rejtve hoznia egy messzelke ráczürmöst; mit az öreg anyó akkor szokott volt elkölteni, mikor már mindnyájan nyugalomra tértek s ő is lefeküdt. Minden „miatyánk“ után egy egy kortyot ivott ilyenkor, talán hogy jobban a számhoz tudja magát tartani.

Szolgálatá negyedik évének vége felé történt, hogy egy este, hihetőleg valamely szép visszaemlékezés megülése tekintetéből, Jancsinak megkelle kettőzteni a ráczürmös adagot, mit rendesen hozni szokott. Az öreg asszony fejevánkosa alá tevé a szivvigasztalót tartalmazó palaczkot s miután a mester is szokása szerint a szűk folyosó végén nyiló szobájába zárkozott — leült az anyó ágya szélére s elgondolkodva, tudja Isten, miről, elővevé ismét elrejtett kincsét s hosszú, áhitatos kortyokban togyasztani kezdé annak tartalmát. E műtételt mindannyiszor ismételte, valahányszor egy egy darab öltönytől megszabadítá a napi munkában elfáradott tagjait. Már jó félóra telhetett el e mulatásban, midőn fejét kissé nehezülni érezvén, leoldá saruit is s lefeküdni készült. . . . De e pillanatban zörejt hallott a folyosón, úgy tetszett neki, mintha a mester hálószobájának ajtaja nyilt volna meg. Az öreg figyelni kezdett. Halk, csaknem nesztelen lépteket vélt hallani s nem sokára megvilágosodni látá ajtajának repedését, jeleül, hogy valaki égő lámpával jár a folyosón.

Az a nélkül is otthonos kíváncs fokozottabb mértékben kezdé ébredezni Dobainé asszonyom lelkében, ki hirtelen kibontakozva tollas párnája alól, nesztelenül felnyitá az ajtót s az elhaladó után kandikált.

— Szent Isten! — mormolá ijedtében csaknem fennhangon — ez valami idegen ember, mit akarhat itt ily késő éjszakán, a mikoron egyetlen idegen lélek sem szokott itten megfordulni?!

E közben az öreg kíváncsiságának tárgya, szép, közép nagyságu, nyulánk férfi, könnyü prémes bekesbe öltözve a konyhába lépett, s az onnét nyiló ebédlő ajtaját felzárva a szobába tünt.

Már nem tudjuk, az ürmöstől méginkább felizgatott kíváncsiság-e, vagy a mesterhezi hűséges ragaszkodás ösztönözte az anyót a szokatlan bátorságra, elég az, hogy ez háromszori keresztvetés után elszántan lopózott a konyhába.

Az ebédlő ajtaja félig nyitva maradott s e nyiláson világosan leheté látni, miként az idegen lámpáját egy nagy üveges

pohárszék párkányzatára helyezve, annak egyik fiókját kivoná s elkezdte ott nagy kényelemmel a benn heverő irástekercsek között kutatni.

Ez nem lehet más, mint valami tolvaj, gondolá, s azonnal el-sompolygott halkán, miként jött, hogy a mestert felköltse álmából s a történtekre figyelmeztesse.

A mester szobájának ajtaja nyitva állott s így az anyó nesz-telenül, de dobogó szívvél lépett be a szobába, melyet a nagy, ónkarikás ablakon keresztül csaknem nappalian világított meg a tele hold.

Dobainé rémültében nem is képzelte egyebet, mint hogy a mestert ágyában meggyilkolva, saját vérében uszva találandja.

De legnagyobb bámulatára üres volt az ágy, üres az egész szoba, az ágy sima volt és gyüretlen, jeleül, hogy még ez este nem feküdt benne senki.

Az ágy melletti magas támlás tölgyfaszéken szép renddel egymásra volt rakva a mester bőrköténye s egyéb öltönye, a támláról pedig lecsüggött a fekete selyemkötő, melyet a mester vak szemén szokott rendszeren viselni.

Az öreg asszonynak bámulatában megrekedtek agyában a nélkül is kissé tétovázó gondolatai s már ismét összeszedve magát távozandó vala e mesés szobából, midőn a nyílt ajtón megpillantá a visszatérő férfit.

Ijedtsége daczára azonnal belátta, hogy most már lehetlen észrevétlenül távoznia, a meglepetéstől pedig jobban félt mint a tisztító tűz lángjaitól, mi maradt hát egyéb hátra, mint körülnézni, ha találhatna-e helyet, hova hamarjában elrejtőzhetnék.

Szerencséjére megpillant egy nagy zöld szörkelme függönyökkel ellátott ruhaszekrényt, s az öreg csontváz, mint a haza szólító órakongástól üzött boszorkány, a függönyök mögé tűnt el.

Alig ült a meglepett kíváncsiság megtestesült élőképe egy véghetlen rövid perczig rejtekében, már belépett az idegen s bereteszelve ajtaját az asztalhoz lépett s egy iratcsomóval együtt arra helyezte lámpáját.

Szerencséje volt a vén asszonynak, hogy a szekrényfel átelleni falon egy óriás kakukóra ketyegett, különben a férfi bizonyosan meghallotta volna bűnös szívének hangos dobogását.

Az asszony a parányi keskeny függöny nyíláson keresztül

ijedten, s kidült szemekkel meredt a férfira, ki letelepedve az asztal mellé szétbontá a magával hozott papirtekercset s nyugodtan kezdé azt olvasgatni. Midőn, mint látszék az irás végére ért, elővév az asztalon fekvő írószert s mintegy negyed óráig nagy avatottság- és gyorsasággal perczegteté tollát a papiron. Azután ismét összezsavargatva azt, égre emelte szemeit s a boszszu és áhitat keverékével rebegték ajkai:

— Néhány év, vagy talán hónap még, s meg lesz boszulva Bernburg gróf! . . .

Most felkelt a férfi s szórakozottan vette le felső öltönyét, azt ép a vén asszony feje fölött, a ruhaszekrény fogására akasztá. A vén asszonyban jéggé fagyott a vér, de Menyhért, — kit olvasóim rég felismertek már — nem vette észre őt.

Rövid ima után lefeküdt Menyhért s eloltá lámpáját.

A nyomorult vén asszony pedig ott töltötte az éjt a szekrény függönyei mögött guggolva s kinezve az ürmös és látotak rendkívülisége által támasztott rémképek és babonás sejtelmek miriádjaitól, míg végre az örökkévalóságig tartani látszó éjt elüzte a hajnal s a műhelyébe siető mester távozása feloldozta őt alvilági helyzetéből.

A vén cseléd szobájába érve, hideg láztól gyötört tagjait remegve rejté takarója alá. Máskor ily idő tájban — a reggeli öt órát harangozák — már rég talpon szokott lenni, most alig bírta kis ujját megmozdítani a dunna alatt. A tegnap esti kis korhelység s a reá következő éj rútol megviselték az öreget. A fél álommáorban, melynek az átvirasztott éj után okvetlen megkelle lepnie az öreget nyugalmas ágyában, felizgatott agya ujra megteremté mindazon rémképeket, melyek sötét, félelmes rejtekében fenyegetve lebegtek el lelke előtt . . . Mintegy félóra mulva felébredett, a nap első sugara ablakán keresztül ép ágyára esett Felakart ugrani, de tagjai nem bírták, melyeken nehéz izzadság ült. Letörle homlokáról a verejtékcseppeket s gondolkodni kezdte helyzete felől. Eleinte álomnak hitte az egészet, de később meggyőződött az ellenkezőről . . . Hisz ugyanezen szemeivel látta, midőn reggel, ama szép, karcsu férfiú felkelve ágyából magára vette a könnyű felöltőt, mit munka között a műhelyben hordani szokott s lön ismét pupossá; látta, mint görbült meg az egyenes izmos láb, mi által a férfi kezei csaknem térd-

hajtásig értenek le, azt is látta, mint köté fel szemére a fekete kötöt, azon ép, egészséges szemre, mely sötét volt, mint az éj s ragyogott mint a hajnali csillag!... Nem is lehet ez a mester más — folytatá vén agyában gondolatait — mint valami bűbajos tündérfi, ki a szép Aranyka kedvéért öltötte magára Haragos Eliás uram rút külsejét.

Épen azon törte még fejét, ha közölje-e tett felfedezését Aranykával, vagy tovább folytatva vizsgálódásait, nagyobb bizonyosságot szerezzen magának e dologban, midőn az ajtó megnyilt s azon csinos, tiszta reggeli öltönyében belépett a leányka.

Aranyka meghökkenve tekintett az agg nő halovány, dult vonásaira s az ágyhoz lépve résztvevő hangon kérdé:

— Beteg kend Dobainé? . . hisz oly sáppadt kend, mintha a sirból kelt volna ki.

— Bizony beteg vagyok, kisasszonyom, — nyöszörgé félig ülőhelyzetbe kényszerítve magát az öreg — de azért felkelek mindjárt.

— Isten mentsen attól, hogy felkeljen, inkább takaródzék be jól, mert látom, hogy a hideg leli kendet — mond a jószívű leányka lefeküdni kényszerítve a didergő vén asszonyt s betakarva őt saját kezeivel — majd elvégzem én a ház dolgait s orvosságot is fogok készíteni.

A beteg anyó szabadkozni akart, de Aranyka egyet topanított parányi lábával s komolynak látszani akaró arczczal mondá: — Én parancsolom, hogy fekke maradjon kend; mert — tevé hozzá önkénytelenül elmosolyodva saját erélyes fellépése fölött — mert különben megharagszom kendre.

Dobainének nem volt mit tennie, mint nyugodtan fekke maradni ágyában s megigérni: hogy engedelmeskedik.

Aranyka gyorsan kipördült a szobából s elvégezve a tehenke megfejtését — mi is kedvencz foglalkozása volt — s egyéb aprólékos dolgokat, a reggeli készítéshez látott.

E közben a mester is megtudta az öreg cseléd rosszullétét, s minthogy hosszas éjjeli tanulmányai után — az orvoslás mesterségéhez is értett valamit, felsietett a műhelyből, hogy a bajt megvizsgálja.

A mester láttára összerezcent a beteg nő s tagjait újból remegés fogta el; az éj tapasztalatai után szentül hitte, hogy nem

közönséges emberi lényyel van dolga, babonás természeténél fogva úgy is hajlandó levén a legmindennapibb dolgoknak is kísérteties színezetet adni.

Haragos Eliás uram első pillanatra felismerte az agg nőn a láz jelenségeit s néhány biztató szó után eltávozott, mindig kéznél levő házigyógytárából orvosságot készítendő.

Ez orvosság s Aranyka gyengéd ápolgatása megtevék hatásukat. Néhány nap mulva az agg cseléd ismét talpon volt s rendes foglalkozása után látott a háznál, de előbbi hangos működésével ellentétben most hallgatag és magába zárt volt. Környezete e változást a betegség utónyomainak hívé eleinte, csak későbbben tűnt fel e körülmény, főleg Jancsi gyerek előtt, ki nem győzött bámulni azon, hogy az ürmösért vándorló messzeles üveg nyugalomba tétetett.

Dobainé lelkét annyira nyomta s feszítette a titok tudása, hogy mellette az a messzelyke ürmös sem fért meg többé. Csak már megoszthatta volna valakivel! . . . de nem, nem lehetett, a vén asszony isszonyuan félt a mestertől.

Egy vasárnap délután azonban Haragos uramnak a Pest alatti haditelepre kelle átmennie, honnét halmozott dolgai miatt csak későn estve vala visszatérendő s hová Jancsi gyerekek is elkelle őt kísérnie; s így Aranyka egyedül maradt Dobainéval.

A vén asszony, miután szorgosan bezárta a ház ajtait, Aranyka szobájába lépett. A leányka az ablaknál ült, könyvolvasással foglalkozva, míg az öreg cseléd elővevén gursalát néhány lépésnyire tőle egy zsámolyra kukorodott s elkezdé orsaját pörgetni.

— Mondja meg kend nekem, Dobainé, — töré meg a csendet Aranyka, könyvét ölébe bocsájtva — miért oly szomorú, oly magába zárkozott kend betegsége óta? . . .

— Hm — felel a vén asszony kissé megzavarodva, bár bizton várta e kérdést — az ember vénül napról napra, aztán csak kifogy a jó kedvből! . . .

— Ez nem oka a kend kedvetlenségének, kendet valami más bántja. Miért nem szól kend nyiltan, talán lehetne segíteni a dolgon?! . . .

— Nem lehet azon segíteni kisasszonyom, a mit én láttam és hallottam.

— Hol és mit látott kend — kérdé mosolyogva Aranyka, ki ismervén az öreg babonás hiedelmeit, ilyesmire gyanított.

— Hát itt a házban láttam kisasszonyom, olyat, a mi nem lehet rendes keresztényi dolog . . .

— No mondja el hát kend, hadd halljam mi az a rendkívüli és nem keresztényi dolog, a mit itt a házban látott, vagy is inkább álmódott talán kend? — faggatozék némileg tréfálódva Aranyka.

— De nem álmódtam én azt kisasszonyom, oly igaz, mint hogy ezt az orsót pörgetem most, hogy ezen saját két szememmel láttam és ezen én füleimmel hallottam azt a mit tudok. El is mondanám biz én, ha kisasszonyom megigérné, hogy senkinek, de főleg a mesternek egy árva szót sem szól felőle.

— Jól van, Dobainé, tehát most meséljen kend.

Bármint akarta is a vén asszony tetetni magát, hogy a kényyszerűségnek enged, midőn a beszédhez fog, még is keresztülrítt ránczos arcza vonásain, miszerint igen örvend az alkalmon, hogy lelkét rég feszítő tiltkának szellentyűjét megnyithatja.

Aranyka kétkedéssel vegyes ámulattal hallgatta végig az öreg asszony titokteljes elbeszélését s midőn elvégezte azt, akkori beteg képzele kóros szüleményének hitte, mely felgyógyulása után rögeszmévé csontosult gyenge, babonás agyában.

De másrészt kissé mégis megingatta őt hitében a vén asszony erős bizonygatása s azon nyilatkozata, hogy ha szavainak hitelt nem akar adni, ám keresse fel azon iratot, melyet a mester amaz éjjelen a rejtélyes fiókból kivőn s melyet hihetőleg másnap oda vissza is helyezett, az majd bizonyosságot fog tenni mindenről.

— Jó, legyen, — mond Aranyka, — megteszem csak azért is, hogy meggyőzzem kendet, miként az egészlet csak álmódta.

— S ezzel az ebédlőbe távozott, míg a vén asszony megkönynyebbülve, hogy tiltkán valahára túladhott, nyugodtabb szívvél pörgeté tovább orsóját. Aranyka az ebédlőbe érve egyenesen a pohárszék elé lépett, s nem kis bámulatára látta, hogy a felső fiók kulcsa, melyet a mester mindig magánál szokott hordani, most a zárban rejlik.

Haragos Eliás uram igen szórakozott lehetett, hogy e kulcsot most itt felejtette.

A leányka néhány perczig gondolkodott, ha helyes-e az, mit most tenni szándékozik, de megnyugodott azon, hogy a mester soha meg nem tiltá neki e fiókba nyulni, s ha valami igen nagy titkot rejtene, bizonyosan nem hagyta volna a zárban a kulcsot.

Megnyugvása daczára mégis hangosan dobogott szive, midőn a szekrényfiókot kivoná: talán némi önkénytelen titkos sejtelve volt, hogy e tette jövőjére határozott befolyásu leend.

Elkezde végre a papirtekercsek között kutatni, melyek többnyire ódon és ujabbszerű fegyverzetek rajzait tartalmazzák, de ezeken az évszámakon és néhány a magyar történetből a leányka előtt is ismeretes nagy férfiak nevein kívül — semmiféle irás sem volt olvasható.

Már abban akará hagyni kutatását, midőn egy többinél jóval nehezebb tekercs akadt kezébe. — Megnézem még ezt is — gondolá — s feloldva az azt összetartó vörös selyem szalagot szétcsavará a papirt, mely mintegy tizenkét középnagyságu ívből összevart könyv vala.

A könyv czimlapján ez vala tiszta, szabályos vonásokban — melyekben Aranyka egészen a mesteréire ösmert — olvasható:

„Az üldözöttek naplója 1686-tól egész“

Hogy meddig? . . . hiányzott az évszám, jeleül, hogy a napló még mindig folytattatik.

— Ez tehát világot fog deríteni a vén anyó álomlására — mondá alig hallhatólag Aranyka s kiterítve a könyvet a nagy tölgyasztalra, mely a szoba közepén állott, széket vön s elkezdé a naplót első betűjétől egész az utolsóig végig olvasni.

E napló Endreffy Menyhért s hozzá tartozóinak történetét tartalmazta azon időtől kezdve, melylyen a bátor kovácsinassal a Győr alatti táborban először találkoztunk, egész azon estéig, a melyen a mester legutóbbi naplócikkét írta Dobainé asszonyom szeme láttára.

Ez utolsó cikk következő tartalmu vala:

„Ma ismét tudósítást kaptam Bálint atyától . . . Szegény „Gilda beteg, igen beteg . . . ha Sára anyó — mondhatni „anyai ápolása nem tartaná fenn a lélek e roskatag hüvelyét „s a lelket is koronkint a sejtalem, a remény egy életszikrája-

„val nem üditené fel s erősitené újabb kitartásra: . . . a bús
 „anya és jogaiban mélyen sértett nő már rég a sir fenekén
 „pihenne . . . Oh! de nem szabad öt elveszitenünk . . . öt,
 „kire a hosszú szenvedés után még tartós derült örömnapok
 „várnak . . . Mit művel Aranyka? . . . Nyujtottatok-e már bi-
 „zonyosságot neki, hogy Sára anyó bizonyos nyomára akadt
 „édes anyjának s hogy már a valószínűségen is felül áll, mi-
 „ként nem sokára anyja karjai közé vezetendjük öt . . . Oh miért
 „kell e két ártatlan angyal irányában folytonos alakoskodás és
 „hazugsággal fellépünk! . . . Miért nincs hatalmunkban a bol-
 „dogságukat gátló akadályokat utjaikból elhárítanunk! . . .

„A karloviczi béke — fájdalom — megkötöttet. Fájdal-
 „lom, mondom, mert nem mindig áll az, hogy jobb a leg-
 „hátrányosabb béke a legelőnyösebb háborúnál. De ezt csak
 „mint honfi mondtam — hallgassunk továbbra róla . . . E béke
 „következtében a marquist is — nem várják ugyan, hanem tar-
 „tanak attól, hogy megjön Oromköre, ki néhány év óta, mint
 „látszik szerelmes kezd lenni nejébe, talán a gátok, miket ez
 „közeledésének elébe vet, ingerlik nem annyira szivét, mint
 „büszkeségét. A marquis honnlétének napjai ismét nehéz idők
 „lesznek mindnyájunkra nézve, de főleg Gildára . . . Attól is
 „tartok, hogy a béke igen sok időt nyujtand a marquisnak
 „Aranyka után fürkészni, tehát öcsém az ég szerelmére kér-
 „lek, vigyázz e kincsre mint saját életedre.“

— Mint saját életemre! — mondod jámbor öreg — minek
 e figyelmeztetés? — hisz rég tudod, hogy az én életem egye-
 dül a gyermeké, hogy lelkem minden mozzanata, egyedül csak
 érette van, ő érette, kit a boldogtalan anya ezen én két kar-
 jaimba tön, hogy legyen védője — azon hiszemben, hogy atyjá-
 nak adja öt; de nem is csalatkozott, mert nem voltam-e atyja
 mindeddig? . . .

— Igen! — susogá a halvány könyező leányka félben sza-
 kasztva az olvasást — te atyám voltál, isteni férfit, sőt több
 voltál atyámnál, mert alig hiszem, hogy Bernburg gróf azt képes
 lett volna türni és szenvedni érettem, mit te; . . . te, ki ellen-
 ből barátta lettél, s hogy ellened gyermekét megmentsed, daczol-
 tál vésszel, halállal . . . eldugád magadtól a fényes jövőt, mely
 a bátor ifjunak nyilandott s egyszerű kézművessé levél, hogy hal-

dokló ellenednek adott szavadat beválsad . . . Oh! van-e ezen és a túlvilágon jutalom elég nagy ennyi erény számára! . . .

S a titkok e hosszú láncolatának felfedezésétől felizgatott leányka tenyereibe hajtá forró homlokát, hogy erőt gyűjthessen a tovább olvasásra.

A napló így hangzott tovább:

„Feladatom első része, úgy hiszem, nem sokára meg lesz oldva; — s a másik? . . Hm — szinte jó, hogy feladatomnak e másik része is van: a boszu . . . Ha Aranykát visszaadtam az anyai szivnek, mi marad nekem? . . Lesz-e, a mi az ürt, mely e szeretett gyermek távoztával támadand, betölteni képes volna . . . Gyermek . . . hogy is tudtam e szavat ideírni. Gyermek-e az, kinek lélek- és szívézelmei annyira fejlődöttek, mint az övéi? . . Ki úgy érez, úgy gondolkozik, mint a tapasztalt világ legnemesebbjei s legbölcsebbjei, kinek bölcsessége azonban nem a tudomány sokszor téveteg eszméin, hanem a sziv és lélek komoly, való meggyöződésén alapul . . . Ah Gilda! . . . szeretni fogod-e gyermekedet így, a mint van most, azon hévvel, ragaszkodással, melylyel szeretted volna, ha saját nézeteid és eszméid után idomitva szemeid előtt nőtt volna fel? Nem fogod-e te is, mint rangsorsosid, annyira képtelennek találni őt a magas körökbeni forgásra, mert minden szava, mozdulata s érzése az illem szabályai között természetes szivből fakadt és egyszerű s nem csigázott, tettetett és divatos? . . . Nem, nem — vétkelném ellened — te a szenvedés megtestesült anygala — ha kevésbbé hinnék anyának, mint urhölgynek . . . te szeretni fogod őt egész hevével, rég szenvedő s nélkülöző szivednek, látni, birni fogod őt, kebledhez zárhatod a nap bármely órájában, boldog álmaid közé is az ő kedves arcza, édes hangja fog szövödni, mint csendes nyári éjbe a holdsütötte virág illata s a csalogány éneke . . . S mi marad nekem? . . . Az öntudaton kívül, hogy köteleimet teljesítettem — semmi! Üres, mogorva ház, melyben elnémult a dal; pusztá kert, melynek egyetlen virága sem nyílik! . . . de még is nyílik egy, a boszu vérpiros virága, melyet ápolni fogok, ápolnom kell. . . . Hisz nem lehet az, hogy kik ez ártatlan két teremtésnek annyi szenvedést okoztanak, gazságuk sártengerében még tovább is fetrenghessenek. A véghetlen gond-

viselés egyeseket választ ki gyakran a halandók közül büntető kezének eszközeül; . . mily jól fog esni, ez eszközzé lehetni, azokért, kiket mindenek felett szeretek e földön . . . Nem nemtelen érzés — keblem rég megtisztult ezek salakjától — hanem az igazság érzete szüli lelkemben az örömet, melylyel a közelgő boszu alkalmán kapok: a ki fegyverrel vétkezik, fegyver által veszssen el, — mondja az irás. . . .

Egy virágocska tolt fel gyenge, illatos fejét szívem édenében, e virág kinyilta életemet e földön már menyei üdvvé változtatta volna át, de kikell azt onnan tépniem; mert e virágnak, melyet idáig öntudatlanul ápolgattam szívem mélyében — s melynek bűvös illata csaknem elkábitott, mire létezését észrevettem, nem szabad, nem lehet számomra nyilnia . . . Endreffy Menyhért, az egyszerű nemes, Haragos Eliás a torzkülső kovács, nem arra termettek, hogy az éden legszebb rózsját — Aranykát keblökre tüsszék . . . Isten veletek boldog idők, talán mire ismét e napló irásához ülök, Aranyka anyja kebelén nyugszik, s én? . . .

Aranyka nem olvashatott tovább, az ajtón zörgettek a zörgetés módjáról észre lehetete venni, hogy a mester. A leányka hirtelen összecsavará az iratcsomagot s átkötte miként volt, a szekrénybe helyezé . . . azután izgatottan, haloványon s reszketve szobájába tántorgott.

Csendes holdtalan éj volt. Az óra már közel járt éjfélhez s Aranyka még most is ott ült nyitott ablakánál szemeit az éj tündöklő csillag palástjára függesztve. A házban mindenki aludt, vagy legalább aludni látszott. Az ő szemeire nem jött álm, lelke izgatottsága tova üzte tőle a nyugalmat. Rejtélyes viszonyának a mesterhez, mekkora világa tárult fel előtte az által, hogy a mesternek oly gondosan őrzött titkát, úgy szólván, megrabolta. E dolog nyugtalanítá őt, érezte, hogy nem helyesen cselekedett, midőn, habár igen is menthető kíváncsiságától elhagyta magát ragadtatni. De ismét eszébe jutott a napló s annak titkos és rejtélyes eseményei, eszébe a napló végsorai, melyek világosan megmondák, hogy az, ki ifju éveit, jövőjét, mindenét neki áldozta, boldogtalan lesz az ő távozása által. E sorok olvasta óta mindig felszínre küzdötte magát a gondolat, hogy e nemes férfit meg-

szomoritnia nem lehet. Eddig is szerette őt a leányka a leggyöngédebb gyermeki szeretettel, de most ez érzés, úgy látszott, lényeges átalakuláson ment keresztül. Miről eddig csak sejtelve volt, azt most mint valót, mint létezőt érezé szívében feltámadni. A napló olvasása óta úgy tetszett neki, hogy mind azon kegyellettel határos gyengédséggel — amaz őszinte ragaszkodás és szeretettel, melylyel eddig a mester irányában viseltetett, még nem tett eleget azon áldozatokért, melyeket ez neki hozott! . . . Érezte, hogy neki szinte áldoznia kell, hogy hálája azon fokozottságot érje el, melyet a mester érdemel . . . De mit áldozhatna ő? . . . Hisz neki nincsen semmi! . . . De igen is van. Van szive! melyet a mester önmaga képzett ki azzá a mi. Ha van érzelem, gazdagság, erényismeret és méltánylat, ha van hála- és kötelességérzés e szívből, szóval, ha olyan a szív, melyért pirulnia nem kell a világ előtt, melyet bárki is örömmel és büszkeséggel mondana magáénak, úgy e szív a leggazdagabb bánya, melynek legszebb legtündöklőbb kincseit a mester hozta a szívélet felszínére, ezt a szívet hozza ő nem kényszerű de önkénytes áldozatul, nem azért, mert érzi, hogy ez által róhatja le leginkább háláját, hanem azért, mert tudja, hogy e szív jövő boldogságát csak attól remélheti, ki az annak mélyében szunyadó holt kincseknek életet adott . . .

Aranyka szerette Menyhértet, nem azon szerelemmel ugyan, melyet a bűvös pillanatok — az ajk mézes csáb-szavai — támasztanak ifjú nők szívében; nem, Aranyka szerelme a lélek benső nézleletén alapult meggyőződésnek eredménye volt . . . Ő szerelme tárgyának lelki szép tulajdonait még nem is tudta emberi burokba önteni. . . Nem tudta másképp képzelni azt mint Haragos Eliás alakjában, hisz ez alak, bárminő torz lett légyen is, mégis annyira kedvesen megszokott volt, hogy alig eszmélt arra, miként Haragos Eliás az ő nevelő atyja s Endreffy Menyhért az ő szive szerelme között külalakra lényeges különbség legyen.

Az álmadozó leányka mély elmerülése daczára is észrevette a lépteket, melyeknek nesze a folyosóról minden óvatosság daczára szobájáig elhatott. Nem sokára hallá a kissé nyikorgó konyhaajtó neszt is. A leányka szive hangosan kezdte dobogni, bensejében valami megmagyarázhatlan ösztön támadt, talán olyasmi,

mi a bűnöst a gyónószék zsámolyához üzi, hogy bűnvallomása által tágitson szorult lelkiismeretén. Őt nem annyira nyomta a titok tudása, mint a mód, melyen ahoz jutott . . . Hirtelen határozott, felkelt ühelyéről s mintha a mai nap tapasztalatai kölcsönöztek volna neki még többre is erőt, szilárd, de csendes léptekkel távozott szobájából.

A leányka ama lelki ösztöne s abból támadt határozat oly gyorsan követték egymást, hogy mire a mester az ebédlőbe érve a nagy tölgyasztalra helyezné gyertyáját — Aranyka már a szoba félig nyitva hagyott ajtajának küszöbén állott nesztelenül, mint szobor s lélegzetét is visszafojtva.

Arczának siri halványsága daczára is meglátszott rajta az ámulat, midőn Endreffy Menyhért soha nem látott arcz-élet megpillantá. A szabályos metszésű arczon, mondhatni valami ascétaszerű önmaga iránti szigor honolt, míg a szemek, az összevont szemöldök alatt is ábrándos fényben égtek. Látszott, hogy e férfi küzd — küzd önmaga, tán szive ellen, s hogy szilárd elhatározottsága győztesen kelni ki a harczból, de mikor leginkább véli, hogy céljt ér, érzelmei öntudatlanul az ellen táborába szegődnek.

Menyhért pillanatra az asztal melletti börszékre ereszkedett, ugyanarra, melyen néhány óra előtt Aranyka ült, s ugyanazon helyre támasztá le könyökét — melyre akkor Aranyka tevő, midőn a napló olvasásban szünetet tartott.

A tenyér, melyre a mester fejét hajtá, csak a homlokot fődte el, míg arcza többi része szabadon maradt s az előtte álló gyertyától volt megvilágítva . . .

Aranyka pillanatai mozdulatlanul tapadtak a férfiasan szép arczra. Lelkének úgy tetszett, mintha régi, igen régi gyermek kori álmaiban valaha látta volna már azt. De hisz az csak álm volt, a való most előtte van. . . . Tehát ez azon férfi, ki érette annyit tőn, kinek lelke csüggedés nélkül annyi szépre, annyi magasztosra képes volt, ki a hihetlenségig tudta csigázni az ére nyek legnagyobbikát az önmegtágadást! . . . Igen, igen ő az. . . Ez arczhoz nem kell magyarázat . . . A leánykának most úgy tetszék, mintha Haragos Eliás uram csak álm lett volna, s ő most ébredett csak a valóra. De hogy is lehetett volna e szép egyen- öntetű alak azzal a remek, szabályos arczczal s a törpe kis Eliás mester . . . egy és ugyanazon személy . . . Nem lehet —

az öreg eseléd is álmodt — s ő is, vagy eddig, vagy most álmodik.

Gondolatait a férfi egy mozdulata szakasztotta meg.

Menyhért végig simitá tenyerével a magas tiszta homlokot — mintha erőszakosan tolakodó gondolatait akarná onnét elűzni, azután felkelt ühelyéről s egész magasságra kiegyenesedve zsebeiben valami után kezdte keresgélni, de mint látszott hasztalan. E közben pillanatai a szekrény fiókjára estek, melynek kulcsa ott volt a zár nyílásában. E fölfödözésre úgy látszott, megijedt a mester s oda lépve a szekrényhez önszemrehányólag mormolá:

— Menyhért, Menyhért, te gondatlan és feledékeny kezdesz lenni! . . .

A hang hallatára összerázkódott Aranyka, felismerte benne ama hangot, melyen oly sok szépet és tanulságosat hallott elbeszélni magának Eliás mester által. Tehát még sem álmodtam. Való volt a mult is s való a jelen is . . . S a leányka, mintha fogyni érezné erejét az ajtó küszöbébe fogódzott.

Ez alatt a mester kihuzta a szekrény fiókját s belevilágítva a gyertyával ijedten lépett vissza — mig halvány ajkai e szavakat rebegék:

— Szent Isten! . . . itt avatlan vendég járt, valaki meglopta titkomat! . . .

E felkiáltását gyenge kéz érintése követte vállán s a visszatekintő Menyhért hideg, mozdulatlan szoborrá merevült, midőn maga előtt megpillantotta a teljesen felöltözött, halvány Aranykát, kit most a legédesb álmak között vélt szunyadozni . . .

Eleinte alig hitt szemeinek, azt gondolta, hogy felizgatott elméje Gilda képét varázsolta eléje, annyira hasonlított a leány, mostani halványságában anyjához. Menyhért szavak után kapkodott, de nyelve megtagadta a szolgálatot s mielőtt szóhoz juthatott volna, Aranyka szólalt meg, kissé reszketeg de érthető hangon:

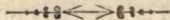
— Igen Endreffy Menyhért — valaki meglopta titkodat, s az a valaki én voltam. A véletlen vezetett e lépésre — hogyan? . . . majd máskor elmondom . . . Én voltam az, ki ma délután — mig a pesti táborban jártál — itt ezen helyen, melyen az imént ültél, végig olvastam naplódát s csak akkor tevém félre, midőn visszaérkeztedet hallám. Eljöttem hozzád, hogy bocsánatot kérjek

merészségemért, de eljöttem azért is, hogy megláthassam valódi alakjában a férfit, ki ellene gyermekeért egy életnél többet áldozott fel! . . . Menyhért, egy lény van széles e világon, ki a mindentudó Istenen kívül áldozatod nagyságát tudná, avagy felfogni képes volna s ezen egyetlen én vagyok! . . . Endreffy Menyhért! — folytatá hevesen a leánya s térdeire omolva átkarolá a még most is szoborkint bámuló Menyhért térdeit, — mielőtt ez azt akadályozni képes lett volna — a gyermek hálaadva borul le a föl-áldozó atya előtt! . . . s midőn ez őt felemelé, hozzá tevő reszketve mint nyárlevél — s miután naplódát végig olvastam — engedd, hogy a nő azon kebelre simulhasson, hol legbiztosabb révpártot hisz találhatni s hol a legédesebb boldogság mosolyog feléje! — s Aranyka oda simult a bámulatában magán kívül levő férfi kebelére ép úgy, mint gyermekkorában szokta, — hej de mily egészen más érzelmekkel.

Menyhért gyengéden, de oly bensőséggel karolá át az első szent szerelem üdvámorában ringó szüzet, hogy ez az érczkebel falain keresztül hallhatta az erős férfi sziv dobogását, mely az ő boldogságaért oly hosszú évsoron át tagadta meg önmagát, mely nem élvezett semmit mit a férfivilág ifju éveiben élvezetnek mond, hanem élt ő neki, élt az önmaga választotta kötelezettségnek.

Végre az első hatás gyengültével, mely váratlansága miatt e szikla-szilárd férfit is megzavará, lehajolt Menyhért s a tiszta romlatlan sziv kéjes borzadályával forró csókot lehelt a lány homlokára, azután a boldogság reszkető hangján mondá:

— Aranykám! . . . sorsunkat e föld göröngyén is Isten intézi, habár a gyarló ember sokat a véletlennek ró is fel. Véletlen csak a mi földi szemeink előtt van, az örök gondviselés törvényeit véletlenek nem zavarják. A titok felfedésére Isten vezetett. Szent s csak Isten által ismert érzelmemet s annak általadi viszonzását ő gerjesztette. Szivünk boldogságának első hálaadója is legyen tehát övé! . . . S mindketten térdre borultak.

XIV.

Váratlan vendégek.

Az előbbi cikkben leirt éji jelenet után egészen más szellem költözött a fegyverkovács házába.

Aranyka a még fél gyermekből csaknem tökéletesen kifejlődött szüzzé lőn s arcza a szív öntudatos boldogságának jellegét ölté fel. Szemeiben ama megmagyarázhatlan visszfénye a szerelemnek tündökölt, melyet csak azon hölgyeknél találunk, kik nem csak hogy szeretnek, hanem szerelmök tárgyára büszkék is, kiknél az érzelem szívök választottja nemes tulajdonainak felismeréséből származott inkább, mint a külalak és szeretetre méltóság benyomásaiból. Aranyka kettősen volt boldog, mint szerető s mint gyermek; hisz nem sokára keblére vala borulandó az anyának, kit csak szive sejtelméből s lelke ábrándaiból ismert eddig, s ez anya bizonyosan örömmel adandja áldását az azon férfival kötendő frigyre, kinek gyermeke, az ara, Isten után e földön legtöbbet köszönhet.

Menyhért, vagy miként még mindig okunk van őt nevezni — Eliás uram szive örömét még álalakjába, szerepébe is átülteté. Vig dal és fütty között folyt a munka. A szomszédok, kik már megszokták nem csodálkozni többé Haragos Eliás uram fölött, újra összedugták fejeiket s kérdék egymást: mi lehet a mester jó kedvének oka? Ha akkor már létezik a budai sorsjáték, szentül reá fogják, hogy az ő öt számát huzták ki legközelebb, s ő lőn Buda érdemes városának leggazdagabb polgára. Ha a mester ebédnél ült szemben Aranykával, azon egyetlen szeme, melyet nem takart el a fekete kendő, úgy ragyogott, mint a hajnalcsillag s midőn Dobainé asszonyom eltávozott a szobából, felfelemelé a köteléket s másik, csaknem tizennégy év óta sötétségre kárhoztatott szemével is atmosolygott kedves átelleni szomszédnőjére, mely kis csintalankodást ez rendesen azzal büntetett meg, hogy hófehér harmatkezeckéjét átnyujtá az asztalon, mit

a kormos szerelmes aztán megragadott s legfinomabb lovagias-
sággal vont ajkaihoz. S ha ilyenkor az ajak érintése némi kis
— a műhelyből felhozott — feketeséget hagyott hátra a gyenge
kéz finom bársonyán, volt kacaj és nevetés mindkét részről.

Ha ez enyelgéseket valaki észrevétlenül figyelemmel kíséren-
dette, bizonyára eszébe jutott volna, valamely torz satyr enyel-
gése a nymphák legbájosbikával!

Dobainé asszonyom még mindig csupa kétkedés és talál-
gatás volt, s kétkedőleg rázta fejét mindannyiszor, valahányszor
Aranyka reá akarta erőszakolni, hogy mit ama rejtélyes éjsza-
kán látott és hallott, csupán a ráczürmösszülte képzet felhevü-
lésének szüleménye volt. De a vén asszonyok, ha egyszer
valamit fejökbe vesznek, azt onnét nehéz kibeszélni; mindamel-
lett Dobainé asszonyom most már mélyen eltemetve hordta a
titkot, s még Jancsi gyerek irányában is néma volt, miként a sir.

Egy hét tölt el azon nap óta, a melyen a napló véletlen ol-
vasása a Menyhért és gyámleánya közti viszonyoknak oly egé-
szben más színezetet adott. Ismét vasárnap volt. A műhelyben pi-
hent fuvó és pöröly s a tüzelő fészkeben izzó parázs helyett
szép kúpra összesöpörve hevert a hideg hamu, mint a sir kis-
ded emelkedése az emberi kebel fölött, midőn ez már kiküzdötte
a szenvedélyek emésztő harcát.

A mester, a zajos műhelynek ez éltető ütere, minden volt e
pillanatban inkább, mint fegyverkovács.

A szűk sikátorra nyiló ebédlő ablakainak egyikében ült
Aranyka csinos házfőveg himzésével foglalkozva; lábainál az
emelkedett, hófehérre surolt dobogón Eliás mester foglalt helyet.
Háta, mint mindig, púpos, balszeme, mint rendesen szokott, fekete
selyemkötővel volt elrejtve.

A mester magányában is félt a meglepetéstől, nem magáért,
hanem azért, kié szive minden dobbanása volt.

A nyitott könyv, melyet a mester kezében tartott, figye-
lem nélkül veszteglett térdein, mert szabadon levő szeme Aranyka
arczára volt függesztve.

A leányka bár egész figyelemmel csüggött munkáján, mégis
észrevette a mesternek elmerengését, talán ama delejszerű ösz-
tönnél fogva, melyet a szerető érez mindannyiszor, valahányszor

kedvese bár a távolban reá gondol, vagy a közelben észrevétlenül reá függeszti pillanatait.

Aranyka is munkájáról a lábainál ülő Menyhétre tekintett, saját szive befolyás nélküli ösztönét követve-e? . . . vagy kedvese szemének delejétől vonzatra, — meghatároznunk nem lehet.

— Mért szakasztád meg az olvasást, Menyhért? — kérdé finom kezeckéjét az ünnepi köntösébe öltözött mester vállára nyugasztva.

— Azon okból, a melyből megszünteti röptét a sivatag szárnyasa, hogy az alatta zöldelő oázis virányain legeltesse szemeit! — felelé Menyhért, a leányka kezét gyengéden megfogva.

— Minő hasonlat! — mondá Aranyka.

— Szerintem a legtalálób — válaszolá Menyhért — nem volt-e az én életem eddig hasonló a sivar puszták szárnyasai életéhez? . . . Nem tévelygett-e lelkem belvilágom sivar pusztáin eddig, mint ama ösztöne hajtotta madár, míg végre szerelmed illatos oázán nyugpontra lelt. Oh! mily édes nekem szemeid kék egébe tekintenem, melyek derült fényében a boldogság napja mosolyog reám; mily édes, elmerengni arczaidon, melynek virágai előtt szégyelve vonná össze kelyheit a földi éden virágainak miriádja . . . mily édes elgondolnom, hogy szived, — melynek érzelem világaért királyok vetnék oda országok és népek fölötti jogaikat, — melynek szügiesen szent dobbanásait a menny angyalai szeretnék saját kebleikbe átültetni, hogy e sziv éreltem dobban meg, hogy kebled oltárán az én képem van felállitva! . . . Oh Aranyka — folytató Menyhért térdére ereszkedve s a leányka kezét szívéhez szoritva — ha nem birnám szerelmedet, ha nem tudnám, hogy lelked engem karolt fel rokonlelkül magához, s a reménynek csak egy parányi szikrája mutatkoznék, hogy egykor ajkaid egyetlen rokonszenves mosolyával találkozandom: mindazt, mit eddig a végetlen gondviselés éretted tennem engede, megcselekedhetném ezerszerte fokozottabb mérvben; mert e sziv, mely eddig a reménytelenség pusztáin csüggedetlen kitarással küzdötte magát keresztül, a boldogság reménye csábító szigetnek szemléletében mindenhatóvá teendett!

— A leányka keze a szenvedélyesen dobogó sziv fölött remegni kezd. E remegést a meglepetés szülhette, melyet átér-

zett, midőn Menyhértnek, — ki különben érzelmei fölött hősiezen tudott önuralgni, — e hevélyes szerelmi kitörését hallá . . . Ha eddig azt képzelte, miként Menyhért érzelmei az övéit hasonlóságra visszonozzák, most egyszerre átlátta, hogy a nemes férfiú annyi éven át küzdött önmegtartózkodási harca nem hogy lohasztotta volna a kebel lángjait, sőt inkább, hogy azok magasan tulszárnyalják saját szívének szerelmi gyulékonyosságát . . . Ő remegett, . . . félelemből, ha ennyi érzést visszonozni képes leendő, s boldogságból, hogy szíve választottánál a szerelem ily rakott tárházára akadt. Szeliden hajolt le s egy véghetlen forró csókot nyomott Menyhért áthévelt homlokára, ki megragadva a leányka másik kezét is, ezekbe rejté arcát, mintha az arcára ült boldogság kinyomatát, csak az azt teremtő kezébe lehetne rejtenie.

— Menyhért! — mond a leány némi szünet után — te tulbecsülsz engemet; magas röptü lelked, mely önmagával hasonló magasságban kereste mindig a rokon lényt, mely az ő hangjának méltó viszhangja legyen, most az egyszer tán tévedett s kit te magadhoz méltónak, hasonlóknak vélsz, talán szivgazdagságban s lélekemelkedettségben sokkal alantabb áll, — semhogy egykoron fel ne fedezd a nagy távot, mely te közötted s ő közötté létezik!

Menyhért szenvedélyesen kapta föl fejét; néhány perczig a kétkedő szemrehányás kinyomatával függeszté szemeit a hölgyre, de mielőtt szólni képes lett volna — eszményi elragadtatásából a földre szállítá őt a hangos zörömpölés, melyet az utcaajtó zörgetyüje adott. Mindketten összerendeztek a hangra. Menyhért felugrott térdelő helyzetéből s elfoglalva az ablaktól szinte távozott Aranyka helyét, felnyitá az ablak egyik szárnyát s azon kitékintve, ijedten kapta ismét vissza fejét.

— Miért hogy e kigyónak épen most kell édenembe ölteni be utálatos fejét? — mondá ama dühvel, melylyé változni szokott a szerelmi édelgés, midőn gyűlölt egyén közbezavarása vet annak véget.

— Mi lelt az Istenért?! . . . mondá Aranyka megijedve Menyhért hirtelen halványnyá változott arcától.

— Távozzál szobádba gyermekem; megyek, hogy felnyissam az ajtót, ez emberek nem sokáig fognak itt időzni!

Aranyka még mindig megszokott nemével az engedelmes-

ségnek egyszerre hagyta el Menyhérttel a szobát, hogy saját kamrácskájába távozzék, míg Menyhért vontatott léptekkel, melyeket ezuttal nem épen színlelt sántasága okozott, lefelé haladott a lépcsőzeten, hogy alkalmatlan vendégeivel végezzen.

A látogatók Dubois marquis és hűséges szolgálja Skrzypecz Wenczeslaw valának.

A marquis feje még most is — mint valamely abronccsal — körülvolt foglalva ama fekete selyem vékony kendővel, melynek rendeltetése volt a hiányzó jobb fül helyét elfedni kaján emberi szemek kárörvendő pillantásai elől, kik igen nevetségesnek találják azt, midőn valaki, mint a főpap buzgolkodó szolgálja a gethsemani kertben, épen jobb fülét veszté el, s nincs körülötte csodatévő hatalom, mely azt ismét helyére ragasztaná.

Skrzypecz Wenczeslaw uram szemöldei közt pedig szinte ott mosolygott a sebhely, de a melyet ő, saját elbeszélése szerint, Belgrád vivása alkalmával kapott, midőn egy óriás spahit leteritvén, ez elestében végerejét összeszedve görbe kardjával feléje sujtott s találta őt épen orra fölött s a két szemölde között . . . Természetes, hogy a spahi ezért meglakolt, mert Skrzypecz büntetésül levágta fejét s azt kardjára tűzve az ellenség közé rontott s a rémes fej mutogatása által egy egész dandár török lovasságot szalasztott meg.

Haragos Eliás uram azonnal ráismert vendégeire, jóllehet a marquis szokott katonai öltönyét az említettük karloviczi béke megkötése óta polgárival cserélte fel, mit Wenczel ur is utánzott, finom posztó öltönyében némi kis polgári tekintélyt is hajhászván.

Ezen kül a két vendégen nem igen történt változás, csupán Skrzypecz ortának viola színe vön tíz fokkal mélyebb árnyalatot, s szegletes koponyájáról pusztult el a hirtelen szőke hajat, fedetlenül hagyván a tisztos koponyát, melynek bensejében oly sok épületes terv keletkezett.

Midőn a mester felnyitá az ajtót, a marquis leereszkedő s Wenczelnek bizalmas mosolyával találkozott.

A barátságos s alázatos üdvözet, melylyel a mester vendégeit fogadá — megvalljuk, igen erőltetett volt; mert Menyhértnek a gyámleánya irányábani viszony változtával, szerepének viatele csaknem lehetlenné lön. De a gondolat, hogy mindent kocz-

kára tehet, ha elárulja magát, ismét erőt kölcsönze neki álczája hordozására.

— Nos kis pupos emberkém — kezdé meg a marquis a beszédet, midőn a műhelybe léptek s a mester gondosan becsuká az ajtót — mennyire ment kend kutatásaiban? Ugy látszik kend nagyobb kolompot kötött, mint mekkorát elbir s kapott kétszáz aranya mellé — melyet a tizennégy év alatt nem igen iparkodott kiérdemelni — nincs már kedve oda seperni a másik kétszázat is? . .

— Mától számítandó egy hónap alatt azon kétszáz arany az én szekrényemben lesz; feltéve, hogy a marquis ép úgy megtartja szavát, miként én! — válaszolt a gunyos beszédre a mester.

— S nem ámit kend engemet?! — esék szavába rosszul titkolt örömmel a marquis. — Nyomára akadt volna kend Endreffy Menyhértnek? . . .

— Oly biztos nyomára, minthogy tudom az utat, melyet nagyságod az utcaajtótól e helyig tett, a hol most áll.

— S a leány? . . . A leányról is tud kend valamit? — kérdé a marquis.

— Ha egyszer Endreffy Menyhértet kézre kerítette a marquis, ez által könnyen szerezhet magának biztos tudomást a leányról is! . . .

Igaza van kendnek, Eliás uram, de mondja meg kend, hol fedezendem fel egy hónap mulva a leányrablót.

— Hogy erre biztos feleletet adhassak, ép a kiszabott négy hétre van szükségem. Ha a marquis mától számítandó negyedik vasárnapon esti tiz órakor szegény házamhoz alázza meg magát, még azon órában megláthatja azt, kit tizennégy év óta szakadatlanul keresünk mindketten, s esküszöm, hogy mindketten leggyűlöltebb ellenségünkkel fogunk szemben állani. De a marquisnak is csak egyedül szabad jönnie, Endreffy Menyhért is egyedül leend ott, hol feltalálандjuk őt. Minden zaj nélkül, a legnagyobb óvatossággal kell lennünk; mert a nyilvános társadalmi életből tizennégy év óta számüzölt Menyhért a legravaszabb s óvakodóbb emberek egyikévé lőn. A legkisebb gyanu ismét egy egész évtizedre üzhetné őt messze szemeink elől; s nehéz dolog volna nemde tisztelt marquis ur, a kielégítetlen bosszu égető parázsát

még tíz évig hordani kebleinkben?! — végzé ördögi mosoly-lyal a mester.

— Ember, arczod vigyorgatásáról ítélve, te az alvilág szel-lemei között is méltó helyet foglalnál el. De úgy látszik nekem, hogy míg egykor én akartalak boszum eszközeül felhasználni, most te szándékozol e szerepet velem eljátszatni s egy csapással két legyet ütni agyon; besimitni s megérdemelni a kétszáz aranyat s megszabadulni az én kezem fegyvere által ellenedtől? . .

— Oh Isten mentsen ettől, nagyságos uram, mondtam-e én csak egyetlen szóval, hogy nagyságod helyettem is ölje meg őt? Egyetlen életen kettőnek osztozni, nem volna vitézi tett. A marquis a négyszáz arannyal megvásárolta tőlem is a gyűlölséget, melylyel ellenem irányában viseltetém s nekem egyéb teendőm nem marad fenn, mint rámutatni az emberre s mondani a marquisnak: Ime itt áll azon ember, kit a marquis tizen-négy év óta keres. . . . S a kis púpos ember szeme villogni kezdett s termete csaknem egy lábbal egyenesedett magasabbra, de ugyan azon pillanatban ismét összeesett s fejét, mintha a hát púpja nyomná előre, kigyóként toltta a marquis felé.

Dubois önkénytelenül hátrált egy lépést, valami megmagyarázhatlan borzalom fogta el szívet, midőn a fegyverkovács egyetlen szemének bosszuvillámaid szikráztatni engedé; úgy tetszett a marquisnak, mintha e szemvillámokkal már valahol találkozott volna, de sejtelmét nem volt ideje meghonosulni engedni szívében.

Míg a marquis s a mester között e párbeszéd folyt, addig Wenczeslaw uram — ki előtt urának a Menyhértféle ügyben semmi litka sem volt — egész kényelemmel helyezkedett az üllő-vas tőkéjére, karjait az üllő-vason keresztbe fektetve s ezekre nyugasztva bozotos állát. E derék férfiú alig látszott a párbeszéd folyamára ügyelni, pedig lelkében mohó kíváncsálgal falta fel a mester minden egyes szavát sajtáságos tervet építve azokra. Látszólagos elmerengéséből ura megszóllítása ébresztette őt fel:

— Wenczel — mit itt most hallottál, azt a földkereken megtudni senkinek sem szabad! . . .

— Oh nagyságos uram, ennél könnyebb titoktartás nincs, mert az egészről nem hallottam egyetlen szót is.

— Annál jobb reád nézve, legalább nem kell szájadon lakatot tartani, mely úgy is elszokott járni, ha a bor a felső emeletbe kezdi nálad beszállásolni magát . . . S most fel, távozzunk. Tehát úgy marad, miként elhatároztuk. Isten kenddel mester, a rendelt időre itt leszek s pedig mint kiköté kend — egyedül! . . .

— Azaz, hogy én is itt leszek s pedig mához négy hétre, de nem egyedül — mormolá fogai között Wenczeslaw s ura után távozott.

Még nem telt el a két vendég távozása után egy negyed óra, midőn újból zörömpöltek az ajtón s a mester letekintve az ablakon az érdeemes cseh vitézt pillantá meg az ajtóban, ki hihetőleg itt feledé valamiét s azért tért vissza.

A mester beereszté s megkérdezte, hogy mivel lehet szolgálatára.

Wenczeslaw uram azonban rögtöni felelet helyett intett a mesternek, hogy csukja be maga után az ajtót s kövesse őt a műhelybe négy szemközti beszéde levén vele.

A vitéz cseh azonban észrevevén, hogy néma beszédében nagy nyomtatási hibát követett el, midőn a négyszem közti beszédet idomtalan mutató és középujjának a saját két s a mester egy szeme felé irányzásával akarta kifejezni; azért mihelyt a mesterrel együtt zárt ajtó mögött látá magát, gyönyörű hangzatos prágai magyarsággal igazítá ki hibáját, mondván, hogy tulajdonképen ő neki csak háromszem közötti beszéde lehet a fegyverkováccsal.

— Térjünk a dologra -- mond a mester izetlen arcot vágva vendége sületlen élczére — miben szolgálhatok kegyelmednek ?

— No no csak ne oly haragosan kedves Haragos Eliás uram, azt gondolná az ember, hogy nevének komolyan megakar felelni, midőn valaki 200 darab arany megszerzésére ajánlkozik !

Menyhért rögtön belátta, hogy itt új cselszövénynek juthat nyomába felvette, tehát ismét, már csaknem elejtett szerepét s ravasz mosolyra kényszerítve arcát, megfogta — mennyire egy kovácstól telik — gyengéden Wenczel otromba kezeit s egy hosszú tölgyfa lóczához vezetve őt, egész udvariassággal mondá:

— Tessék leülni s beszélni, ájtatos hallgatója leszek kegyelmednek.

— Azt ígérte kend — kezdé Skrzipecz a beszédet ura példájára csak kendezve a kovácsot — hogy mához négy hétre Endreffy nyomára vezeti kend uramat s ezen szolgálataért kap kend 400 darab aranyat.

— Ugy van — volt a mester válasza.

— Bizony szép pénz négyszáz arany, nekem soha sem volt annyim együtt; de hallja kend, kétszáz arany is szép pénz ám, főleg ha megszerzése csak néhány szavába kerül az embernek. Mit mond kend erre mester uram? . . .

— Azt, hogy szeretném azt a néhány szót kimondani, a melyért 200 aranyat adnak? . . . De az is kérdés, hogy ki az, ki oly drágán képes néhány szót megfizetni? . . .

— Látom kend okos ember s hajlandó a pénzszerzésre — tud-e hallgatni?

— Tizennégy éve tanulom a hallgatást!

— Jó tehát figyeljen kend és feleljen. A marquistól 400 aranyat kap kend azért, hogy mához négy hétre Endreffyt neki megmutassa. Én pedig szinte ismerek valakit, a ki kettőnknek örömet adna szinte annyit, ha mielőtt a marquis találkozni Endreffyvel, kend kitudná eszközölni azt, hogy a kérdéses egyén szinte beszélhetne vele!

— Ez nehéz dolog s talán nem is kivihető! . . .

— De kétszáz aranyért?! . . .

— Három százért sem; mert különben kockáztatnám a marquis kegyét s a részéről ígért dijt is. Ha azonban a másik személy hatalmával a marquis elvesztett kegyét ellensúlyozni tudnám s én bizonyosan számíthatnék a 300 aranyra, akkor . . . talán — mond a mester vállait csaknem füleig huzva föl s gondolkodólag meredve szemeivel a földre . . .

— Aha! tudom már, kend nevet akar, a személyt akarja ismerni! — jó azt is megmondom. S a cseh titokteljesen hajolt a mester füléhez e szavakat súgva: Az özvegy Bernburg grófné szívesen megfizetné a 300-at is, ha Endreffy Menyhértet megkérdezhetné, hova lett leánya, kit a nevezett egyén rabolt el még csaknem szopós korában! . . . Értett kend engem? . . . De erről a marquisnak az Isten világaért sem szabad semmit is tudni.

. . . Ezt is csak azért mondtam kendnek, mert sajnálom a szegény asszonyt, ki oly régóta siránkozik gyermeke után . . .

— Hm — mond gondolkodólag a mester — szeretném azt a háromszáz aranyat látni.

— A mint a grófné Endreffyvel beszélt, azonnal kézbe kapja kend az egész sommát!

— Jól van, legyen hát, a marquist mához négy hétre esti tíz órára rendeltem, jöjjön a grófné egy órával hamarabb, tehát kilencz órakor.

Wenczel örömteljesen ugrott fel a lóczáról s a barátság hő kitörésével kezdé szorongatni a mester kezeit, s talán meg is ölelte volna őt, ha nemét az undornak nem érzi a púpos vak és sánta kis ember irányában.

Wenczel eléggülten távozott. Menyhért pedig gondolkodva ballagott fel Aranykához.

Mire Menyhért az idegenek látogatása által kissé kíváncsivá lett Aranyka szobájához érkezett, már készen volt tervével, melynek mi csak egy részét tudhatjuk meg s csak is azt, melyet Aranykával is közlendő vala, mert a másikat annak kiviteléig mindenki előtt titokban akarta tartani.

— Aranykám — mond a szobába lépve s a leányka kezét gyengéden megfogva — gyanitod-e, kik lettenek légyen e látogatók?

— Nem gyanitom, Menyhért, de hogy nem szivesen láttad őket, azt tudom.

— Nem fogsz bámulni rajt, ha kilétüket megmondom . . .

— Nos? — kérde a leányka nemével a megdöbbsent kíváncsiságnak.

— Az egyik — felele Menyhért erősebben szoritva meg Aranyka kezét, hogy mintegy erőt kölcsönözzön neki a név meghallgathatására . . . *Dubois marquis* volt!

— *Dubois marquis!* — kiáltá föl elfojtott sikolylyal s mint kigyó hideg testének érintésére megborzadva Aranyka — *Dubois marquis*, atyám gyilkosa s szerencsétlen anyám kinzó hóhéra?!

— Igen ő, s gaz czimborája a cseh orgyilkos — tevé hozzá Menyhért a halványuló szép gyermek karcsu derekát átkarolva s az aranyfürtű főt széles mellére nyugasztva, melyben a világ legnemesebb szive dobogott. De nincs mit félned, kedvesem, —

folytatá szelid, biztató hangon — e kárhozatos két szörny látogatása nem hozhat veszélyt reánk, sőt tervemnek oly lökést adott, hogy most közelebb állok célomhoz, mint valaha. Aranyka! — kiáltá az ifju férfi eleresztve a karcsu derékot, s megragadva ujból a leányka mindkét kezét — birsz-e annyi erővel elviselni a közel örömet, a mennyivel birtál a fájdalmak elleni küzdésben?!

— Igen, Menyhért: — nem volnék méltó tanítványod, ha a kitérésben erővel s az örömben mérséklettel nem bírnék!

— Jó — nem is azért tevém a kérdést, mintha kétkedtem volna, hanem, hogy inkább időt nyerjek a kellő szavak fellelésére!

— Valóban ez ünnepies bevezetés igen kíváncsivá kezd tenni!

— Nem fokozom tovább a kíváncsot, mond gyorsan Menyhért, mint a ki valamely válságos helyzetben hirtelen túl akar esni, — Aranyka, nem telik bele két hét s ha Isten is úgy akarja, anyád keblén fogsz pihenni.

— Ah! . . . anyám kebelén! . . . susogá a szép gyermek szeliden hajtva fejét az előtte álló Menyhért kebelére — anyám kebelén! . . . mily varázsédes gondolat, mily üdvözítő eszme! . . . S még is — tevé ábrándosan fájdalmas kifejezéssel hozzá — ez égi kéjérzet közé is vegyül neme a megdöbbenő aggalom árnyalatának . . . Hátha anyám kebléről felpillantva, nem látandom magam körül azt, kihez szívem egész szerelmével vonzódok, míg a szeretet s áhitatos kegyelet, melyet szívemtől a sokat szenvedett anya igényel, pótolni fogja-e az ürt, melyet távolléted fog okozni életemben? . . . Miért van az Menyhért, hogy e földön egy pillanatnyi tiszta, zavartalan boldogság sem létezik? . . . Hogy a virág illatos kelyhe, mely zamatos mézet nyújt a vigan döngécselő méhnek, egyszersmind magában rejti a mérget az ólálkodó pók lámpa anyagát. Honnan van az, hogy midőn szívünk csordultig van az üdv kéjes mámorába ringató örömnök édével, egy láthatlan kéz belé cseppenti a keserü üröm egyegy adagát, hogy abban az öröm csillogó kristálya zavarodjék fel . . . Mond Menyhért, ugy lesz-e, hogy egyik boldogságot csak a másiknak halálán vásárolhatom meg? . . . S a könynyezni kezdő leányka búsan hajtá le fejét s rejté arcját tenyereibe.

— Nem, Aranykám, — mond hévvel Menyhért, ha az én szerelmem neked boldogság, úgy nem kevésbé az nekem a tied. Gondolod-e, hogy annyira oktalan nagylelkű tudnék lenni, hogy e félénken rejtett kincsemet, melyet éveken át hordék keblemben, egy kivüled eső hatalom szeszélyének felbírnam áldozni. Ha az ég úgy akarta, hogy tizennégy évi küzdelmeimnek a te angyali szived nyujtsa szerelme által legszebb pályabérét, ezt megis akarom érdemelni az által, hogy megtarthatásáért kész vagyok küzdeni egész az örökkévalóságig!

Menyhért ez utóbbi szavait oly öntudatos bizalommal ejté ki, hogy ezek, mint jótékony napsugár szétoszlaták a borut Aranyka lelkéről s arczára ismét kiült a mosoly és az öröm. Keble hevesen kezde hullámszni, de mi azt dagasztá nem a fájdalom vihara volt, hanem a boldogság édes áradata. A csak imént szomoruan összeesett alak visszanyerve az ifju élet rugékonyságát kecssteljesen egyenesedék fel. Hasonlitott az angyali gyermek kerteink ama gyengéd virágaihoz, melyeket lekonyít ugyan az éj hűve, úgy hogy törtten, hervadtan látszanak száraikról függeni, de a melyek kettős üdeség s illatárral töltten emelik fel kelyheiket, mihelyt azokat a kelő nap első sugarának csókja érinti . . .

Aranyka előtt Menyhértnek minden szava annyira tekintély volt, hogy a legellenmondóbb dolgokban is feltétlenül hitelt adott volna azoknak; hogy ne bizott volna tehát most meg szavaiban, midőn azokat oly erély s ünnepélyességgel ejté ki.

S hol fogom meglátni anyámat, — kérdé Aranyka ismét nyugodt, gyermekded hangján, — Oromkőn?

— Nem — válaszola Menyhért — Oromköre nem mehetünk, ott jelenléted hamar fel lenne fedezve, pedig annak mától fogva négy hélig titokban kell maradni Hanem irni fogok még ma Bálint atyának, hogy Gilda grófnőt kísérje Györbe. Szegény édes anyádnak kettős boldogság leend ott szorithatni kebelére gyermekét, a hol azt elvesztette. A szerzetes fráter, ki leveleimet elszokta hordani Bálint atyának, öt nap alatt Oromkőn leend, másik öt nap fog szükségeltetni mig a grófnő Bálint atya és Sára anyó kíséretében Györbe érkezendik; mi pedig mához egy hétre fogunk indulni, hogy épen a kijelelt határnapon érjük el Györt.

XV.

Viszontlátás.

Elmult a tiz nap. Minden úgy történt, miként Menyhért elrendezte. Gilda kíséretével egyetemben megérkezett a rendelt határidőben Győrbe s megérkezte után egy negyedórával szívére érzéborulni a megtestesült boldogságot leánya képében.

Ereszszük le a függönyt az egymásba fonódott két alak csoportozata előtt, tollunk úgy is gyenge levén festeni azt, mit e két szív a viszontlátás e pillanatában átértzett.

Csak a fájdalomnak vannak jellemző, keserves szavai, az öröm néma, a szívbe zárt; mintha a szív fukarkodnék e ritka vendéggel, mintha önzésében csupán ő akarná hallgatni balszamos szavait s minden nyilást szorgosan bezárva félénken akarná elrejtteni minden egyes mosolyát a külvilág hivatlan pillanati elől. De ha megszűnt az első mámor, a legönzőbb szív sem képes eltitolni többé a kedves vendéget s kiírja az arcz czégére: e tanján az öröm lakozik!

De ha a fájdalom, e hivatlan s még is annyira otthonos vendég toppan be az emberi szívbe, ép ellenkező a hatás! . . . A szív kitárja ajtaját s ablakit s kikiáltja a világnak: ide nézzetek, ki szállásolta be magát hozzám! . . . Csak később, midőn látja, hogy az emberek nagy része közönyösen halad el mellette, s csak egy rész kandikál be kíváncsian az ablakon, ez is azt mondja távoztában: kár ily csekélységért ennyi zajt ütni, a ki pedig az alkalmatlan vendéget onnét elüzni segítne, nem akad egy sem; csak ekkor zárkozik be a szív vendégével együtt s várja türelmesen, jajszó nélkül az időt, míg vendége önként eltávozik vagy kihal.

Gilda s Aranykának a találkozás utáni első napjai is a féltelmes elzárkozás bélyegét hordák magukon. Csak Sára anyó jelent meg náluk koronkint, ellátni őket a szükségeseikkel, s

mindannyiszor egymást átkarolva kéz kézben, szem szemben függve találta őket.

Nem szóltak Sára asszonyhoz sem s nem kíváncsoztak senki után.

Ha Aranyka gondolatai elszárnyaltak is koronkint Menyhért-hez, nem mert még is anyja iránti gyengédségből e gondolatnak szavakat adni, nehogy a hosszú szenvedés által idegessé vált nő sértve érezze magát, hogy leánya e szent pillanatokban anyján kívül még mással is foglalkozik.

Az öröm első mámore után megnyitlak az ajkak s kezdődött a hosszú tizennégy év történelmének kölcsönös elbeszélése . . . Aranyka dicsőült arcczal szónokolt Menyhért mellett, kinek mindketten köszönheték a viszontlátás ez édes perceit.

Koronkint, ha a leányka felmagasztaltságától elragadtatva Menyhért nevét szerető szive húrjainak hangján ejté ki, a leánya szívére féltékeny anya homlokán az aggalom borus felhőjének árnyalata mutatkozik. Talán félt valakivel megosztani a kincset, mely után tizennégy év óta sovárgott.

Ha e Menyhért azonfölül, hogy gyermeke hajlandóságát bírta, még a fellobbanó szüziesszív első szerelmi hevélyét is elsajátította volna leányának, mi marad akkor egyéb hátra az anyai szív számára, mint a kötelességérzet gyermeke lelkében, hogy az anyát tisztelnie, szeretnie kell, — gondolá Gilda.

De nem, nem, — csitítá háborgó gondolatit a félénk anya — ő szeretett engem azon pillanattól, melyben parányi eszméiről számot tudott adni, azon perctől, melyben e Menyhért az anyai név fogalmát gyenge lelkébe oltá. Nem mondja-e maga, hogy álmaiban szüntelen látott, szüntelen vélem enyelgett?! . . . S még is, ha felébredett, első mosolya Menyhétre esett s az első mosoly, melyre öntudatosan visszaemlékszik Menyhérté vala! . . . Ez embertől vevé az első oktatást csókjai s szeretete nyilatkozatai között! . . . S ki tanítá őt kimondani isten nevét? . . . E Menyhért! . . . Ki oktatóta őt ama sok szépre, jóra, melylyel e gyermek lelke ékeskedik? . . . Nemde ő . . . Ő vezette őt keresztül az élet első ösvényén, miután életét jövőjét megmentette; ő szerezte meg számára mindazt, mit anyjától kell vala várnia. Gyengédsége, tulzó szeretete a gyermek iránt tették azt, hogy a leány szive nem az anyáé többé, legalább egészen nem, felét ő

rabolta el! . . . E felét is csak kegyelemből hagyá meg számomra; mert hisz ez is őt illette, őt egészen, kizárólagosan.

Mi érdemet tettem én e szeretet megnyerésére? . . . Semmit. Ő mindent. Én csupán az életet adtam az ártatlan természetnek, mely e férfiú nélkül elveszendett, vagy fajulandott. Ő megtartotta azt s kimivelte áldásos kertté, melyben az életnek még igen sok örömvirága nyiland.

Ő jöltevője leányomnak s jöltevőm nekem.

Nélküle a kétségbeesés felemésztendette lelkemet, ő volt az, ki ennek sötéten tátongó örvényén aranyhidat vetett keresztül, mely az örömök édenébe vezet. Miért kell tehát mégis nekie lenni a kigyónak, mely ez éden boldogságát megzavarja? . . . Miért kell ép ő irányában annyi gyűlöletet, féltést s irigységet táplálni keblemben? . . . Oh! miért kell tehát ép nekie az én és leányom szive között állani!

Szive örömének határtalan érzésében e nő a legnagyobb igaztalanságot követte el az ellen, ki neki ép ez örömet szerzte! . . .

Ilyen az emberi, ilyen kivált az anyai sziv; kizárólagosan akar szeretletni s nem akar osztozni senkivel. Az ész belátja az igaztalanságot, de a sziv zsarnok marad fölötte utolsó dobbanásaig.

Igy töltök el napok, így egy egész hét. Aranyka nem vette észre azt, mi anyja örömébe egy cseppét az örömnek keveré, mert néhány nap óta az ő szivét is nyomta valami. Anyja félelmesen kerülte ki beszélgetéseikben Menyhért nevét, s egy hét eltelté mulva sem mutatkozott hajlandónak őt maga elé hivatni. . . . E megfélelkezés, e neme a hálátlanságnak anyja részéről neki fájni kezdett . . . Okát megmagyarázni nem tudta, kérdezni meg mindig nem merte.

Csak egyetlen alkalommal látta Menyhértet közönséges polgár embernek öltözve távozni Sára anyótól, többször nem volt alkalma kitekintenie az ablakon.

Megérkezésük hetedik napja azonban kétséges helyzetének más irányt adott.

Aranyka nem tagadhatta meg ifjuságát. A napnak ha nem is testi de a folytonos lelki izgatottság szülte fáradalmi megkivánták adójukat, az álmat; s a szép ifju leányka még akkor is ennek karjai között szunyadt, midőn a nap pályájának már

csaknem egy hatodrészeről mosolygott be az ablak függőnyeinek között.

Anyja, Gilda, a hajnal első pirkanata óta leánya ágyának szélén ült, mintha elakarná lesni tőle az álmakat, melyek őt az anyjávali ébrenlét örömeitől elvonják.

Gildának a hosszas szenvedés által elbetegített szive, visszanyert boldogsága közepette sem tudott kóros állapotából kigyógyulni. Annak idő, hosszú idő kellett, hogy régi, egészséges verését visszanyerje, hogy úgy tudjon érezni, mint azoké, kik a világgal nincsenek nyílt harcra bonyolódva.

A szegény férjes özvegy eddig gyűlölte a világot, mert megfosztá őt kedveseitől, most gyűlölte azt s félt tőle kétszeresen azért, nehogy visszanyert magzatát ismét elrabolja tőle.

Óh! e megsanyart szív harcza nem volt mindennapi. A legnemesebb legmagasabb érzések folytonos csatát vívtak abban az emberi nem lelki kinövéséből származó gyengeségek ellen. Hányszor iparkodott győzni ez utóbbiak ellen s mégis nemét a kéjnek találta fel az általuki legyőzetésben. Ugy tőn, mint ki imádkozik a honi seregek győzelmeért s mellette az ellen katonáit táplálja házában.

A viszontlátás utáni hetedik napon is ott ült Gilda Aranyka nyoszolyájának párkányán s várta annak felébredését, mellette a leányka arcának vonásairól lesve el, ha kellemeset avagy kellemetlent álmodik-e? ! . . .

Az óra már hét és nyolcz között járt s Aranyka még sem ébredett fel.

A reszkető napsugár, mely egy függöny nyíláson lopta be magát a szobába, az álom rózsás kéjeitől áthevült alvó arczán reszketett, s onnét lesiklott a felbomlott s hosszan lefüggő aranyfürtök közé, melyekkel, mint testvéreivel játszadozott.

Gilda nem állhatott ellen a kéjes látványnak, megragadta az aranycsigákban leomló fürtöket s szenvedélyesen szorítá azokat ajakához.

Az alvó leány ajkai megmozdultak s égi mosoly között suttogák: Menyhért . . . édesem . . . barátom! . . .

Gilda elhalványodott. Álmaiban is ő! . . . s ha nappal pillanatokra elmereng; akkor sem az együttlét édességén szendereg

el a lélek, hanem elköltözik oda, hol ő van. Ő! . . . Menyhért!
 . . . a púpos fegyverkovács! . . . s a nő ajkára gunyosoly akart
 kiülni, de legyőzte azt s komolyan mormolá:

Ne légy igaztalan, Gilda, — ő többet tön mindkettőtökért,
 sem hogy e leány minden gondolata övé ne legyen.

Minden gondolata! — folytatá Gilda — minő igaztalanság
 részemről; hisz mit e kedves gyermek anyja iránti szeretetből
 ébrenlétekor leküzd önmagában, ha az öntudatlanul feltáru l lelke
 előtt álmaiban, lehet-e őt azért kárhóztatni?! . . . A feltalált
 anya iránti benyomások lelkében még sokkal ujjabbak, semhogy
 a régiek fölött előnyt tudnának kivívni maguknak. Majd megjő
 idővel az is, hogy én is beszövődöm álmaiba! . . . Hisz az idő
 mindenható, vagy is inkább mindenható az Isten, ki szinte az idő
 korlátai között működik . . . Óh nem kívánom, gyermekem, hogy
 feledd azt, mi multadból kedvesen sugárzik vissza jelenedbe;
 csak azért imádkozom, hogy a mult örömsugárainak visszfényé-
 ben ne kerüld el az anya gyenge árnyéklatát! . . . Te nem e
 keblen növekedtél fel; de azért e kebel iszonyatos szenvedései-
 ben, a bizonytalan, tehát végetlen távolban is csak értted vert és
 küzdött a kétségbeesés zajongó tengerének hullámai között is. —
 Mig az, kiért álmaidban ajkad sóhajt, kétéltvezzettel szoríthatott
 keblére; addig anyád, szerencsétlen anyád a magány, az elha-
 gyottság rémes képeitől gyötörve, elszigetelten állva e szere-
 tetlen világban, csupán nyomoru kincssóvár embertigrisektől olál-
 kodva körül néha — egy egy tünde szárnya után kapkodott a le-
 hetőségnek, hogy sivár életpályája végén nyomára akadhat el-
 vesztett életüdvének! . . . Oh világ! — folytatá könyök között a
 megkisértett nő — mondd, van-e erő, istentől adatott erő kar-
 jaidban reádobni a kárhóztatás követ arra, ki annyit szenvedett,
 mint én?! . . . Képes vagy-e szentségtelen ajkaidra venni a
 roszaló ítéletet felettem, ha multam borus tükörébe pillantottál?!
 . . . S ha igen, akkor . . . oh de mit nekem a világ?! . . . hisz
 az én világom itt fekszik előttem, pihegő kebellem — arcza ró-
 zsa édenével, körülmosolygva aranyfürteitől, melyekhez belo-
 pózik a napsugár, hogy fényt orozzon a nap számára! . . . Ezen-
 kül holt nekem minden, nyomoru habbuborék, mely visszatük-
 rözi az égi szivárvány színeit, de csak pillanatnyira, hogy merész
 tolvajlása fölötti önfurdalásaitól pukkanjon szét. Egy ember lehet,

kít a földgömböt körülnyaló férgek porából feltudnék emelni a lények sorába, kik hivatva vannak felfogni a magasztos czélt, melyért őket a teremő hason képre alkotá, s ez ember — Menyhért . . . S még is a kétség ezerfejú szörnye üti fel tanyáját elsanyart szivemben mindannyiszor, valahányszor ez emberre gondolk! . . .

Hát ha őt is számitás, vesztegetés vezette tizennég évén át? . . . Hát ha ő is egyike ama hétköznapi lényeknek, kik a magasztosság utján az első fenyegető fárasztó meredeknél össze-rognak, míg az önző számitás ösvényén mint kigyók képesek végig sikamlani . . . De nem, nem lehet! . . . Isten az ártatlan, óvatlan lelkeknek egy láthatlan óvószellemet rendel oldalukhoz, mely a vész idején lelkükbe sugja azt, miből az ösztönszerű érzés támad, melyből az óvakodás szülemlik! . . . Az ártatlanságot az angyalok jelképezik; s nem angyal, nem a megtestesült ártatlanság-e Aranykám, s ezen esetben tehetett-e volna Isten kivételt, hogy őt a sátántól, ha e sátán Menyhért képében létezik, meg ne óvja?! . . . Nem, nem, — Isten igaz az ő ítéleteiben s ártatlanságai megvédésében következetes!

Gilda talán tovább folytatta volna saját szerű eszméinek menetét, ha Sára asszony őt meg nem zavarja.

Midőn Gilda Sára asszonyt belépni látta, önkénytelenül Menyhért jutott ismét eszébe.

Lelke némi igazolt szemrehányást érzett, hogy e férfiuról, ki élete legnagyobb kincsét nem csak megmentette, hanem mint a durva gyémántot értékéhez méltó fényre ki is köszörülte, sőt mint eltévedt birtokot tulajdonosának vissza is adta, megfeledezett.

Csak most eszmélt, hogy egy egész hetet engedett elmulni a nélkül, hogy e derék férfiúnak nem háláját; de csak elismerését is nyilvánította volna.

Gilda lelke nem vetkezett ki nemességéből, ha a tizennég év óta ismeretlen öröm elkábitotta is őt, de elfásulttá tartósan nem volt képes tenni.

Minél inkább szokni kezdett boldogságához, annál inkább kezdé mérlegelni azok érdemeit, kik e boldogsághoz utat nyitottak neki.

Az érzés rég, talán folyton, szendergett lelkében, de a benyomások, melyek a szegény, szivileg s lelkileg annyira megszarolt nőt hirtelen ostromolni kezdék, nem engedék azt lelké felszínére hatolni! . . .

Most egyszerre kezdé némi helyes felfogása helyzetének lézengeni lelkében.

Most érezte csak át, miként ha leányát szívére szoritja, lehetlen hogy saját szívének egy dobbanása legalább azé ne legyen, kiért egyetlen gyermeke ajkai fohászkodnak! . . .

— Menyhért . . . édesem . . . barátom! — hangzott Gilda füleibe, midőn Sára asszonyt belépni látta. . . .

E Menyhért közel áll leányom szívéhez, ezé ugyanegy az enyémmel, tehát Menyhértnek az én szívemhez is közel kell állnia.

Aranyka még mindig nem ébredt fel. Gilda szeliden a hófehér párnákra helyezé leánya arany fürteit s felállva Sára asszony elé lépett. . . .

— Hol van nevelt fiad, Sára, hol van Menyhért? — kérdé.

— Künn az előszobában, hol naponkint megjelen, várva, hogy a grófnő valamivel megbizandja őt. De mindeddig hasztalanul várakozott; ma azonban bucsuzni jött, teendői őt Budára szólítják vissza. . . . Megkért engem, hogy ha a nagyságos grófnő személyesen vonakodnék őt fogadni, jelentsem alázatos tiszteletét, mert még e délelőtt távoznia kellend. Azonban ő Budán is mindig kész szolgálja marad a grófnőknek! — felelé Sára asszony.

— Sára — mond Gilda érzékenyen — hideg előadásod nem sért, mert tudom, hogy megérdemlem azt egy részről, de tudom, hogy más részről te, ki multam egy részének osztályosa vagy, nem fogsz szigoruan itélni felettem, midőn boldogságom első élvezetében megfeledkezém annak szerzőjéről; nem fogsz megítélni s meg fogsz bocsátani akkor ha ígérem, miként e megfeledkezésemet jóvá teendem.

Sára asszony felelni akart; de Gilda megszakítá őt, mondván:

— Küld be Menyhértet, szólni szeretnék vele. . . .

Sára asszony távozott, két percz mulva Menyhért Gilda előtt állott. . . .

Menyhért képzeletében ismét feltűnt a tizennégy év előtti Bernburg grófnő, midőn reszketve fekteté gyermekét karjaira.

Homlokán, mint égető bélyeg újra kigyult a csók helye, melyet akkor a szorongatott nő oda illesztett! . . .

Ugy tetszett neki, mintha újból végig álmodná az éjet!

Pedig nagy, sötéten tátongó tizennégy évnyi idő-ür feküdt a mult és jelen között; — de van-e a képzeletnek elválasztó idő- s helyszabta határa?! . . .

Menyhért Gildára pillantva Aranykát látta, hisz mindkettő ugy hasonlított egymáshoz, mint a lilium levelei, s a merengő ifju alig tudta volna egymás mellett is megkülönböztetni őket, melyik fejlődött légyen egy hajnallal előbb. . . .

— Menyhért! — mond végre Gilda a boldogság remegő hangján — gondolkodott-e kegyelmed már arról, mivel tartozom kegyelmednek azért, mit érettem, mit gyermekemért tön?...

— Még arról nem gondolkoztam, nagyságos asszonyom, — mert én csak azt tevém, mi kötelességem volt, s még tenni fogom, mit ezentul tennem kellend — a nélkül, hogy jutalomról álmodozzam, mert szerintem minden tettünk elveszti öntudatos becsét, mihelyt megfizettetik.

Igaza van, de visszatudná-e utasítani nem a hálát — de nemes tette önkényes eredményét, melynek visszautasításával feláldozása félszeggé válnék, s mely által elrontaná, mit épített! . . .

— Azt nem, asszonyom, soha! . . .

— Jó, így akartam, így akartalak látni fiam — Menyhért. Midőn az anyának gyermeket adtál, önmagadat is fiává tetted ugyanazon anyának!

— Hogyan . . . kiáltá Menyhért térdre borulva Gilda előtt s megfogva annak átlátszó kezeit, ajkaihoz vivé, mialatt forró könnyecpp gördült alá szemeiből.

A félig levont kárpitos ágy mögül e szavak hallatszottak! . .

— Menyhért . . . édesem . . . barátom! . . .

— Hallod őt — suttogá Gilda — ez ajk avatott fiammá, ez ajk tegyen téged a föld legboldogabb halandójává!

— Anyám! . . . Menyhért! . . . suttogá ismét az álmodó gyermek, s a tul boldog anya csaknem örülten rohant leánya ágyához neve hallattára, balkezén magával vonszolva Menyhértet,

s nem eszmélve arra, hogy a mit tesz, a világ illemszabályival homlok egyenest ellenkezik. Oh! de ismeri-e az anya, s a szerető forró szive a világ illemének rideg korlátait! . . .

* * *

Egy órával később a fennebbi jelenet után Gildát, Menyhértet, Aranykát, s Bálint atyát fontos tanácskozmányban találjuk együtt.

E tanácskozmány minden egyes részleteinek elősorolásával felesleges volna tisztelt olvasóink figyelmét fárasztani; ámbár történetünk személyeinek eseményi fonala, miként itt tűhegyre szedett, tán némi élvezetet is nyújtandna azoknak, kik elbeszélésünkből holmit már tán el is feledtek.

Jövő eseményeink körüli tájékozás végett a tanácskozmány következő határozatit még is szükségesnek látom feljegyezni:

Legelőször is az öreg Zarándy grófort kelle a marquis körmei közül megmenteni; azután pedig az őt tizennégy év óta terhelő orgyilkolási vád alól felszabadítani.

Mindkettő csak törvény útján vala eszközölhető; ennek rákemenetét pedig akkor is már ép úgy rettegték az emberek, mint későbbi időkben.

Gilda, a nőknek ama — ép a legválságosbb pillanatokban tulajdon helyes tapintatánál fogva — egy merész lépéssel hitte csak a bonyolódott gordiusi csomó ketté vágthatását eszközölhetni.

— Atyám és Menyhért ügyét — úgy mond — legbiztosabban hiszem elintézhetőnek úgy, ha magához a királyhoz folyamodunk s pedig személyesen . . . Le kell álcáznom e galád Duboist, bár sokan kárhoztatni fognak e lépésemért; mert ő férjem a törvény előtt; de nem volt az soha Isten s önmagam előtt. Hogy felvevém nevét, csupán atyám becsülete s élete megmentéseért tettem. De e becsület és élet nem leend többé kockáztatva, ha a király kihallgat . . . Ha atyám a francia udvar csábító befolyása által oly tervek koholására hagyá is magát ragadtatni, melyeknek felfedezése által fejét veszélyezteté; e tervek még sem értek meg s valósultak tettekké soha s ő idejében megszűnt e mérényletnél, mint tényező fellépni; de annál kevésbbé szűnt meg a marquis, ki atyjának nem csak tömérdek adósságát, hanem galád árulói szerepét is öröklé. Ez ember tábornokságig vitte a császár seregeiben, rendjelekkel van elhalmozva s befolyással bir

az udvarnál, holott tetteinek méltó jatalma csak a vérpad lehetne. . . . Ő szítja alattomos küldöttei s biztosai által a nagyok és a nemesség között uralgó elégtelenséget egyrészről, míg fenn Bécsben az udvart a legrosszabb hangulatban iparkodik tartani a magyarok iránt . . . Minden igyekezete oda irányul ez embernek, hogy a külelenséggel kötött béke után, a haza szivében üsse fel a polgárháboru rokonvér-áztatta lobogóját! . . . Ezt parancsolja neki udvara; — mit vél ez által elérhetőnek Magyarhonban? nem tudom; — de arról biztos tudomásom van, néhány véletlenül kezeim közé tévedett levél nyomán — miként e nyomoru ember, kit az átkos sors bőszi haragjában férjemül erőszakolt, udvarától utasítva van, hogy mindenkép iparkodjék felélesztetni a polgárháborut az által, hogy a királyt a magyar rendekkel visszás helyzetbe hozva, főleg az ifju II. Rákoczy Ferenczet iparkodjék e cél kivitelére felhasználni. Ez utóbbi már sükerült is neki, a mennyire elutaztom előtt atyámtól hallám véletlenül, hogy az ifju Rákoczy elfogatott s Bécsujhelyben bebörtönöztetett.

Ha történet — és nem regényirói szerepet vállaltunk volna, — akkor hosszú sorozatát adhatnók itt ama szomoru viszályoknak, melyek egy szivileg jó és becsületes agg királynak — külsőleg a fegyverek diadalmas dicsőségétől fénylő, de benn a tartományok kebelében szerencsétlen következményü félreértésekkel küzdött csaknem félszázados kormánylatának végét megzavarák. Szerény regényirói helyzetünkben azonban vessük a nemtudás sötét fátyolát mindazon történelmi eseményekre, melyek elbeszélésünk szűk korlátain kívül esnek s melyeknek felelőletésével könnyen egy még folyton fájó érzékeny sebhelyre tapinthatnánk.

— Két hetünk van még a cselekvésre; akkor a marquis Menyhérttel összebeszélés folytán, meg fog jelenni Budán. Ez ideig ügyünkkel tisztába kell lennünk — folytatá Gilda — mert a marquis ellenében csak mint tökéletesen tisztázott egyének léphetünk fel . . .

Nebéz utikocsi zörömpölése az utcán szakítá félbe Gilda szavait. A kocsi a kapu előtt megállott; mindnyájan az ablakhoz futottak valamely ösztönszerű sejtelemtől megkapatva.

— Hah! ez atyám utikocsija; s ime maga lép ki belőle! Mily jókor, mintha Isten küldte volna őt utánam! . . . Menje-

tek e mellékszobába Aranykám s te is Menyhért, s kegyelmed Bálint atya, még nem szabad látnia benneteket! — mondá nagy sietséggel Gilda a mellékszobába tolva kedveseit. — Sára, te pedig láss atyám szobája rendbeszedéséhez, hogy kényelmesen kipihenhesse az ut fáradalmait!

Sára anyó tipegve távozott, Gilda pedig atyja elé sietett, hogy őt a lépcsőnél fogadhassa.

Az öreg Zarándy gróf, mióta leánya Dubois marquisnő lön — nagyon, igen nagyon megaggott. Lelkében felébredett a bíró, mely kérlelhetlen kézzel tartá elébe szüntelen élete tükrét, hogy abban folyton szemlélhesse bűneit s azoknak következményeit, melyek ártatlan leányát is sujták.

Ha képes lett volna saját életén visszavásárolni leánya elorzott boldogságát, haladék nélkül megteendette azt.

De neki szenvednie kellett, szenvednie kétszeresen, saját lelke furdalásai által s gyermeke szerencsétlenségének láttán.

Most is, midőn leánya őt a szobába vezette, alig merte pillanatait Gildára emelni, mert félt a törsturástól, melyet szívében érzett, valahányszor a kétségbeesetten szenvedő arczra tekintett.

De mennyire meg volt lepelve, midőn remegő pilláit felemelve végig pillantott leánya alakján.

Gilda még mindig a szigoruan egyszerű gyászt hordotta s nem is volt szándoka azt valaha letenni; mert ő Bernburgnak örökké gyászoló özvegye maradandott; de arczán neme a menyei dicsfénynek ült, minőt csak a megdicsőültek arczai sugározhatnak vissza. Oly szép, oly fiatal volt ismét, mint tizenhat éves korában. Gilda rögtön észrevette a hatást, melyet látása atyjánál okozott, de ő e hatásra el volt készülve.

— Atyám — mond a bánuló öreg nyakába borulva — atyám, maradt-e még hosszú szerencsétlenségünk közepette annyi hely menten a keserüségtől szivedben, a mennyibe hátralevő napjaid boldogsága befér?!

— Gyerme kem te beteg vagy! . . . felelt az öreg némi ijedelemmel vizsgálva leánya arczát és simogatva száraz csont ujjaival a szokatlanul derült homlokot — igen, igen — folytatá, mintha bizonyosságot szerzett volna magának — te beteg vagy, mert ébrenlétedben is boldogságról álmodozol. . . . Ha még azt mondottad volna, hogy tiszta angyali szived szenvedését elégelte

meg az ég s a vigasztalás sugarát küldé abba; . . . de te azt kérdéd nemde, hogy van-e hely az én szivemben, melyben a boldogság megférhessen? . . . Szegény beteg gyermekem te! . . . Hát lehet-e a sátán szivében helye a boldogságnak, lehet-e azéban, ki nyomoru szabadsága vagy élete s álbecsülete megmentéseért egyetlen gyermekének minden boldogságát eladá egy a sátánnál is rosszabb embernek?! . . . Nem, nem, — nem lakik ott egyéb, mint átok és kárhozat, mint a pokol minden kinaival és szenvedéseivel! . . .

— Ne, ne tovább -- kedves atyám — ládd leányod ismét boldog s téged is azzá akar tenni. Ifjabbkori tévedéseidért már eleget bünhödtél, hisz mi voltál tizennégy év óta egyéb, élve eltemetett halottnál, de a kinek hosszú álmát megelégelte az ur s elküldé képemben, saját leányod képében a feltámadás angyalát, hogy lelked hosszú fekete éje után a boldogság szövétnekével világítson életedbe. A rém, mely a marquis alakjában szüntelen fenyegetve állt előtted, elvesztette varázsának átkos befolyását reád nézve; tőle nincs mit rettegned többé, nézd ez iratokat — folytatá Gilda egy szekrénykéből néhány összehajtott papirdarabot ragadva hirtelen elő — ezek csalhallan bizonyítékai a marquis gaszágának; felfogunk ezekkel menni a királyhoz, te bevallod őszintén multad tévedéseit s a király neked megkegyelmez, az áruló marquisval pedig méltó haragjának egész sulyját éreztetendi! . . .

Gilda ez utóbbi szavakat főleg oly hevélylyel mondá el, hogy az öreg ur önkénytelenül hátrált előtte néhány lépést s gondolkodva kezdé dörzsölni homlokát, ha leánya helyett, mint előbb vélte, nem ő-e az, a ki álmodik. Gilda elváltozása a szomoruan szenvedő nőből — a határozott — és bátor felléptü nővé, megfoghatlannak tetszék előtte. . . . Ha az előtte álló nő nem gyötört agyának szüleménye, hanem az ő valóságos leánya, Gilda, akkor valaminek történnie kellett, mi nem csak leánya rögtöni elutazását okozta Oromkőről, hanem e hirtelen kedély és anyagi változást is idézte elő.

Gilda jól tudta, mi történik a szótlanul reá bámuló apa lelkében, azért nem is várva be a kérdést, megelőzőleg iparkodott őt a történekről felvilágosítani.

— Jer, kedves atyám — mond szeliden csengő ezüst hangján, megfogva az öreg ur kezeit — jer, üljünk e pamlagra, itt mindenről felvilágosítandlak, mi neked most valószínűtlen s rejtélyesnek tetszik! . . .

Az öreg ur gépileg követte leányát s leereszkedve a pamlagra feszült kíváncsisággal csüggödt Gilda beszédes ajkain, ki, nehogy az agg apa figyelmét szerfelett kifáraszsza, lehető legrövidebb kivonatban adta elő mindazt, mit az öreggel tudatni szükségesnek hitt.

Az öreg ember szakadatlan lánczolatán az ámulatnak ment keresztül, míg ez végre a legmagasbb tetőpontot érte el akkor, midőn Gilda a beszédet végezve, felkelt s megnyitván a szomszéd szoba ajtaját az ifju szépsége teljes ragyogásában tündöklő Aranykát nagyatyja karjai közé fekteté.

Az öre bűnös ember — multja szenvedései által mintegy megtisztultnak érezé magát s nemével a tiszta — vagy az istennével kibékült kebel érzetének szoritá az angyali teremtest szívére. Életének még nem volt ily boldog pillanata soha. Azt hitte, hogy új életre támad, új, szebb életre, mint volt az, melyet vétkes szenvedélyei szülte hányattatásokban leélt eddig.

Önkénytelenül átvillant lelkén a gondolat, hogy sivar multja mily édeni örömök között folyhatott volna le, ha leküzdi magában a nyomoru, senkit nem boldogító szenvedélyek viharát! . . .

De hasztalan. A multat megváltoztatni lehetlen volt: a jelen és jövőben kelle tehát annak szenyfoltjait eltörteni.

Menyhértnek, az egyszerű nemes fiúnak, ki lelkileg százszorta nemesebb volt nálánál, örömkönyük között rebegé háláját, s e könyük közöl nem egy hullott a szorongatott kézre, melyről még nem tűntek el a nehéz pöröly kezelése okozta kérgek, s mely tizennégy év óta szakadatlan munkájával kereste meg a dús gazdag gróf unokájának mindennapi kenyerét. Az öreg gróf alig birta önmagára erőszakolni a hitet, hogy létezzék ember, ki ennyi áldozatra képes; ez tulszárnyalta az ő emberekröli fogalmának körét, kiket eddig csak saját sivar lelke után ítelt meg. Új, eddig ismeretlen világ nyílt előtte, melyben jobbaknak, nemesebbeknek látta az embereket, kiket eddigi lelki állapotában tán lenézett vagy félreismert volna.

A határtalanul boldog nap alkonya Menyhértet s Aranykát már mint jegyeseket látta, kiken az anya s nagyapó áldásain kívül még ott lebegett a megdicsőült apa áldása is.

* * *

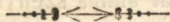
Két nap mulva az elkészített terv szerint, Bécsben a történetirók által „nagy“ melléknévvel megtisztelt Lipót király előtt megjelent Zarándy gróf leánya s unokájával, nem különben Menyhért, Bálint atya és Sára anyó is.

A király magán kihallgatásban részelteté őket; s menten minden idegen befolyástól saját lelke és szive meggyőződését követve, következő sajátkezüleg aláírt határozatokkal bocsájtá el őket:

„Zarándy gróf multjának felfedezett s még ezentul bárki által felfedezendő tetteiért senki más mint csupán a király által vonható felelőségre s csak is a király által sajátkezüleg aláírt idéző levélre tartozik az idézésnek engedelmeskedni.

Endreffy Menyhért, felmutatott nemesi levelének rongyai nyomán is országosan elismert nemes, Bernburg grófnak 1686-ban Győr alatt történt meggyilkolása s az ezen gyilkossággal összeköttetésbe hozott török-ellenséggeli czimborálás vádja alól egyszer mindenkorra tökéletesen felmentetik.“

Ily fegyverekkel ellátva néztek történetünk személyei a Menyhért által meghatározott negyedik vasárnapnak elébe.

XVI.

A negyedik vasárnap.

Haragos Eliás uram magányosan ült hálószobájában, melynek ódonszerű butorzatát gyéren világítja meg a kandalló párkányán pislogó olajmécs. A mécs lobogó lángjánál kísérteties tánczra ke-
rekedtek a magas támláu székek s némely más tárgyak sötét ár-
nyai, mely tánczhoz a nagy falóra egyhangu ketyegése látszott
zeneül szolgálni.

De a mester mindezt nem látszott észrevenni, fejét tenyereibe nyugasztva s könyökeit az asztal sarkára támasztva, mély gondola-
tokba merült.

A mécs lángja őt is megvilágítja egyik oldalról, míg alakjá-
nak másik része a sötétben enyészett el. Vajjon az árnyék, mely
annál sötétebb, minél fénylőbb a világító test, mely azt okozza,
nem intő példaül szolgál-e az embereknek, hogy megemlékezze-
nek, midőn szemeiket a fényre meresztik, hogy csak meg kell
fordulniok s látni fogják, miként a kölcsönzött fény alakjukat söt-
tét körrajzokban veti a föld porára. Csak a mi saját bensőnk ön-
tudatos erejének szüleménye, az ad valódi értéket, melyet büsz-
kén hordhatunk keblünkben akkor is, midőn a világ azt félreis-
meri; — de a mi tisztelet- vagy becsülésképen a fényes környezet
iránti tekintetből, a melyben élünk vagy melyhez tartozunk, há-
ramlik reánk, az csak kölcsönzött világ, mely a világító test
letüntével, a sötétben hagy, hol nem látnak többé az emberek,
ha csak mint valamely utukban levő alkalmatlan tárgyba belénk
nem botlanak.

Tudja ezt mindenki a legkisebttől a legnagyobbig s még
is hányat találunk az emberek között, kik saját lábaikon állanak,
kik a helyes és igaz fogalmainak önmagukbani megtestesi-
tése után szívök és lelkök öntudatos erejének tisztán ömlő világát
sugározzák környezetükre?! . . . Az emberek legnagyobb része
csupa pulyaság és kényelem szeretetből elveti magától lelki és

anyagi önállóságát; nekik könnyebb más fejével gondolkozni s izletesebb a kegy asztalairól elébök tévedt falat, mint az, melyet saját ész vagy kézi munkájuk után szereznek, s melynek legjobb fűszere az elégtudás, hogy megérdemeltük azt.

Haragos Eliás uram nem tartozott az emberek ez utóbbjai közé. Mi, kik multját ismerjük, láttuk mily igen is önálló harczot küzdött az emberek gonoszsága s nehéz helyzete ellenében, s hála a soha nem szunyadó gondviselés örökös szellemének, — mily diadalmasan kelt ki végre is e harczból. Itt állott céljainak tetőpontján, hol nehéz feladata gordiusi csomójának utolsó bebonyolítása fekszik már csak előtte. Hogy ezt is megoldandja, nem volt többé kétsége.

Ő kitűzött céljának kivitelétől nem várt egyéb jutalmat, mint megnyitni a szív nyugodt verése s a szemrehányás nélküli visszapillantás a multba ad. S ime mennyivel többet nyújtott neki a végzet.

Az, mi az életutjának rögeit a legszebb virágokkal rejti el szemeink elől, mi a küzdést és fáradságot édessé, kívánatossá teszi, mi lesimitja a kebel fájdalom-tengerének torló hullámain, hogy a tükörsima felületen kéjesen ringathassa boldogságunk csónakát — a szerelem, a legbájosabb s legimádottabb lény szerelme, s birása lön hosszas feláldozásának jutalma.

De épen e lény birása, melynek minden egyes érzete s gondolata csak saját nemes lelkének volt átültetett csemetéje, — e birás volt az, mi e válságos órákban a mester önállóságával összeütközésbe jött.

Ebből magyarázható komoly magába szállása s a lélek túlsága a csordultig boldogságtól áradó szív ellenében.

Aranyka gazdag, egyike magyarhon leggazdagabb s legmagasb rangú hölgyeink, ő szegény s mesterségéveli felhagyása után, csupán elrongyolt nemes levelének s saját kezei kovácsolta kardjának tulajdonosa.

Igaz, hogy nemessége s a bátor karral forgatott kard rövid időn magasabb polczra nyitandhatna neki utat; de a haza külel- lenével meg van kötve a béke; a polgárháboru pedig, melynek sötéten tornyosuló fellegei már kezdék fenyegetni a szerencsétlen haza csak most kitisztult láthatárát — nem terem egyebet átkos honfivér áztatta fonyadt babéroknaál a hősök számára, ha a saját

szívvérökben eszeveszetlen gázoló harcosok legvitézebb tetteik után is kiérdemlik a hős nevezetet.

Azon fölül itt volt még a világ ítélete is, melyre ugyan csak annyit adott a mester, a mennyiben ez nem csak őt, hanem leendő nejét s tán gyermekeit is sujtandja.

Nem fogják-e az irigyek viperanyelvei sutogni, hogy eddigi tetteinek rugója csupán aljas haszonlesés, a gazdag örökségbeni osztozás vágya volt?! . . . Ő, maga öntudata tiszta érzetében megvetette ugyan már előre is e rágalmat, de tudta, hogy a világ nem fog megelégedni azzal, ha csupán őt sujtotta, hanem ártatlan utódit is üldözni fogja még azzal, hogy a rangot és vagyont, melylyel birnak, apjuk nem igaz, hanem a cselszövény és aljas haszonlesés útján szerezte meg számukra.

De, mint minden erős léleknek, úgy a mesternek is rövid küzdelemre volt szüksége, hogy határozhasson.

Néhány perczel később, hogy szobájában megleptük őt, felemelé fejét s álóntönyének daczára egész magasságára egyenesedett fel.

— Nem, nem, — mondá hallhatóan — nem akarok a kölcsönzött fény világában ragyogni, saját énem kisugárzása legyen az, mi nevémet megvilágítsa, hogy a legkajánabb szem sem fedzhessen fel benne egyetlen homály-foltot is. A szív vágyini, szenvedni fog ugyan mindaddig, de szerelme ép ez által még tisztultabb, magasztosabb leend . . . Aranyka befogja látni tervem szükségességét s helyeselni is fogja azt, hisz ő nem mindenben úgy gondolkozik-e, mint én?

A mester most az órára tekintett. — Félkilenczre! — mond — fél óra mulva itt lesz a cseh bérencz, hisz ma van a negyedik vasárnap! . . .

Alig mondta ki azonban a mester e szavakat, midőn az egész ház hatalmas zörrenéstől dördült meg, melyet az utczajtó erősen kezelt zörgetyüje okozott.

— Hm — mondá a fegyverkovács, — rosszul járhat a brátye órája, mert egy fél órával hamarabb jött, — s távozott az ajtót megnyitandó. . . .

A mester kivilágított mécsesével az utczára s nem kis bámulatára a várt Skrzypecz Wenczeslaw helyett Petneházy Dániel tábornokot látta maga előtt egész nagyságában.

Közvetlenül mögötte egy huszár közvitéznek a hatalmas bajusznak miatta csak egy harmadrésznnyire látható arczára esett a mécs világa, ki fehér köpenye alatt erős vászonba burkolt meglegelő nagyságu csomagot tartogatott.

— Mit bámul kend — kezdé meg rövid főbiczenttés s szemének egy csintalan csiptetése után a beszédet a kedélyes tábornok — táguljon kend kissé az utból, mert lelkemre mondom, hogy karcsu természetnek miatta majd be nem férünk az ajtón! — s a tábornok belépett a bajusza alatt tréfáját megnevető huszártól követve.

— Tedd le batyudat itt a műhely ajtajában, azután dolgodra mehatsz Andor, reggelig nincs reád szükségem; hanem azt kikötöm, hogy akkor valamely házsártos lakóval halandó részeid felső emeletében ne lássalak. — Itt van ne — folytatá Petneházy néhány pénzdarabot nyomva a huszár markába — ez igen jó orvosság — ha az ember karja valamely teher czipelésében elcsenyvedt. . . .

— Köszönöm alázatossággal — mond tisztelegve a huszár, mialatt torka a budai vörösnek előleges élvezetében s kenetlen szárazságának miatta nagyot kortyant.

— No most fogd e batyut öcsém — szólott vidoran Petneházy megszorítva szives üdvözlétül a mester kezét, s röpülj előre fölfelé e sötét bagolyoduba, mert én itt tiz év mulva sem ismerném ki magamat.

A szobában letevé Petneházy köpenyét és kardját s Menyhérthez közeledve szívére ölelte őt.

— Derék fiu vagy öcsém. Apád büszkén tekinthet onnét a csillagok közül reád, meg azon másik halott is, ha ugyan ott fenn rendelték számára kvártélyt! . . . De öcsém az embernek minden deréksége nem ér e laza világon semmit, ha csak az tud róla, a kit a tükörben látunk, ha magunk nézünk bele. Igaz, hogy téged még mások is ismernek, de már öcsém ne haragudjál, ha azt mondom, hogy azok biz mindössze is három fehérnép, az öreg tehellen Zarándy gróf, meg a jó, de biz kissé már időtől megviselt Bálint atyából állanak. Téged öcsém, ugy akarom én, ugy kívánja saját jövőd érdeke is, ismernie kell az egész hazának, mint ki az Endreffy család egykor fényes nevét méltó helyére visszaállítsa. Erre én már lépéseket tettem, s miután nem sze-

retem a dolgot soká kerülgetni, kimondom egyenesen, hogy én most a királytól jövök Bécsből, a ki küldi számodra ezt. — S a tábornok oldalzsebéből egy öreg pecsétes levelet vön ki s nyujta át Menyhértnek.

Menyhért a mécs világához tartá a levelet, czimének olvastára arczát bibor özönlötte el. Feltolta a kötöt másik szeméről is, mintha emennek csalhatlanságában nem bizott volna meg.

A levél: „Endreffy Menyhért II-ik számú könnyü magyar lovas ezredbeli századosnak s Petneházy Dániel osztály tábornok karsegédének“ volt czimezve.

— De bátyám — mond rövid habozás után Menyhért — én e tisztséget nem érdemeltem meg! . . .

— Nem érdemelted meg? — kiálta hevesen Petneházy — és miért nem, ha merem kérdezni, hát nem vágtaal-e le tiz annyi törököt akkor is, midőn csupán vendégképen jövéél a táborba, mind sok azok közől, kiket fizettek s tisztségekre emeltek érte. Aztán, ha ezt nem tetted volna is, nem kovácsoltál-e tizennégy esztendőn keresztül nehány ezer kardot s más fegyvernemüt, melyeknek jóságát megbámulták még a hires antwerpeni kovácsok is, — kikre köztünk legyen mondva, csak a szemtelen-ség foghatta azt, édes magyar fegyverkovácsom, hogy te tőlük tanultál volna valamit, vagy épenséggel az ő elsajátított portékájukat árultad volna a magad neve alatt; — s e fegyverekkel, melyeken csorbát nem tudott ejteni a legjobb ellenséges aczél sem, nem a haza elleneit pusztítottál-e azok, kiknek kezökbe adád a kardot? . . . Azt nem hiszem, hogy gondolnád, miként csupán a harczmezőn tchet az ember a hazának szolgálatot s mintha csak ezt kellene jutalmazni? . . .

De e kinevezésed nem jutalom, csak jogszerü visszaadása annak, mit egy bitor gazember ármánya folytán s elnöktele alatt összeült törvényszék elrabolt tőled. Ha ezek pályád kezdetén meg nem akasztanak, ha nevedre a honárulás szenyfoliját mázolja elrejtőzni nem kényszeritnek, most már mint szép érdemeiket gyűjtött honfi magas polczon szerepelhetnél; így megkéstél ugyan kissé, de hosszú türés és önmegtagadásod által nagyobb férfiúvá nőtted ki magadat, mint minő leendettél talán a szerencse elkényeztető ölelései között.

Nevedről le van törölve a folt, mely azt jogosan soha meg

nem homályosíthatta, s ugyanazon irat, mely századossá kineveztetésedet, s visszaiktatásodat a hon nemesei sorába kihirdetni rendeli, megviszi országszerte ellenséged kudarczát is, kit a király ott hol éretik azonnal elfogatni rendel. Magam hoztam meg a kettős tárgyat tartalmazó iratot a nádor Eszterházy Pálnak, ki azonnal foganatba vette a rendeletet, midőn kineveztetésedet ellenjegyezte; ám olvasd. . . .

— De édes bátyám, bár mennyire tartozom is hálával a királynak határtalan kegyelmeért, félek még is, hogy ez uj tisztem, az ország e zavaros állapotában kényszeríteni fogna királyom és jóltevőm mellett saját véreim ellen ragadni meg a vasat! . . . s így! . . .

— Hagyd el öcsém — elvégzi azt a király a maga német katonáival, s míg ez megtörténék, mi a végvidéket fogjuk őrizni, nehogy a török szomszéd észrevevén, hogy mi történik itt, ujra eljőjön a zavarban visszahalászni azt, mit elvesztett. E pontban megnyugtathatod lelkiismereted! . . . Tehát — végzé Petneházy, Menyhért tenyerébe csapva -- üdvözlöm kegyelmedet vitéz kapitány uram! . . .

Menyhért a tábornok e kedélyes megszólítására nem nyomhatta el mosolyát s hálásan zárkozott a derék atyai barát kezébe.

— — — — —
A nagy falióra kilenczet ütött s Menyhért mintegy önkéntenül mormolá e szavakat:

— Ah! kilencz óra, ő mindjárt itt lesz! . . .

— Ki lesz itt mindjárt? — kérdé Petneházy.

— Skrzipecz, a cseh bérencz, Dubois marquis szolgája vagy is inkább czimborája! . . .

— Jól van jól, csak jőjön; gazdája mellett ő is megfér a bitófán; de miért jő e bitófavirág egy órával hamarabb mint ura?! . . .

Menyhért elbeszélte Skrzipecz ajánlatát. — De — folytatá hozzá téve — nem hiszem, hogy eljőjön, mert terve dugába dőlt, miután Gildát, megtérvén urával egyetemben Oromköre, ott nem találták; mert ez levelem vétele után Bálint atyával rögtön Györbe utazott, miután pedig az a derék két madár, megtudva Gilda s később az öreg grófnak is Györbe utaztát, utánnuk sietve szinte

oda érkeztek volna, csak bezárt ajtókat leltek, mert mi Bécsből a Duna balpartján utaztunk Pozsonynak lefelé Budára, nehogy a marquis szemfüles bérenczeivel szembe akadjunk.

— S hol van Gilda, Aranyka, az öreg gróf s a többi; Bálint atya és Sára anyó?! — kérdé egy lélegzettel Petneházy.

— Mindnyájan azon szobában vannak, mely Aranyka lakása volt addig, míg Haragos Eliás a „fegyverkovács“ volt atyja s védője! . . .

— Jól van; minden rendén van, — gondolá hozzá — de hát ama vén házi doromb, ki Sára anyó után jött, hogy is hívják no? . . . aha! Dobainé — hol van az, nem fog-e fecsegni? — kérdé Petneházy.

— Nem, kedves bátyám — válaszolt mosolyogva Menyhért — mert arra reáfogtam, hogy beteg, holmi ártatlan szert készítettem számára s melléje rendelve unokáját, Jancsi gyereket, bezártam őket saját szobájukba. De most rajtam a sor kíváncsiszkodni, kedves bátyám, mi van e csomagban?! . . .

— Ej! lánczhardta tatárja — csaknem elfeledtem, hát édes öcsém ebben van új kapitányi egyenruhád, melyet csupán azért hoztam ajándékban, hogy mihamarább oldalamnál láthassalak! . .

— Köszönöm gyengéd figyelmét, kedves bátyám, s nem tudom ha... — azt akarta még mondani: — ha meghálálhatom-e valaha; de nem mondhatta ki, mert ismét koczogtak az ajtón s Menyhért kénytelen volt távozni, míg Petneházy egy kényelmes széken, mely az óriási öblü ruhaszekrény függőyei mögött volt elhelyezve foglalt helyet — a magával hozott csomagot is a függöny mögé rejtve . . .

Most a koczogó csakugyan Skrzypecz Wenczeslaw uram volt, kit a mester szinte hálósobájába vezetett be.

A cseh igen siralmas arcot vágott s elcsüggedten ereszkedett egy székre.

— Nos? kérdé a mester — itt a pénz, meg az asszony? . .

— Zatraczeni — ebül vagyunk maister — se pénz, se asszony?

— Hogy hogy — kérdé Menyhért a meghiusult várakozás kifejezését erőszakolva arczára — talán nem hitt kegyelmednek az asszony? . .

— Jaj elhitt volna az mindent, ha megtaláltam volna; de

kerestem Oromkőn, azt mondták: Györbe ment. Utánna jöttem ide; a ház zárva volt s a szomszédok azt mondták, hogy mint a cselédségtől hallák, az asszony többet magával Bécsbe ment s hogy az öreg gróf is vele lett volna. A marquis nejének ezen bécsi utjától igen tart, valami ármányt hisz, hogy ellene szönek. Maga nem akarván az asszony után felmenni, engem küldött, de én sem leltem már ott a grófnét, csak annyit tudtam meg, hogy magán kihallgatást nyert a királytól.

— De hát mitől tarthatna a marquis? . . . hisz, mint tudom, nője oly elzártan él a világtól, hogy nagyobb része már el is feledte őt; s nem is vétett a marquis nejének, hogy ez boszut forralhatna ellene.

— Nem is a marquisnőtől félünk mi, vagy is inkább fél a marquis, hanem attól az ármányos Endreffytől; — e szavaknál Skrzipecz önkénytelenül kezdé homloksebet dörzsölgetni, mintha az Endreffy név említésénél annak fájdalma kiujult volna — minden oda mutat, hogy ez ördögös ember a marquisnővel, míg mi ez utóbbi időekben oda kalandozánk, összeköttetésbe tette magát s csak is innét magyarázhatjuk meg annak eltűnését Bécsből. De a marquisnak még néhány levele is veszett el, igen fontos levelei, a francia udvartól, e levelek, mint mondá a marquis, ha avatlan kézbe kerülnek, igen nagy kellemetlenségbe keverhetnék őt, s gyanakszik is a marquis, hogy nejének bécsi utja e levelek elvesztével összefüggésben van; mert mint fülhegygyel hallók, az öreg Zarándy grófon, gyóntató atyán s Sára asszonyon kívül még egy fiatal ember is kísérte őt, ki nem lehetett egyéb, mint Endreffy Menyhért.

— S miért aggódék annyira a marquis az elveszett levelek végett, s mért fél annyira Endreffytől?! . . . kérdé a mester.

Mert ha a levelek a marquisnő által, ki elég oktalanul utálja és gyűlöli férjét, ezen Endreffy kezébe akadtak, ez általuk okvetlenül megfogná rontani őt.

— De hisz ezt módjában lesz megakadályozni a marquisnak, miután egy óra mulva találkozandik Endreffyvel s remélem, hogy már tervével készen is van? — mondá a mester egy lépést közeledve Wenczelhez.

— Ugy van! — felele Wenczel — s ha eddig ez ármány-

kodó ember nem cselekedett, úgy hiszem néhány óra múlva már nem lesz alkalma reá.

— Hogy hogy?

— Hát úgy — folytatá a cseh villogó kétélű tört vonva ki kebléből, — hogy ezen vasdarabka, mely Haragos Eliás uram műhelyéből került, hallgatást fog neki parancsolni örökre! . . .

— Hm, hm, — mondá mosolyogva a mester, de tudja-e azt kegyelmed, vitéz uram, hogy e Menyhért hatalmas ember, kapitány a király lovasai között s karsegéde Petneházy osztálytábornoknak?! . . .

— Ördögbe? — kiált a cseh felugorva székéről.

— Ugy van s azonfölül a marquis már tehetlen ember elle nében, mert a marquis fejére honárulási bűn miatt ötszáz arany van téve! . . .

— Ötszáz arany? . . . a marquis fejére? — bámult mindinkább a cseh — s bizonyos kend erről?!

— Oly bizonyos, minthogy itt állok; alig egy órája hallottam a nádor egy bizalmas fegyveresétől, ki a parancsot a vár parancsnokához vitte, s hallotta, mint olvasta azt fel ennek segédtszte fennhangon. Ha én most nem lennék a marquisnak hű embere, egy óra múlva 500 aranykát seperhetnék zsebembe.

— De ezt nem fogja kend tenni? — kérdé a cseh sajtyszerű kíváncsisággal torz arcán.

— Én semmi esetre! . . .

— Én sem — mond a cseh — noha szép kis összeg az az 500 arany. De mondja kend meg nekem, hol fog a marquis találkozni Endreffyvel, szeretnék közelében lenni, nehogy uramat veszély érje.

— De hát nem kapott-e kegyelmed határozott parancsot urától? — kérdé a mester.

A marquis csupán annyit mondott, hogy várjam őt meg itt, a kend ajtajában pontban tíz órakor, s ő csak ekkor fogja teendőimet meghatározni!

— Tehát cselekedjék kegyelmed ura parancsa szerint.

Az óra két negyedét ütött tizre s a cseh, mintha valami igen fontos dolog jutott volna eszébe, fővege után nyult.

— Köszönöm kendnek a felfedezést uram nevében — mond s azután távozandó megakará bucsuzóul szorítani a mester kezét.

— Oh! kérem, vitéz uram, — mond ez hátra tevén kezeit — nem vagyok méltó e nagy megtiszteltetésre! . . .

A cseh nem erőltette őt tovább, maga is elhitte, hogy nem illik egy oly férfinhoz, mint ő, egy púpos fegyverkovács kormos kezét szorongatni s eltávozott.

— Így ni — mond a visszatérő Menyhért, a rejtekéből ez alatt kibujt Petneházyhoz — most a gonosztevőt saját czinkosa által juttatjuk a törvény kezébe. Fejembe mernék fogadni, hogy a költött 500 arany díj e cseh gazembert ura elárulására fogja birni s így megmenekedünk mi a kellemetlen kötelességtől, melyet a király és törvény iránti tiszteletből saját magunknak kellett volna teljesítnünk! . . .

— Az igaz, hogy ármányos egy ficzkóvá lettél, édes öcsém, — felelt Petneházy Menyhért vállaira tevén kezét. — De mielőtt a marquis megjelenék, még egy fontos, reád nézve igen fontos mondandóm van.

— Mi lenne az kedves bátyám? . . .

— Te engemet nem vártál mára, ugy-e öcsém?

— Nem biz én kedves bátyám s főleg ez örömhírrrel nem, a melyet hozott.

— No lássd — magam sem hittem igen, hogy mára megérkezhessem. De leveled vétele után, melyben bécsi utatok szerencsés eredményét közölted velem, azonnal cselekvéshez fogtam. Az egyik eredményt már tudod, a másikkal megakartalak lepni, de a körülmények szerint jobban meghányva a dolgot, szükséges azt is röviden közölni veled.

Petneházy tervét itt csak azért nem közöljük olvasóinkkal, nehogy történetünk végkifejlődési jeleneteinek elébe vágjunk. Csupán annyit jegyzünk fel, hogy Petneházy minden szava jobban s jobban felvillanyozta Menyhért feszült figyelmét s arcán a lázas el nem nyomható öröm kifejezését idézte elő.

— Tehát ugy marad, — miként mondtam — szólt befejezésül a tábornok felöltve köpenyét s elővevé a ruhaszekrény függönye mögül az odarejtett csomagot. — Jer, most menjünk a nőkhöz.

Menyhért mint ittas tántorgó léptekkel vezette a tábornokot azon szoba felé, mely Aranykáé vala s melyben a már említettük társaság volt egybegyűlve.

A társaság úgy fogadta Petneházyt, mint a kit biztosan várunk, s annál inkább örülünk megjelenésén, mert nem csalatkoztunk várakozásunkban.

Az öreg gróf s Gilda reszketeg örömmel ragadák meg kezeit. Aranyka oda nyújtá homlokát, melyre a tábornok atyailag gyengéd csókot nyomott.

— Az idő int — mond most Petneházy — menjünk. — S a nők, kik már felkészülten várakoztak köpenyeikben az éji hűs lég ellen, azonnal készeknek nyilatkoztak az indulásra.

Gilda magához inté Menyhértet s néhány szót monda neki halkán.

Menyhért elhalványult s Aranykához közeledve remegő ajakkal mondá e szavakat:

— Haragos Eliás a „fegyverkovács“ búcsut vesz kedves növendékétől, arra kérve őt, hogy élete hátralevő napjaiban is, szívesen emlékezzék vissza e szerény lakra, hol ha nem is a legboldogabb, de az őt fenyegető vész elől biztos napokat élt . . . Mit tettem, lelkem tiszta, önzéstelen sugallatából tettem, az erény és tudás magvai, miket növendékem szívének dúsan termő földébe ültettem, erős virágzó fákká nőttek ki magokat, melynek árnyékában a mester és növendék egyiránt fog megpihenhetni ezentúl . . . Mit növendékemért cselekedtem, nem veendeltem önfeláldozásnak akkor is, ha az ég nem rendelt volna ily fényes jutalmat érte . . . Legyen Aranyka oly boldog, minő volt Haragos Eliás akkor, midőn a kis csecsemő Aranyka először rebegette piczided ajkaival a kormos képü ember felé: atyám! . . . mint minő volt akkor, midőn ugyanazon ajkak a szüz kebel első fakadó szerelmének szavait lehelék, — s a mester egyik szemében nagy könnyü csillogott, míg a másik a fekete szemkötő alul fűrt magának utat, hogy szabadon előpergett társával egyetemben legyen tolmácsa a megindult szív érzelmeinek.

Aranyka nem tarthatá vissza magát s nyakába borult a fegyverkovácsnak, könnyüi között atmosolygó arcczal mondván:

— Isten kegyelmeddel Haragos Eliás uram!

A társaság a házikó hátulsó ajtaján nesz nélkül távozott ép azon pillanatban, midőn az óra tizet ütött s a marquis megzörgette a fegyverkovács házának ajtaját.

Hány embert találunk az életben, kik a halálnak legborzasztóbb nemeivel is bátran szembeszállnak, míg a lealáztatás lehetőségének árnyalatától is rettegve fordulnak el, s hogy ez utóbbi elől meneküljenek, készebbek amannak karjaiba vetni magukat...

Többen irtóznak az erkölcsi haláltól, mint az anyagitól; mert ez utóbbi tüleml a föld szenvedésein, míg az előbbi irgalmatlanul tépi le róluk az erények csillogó álfoszlányait, hogy benső erkölcsi rothadásukat a világ elé tárva undor és megvetés tárgyává tegye őket.

De mind a mellett, hogy annyira borzadnak az okozattól, még sem bírnak annyi eszély- és erélylyel, hogy az azt előidéző okot kerülni vagy magukban lebirkózni képesek lennének.

Az ily emberek közé tartozott Dubois marquis is! . . . Hiu élvsovár lelke és szive szüntelen ösztöngék őt rendetlen, sivar vágyai betöltésére s ha az érzéki lefeszültség pillanataiban talán öntudatra ébredt lélek látni kezdett s aggályosan rezzent össze a sötét veszélyt rejtő örvény előtt, mely a mögötte fekvő vádteljes multat a bizonyos megtorlással fenyegető jövővel összeköté, nem tudjuk, ha életének ilyen legmagábaszálltabb pillanatiban is érzett-e megbánást vagy sem?! . . . S ha igen, ez csak a félelmes perc által erőszakolt s nem valódi lehetett; mert ezen esetben legalább azon egyetlen eredményt szüendette, hogy miután a marquis multját jóvá tenni képes nem volt, legalább a jövőre hagyott volna fel gonoszságai tetézésével.

De a marquis maradt a mi volt. Ármányos cselszövő, orgyilkos is, ha kellett; szóval, valódi sátán, kinek minden lehelle mérgel s halált árasztott maga körül s csak egy volt, a mitől rettegett: a lealczázástól s az ezt követő gyalázattól.

Midőn megtudta, hogy nője többed magával Bécsben volt s a királynál magánkihallgatásban részesült; . . . összereszt. Tudta ő azt jól, hogy nejeének galambszelid természete is határtalan gyűlöletté fajult irányában, mely hogy eddig is már tettegességekben nem mutatkozott az ő megsemmítésére, csak annak köszönheti, hogy neje semmi érvényes bizonyítékokkal nem birt ellenében. Mint Bernburg orgyilkosa ellen nem léphetett fel Gilda, mert ezt nem lett volna képes bebizonyítani, mit a lehetőség esetében hihetőleg teendett a lefolyt tizennégy év alatt; de ha elveszett levelei Gilda kezeibe jutottak s ennek sikerült magát

Menyhérttel összeköttetésbe hozni, akkor bizonyos, hogy e kettő egyesülve a leveleket az ő vesztére fogja felhasználni, vagy már fel is használta.

Ez utóbbi esetben Menyhértet — miként tervezte — gyilokkal tenni ártalmatlanná, saját ügyére nézve sem lett volna tanácsos, mert a figyelem felülről most már kettejükön függ s a felperesnek orgyilok okozta halálának gyanuja egyenesen az alperest terhelné. Más eszközre gondolt tehát, s a Haragos Eliás uram küszöbénél várakozó Skrzipeczet, ez éjjelre mint feleslegest felmentve szolgálatától elbocsájtotta.

Tervei megváltoztak, tehát nem volt orgyilokra szüksége.

Midőn a mester házajtájának zörgetyűjét kezével megérinté, valami ösztönszerű borzadályt érzett átrohanni idegein s pillanatig habozott, ha zörgessen-e? . . .

Elegendő oka volt gondolkodni helyzetéről s most is az villant át agyán, hogy hát ha e Menyhért őt ép e fegyverkovács által csalja lépre? Ez utóbbi esetben a kovács meg van vesztegetve s ki egyiknek kinyitá markát, megteszi azt a másiknak is, ha többet ígér. A kis púpos ember fősvény, ezt tudjuk már — mormolá a marquis — s mellette ravasz is: ha ez utóbbi tulajdona veszedelmünkre válhatna, . . . akkor nem fog több fegyvert kovácsolni ez életben! — fejezé be határozottan s zörgetett.

— A marquis igen pontos! — fogadá vendégét a kis púpos s előre világíta a marquisnak, ki habár halványan és izgatottan, mégis nemével az erőszakolt hideg külnyugalomnak követte őt.

A szobába érve Dubois nehéz börrerszényt vetett az asztalra.

— Itt a kétszáz arany — mondá rámutatva az erszényre — kend tulajdona, ha szavát beváltja.

— Oh! . . . mindenesetre, — felelt a kis púpos, — de mindenekelőtt szabadjon egy kérdést koczkáztatnom; mit szándékszik a marquis elkövetni Endreffyvel? . . .

— Azt bizza kend én reám. Különben is, saját boszuját is nekem adta el kend.

— Igen igen — de én tartok attól, hogy a marquis nemes boszút akar állani ellenén s akkor én készebb volnék inkább az előbbi 200 aranyat is visszaszolgáltatni, semhogy ellenem, büntetlenül csuszszerék át, — mond a fegyverkovács dühösen szoritva öklét az asztalsarkához.

Ez ember nem czimborál Endreffyvel — gondolá a marquis — de még is próbára tegyük őt, — s ezzel Dubois az elébb oda vetett erszényt ismét köpenye bő zsebébe rejté, fennhangon mondva a kis embernek.

— Ha oly kész kend a pénz visszaadására, ám tegye, hol van a másik kétszáz arany is? . . .

Eliás uram felnyitott egy erősen megvasalt ládát s visszaadta a másik 200 aranyat is, ugyan azon érintetlen állapotban, melyben tizennégy év előtt kapta volt.

— Tessék megolvasni — egy batka sem hiányzik belőle! . . .

— Jól van, meghiszem — mond a marquis — ez erszényt is a másik mellé csúsztatva, — de most szabad-e hát tudnom, mint akar kend boszút állni ellenén?! . . .

— Elmondom, ha a marquis megigéri, hogy tervemet el nem rontja.

— Azt ígérem, — mond Dubois — egy székre bocsájkozva. A fegyverkovács állva maradt s félig suttogó hangon kezdé előadását.

— Sikerült kitudnom, hogy ez Endreffy Menyhért Bernburg leányát Aranykát, nem csak felnevelte, hanem magas születéséhez képest kimivelte mind abban, mit egy finom magas rangu hölgytől igényelhet a világ.

Hogy ezt végbevihesse álnév és öltözet alatt lappangott az országban. Másfél hónappal ezelőtt fedeztem fel hollétét s azt is, hogy a fiatal ember szive lángot fogott, beleszerelmesedett növendékébe. Első felfedezése óta folyton kémszemmel kísértem s csaknem naponta láttam őt is a leányt is. Ez utóbbinál szebb angyalt ez életben nem láttam soha. Ekkor így gondolkoztam magamban: lehetlen, hogy Menyhért minden földi boldogságát e nő birásában ne helyezze; a halál, vagy bármi más nyomor nem lenne reá nézve akkora büntetés, mintha e nő birásától megfosztatnék. Rögtön cselekvéshez fogtam tehát s most úgy állnak dolgaim, hogy akár egy óra mulva végrehajthassam tervemet, melyben ígérete szerint a marquisnak nem szabad engem gátolnia! . .

— Ember, téged a sátán nemzett! — kiáltá meglepetve ugorva fel székéről a marquis! . . .

— Azt nem tudom — felelt hideg mosolylyal Eliás — de a gondolat jó, nemes, ha mindjárt a sátán sugallta volna is?! . . .

S kend képes ezt végrehajtani?

— Esküszöm, hogy egy óra múlva, akár a marquis szemelátára végrehajthatom! . . .

— Ördög és pokol, ha ez megtörténik, nászajándokul adom e négyszáz aranyat! . . .

— Köszönöm előre is! . . . Ha! ha! ha! mint fog ellenségem dühödni, ha Haragos Eliás uram kebelén látandja a hófehér ártatlan galambkát! — kaczaga a mester sajtászerű pillantást vetve egyetlen szemével a marquisra, melynek deleje alatt ez önkénytelenül összerezent.

— S mit fog kend ellenével tenni azután? — kérde a marquis rövid szünet múlva.

— Semmit. Ha a leány egyszer az enyim, ellenemet a törvény veendi körmei közé! . . .

— Tehát elárulta kend őt, a gyilkost, az árulót?! . . .

— Én nem. Saját ügyetlensége árulta el őt és saját meghitt czimborája fogja őt, hogy a fejére tett dijt megnyerhesse, a törvény szolgáinak átadni! . . .

— Felséges ördög vagy, ember; kár hogy jobban nem ismertelek, te hasznos szolgálatokat tehetél volna már nekem.

— Részemről is igen sajnálom, hogy már rég nem lehetett ily körülmények között szerencsém a marquis-hoz, mint ma — felelt meghajtva magát a fegyverkovács, — de most ideje, hogy a tetthez lássunk, embereim ezóta készen várnak.

— Jó, menjünk tehát, — mond a marquis az ajtó kilincséhez nyulva, a nászajándék nem marad el! . . .

Haragos Eliás uram magára ölté százgalléru fakó köpenyét, minőt a mesterembség szokott akkortáiban hordani s megindult. Dobainé asszonyom szobája ajtajánál megállott s elforditva a kulcsot belépett. E szoba ablaka az utcára nyílt, ezt felnyitotta a mester s óvatosan kitekintett.

Lenn az utczakanyarulatnál egy fegyvercsoport sötét alakjait pillantá meg.

Nem csalódtam — gondolá a mester s betéve óvatosan, mi-ként felnyitá az ablakot, Jancsi gyerekhez fordult, ki mogorván ült öreganyja ágyánál — sehogy sem tetszván neki a betegápolói szerep.

— Mig magam nem zörgetek, senkinek fel nem nyitod az ajtót! . . .

— Igen is nem — volt a laconicus felelet.

A mester a hátulsó kis ajtón vezette ki Duboist.

* * *

Szótlánul haladtak egymás mellett s mintegy tíz percz múlva Mátyás templomának méltóságosan komoly ajtó ivezete alatt állapodtak meg.

— Mi fog itt történni? — kérde a marquis.

— Pszt! — válaszolá Haragos uram — kövessen engem a marquis szó nélkül, csendesen, hogy észre ne vételessék.

Dubois töre markolatába fogózott s úgy lépett az egyházba, melynek ajtaja csak úgy volt betámasztva. A marquis bűnös szívét szorongó borzalom ragadta meg, midőn a szent épület derengő félhomályában előre haladott. Csupán a nagy oltár tizenként gyertyafényétől megvilágítva, melyek csak nagyobbá tették az ellentétet az egyház fényárban uszó szentélye- s annak sötéten maradt hajója között.

A marquis egy oszlopszat mögött vőn állást, honnét ő mindent, de őt ki sem láthatta; a mester pedig a sekrestye ajtaja felé haladott s ott tűnt el.

Duboist sajtáságos érzet lepte meg, midőn egyedül érezte magát éjnek idején annak hajlokában, kinek létét, ha nyilván nem tagadta is, de hogy benne, hogy igazságában hiszen, tettével soha meg nem mutatta. Tagjai reszketni kezdetek, nem a nedves hideg légtől, mely az iven közötti üreget betöltötte, hanem inkább az ösztönszerű sejtelemtől, hogy itt e helyen, ez időben tán igen is közel hozzá annak sujtoló keze, kinek büntető igazságát annyiszor s oly vakmerően hívta önmaga ellen. Ugy tetszett, mintha jövő sorsa fonalának itt kellenék legombolyitadni, mintha itt szakadna vége bűnös pályájának s ezután csak a megtorlás, a bűnhődés ideje következnek.

A festvények alakjai, a szentek faragott képei mind őt látszóltak fenyegetni. Mintha a sirbolt mélyéből kísértetes árnyak szállongtak volna fel, hogy ítéletet tartsanak felette . . . Félelmében menekülni akart; de lábai le voltak gyökerezve.

Végre valódi élőlények léptei vonák magukra figyelmét.

A sekrestye ajtajából fényár ömlött s nem sokára ünnepélyes menet bontakozott ki abból.

Ha a marquis eddig félt, most halálra ijedett.

A menetet diszöltönyü néhány egyházi személy nyitotta meg égő szövetnekekkel kezeikben, követte őket Kolonics Lipót magyarhon primása, Eszterházy Pál a nádor, mint aravezető, karján a halvány de dicsőült arczu Bernburg Aranykával, azután jött Endreffy Menyhért a huszár százados, az örömanya Petneházytól vezetve, Zarándy gróf, Sára anyó, Bálint atya s még néhány ur és egyházi személy a nádor és primás kíséretéből.

A marquisnak e tünemény láttára az oszlopba kelle fogóznia, hogy össze ne rogyjék. Mint villám nyargalt gonosz agyán keresztül a gondolat, hogy reá van szedve. Endreffy Menyhért egy éles pillantást vetett az oszlop felé, hol ő görnyedett, de e pillanattól felismerte a fegyverkovácsot „Haragos Eliás“-t. Ismét futni, menekülni akart; de nem lehetett; lábai megtagadták a szolgálatot, valamely láthatlan bűverő helyhez kötötte őt. Vére agyába tódult, füle zúgni kezdett, az oltártól jövő hangok, mint az ítélet harsonája hangzott azokban.

Hallá az eskü szavait, a „holtomiglan holtaiylan“-t — az áldást, melyet a magas egyházi lérfiu ihlett ajakkal mondott el a dicső pár fölött, melyre viszhangul saját lelkéből felhangzott a tompa, kísérteties szózat: átok, átok reád, Dubois marquis, átok reád orgyilkos, honáruló! . . . Látta Gildát, a páratlan szépségű örömanját, boldogságban uszó arcczal, összetett kezekkel imát rebegni ajkaival gyermekei boldogságaért, azon ajkakkal, melyeken az ő számára csak az utálat, megvetés és átok szavai teremhettek . . . Oh! mily nyomoru féregnek érezte ő magát e pillanatban! . . . Halásan csókolta volna a gyilkot, mely e pillanatban életét eloltandotta; szive vérét öntözte volna a kőre lábai alatt, ha az e perczen lesülyjed, hogy utat nyisson számára az öröksötét megsemmisülésbe . . . A kétségbeesés vasmarka megragadta szívét, s örülettel fenyegette agyát: — minden hátralevő erejét erőszakosan összeszedve megfordult, hogy ne lássa tovább a reá nézve iszonyu látványt, s bizonytalan, tántorgó léptekkel kisetett az egyházból! . . .

Az éj üde levegője megérinté hideg gyöngyöktől borított kísérteties arczát, nagyot lélegzett, mint ki nyomasztó, félelmetes

álmom befolyásától szabadul; de a perczen erős kéz nehezedett vállaira.

— A király és ország nevében foglyom a marquis! . . .

Dubois ujlag halálra ijedten meredt a sötéten át szólló alakjára, és a jövő perczen megvillant a tör jobbában, az alak felugrott, de a tör talált: Skrzipecz Wenczeslaw, ki a tiszt mögött állt, hangos ordítással rogyott össze! . . .

Dubois az éj sötétében eltűnt.

A násznép vidor lakomára a nádor palotájába költözött.

*

Néhány év mulva Endreffy Menyhért ezredes s Petneházy tábornok Oromköre jöttek, hol másnap a nádor is megjelent. Bálint atyának jutott az öröm a kis Endreffy Dánielt a keresztények közé avatni, kit a nádor Eszterházy Pál tartott keresztvizre, megajándékozván őt előre is egy pár aransarkantuval. A szertartást vig lakoma követte daczára annak, hogy a szerencsétlen honban szomoruan dörögtek szerteszt a polgári háboru ágyui. A szerencsétlen nemzet ismét nyolcz évig küzdött csorbitott jogai mellett, s közel 85,000 emberéletet vesztett, hogy ismét ott, vagy tán rosszabb helyen álljon, mint volt azelőtt.

De még alig telt le e nyolcz év, midőn Oromkö kapuja alatt szakgatott arczu, vak koldus telepedett le, a ki s bejáróktól falat kenyeret esdve.

A kis Endreffy sarjak, vidor őt egész hat éves fiu a kis Dani s a négy éves leányka Aranyka leleszöktek az öreghez: hogy neki adják falatjaikat, s hallgassák a rémes történeteket, miket az öregnek kissé zavarodott elméje teremtett.

— S mindig vak voltál-e jó öreg? — kérdé egykor a kis Dani.

— Nem gyermekem, felelt ez kissé idegen magyarsággal — még négy év előtt ép szemekkel s életerővel birtam. De bűnös, nagyon bűnös ember valék s az Isten jónak látta végre reám mutatni fenyítő ujjával. Katona voltam. Egy heves csatában elakartam árulni csapatomat, melyet vezénylettem s átszökni a császáriakhoz, hogy kegyelmet koldulva ismét fényre vagyonna juthassak. De katonáim észrevették a cselt; visszaverék az ellent, s engem a táborhelyen egy karóhoz kötöttek. Azután megtől-

töttek egy zsebkendőt löporral, azzal beköték szemeimet, s hogy ne láthassam az utat, mely az ellen táborába vezet, meggyújták azt. A világ fellobbant velem s én eszméletlenül rogytam össze.

De Isten nem elégtette meg e büntetést, újra életre támasztott, hogy mint nyomorék, kinek undorító külsejétől utálattal fordul el az emberiség, barangoljak koldulva széljel az országban, melynek részben én is segitettem nyomorát okozni! Oh! — sohajtott fel a koldus — az ég boszuló keze, ha késik is, de el nem marad soha! . . .

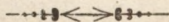
A gyermekek könyezve beszéltek el anyjuknak a szegény koldus történetét. Gildában sejtés támadott. Leküldte reggel Bálint atyát, tudakozólódna bővebben a koldustól; de ez eltűnt. Nehány nap mulva halva találták őt meg a favágók az erdőn. A holt rongyos öltönyének zsebében egy levelet találtak Dubois marquisnak czimezve . . . Kiletén nem lehet többé kétkedni, mert a halottnak jobb füle is hiányzott . . .

A marquist eltemették a családi sirboltba. A halál kibékít mindent. Nemes szivü emberek — kin sem töltik boszujokat, ki ez élet korlátain túl van. Istené itélni az emberek fölött, kik a földi hatalom kezei közül az árnyékok honába költöztek.

Az Endreffy nemzetség újra felvirult s annak nem egy sarját ringatta Sára anyó karjain. — Bálint atya is sokáig sakkozott még az öreg Zarándyval, kit minden vétek elhagyott, csak a fukarság nem; de hisz ez meg unokáinak vált hasznára.

Gilda örökös özvegye maradt — Bernburgnak —, bár Petneházy Dániel uram igen esengve kérte meg egykor kezét.

Dobainé asszonyom pedig, kinek szintén kijutott szerepe történetünkben, még vagy husz évig zsémbelődött Jancsi gyerekekkel, ki idővel szintén fegyverkovács lön s régi mesterétől a budai házat s műhelyt minden szerszámostól ajándékba nyerte.

Sajtóhibák.

7. lap	20. sor	—	kiskovács	h. olv.	—	késkovács
22. —	32. —	—	nejévé	—	—	vőjévé.
23. —	14. —	—	melybe	—	—	mely be
25. —	24. —	—	csengő	—	—	esengő
31. —	34. —	—	Frigyre	—	—	frigyre
32. —	38. —	—	tábor	—	—	sátor
42. —	15. —	—	várajtóra	—	—	vasajtóra
45. —	33. —	—	bíralmat	—	—	bizalmat
106. —	27. —	—	kedélylyel	—	—	hevélylyel
141. —	37. —	—	eldugád	—	—	eldobád
158. —	31. —	—	lámpaanyagát	—	—	tápanyagát

Ára 1 ft. uj pénzben.

